

Mr Clark
Decr 1776

Mr Clark Decr 1776

PUBLII TERENTII AFRI COMOEDIAE SEX:

Ex EDITIONE

WESTERHOVIANA

Recensita ad Fidem duodecim amplius MSſtorum Codicum & pluſcularum optimae Notae Editionum.

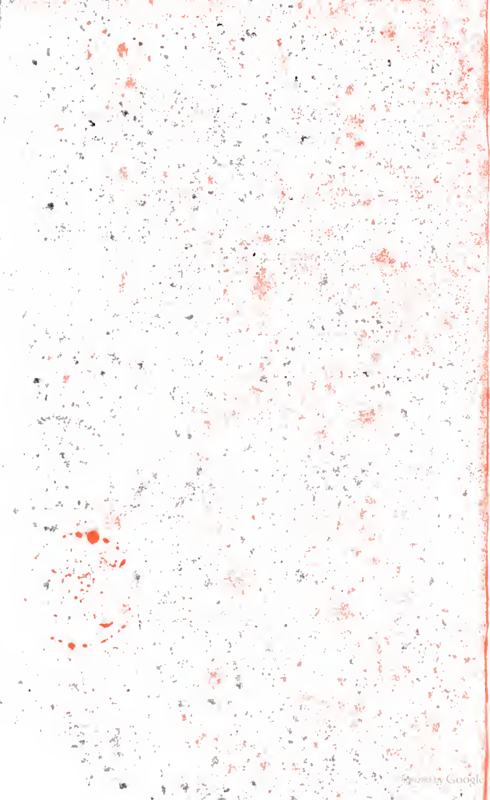

GLASGUAE:

Cura & impenſis ROBERTI FOULIS, Typis ROBERTI URIE & Soc. Proſtant *Edinburgi* apud GAVINUM HAMILTON & JOANNEM BALFOUR Bibliopolas, & *Londini* apud ANDREAM MILLAR, in vico vulgo dicto *the Strand*.

MDCCXLII.

P. TERENTII

A N D R I A.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, M. FULVIO ET M. GLABRIONE AEDILIBUS CURULIBUS. EGERUNT L. AMBIVIUS TURPIO, ET L. ATTILIUS PRAENESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII FILIUS, TIBIIS PARIBUS, DEXTRIS ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRAECA. EDITA M. MARCELLO ET CN. SULPITIO COSS.

P E R S O N A E.

PROLOGUS.
BYRRHIA, *servus Charini.*
CHARINUS, *adolescens, amans Philumenam.*
CHREMES, *senex, pater Philumenae.*
CRITO, *hospes ex Andro.*
DAVUS, *servus Simonis.*
DROMO, *lorarius.*
GLYCERIUM, *quae & PASIBULA, amica Pamphili, filia Chremetis.*
LESBIA, *obstetrix Glycerii.*
MYSIS, *ancilla Glycerii.*
PAMPHILUS, *adolescens, filius Simonis.*
SIMO, *senex, pater Pamphili.*
SOSIA, *libertus Simonis.*

P E R S O N A M U T A.

ARCHILIS, *ancilla, adstetrix Glycerii.*

C. SULPITII APOLLINARIS
PERIOCHA
In Terentii Andriam.

Sororem falso creditam meretriculae,
Genere Andriae, Glycerium vitiat Pamphilus:
Gravidaque facta, dat fidem, uxorem sibi
Fore hanc; nam aliam pater ei desponderat,
Gnatam Chremetis: atque ut amorem comperit,
Simulat futuras nuptias; cupiens, suus
Quid haberet animi filius, cognoscere.
Davi suasu non repugnat Pamphilus.
Sed ex Glycerio natum ut vidit puerulum
Chremes, recusat nuptias, generum abdicat,
Mox filiam Glycerium insperato agnitam
Hanc Pamphilo dat, aliam Charino conjugem.

M. ANT. MURETI Argumentum.

Chremes & Phania fratres Athenienses fuerunt. Eorum Chremes profecturus in Asiam, Pasibulam filiolam, quam tum unicam habebat, fratris fidei credidit. Profecto eo, contigit, ut in Graecia magni bellorum motus excitarentur; quos fugiens Phania, quum, imposita secum in navim puella, ad fratrem iter cepisset, vi tempestatis fracta navi, apud Andrum insulam ejectus est. Ibi applicat se ad Andrium quendam, hominem haud magna in re: a quo tamen benigne humaniterque exceptus, non ita multo post moritur. Hospes Andrius relictae apud se puellae commutat nomen, & pro Pasibula Glycerium nominat; quumque per aliquot annos eam cum filia Chryside, pari utramque studio, educasset, decedit ipse

ipse quoque de vita. Chrysis, quae se & orbam & inopem videret, abrepta secum Glycerio, Athenas navigat: ubi quum aliquamdiu vitam lana telaque tolerasset, ad postremum, adolescentum blanditiis & pollicitationibus victa, quaestum corpore facere incepit. Ventitabat ad eam inter caeteros Pamphilus, Simonis filius, probus & liberali praeditus ingenio adolescens; qui non Chrysidis ille quidem, sed ipsius Glycerii mirifico quodam amore percussus, primus, solusque eum ea rem habuit, fidemque jam gravidae dedit, eam sibi uxorem fore. Susceperat & postea Chremes aliam filiam, Philumenam nomine, eamque (jam enim nubilis erat) Pamphilo, bona adolescentis impulsus fama, collocare cupiebat. Quid multa? ultro ad Simonem venit, cum eo negotium conficit. Inscio Pamphilo, de communi senum sententia, faciundis nuptiis constituitur dies. Adhuc haec erant, quum Chrysis moritur. Ibi primum Simo de filii amore cognovit: nam cum ambo una in funus prodiissent, accidit, ut, posita in ignem Chryside, Glycerium se, prae doloris impatientia, eodem conjectura videretur. Adcurrit Pamphilus, eamque mediam amplexus, ita consolari coepit, ut plurimas minimeque dubias totius rei significationes daret. Itaque venit ad Simonem postridie Chremes, conditionem renunciat: comperisse se, Pamphilum peregrinam illam habere in uxoris loco; nescius, ex se natam esse eam, quam ita contumeliae caussa peregrinam nominaret. Gaudere, ea re intellecta, Pamphilus: dolere contra, ac ringi Simo. Advenit interea dies, qui nuptiis initio fuerat praestitutus. Simo, veteratoria quadam calliditate, simulandas sibi, ad pertentandum filii animum, nuptias statuit: hoc cogitans, si abnueret filius, veram sibi objurgandi illius caussam fore; quae ad eum diem nulla satis justa fuerat: sin annueret, facile se, quod vellet, a Chremete impetraturum; atque ita veras nuptias, Diis adjuvantibus, factum iri. Praeteriens igitur apud forum, securo jam, & nihil tale metuenti filio, Pamphile, inquit, abi domum, ac Deos compre-

care; uxor tibi ducenda hodie est. Hoc dicto, velut improviso quodam jaculo, sauciatus adolescens, quid ageret, aut quid consilii caperet, nesciebat: quum ad eum Davus, vafro admodum, ac versuto ingenio servus, animadversa senis astutia, accurrit. Erat tum una cum Pamphilo Charinus, qui adolescens miro quodam amore Philumenae incensus, frustra saepe tentatis illius nuptiis, ad postremum audito eam eo die nupturam Pamphilo, in summam desperationem adductus, eum orabat, si se salvum vellet, ut vel eam ne duceret, vel saltem nuptiis dies aliquot produceret. Pamphilus eum sua quidem caussa bono esse animo, atque omnia ad impediendas nuptias moliri jubebat: se, quantum in se esset, effecturum, ea ut ne daretur sibi. Adveniens, ut dixi, Davus, Charinum, jam spei plenum, abire ad ambiendos senis amicos jubet: deinde seorsum Pamphilo conjecturas suas aperit, persuadetque, ut patri dicat, se paratum esse uxorem ducere; nam eo pacto, inquit, & patri omnem jurgandi occasionem praecideris, & non erit tamen verendum, ne nuptiae fiant: numquam enim Chremes tibi, semel repudiato, filiam suam iterum commissurus est. Haec ita de servi consilio acta, longe aliter cecidere, ac putabantur: exorat enim Chremetem Simo. Ita res in verarum nuptiarum discrimen adducitur. Forte eo ipso die Glycerium, exactis temporibus, puerum peperit: eum puerum Davus, quum aliter nuptias disturbare non posset, prae foribus aedium Simonis ab ancilla collocandum curat. In eum quum incidisset Chremes, & e Pamphilo natum esse cognosset, rursum abducit animum a nuptiis. Turbae maximae concitantur: donec advenit Crito Andrius, qui, quod Chrysidi genere proximus fuisset, ad cernendam illius haereditatem Athenas venerat. Ejus interventu Chremes filiam agnoscit. Ita, summa omnium laetitia, Charino Philumena, Glycerium Pamphilo nubit.

Publii

PUBLII TERENTII Carthaginiensis

ANDRIA.

PROLOGUS.

POETA, quum primum animum ad scribendum appulit,
Id sibi negoti credidit solum dari,
Populo ut placerent, quas fecisset fabulas.
Verum aliter evenire multo intelligit:
Nam in prologis scribundis operam abutitur;
Non qui argumentum narret, sed qui malevoli
Veteris Poëtae maledictis respondeat.
Nunc, quam rem vitio dent, quaeso animum advortite.
Menander fecit Andriam & Perinthiam:
Qui utramvis recte norit, ambas noverit.
Non ita dissimili sunt argumento, sed tamen
Dissimili oratione sunt factae, ac stilo.
Quae convenere in Andriam, ex Perinthia
Fatetur transtulisse, atque usum pro suis.
Id isti vituperant factum; atque in eo disputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt, nae, intelligendo, ut nihil intelligant;
Qui cum hunc accusant, Naevium, Plautum, Ennium
Accusant, quos hic noster auctores habet;
Quorum aemulari exoptat negligentiam
Potius quam istorum obscuram diligentiam.
Dehinc ut quiescant, porro moneo, & desinant
Maledicere, malefacta ne noscant sua.
Favete, adeste aequo animo, & rem cognoscite,
Ut pernoscatis, & quid spei sit relliquum,
Posthac quas faciet de integro Comoedias,
Spectandae, an exigendae sint vobis prius.

ACTUS I. SCENA I.

SIMO. SOSIA.

Si. VOS isthaec intro auferte: abite. Sosia,
Adesdum: paucis te volo. So. Dictum puta:
Nempe

Nempe ut curentur recte haec. *Si.* Immo aliud. *So.* Quid est,
Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius?
Si. Nihil istac opus est arte ad hanc rem quam paro;
Sed iis, quas semper in te intellexi sitas,
Fide & taciturnitate. *So.* Exspecto quid velis.
Si. Ego postquam te emi a parvulo, ut semper tibi
Apud me justa & clemens fuerit servitus
Scis. feci, e servo ut esses libertus mihi,
Propterea quod serviebas liberaliter.
Quod habui summum pretium, persolvi tibi.
So. In memoria habeo. *Si.* Haud muto factum. *So.* Gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, Simo,
Et id gratum fuisse advorsum te, habeo gratiam.
Sed hoc mihi molestum est: nam isthaec commemoratio,
Quasi exprobratio est immemoris beneficii.
Quin tu uno verbo dic, quid est, quod me velis.
Si. Ita faciam. hoc primum in hac re praedico tibi;
Quas credis esse has, non sunt verae nuptiae.
So. Cur simulas igitur? *Si.* Rem omnem a principio audies;
Eo pacto & gnati vitam, & consilium meum
Cognosces; & quid facere in hac re te velim.
Nam is postquam excessit ex ephebis, Sosia,
Liberius vivendi fuit potestas: nam antea
Quî scire posses, aut ingenium noscere,
Dum aetas, metus, magister prohibebant? *So.* Ita est.
Si. Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,
Ut animum ad aliquod studium adjungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad Philosophos:
Horum ille nihil egregie praeter caetera
Studebat; & tamen omnia haec mediocriter.
Gaudebam. *So.* Non injuria: nam id arbitror
Adprime in vita esse utile, ut NE QUID NIMIS.

Si.

Si. Sic vita erat: facile omnes perferre ac pati;
Cum quibus erat cumque una, iis ſeſe dedere;
Eorum obſequi ſtudiis; advorſus nemini:
Numquam praeponens ſe illis. Ita facillume
Sine invidia laudem invenias, & amicos pares.
So. Sapienter vitam inſtituit: namque hoc tempore,
OBSEQUIUM AMICOS, VERITAS ODIUM PARIT.
Si. Interea mulier quaedam, abhinc triennium,
Ex Andro commigravit huc viciniae,
Inopia & cognatorum negligentia
Coacta, egregia forma, atque aetate integra.
So. Hei vereor, ne quid Andria adportet mali.
Si. Primum haec pudice vitam, parce, ac duriter
Agebat, lana ac tela victum quaeritans:
Sed poſtquam amans acceſſit, pretium pollicens,
Unus, & item alter; ita ut ingenium eſt omnium
Hominum ab labore proclive ad lubidinem;
Accepit conditionem, dein quaeſtum occipit.
Qui tum illam amabant, forte, ita ut fit, filium
Perduxere illuc, ſecum ut una eſſet, meum.
Egomet continuo mecum: Certe captus eſt!
Habet! obſervabam mane illorum ſervulos
Venientes aut abeuntes: rogitabam, Heus puer,
Dic ſodes, quis heri Chryſidem habuit? nam Andriae
Illi id erat nomen. *So.* Teneo. *Si.* Phaedrum, aut Cliniam,
Dicebant, aut Niceratum; nam hi tres tum ſimul
Amabant. Eho, quid Pamphilus? Quid? ſymbolam
Dedit, coenavit. gaudebam. Item alio die
Quaerebam: comperiebam, nihil ad Pamphilum
Quidquam adtinere. Enimvero ſpectatum ſatis
Putabam, & magnum exemplum continentiae:
Nam qui cum ingeniis conflictatur ejuſmodi,
Neque commovetur animus in ea re tamen,
Scias poſſe habere jam ipſum ſuae vitae modum.
Cum id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia

Bona dicere, & laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio praeditum.
Quid verbis opus eſt? hac fama impulſus Chremes,
Ultro ad me venit, unicam gnatam ſuam
Cum dote ſumma filio uxorem ut daret.
Placuit; deſpondi: hic nuptiis dictus eſt dies.
So. Quid obſtat, cur non verae fiant? *Si.* Audies.
Fere in diebus paucis, quibus haec acta ſunt,
Chryſis vicina haec moritur. *So.* O factum bene!
Beaſti; metui a Chryſide. *Si.* Ibi tum filius
Cum illis, qui amabant Chryſidem, una aderat frequens;
Curabat una funus; triſtis interim,
Nonnunquam conlacrumabat. Placuit tum id mihi:
Sic cogitabam; Hic, parvae conſuetudinis
Cauſa, hujus mortem tam fert familiariter:
Quid, ſi ipſe amaſſet? quid hic mihi faciet, patri?
Haec ego putabam eſſe omnia humani ingenî,
Manſuetique animi officia. Quid multis moror?
Egomet quoque ejus cauſa in funus prodeo,
Nihil ſuſpicans etiam mali. *So.* Hem, quid eſt? *Si.*
Scies.
Effertur: imus. Interea inter mulieres,
Quae ibi aderant, forte unam adſpicio adoleſcentulam,
Forma! *So.* Bona fortaſſe. *Si.* Et voltu, Soſia,
Adeo modeſto, adeo venuſto, ut nihil ſupra.
Quia tum mihi lamentari praeter caeteras
Viſa eſt; & quia erat forma praeter caeteras
Honeſta & liberali; accedo ad pediſequas;
Quae ſit, rogo. ſororem eſſe aiunt Chryſidis.
Percuſſit ilico animum: At at! hoc illud eſt!
Hinc illae lacrimae! haec illa 'ſt miſericordia!
So. Quam timeo, quorſum evadas! *Si.* Funus interim
Procedit: ſequimur: ad ſepulcrum venimus:
In ignem impoſita 'ſt: fletur. Interea haec ſoror,
Quam dixi, ad flammam acceſſit imprudentius,
Satis cum periclo. Ibi tum exanimatus Pamphilus

Bene diſſimulatum amorem & celatum indicat.
Adcurrit: mediam mulierem complectitur:
Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa, ut conſuetum facile amorem cerneres,
Rejecit ſe in eum, flens, quam familiariter.
So. Quid ais? *Si.* Redeo inde iratus, atque aegre ferens.
Nec ſatis ad objurgandum cauſae. Diceret,
Quid feci? quid commerui, aut peccavi, pater?
Quae ſeſe in ignem injicere voluit, prohibui;
Servavi. Honeſta oratio eſt. *So.* Recte putas:
Nam ſi illum objurges, vitae qui auxilium tulit;
Quid facias illi, qui dederit damnum aut malum?
Si. Venit Chremes poſtridie ad me, clamitans,
Indignum facinus! comperiſſe, Pamphilum
Pro uxore habere hanc peregrinam. Ego illud ſedulo
Negare factum: ille inſtat factum. Denique
Ita tum diſcedo ab illo, ut qui ſe filiam
Neget daturum. *So.* Non tu ibi gnatum? *Si.* Ne haec quidem
Satis vehemens cauſa ad objurgandum. *So.* Quî, cedo?
Si. Tute ipſe his rebus finem praeſcripſti, pater.
Prope adeſt, quum alieno more vivendum 'ſt mihi:
Sine nunc meo me vivere interea modo.
So. Quis igitur relictus eſt objurgandi locus?
Si. Si propter amorem uxorem nolit ducere;
Ea primum ab illo animadvertenda injuria 'ſt.
Et nunc id operam do, ut per falſas nuptias
Vera objurgandi cauſa ſit, ſi deneget.
Simul ſceleratus Davus ſi quid conſilî
Habet, ut conſumat nunc, cum nihil obſint doli:
Quem ego credo manibus pedibuſque obnixe omnia
Facturum; magis id adeo, mihi ut incommodet,
Quam ut obſequatur gnato. *So.* Quapropter? *Si.* Rogas?
Mala mens, malus animus: quem quidem ego ſi ſenſero!
Sed quid opus eſt verbis? Sin eveniat, quod volo,
In Pamphilo ut nihil ſit morae, reſtat Chremes,

Qui mihi exorandus est ; & spero consore.
Nunc tuum est officium, has bene ut adsimules nuptias:
Perterrefacias Davum : observes filium,
Quid agat, quid cum illo consilii captet. *So.* Sat est.
Curabo. eamus jam nunc intro. *Si.* I prae ; sequar.

ACTUS I. SCENA II.

SIMO. DAVUS.

Si. NOn dubium est quin uxorem nolit filius :
Ita Davum modo timere sensi, ubi nuptias
Futuras esse audivit. sed ipse exit foras.
Da. Mirabar, hoc si sic abiret : & Heri semper lenitas
Verebar quorsum evaderet.
Qui postquam audierat non datum iri filio uxorem suo,
Nunquam cuiquam nostrum verbum fecit, neque id aegre tulit.
Si. At nunc faciet; neque, ut opinor, sine tuo magno malo.
Da. Id voluit, nos sic nec opinantes duci falso gaudio,
Sperantes jam, amoto metu; interea oscitantes opprimi;
Ne esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias.
Astute! *Si.* Carnufex, quae loquitur! *Da.* Herus est, neque provideram.
Si. Dave. *Da.* Hem, quid est? *Si.* Ehodum ad me. *Da.* Quid hic volt? *Si.* Quid ais? *Da.* Qua de re? *Si.* Rogas?
Meum gnatum rumor est amare. *Da.* Id populus curat, scilicet!
Si. Hoccine agis, an non? *Da.* Ego vero istuc. *Si.* Sed nunc ea me exquirere,
Iniqui patris est. nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet.
Dum tempus ad eam rem tulit, sivi, animum ut expleret suum:
Nunc hic dies aliam vitam adfert, alios mores postulat.
Dehinc postulo, sive aequum 'st, te oro, Dave, ut redeat jam in viam.
Da. Hoc quid sit? *Si.* Omnes qui amant, graviter sibi dari uxorem ferunt.

Da. Ita ajunt. *Si.* Tum si quis magistrum cepit ad eam rem improbum,
Ipsum animum aegrotum ad deteriorem partem plerumque applicat.
Da. Non hercle intelligo. *Si.* Non? hem. *Da.* Non: Davus sum, non Oedipus.
Si. Nempe ergo aperte vis, quae restant, me loqui? *Da.* Sane quidem.
Si. Si sensero hodie quidquam in his te nuptiis
Fallaciae conari, quo fiant minus:
Aut velle in ea re ostendi, quam sis callidus:
Verberibus caesum te, Dave, in pistrinum dedam usque ad necem;
Ea lege atque omine, ut, si te inde exemerim, ego pro te molam.
Quid? hoc intellextin'? an nondum etiam ne hoc quidem? *Da.* Immo callide:
Ita aperte ipsam rem modo locutus, nihil circuitione usus es.
Si. Ubivis facilius passus sim, quam in hac re, me deludier.
Da. Bona verba quaeso. *Si.* Irrides? nihil me fallis. sed dico tibi,
Ne temere facias: neque tu hoc dicas, tibi non praedictum. Cave.

Actus I. Scena III.

Davus.

Enimvero, Dave, nihil loci 'st segnitiae, neque socordiae,
Quantum intellexi modo senis sententiam de nuptiis.
Quae si non astu providentur, me aut herum pessumdabunt.
Nec quid agam certum 'st: Pamphilumne adjutem, an auscultem seni.
Si illum relinquo, ejus vitae timeo: sin opitulor, hujus minas;

Cui verba dare difficile eſt. primum jam de amore hoc comperit:
Me infenſus ſervat, ne quam faciam in nuptiis fallaciam.
Si ſenſerit, perii; aut ſi lubitum fuerit, cauſam ceperit:
Quo jure, quaque injuria praecipitem me in piſtrinum dabit.
Ad haec mala hoc mihi accedit etiam: haec Andria,
Sive iſta uxor, ſive amica eſt, gravida e Pamphilo eſt.
Audireque eorum eſt operae pretium audaciam:
Nam incoeptio 'ſt amentium, haud amantium.
Quidquid peperiſſet, decreverunt tollere.
Et fingunt quandam inter ſe nunc fallaciam,
Civem Atticam eſſe hanc. Fuit olim quidam ſenex,
Mercator: navem is fregit apud Andrum inſulam:
Is obiit mortem: ibi tum hanc ejectam Chryſidis
Patrem recepiſſe, orbam, parvam. fabulae!
Mihi quidem hercle non fit veriſimile; atqui ipſis commentum placet.
Sed Myſis ab ea egreditur. At ego hinc me ad forum, ut
Conveniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem opprimat.

ACTUS I. SCENA IV.

MYSIS.

AUDIVI, Archilis, jamdudum; Leſbiam adduci jubes.
Sane pol illa temulenta 'ſt mulier & temeraria;
Nec ſatis digna, cui committas primo partu mulierem.
Tamen eam adducam. Importunitatem ſpectate aniculae;
Quia compotrix ejus eſt. Dî, date facultatem, obſecro,
Huic pariundi, atque illi in aliis potius peccandi locum.
Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor quid fiet.
Opperiar, ut ſciam nunc, quidnam haec turba triſtitiae adferat.

ACTUS I. SCENA V.

PAMPHILUS. MYSIS.

Pa. HOCCINE 'ſt humanum factum aut inceptum! hoccine 'ſt officium patris!
My. Quid illud eſt? *Pa.* Proh Deûm atque hominum fidem! quid eſt, ſi non haec contumelia 'ſt?
Uxorem decrerat dare ſeſe mihi hodie. nonne oportuit
Praeſciſſe me ante? nonne prius communicatum oportuit?
My. Miſeram me! quod verbum audio?
Pa. Quid Chremes? qui denegarat ſe commiſſurum mihi
Gnatam ſuam uxorem; id mutavit, quia me immutatum videt?
Itane obſtinate operam dat, ut me a Glycerio miſerum abſtrahat?
Quod ſi fit, pereo funditus.
Adeon' hominem eſſe invenuſtum, aut infelicem quenquam, ut ego ſum!
Proh Deûm, atque hominum fidem!
Nullon' ego Chremetis pacto adfinitatem effugere potero?
Quot modis contemptus, ſpretus? facta, tranſacta omnia. hem!
Repudiatus repetor. quamobrem? niſi ſi id eſt, quod ſuſpicor.
Aliquid monſtri alunt: ea quoniam nemini obtrudi poteſt,
Itur ad me. *My.* Oratio haec me miſeram exanimavit metu.
Pa. Nam quid ego nunc dicam de patre? ah!
Tantamne rem tam negligenter agere? praeteriens modo
Mihi apud forum, uxor tibi ducenda 'ſt, Pamphile, hodie, inquit, para;
Abi domum. Id mihi viſus eſt dicere, Abi cito, & ſuſpende te.
Obſtupui. cenſen' ullum me verbum potuiſſe proloqui?
Aut ullam cauſam, ineptam ſaltem, falſam, iniquam? obmutui.

Quod

Quod si ego resciſſem id prius; quid facerem, ſi quis nunc me roget?
Aliquid facerem, ut hoc ne facerem. ſed nunc quid primum exequar?
Tot me impediunt curae, quae meum animum divorſe trahunt:
Amor, miſericordia hujus, nuptiarum ſollicitudo:
Tum patris pudor, qui me tam leni paſſus eſt animo uſque adhuc,
Quae meo cunque animo lubitum 'ſt, facere; ein' ego ut advorſer? hei mihi!
Incertum 'ſt quid agam. *My.* Miſera timeo, incertum hoc quorſum accidat.
Sed nunc peropus eſt, aut hunc cum ipſa, aut me aliquid de illa advorſum hunc loqui.
Dum in dubio eſt animus, paulo momento huc illuc impellitur.
Pa. Quis hic loquitur? Myſis, ſalve. *My.* O ſalve, Pamphile. *Pa.* Quid agit? *My.* Rogas?
Laborat e dolore, atque ex hoc miſera ſollicita 'ſt die:
Quia olim in hunc ſunt conſtitutae nuptiae. tum autem hoc timet,
Ne deſeras ſe. *Pa.* Hem, egone iſtuc conari queam?
Ego propter me illam decipi miſeram ſinam?
Quae mihi ſuum animum, atque omnem vitam credidit;
Quam ego animo egregie caram pro uxore habuerim;
Bene & pudice ejus doctum atque eductum ſinam
Coactum egeſtate ingenium immutarier?
Non faciam. *My.* Haud vereor, ſi in te ſolo ſit ſitum:
Sed vim ut queas ferre. *Pa.* Adeon' me ignavum putas?
Adeon' porro ingratum, aut inhumanum, aut ferum,
Ut neque me conſuetudo, neque amor, neque pudor
Commoveat, neque commoneat, ut ſervem fidem?
My. Unum hoc ſcio, hanc meritam eſſe, ut memor eſſes ſui.
Pa. Memor eſſem? o Myſis, Myſis, etiam nunc mihi

Scripta

Scripta illa dicta ſunt in animo Chryſidis
De Glycerio. jam ferme moriens me vocat:
Acceſſi; vos ſemotae: nos ſoli: incipit;
Mi Pamphile, hujus formam atque aetatem vides.
Nec clam te eſt, quam illi utraeque res nunc utiles,
Et ad pudicitiam, & ad rem tutandam fient.
Quod ego te per hanc dextram oro, & ingenium tuum,
Per tuam fidem, perque hujus ſolitudinem
Te obteſtor, ne abs te hanc ſegreges, neu deſeras:
Si te in germani fratris dilexi loco,
Sive haec te ſolum ſemper fecit maxumi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.
Te iſti virum do, amicum, tutorem, patrem.
Bona noſtra haec tibi permitto, & tuae mando fidei.
Hanc mihi in manum dat. mors continuo ipſam occupat.
Accepi. acceptam ſervabo. *My.* Ita ſpero quidem.
Pa. Sed cur tu abis ab illa? *My.* Obſtetricem arceſſo. *Pa.* Propera.
Atque audin'? verbum unum cave de nuptiis;
Ne ad morbum hoc etiam. *My.* Teneo.

ACTUS II. SCENA I.

CHARINUS. BYRRHIA. PAMPHILUS.

Ch. QUID ais, Byrrhia! daturne illa Pamphilo hodie nuptum? *By.* Sic eſt.
Ch. Qui ſcis? *By.* Apud forum modo e Davo audivi. *Ch.* Vae miſero mihi!
Ut animus in ſpe atque in timore uſque antehac attentus fuit;
Ita, poſtquam ademta ſpes eſt, laſſus, cura confectus, ſtupet.
By. Quaeſo, aedepol, Charine; quoniam non poteſt id fieri, quod vis,
Id velis, quod poſſit. *Ch.* Nihil volo aliud, niſi Philumenam.

By. Ah ! quanto ſatius eſt, te id dare operam, qui iſtum amorem ex animo amoveas tuo,
Quam id loqui,quo magis lubido fruſtra incendatur tua ?
Ch. Facile omnes, quum valemus, recta conſilia aegrotis damus.
Tu ſi hîc ſis, aliter cenſeas. *By.* Age, age, ut lubet. *Ch.* Sed Pamphilum
Video. omnia experiri certum 'ſt prius quam pereo. *By.* Quid hic agit ?
Ch. Ipſum hunc orabo : huic ſupplicabo : amorem huic narrabo meum.
Credo,impetrabo, ut aliquot ſaltem nuptiis prodat dies.
Interea fiet aliquid, ſpero. *By.* Id aliquid nihil eſt. *Ch.* Byrrhia,
Quid tibi videtur ? adeon' ad eum ? *By.* Quidni ? ſi nihil impetres,
Ut te arbitretur ſibi paratum moechum, ſi illam duxerit.
Ch. Abin' hinc in malam rem cum ſuſpicione iſthac, ſcelus.
Pa. Charinum video. ſalve. *Ch.* O Salve, Pamphile.
Ad te advenio, ſpem, ſalutem, auxilium, conſilium expetens.
Pa. Neque pol conſilii locum habeo, neque auxilii copiam.
Sed iſtuc quidnam 'ſt ? *Ch.* Hodie uxorem ducis ? *Pa.* Aiunt. *Ch.* Pamphile,
Si id facis, hodie poſtremum me vides. *Pa.* Quid ita ? *Ch.* Hei mihi !
Vereor dicere. huic dic, quaeſo, Byrrhia. *By.* Ego dicam. *Pa.* Quid eſt ?
By. Sponſam hic tuam amat. *Pa.* Nae iſte haud mecum ſentit. Ehodum dic mihi,
Num quidnam amplius tibi cum illa fuit, Charine ? *Ch.* Ah, Pamphile,
Nihil. *Pa.* Quam vellem ! *Ch.* Nunc te per amicitiam, & per amorem obſecro,

Principio; ut ne ducas. *Pa.* Dabo equidem operam. *Ch.* Sed si id non potes:
Aut tibi nuptiae hae sunt cordi. *Pa.* Cordi? *Ch.* Saltem aliquot dies
Profer; dum proficiscor aliquo; ne videam. *Pa.* Audi nunc jam:
Ego, Charine, neutiquam officium liberi esse hominis puto,
Cum is nihil promereat, postulare id gratiae adponi sibi.
Nuptias effugere ego istas malo, quam tu adipiscier.
Ch. Reddidisti animum. *Pa.* Nunc si quid potes aut tu; aut hic Byrrhia,
Facite, fingite, invenite, efficite, qui detur tibi.
Ego id agam, mihi qui ne detur. *Ch.* Sat habeo. *Pa.* Davum optume
Video: hujus consilio fretus sum. *Ch.* At tu hercle haud quidquam mihi;
Nisi ea, quae nihil opus sunt scire. fugin' hinc? *By.* Ego vero, ac lubens.

ACTUS II. SCENA II.

DAVUS. CHARINUS. PAMPHILUS.

DI boni, boni quid porto! sed ubi inveniam Pamphilum;
Ut metum, in quo nunc est, adimam: atque expleam animum gaudio?
Ch. Laetus est, nescio quid. *Pa.* Nihil est: nondum haec rescivit mala.
Da. Quem ego nunc credo, si jam audierit sibi paratas nuptias,
Ch. Audin' tu illum? *Da.* Toto me oppido examinatum quaerere.
Sed ubi quaeram? aut quo nunc primum intendam? *Ch.* Cessas alloqui?
Da. Abeo. *Ch.* Dave: ades. resiste. *Da.* Quis homo 'st, qui me? o Pamphile,
Te ipsum quaero. euge, Charine. ambo opportune. vos volo.

Pa. Dave, perii. *Da.* Quin tu hoc audi. *Pa.* Interii. *Da.* Quid timeas, ſcio.
Ch. Mea quidem hercle certe in dubio vita 'ſt. *Da.* Et quid tu, ſcio.
Pa. Nuptiae mihi. *Da.* Et id ſcio. *Pa.* Hodie. *Da.* Obtundis, tametſi intelligo.
Id paves, ne ducas tu illam ; tu autem, ut ducas. *Ch.* Rem tenes.
Pa. Iſtuc ipſum. *Da.* Atque iſtuc ipſum nihil pericli eſt : me vide.
Pa. Obſecro te, quam primum hoc me libera miſerum metu. *Da.* Hem,
Libero: uxorem tibi non dat jam Chremes. *Pa.* Quî ſcis ? *Da.* Scio.
Tuus pater modo me prehendit. ait tibi uxorem dare ſeſe
Hodie: item alia multa, quae nunc non eſt narrandi locus.
Continuo ad te properans percurro ad forum, ut dicam tibi haec.
Ubi te non invenio, ibi adſcendo in quendam excelſum locum.
Circumſpicio. nuſquam. forte ibi hujus video Byrrhiam.
Rogo. negat vidiſſe. mihi moleſtum. quid agam, cogito.
Redeunti interea ex ipſa re mihi incidit ſuſpicio. hem,
Paululum obſoni. ipſus triſtis. de improviſo nuptiae.
Non cohaerent. *Pa.* Quorſumnam iſtuc ? *Da.* Ego me continuo ad Chremem.
Quum illuc advenio : ſolitudo ante oſtium. jam id gaudeo.
Ch. Recte dicis. *Pa.* Perge. *Da.* Maneo. Interea introire neminem
Video, exire neminem : matronam nullam. in aedibus
Nihil ornati, nihil tumulti. acceſſi : intro adſpexi. *Pa.* Scio.
Magnum ſignum. *Da.* Num videntur convenire haec nuptiis ?
Pa. Non opinor, Dave. *Da.* Opinor narras ? non recte accipis.

Certa

Certa res est. etiam puerum inde abiens conveni Chremis,
Olera & pisciculos minutos ferre obolo in coenam seni.
Ch. Liberatus sum hodie, Dave, tua opera. *Da.* Ac nullus quidem.
Ch. Quid ita? nempe huic prorsus illam non dat. *Da.* Ridiculum caput!
Quasi necesse sit, si huic non dat, te illam uxorem ducere.
Nisi vides, nisi senis amicos oras, ambis. *Ch.* Bene mones.
Ibo; etsi hercle sæpe jam me spes haec frustrata est. Vale.

Actus II. Scena III.

Pamphilus. Davus.

Pa. Quid igitur sibi volt pater? cur simulat? *Da.* Ego dicam tibi.
Si id succenseat nunc, quia non dat tibi uxorem Chremes,
Ipsus sibi esse injurius videatur: neque id injuria,
Prius quam tuum, ut sese habeat, animum ad nuptias perspexerit.
Sed si tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet.
Tum illae turbae fient. *Pa.* Quidvis patiar. *Da.* Pater est, Pamphile.
Difficile est. tum haec sola est mulier. dictum ac factum invenerit
Aliquam causam, quamobrem ejiciat oppido. *Pa.* Ejiciat? *Da.* Cito.
Pa. Cedo igitur, quid faciam, Dave? *Da.* Dic te ducturum. *Pa.* Hem. *Da.* Quid est?
Pa. Egone dicam? *Da.* Cur non? *Pa.* Nunquam faciam. *Da.* Ne nega.
Pa. Suadere noli. *Da.* Ex ea re quid fiat, vide.
Pa. Ut ab illa excludar, huc concludar. *Da.* Non ita est.
Nempe hoc sic esse opinor dicturum patrem:
Ducas volo hodie uxorem. tu, ducam, inquies.
Cedo, quid jurgabit tecum? hic reddes omnia,
Quae nunc sunt certa ei consilia, incerta ut fient,
Sine omni periclo. nam hocce haud dubium est, quin Chremes

 Tibi

Tibi non det gnatam. nec tu ea causa minueris
Haec, quae facis ; ne is mutet suam sententiam.
Patri dic velle: ut, cum velit, tibi jure irasci non queat.
Nam quod tu speras, propulsabo facile. uxorem his moribus
Dabit nemo. inveniet inopem potius, quam te corrumpi sinat.
Sed si te aequo animo ferre accipiet, negligentem feceris.
Aliam otiosus quaeret. interea aliquid acciderit boni.
Pa. Itan' credis ? *Da.* Haud dubium id quidem est.
Pa. Vide quo me inducas. *Da.* Quin taces ?
Pa. Dicam. puerum autem ne resciscat mihi esse ex illa, cautio est :
Nam pollicitus sum suscepturum. *Da.* O facinus audax ! *Pa.* Hanc fidem
Sibi, me obsecravit, qui se sciret non deserturum, ut darem.
Da. Curabitur. sed pater adest : cave, te esse tristem sentiat.

ACTUS II. SCENA IV.

SIMO. DAVUS. PAMPHILUS.

Si. Reviso quid agant, aut quid captent consilii.
Da. Hic nunc non dubitat, quin te ducturum neges.
Venit meditatus alicunde, ex solo loco.
Orationem sperat invenisse se,
Qui differat te. proin tu fac, apud te ut sies.
Pa. Modo ut possim, Dave. *Da.* Crede, inquam, hoc mihi, Pamphile,
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Unum esse verbum, si te dices ducere.

ACTUS II. SCENA V.

BYRRHIA. SIMO. DAVUS. PAMPHILUS.

By. Herus me, relictis rebus, jussit Pamphilum
Hodie observare, ut, quid ageret de nuptiis,
Scirem. id propterea nunc hunc venientem sequor.
Ipsum

Ipsum adeo praesto video cum Davo. hoc agam.
Si. Utrumque adesse video. *Da.* Hem, serva. *Si.* Pamphile.
Da. Quasi de improviso respice ad eum. *Pa.* Ehem, pater.
Da. Probe. *Si.* Hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.
By. Nunc nostrae timeo parti, quid hic respondeat.
Pa. Neque istic, neque alibi tibi usquam erit in me mora. *By.* Hem.
Da. Obmutuit. *By.* Quid dixit! *Si.* Facis ut te decet,
Quum istuc, quod postulo, impetro cum gratia.
Da. Sum verus? *By.* Herus, quantum audio, uxore excidit.
Si. I nunc jam intro: ne in mora, cum opus sit, sies.
Pa. Eo. *By.* Nullane in re esse homini cuiquam fidem!
Verum illud verbum est, vulgo quod dici solet,
Omnes sibi malle melius esse, quam alteri.
Ego illam vidi virginem, forma! bona
Memini videre. quo aequior sum Pamphilo,
Si se illam in somnis, quam illum, amplecti maluit.
Renuntiabo, ut pro hoc malo mihi det malum.

Actus II. Scena VI.

Davus. Simo.

Da. Hic nunc me credit aliquam sibi fallaciam
Portare, & ea me hic restitisse gratia.
Si. Quid Davus narrat? *Da.* Aeque quidquam nunc quidem.
Si. Nihilne? hem. *Da.* Nihil prorsus. *Si.* Atqui expectabam quidem.
Da. Praeter spem evenit: sentio: hoc male habet virum.
Si. Potin' es mihi verum dicere? *Da.* Nihil facilius.
Si. Num illi molestae quidpiam hae sunt nuptiae,
Propter hujusce hospitae consuetudinem?
Da. Nihil hercle. aut, si adeo, bidui est aut tridui
Haec sollicitudo. nostin'? deinde desinet.
Etenim ipsus secum eam rem recta reputavit via.
Si. Laudo. *Da.* Dum licitum est ei, dumque aetas tulit,
Amavit: tum id clam: cavit, ne unquam infamiae

Ea

Ea res ſibi eſſet, ut virum fortem decet.
Nunc uxore opus eſt: animum ad uxorem adpulit.
Si. Subtriſtis viſus eſt eſſe aliquantulum mihi.
Da. Nihil propter hanc rem: ſed eſt, quod ſuccenſet tibi.
Si. Quidnam eſt? *Da.* Puerile eſt. *Si.* Quid eſt?
Da. Nihil. *Si.* Quin dic, quid eſt?
Da. Ait, nimium parce facere ſumtum. *Si.* Me ne? *Da.* Te.
Vix, inquit, drachmis eſt obſonatus decem.
Num filio videtur uxorem dare?
Quem, inquit, ad coenam vocabo meorum aequalium
Potiſſimum nunc? &, quod dicendum hic fiet,
Tu quoque perparce nimium. non laudo. *Si.* Tace.
Da. Commovi. *Si.* Ego iſthaec, recte ut fiant, videro.
Quidnam hoc rei eſt? quid hic volt veterator ſibi?
Nam ſi hic mali eſt quidquam, hem illic eſt huic rei caput.

ACTUS III. SCENA I.

MYSIS. SIMO. DAVUS. LESBIA. GLYCERIUM.

My. ITA pol quidem res eſt, ut dixti, Leſbia:
Fidelem haud ferme mulieri invenias virum.
Si. Ab Andria'ſt ancilla haec? quid narras? *Da.* Ita eſt.
My. Sed hic Pamphilus *Si.* Quid dicit? *My.* Firmavit fidem. *Si.* Hem.
Da. Utinam aut hic ſurdus, aut haec muta facta ſit.
My. Nam quod peperiſſet, juſſit tolli. *Si.* O Jupiter!
Quid ego audio? actum'ſt, ſiquidem haec vera praedicat.
Le. Bonum ingenium narras adoleſcentis. *My.* Optumum.
Sed ſequere me intro, ne in mora illi ſis. *Le.* Sequor.
Da. Quod remedium nunc huic malo inveniam? *Si.* Quid hoc?
Adeon' eſt demens? ex peregrina? jam ſcio, ah!
Vix tandem ſenſi ſtolidus. *Da.* Quid hic ſenſiſſe ait?
Si. Haec primum adfertur jam mihi ab hoc fallacia;
Hanc ſimulant parere, quo Chremetem abſterreant.
Gl. Juno Lucina, fer opem! ſerva me, obſecro!
Si. Hui, tam cito? ridiculum. poſtquam ante oſtium

Me

Me audivit ſtare, adproperat. non ſat commode
Diviſa ſunt temporibus tibi, Dave, haec. *Da.* Mihin' ?
Si. Num immemores diſcipuli ? *Da.* Ego, quid narres, neſcio.
Si. Hiccine me ſi imparatum in veris nuptiis
Adortus eſſet, quos mihi ludos redderet !
Nunc hujus periclo fit. Ego in portu navigo.

ACTUS III. SCENA II.

LESBIA. SIMO. DAVUS.

Le. ADhuc, Archilis, quae adſolent, quaeque oportet
Signa eſſe ad ſalutem, omnia huic eſſe video.
Nunc primum fac, iſthaec ut lavet : poſt deinde,
Quod juſſi ei dare bibere, & quantum imperavi,
Date. mox ego huc revertor.
Per ecaſtor ſcitus puer eſt natus Pamphilo.
Deos quaeſo, ut ſit ſuperſtes, quandoquidem ipſe eſt ingenio bono.
Cumque huic veritus eſt optumae adoleſcenti facere injuriam.
Si. Vel hoc quis non credat, qui norit te, abs te eſſe ortum ? *Da.* Quidnam id eſt ?
Si. Non imperabat coram, quid opus facto eſſet puerperae :
Sed poſtquam egreſſa eſt, illis quae ſunt intus, clamat de via.
O Dave, itan' contemnor abs te ? aut itane tandem idoneus
Tibi videor eſſe, quem tam aperte fallere incipias dolis ?
Saltem accurate, ut metui videar. certe ſi reſciverim !
Da. Certe hercle nunc hic ſe ipſus fallit, haud ego. *Si.* Edixin' tibi ?
Interminatus ſum, ne faceres ? num veritus ? quid retulit ?
Credon' tibi hoc, nunc peperiſſe hanc e Pamphilo ?
Da. Teneo, quid erret: & quid agam, habeo. *Si.* Quid taces ?
Da. Quid credas ? quaſi non tibi renunciata ſint haec, ſic fore.

Si.

Si. Mihin' quiſquam ? *Da.* Eho ! an tute intellexti hoc aſſimulari ? *Si.* Irrideor ?
Da. Renuntiatum eſt. nam qui iſthæc tibi incidit ſuſpicio?
Si. Qui ? quia te noram. *Da.* Quaſi tu dicas, factum id conſilio meo.
Si. Certe enim ſcio. *Da.* Non ſatis me pernoſti etiam, qualis ſim, Simo.
Si. Egone te? *Da.* Sed ſi quid narrare occepi, continuo dari
Tibi verba cenſes. *Si.* Falſo. *Da.* Itaque hercle nihil jam mutire audeo.
Si. Hoc ego ſcio unum, neminem peperiſſe hic. *Da.* Intellexti.
Sed nihilo ſecius mox deferent puerum huc ante oſtium:
Id ego jam nunc tibi renuntio, Here, futurum, ut ſis ſciens.
Ne tu hoc mihi poſterius dicas, Davi factum conſilio, aut dolis.
Prorſus a me opinionem hanc tuam eſſe ego amotam volo.
Si. Unde id ſcis ? *Da.* Audivi, & credo. multa concurrunt ſimul,
Qui conjecturam hanc nunc facio. jam primum haec ſe e Pamphilo
Gravidam dixit eſſe : inventum 'ſt falſum : nunc, poſtquam videt
Nuptias domi adparari, miſſa eſt ancilla ilico
Obſtetricem arceſſitum ad eam, & puerum ut adferret ſimul.
Hoc niſi fit, puerum ut tu videas, nihil moventur nuptiae.
Si. Quid ais ! cum intellexeras
Id conſilii capere, cur non dixti extemplo Pamphilo ?
Da. Quis igitur eum ab illa abſtraxit, niſi ego ? nam omnes nos quidem
Scimus, quam miſere hanc amarit. nunc ſibi uxorem expetit.
Poſtremo id mihi da negotii. tu tamen idem has nuptias
Perge facere ita, ut facis : & id ſpero adjuturos Deos.
Si. Imo abi intro : ibi me opperire, & quod parato opus eſt, para.

Non

Non impulit me, haec nunc omnino ut crederem.
Atque haud scio, an, quae dixit, sint vera omnia.
Sed parvi pendo. illud mihi multo maximum 'st,
Quod mihi pollicitus est ipsus gnatus. nunc Chremem
Conveniam : orabo gnato uxorem : si impetro,
Quid alias malim, quam hodie has fieri nuptias ?
Nam gnatus quod pollicitus est, haud dubium est mihi,
Si nolit, quin eum merito possim cogere.
Atque adeo in ipso tempore eccum ipsum obviam.

ACTUS III. Scena III.

Simo. Chremes.

Si. Jubeo Chremetem. *Ch.* O! te ipsum quaerebam. *Si.* Et ego te. *Ch.* Optato advenis.
Aliquot me adiere, ex te auditum qui ajebant, hodie filiam
Meam nubere tuo gnato: id viso, tun', an illi insaniant.
Si. Ausculta paucis: & quid ego te velim, & tu quod quaeris, scies.
Ch. Ausculto: loquere quid velis.
Si. Per ego te Deos oro, & nostram amicitiam, Chreme,
Quae incepta a parvis, cum aetate adcrevit simul :
Perque unicam gnatam tuam, & gnatum meum,
Cujus tibi potestas summa servandi datur :
Ut me adjuves in hac re : atque ita, ut nuptiae
Fuerant futurae, fiant. *Ch.* Ah, ne me obsecra :
Quasi hoc te orando a me impetrare oporteat.
Alium esse censes nunc me, atque olim quum dabam ?
Si in rem est utrique, ut fiant, arcessi jube.
Sed si ex ea re plus mali 'st, quam commodi
Utrique, id oro te, in commune ut consulas :
Quasi illa tua sit, Pamphilique ego sim pater.
Si. Imo ita volo, itaque postulo, ut fiat, Chreme :
Neque postulem abs te, nisi ipsa res moneat. *Ch.* Quid est?
Si. Irae sunt inter Glycerium & gnatum. *Ch.* Audio.
Si. Ita magnae, ut sperem posse avelli. *Ch.* Fabulae.
Si. Profecto sic est. *Ch.* Sic hercle, ut dicam tibi :

Amantium irae, amoris integratio 'ſt.
Si. Hem, id te oro,ut ante eamus, dum tempus datur,
Dumque ejus libido occluſa'ſt contumeliis:
Prius quam harum ſcelera,& lacrumae confictae dolis,
Reducant animum aegrotum ad miſericordiam,
Uxorem demus. ſpero conſuetudine
Et conjugio liberali devinctum, Chreme,
Dein facile ex illis ſeſe emerſurum malis.
Ch. Tibi ita hoc videtur: at ego non poſſe arbitror,
Neque illum hanc perpetuo habere, neque me perpeti.
Si. Qui ſcis ergo iſtuc, niſi periculum feceris?
Ch. At iſtuc periculum in filia fieri, grave eſt.
Si. Nempe incommoditas denique huc omnis redit:
Si eveniat, quod Dî prohibeant, diſceſſio.
At ſi corrigitur, quot commoditates, vide.
Principio, amico filium reſtitueris:
Tibi generum firmum, & filiae invenies virum.
Ch. Quid iſtuc? ſi ita iſtuc animum induxti eſſe utile,
Nolo tibi ullum commodum in me claudier.
Si. Merito te ſemper maxumi feci, Chreme.
Ch. Sed quid ais? *Si.* Quid? *Ch.* Qui ſcis eos nunc diſcordare inter ſe?
Si. Ipſus mihi Davos,qui intimus eſt eorum conſiliis,dixit:
Et is mihi ſuadet, nuptias quantum queam, ut maturem.
Num cenſes faceret,filium niſi ſciret eadem haec velle?
Tute adeo jam ejus verba audies. heus, evocate huc Davom.
Atque eccum: video ipſum foras exire.

ACTUS III. SCENA IV.

DAVUS. SIMO. CHREMES.

Da. AD te ibam. *Si.* Quidnam eſt?
Da. Cur non arceſſitur? jam adveſperaſcit. *Si.* Audin' tu illum?
Ego dudum nonnihil veritus ſum, Dave, abs te, ne faceres idem,
Quod vulgus ſervorum ſolet, dolis ut me deluderes,
Propterea

Propterea quod amat filius. *Da*. Egon' iſtuc facerem? *Si*. Credidi.
Idque adeo metuens vos celavi, quod nunc dicam. *Da*. Quid? *Si*. Scies:
Nam propemodum habeo tibi jam fidem. *Da*. Tandem cognoſti qui ſiem.
Si. Non fuerant nuptiae futurae. *Da*. Quid? non? *Si*. Sed ea gratia
Simulavi, vos ut pertentarem. *Da*. Quid ais! *Si*. Sic res eſt. *Da*. Vide!
Nunquam iſtuc quivi ego intelligere. vah! conſilium callidum.
Si. Hoc audi. ut hinc te intro ire juſſi, opportune hic fit mihi obviam.
Da. Hem! numnam periimus? *Si*. Narro huic, quae tu dudum narraſti mihi.
Da. Quidnam audio! *Si*. Gnatam ut det oro, vixque id exoro. *Da*. Occidi.
Si. Hem! quid dixti? *Da*. Optume inquam factum! *Si*. Nunc per hunc nulla 'ſt mora.
Ch. Domum modo ibo, ut apparetur, dicam: atque huc renuntio.
Si. Nunc te oro, Dave, quoniam ſolus mihi effeciſti has nuptias.
Da. Ego vero ſolus. *Si*. Corrigere mihi gnatum porro enitere.
Da. Faciam hercle ſedulo. *Si*. Potes nunc, dum animus irritatus eſt.
Da. Quieſcas. *Si*. Age igitur, ubi nunc eſt ipſus? *Da*. Mirum ni domi 'ſt.
Si. Ibo ad eum, atque eadem haec, quae tibi dixi, dicam itidem illi. *Da*. Nullus ſum.
Quid cauſae 'ſt, quin hinc in piſtrinum recta proficiſcar via?
Nihil eſt preci loci relictum. Jam perturbavi omnia;
Herum fefelli; in nuptias conjeci herilem filium;

Feci hodie ut fierent, inſperante hoc, atque invito Pamphilo.
Hem aſtutias! quod ſi quieſſem, nihil eveniſſet mali.
Sed eccum ipſum video. occidi.
Utinam mihi eſſet aliquid hic, quo nunc me praecipitem darem.

ACTUS III. SCENA V.

PAMPHILUS. DAVUS.

Pa. UBi illic eſt ſcelus, qui me perdidit? *Da.* Perii. *Pa.* Atque hoc confiteor
Jure mihi obtigiſſe, quando quidem tam iners, tam nulli conſilii
Sum. ſervon' fortunas meas me commiſiſſe futili?
Ergo pretium ob ſtultitiam fero: ſed inultum nunquam id auferet.
Da. Poſthac incolumem ſat ſcio fore me, nunc ſi hoc devito malum.
Pa. Nam quid ego nunc dicam patri? negabon' velle me, modo
Qui ſum pollicitus, ducere? qua fiducia id facere audeam?
Nec quid me nunc faciam, ſcio. *Da.* Nec quid de me: atque id ago ſedulo.
Dicam, aliquid jam inventurum, ut huic malo aliquam producam moram.
Pa. Ohe. *Da.* Viſus ſum. *Pa.* Ehodum, bone vir, quid ais? viden' me tuis conſiliis
Miſerum impeditum eſſe? *Da.* At jam expediam. *Pa.* Expedies? *Da.* Certe, Pamphile.
Pa. Nempe ut modo. *Da.* Immo melius, ſpero. *Pa.* Oh, tibi ego ut credam, furcifer?
Tu rem impeditam & perditam reſtituas? hem! quo fretus ſiem,
Qui me hodie ex tranquilliſſima re conjeciſti in nuptias.
An non dixi hoc eſſe futurum? *Da.* Dixti. *Pa.* Quid meritus? *Da.* Crucem.
Sed ſine paululum ad me redeam: jam aliquid diſpiciam. *Pa.* Hei mihi,

Cum

Cum non habeo ſpatium, ut de te ſumam ſupplicium, ut volo.
Namque hoc tempus, praecavere mihi me, haud te ulciſci, ſinit.

ACTUS IV. SCENA I.

CHARINUS. PAMPHILUS. DAVUS.

Ch. HOCCINE eſt credibile, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam ut ſiet,
Ut malis gaudeant, atque ex incommodis
Alterius ſua ut comparent commoda? ah!
Idne'ſt verum! immo id eſt genus hominum peſſimum,
In denegando modo quîs pudor paululum adeſt:
Poſt ubi tempus promiſſa eſt jam perfici,
Tum coacti, neceſſario ſe aperiunt:
Et timent: & tamen res cogit denegare.
Ibi tum eorum impudentiſſima oratio eſt,
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi?
Heus, proximus ſum egomet mihi. Attamen, ubi fides?
Si roges, nihil pudet. hic, ubi opus eſt,
Non verentur: illic, ubi nihil opus eſt, ibi verentur.
Sed quid agam? adeamne ad eum, & cum eo injuriam hanc expoſtulem?
Ingeram mala multa? atque aliquis dicat, nihil promoveris.
Multum: moleſtus certe ei fuero; atque animo morem geſſero.
Pa. Charine, & me, & te imprudens, niſi quid Dî reſpiciunt, perdidi.
Ch. Itane, imprudens? tandem inventa 'ſt cauſa. ſolviſti fidem.
Pa. Quid tandem? *Ch.* Etiam nunc me ducere iſtis dictis poſtulas?
Pa. Quid iſtuc eſt? *Ch.* Poſtquam me amare dixi, complacita eſt tibi.
Heu me miſerum! qui tuum animum ex animo ſpectavi meo.
Pa. Falſus es. *Ch.* Nonne tibi ſatis eſſe hoc viſum ſolidum eſt gaudium,
Niſi

Nisi me lactasses amantem, & falsa spe produceres?
Habeas. *Pa.* Habeam? ah! nescis, quantis in malis verser miser,
Quantasque hic suis consiliis mihi confecit sollicitudines,
Meus carnufex. *Ch.* Quid istuc tam mirum est, de te si exemplum capit?
Pa. Haud istuc dicas, si cognoris vel me, vel amorem meum.
Ch. Scio. cum patre altercasti dudum: & is nunc propterea tibi
Succenset: nec te quivit hodie cogere, illam ut duceres.
Pa. Immo etiam, quo tu minus scis aerumnas meas:
Hae nuptiae non adparabantur mihi:
Nec postulabat nunc quisquam uxorem dare.
Ch. Scio: tu coactus tua voluntate es. *Pa.* Mane.
Nondum scis. *Ch.* Scio equidem illam ducturum esse te.
Pa. Cur me enicas? hoc audi: nunquam destitit
Instare, ut dicerem, me esse ducturum, patri:
Suadere, orare, usque adeo donec perpulit.
Ch. Quis homo istuc? *Pa.* Davos. *Ch.* Davos! *Pa.* Davos omnia.
Ch. Quamobrem? *Pa.* Nescio: nisi mihi Deos satis
Scio fuisse iratos, qui auscultaverim.
Ch. Factum hoc est, Dave? *Da.* Factum. *Ch.* Hem! quid ais, scelus?
At tibi Dî dignum factis exitium duint.
Eho, dic mihi, si omnes hunc conjectum in nuptias
Inimici vellent; quod, nisi hoc, consilium darent?
Da. Deceptus sum, at non defatigatus. *Ch.* Scio.
Da. Hac non successit, alia adgrediemur via.
Nisi id putas, quia primo processit parum,
Non posse jam ad salutem converti hoc malum.
Pa. Immo etiam: nam satis credo, si advigilaveris,
Ex unis geminas mihi conficies nuptias.
Da. Ego, Pamphile, hoc tibi pro servitio debeo,
Conari manibus, pedibus, noctesque & dies,
Capitis periclum adire, dum prosim tibi.

Tuum'ſt, ſi quid praeter ſpem evenit, mihi ignoſcere.
Parum ſuccedit quod ago: at facio ſedulo.
Vel melius tute reperi: me miſſum face.
Pa. Cupio: reſtitue, in quem me accepiſti, locum.
Da. Faciam. *Pa.* At jam hoc opus eſt. *Da.* Hem! ſt, mane: concrepuit a Glycerio oſtium.
Pa. Nihil ad te. *Da.* Quaero. *Pa.* Hem! nunccine demum? *Da.* At jam hoc tibi inventum dabo.

ACTUS IV. SCENA II.

Mysis. Pamphilus. Charinus. Davus.

My. JAM, ubi ubi erit, inventum tibi curabo, & mecum adductum
TuumPamphilum: tu modo, anime mi, noli te macerare.
Pa. Myſis, quid eſt? *My.* Hem, Pamphile, optume te mihi offers. *Pa.* Quid eſt?
My. Orare juſſit, ſi ſe ames, hera, jam ut ad ſe venias;
Videre ait te cupere. *Pa.* Vah! perii: hoc malum integraſcit.
Siccine me atque illam opera tua nunc miſeros ſollicitarier!
Nam idcirco arceſſor, nuptias quod mihi adparari ſenſit.
Ch. Quibus quidem quam facile potuerat quieſci, ſi hic quieſſet.
Da. Age, ſi hic non inſanit ſatis ſua ſponte, inſtiga. *My.* Atque aedepol
Ea res eſt; propterea que nunc miſera in moerore eſt. *Pa.* Myſis,
Per omnes tibi adjuro Deos, nunquam eam me deſerturum:
Non, ſi capiundos mihi ſciam eſſe inimicos omneis homines.
Hanc mihi expetivi, contigit: conveniunt mores. valeant,
Qui inter nos diſcidium volunt. hanc, niſi mors, mihi adimet nemo.
My. Reſipiſco. *Pa.* Non Apollinis magis verum, atque hoc reſponſum eſt.
Si poterit fieri, ut ne pater per me ſtetiſſe credat,

Quo

Quo minus hae fierent nuptiae, volo: sed si id non poterit,
Id faciam, in proclivi quod est, per me stetisse, ut credat.
Quis videor ? *Ch.* Miser aeque, atque ego. *Da.* Consilium quaero. *Ch.* Fortis.
Pa. Scio quid conere. *Da.* Hoc ego tibi profecto effectum reddam.
Pa. Jam hoc opus est. *Da.* Quin jam habeo. *Ch.* Quid est ? *Da.* Huic, non tibi habeo, ne erres.
Ch. Sat habeo. *Pa.* Quid facies ? cedo. *Da.* Dies mihi hic ut sit satis vereor
Ad agendum : ne vacuum esse me nunc ad narrandum credas.
Proinde hinc vos amolimini : nam mihi impedimento estis.
Pa. Ego hanc visam. *Da.* Quid tu ? quo hinc te agis ? *Ch.* Verum vis dicam ? *Da.* Immo etiam.
Narrationis incipit mihi initium. *Ch.* Quid me fiet ?
Da. Eho tu impudens, non satis habes, quod tibi dieculam addo,
Quantum huic promoveo nuptias ? *Ch.* Dave, attamen. *Da.* Quid ergo ?
Ch. Ut ducam. *Da.* Ridiculum. *Ch.* Huc face ad me ut venias, si quid poteris.
Da. Quid veniam ? nihil habeo. *Ch.* Attamen si quid. *Da.* Age, veniam. *Ch.* Si quid,
Domi ero. *Da.* Tu Mysis, dum exeo, parumper operire me hic.
My. Quapropter ? *Da.* Ita facto est opus. *My.* Matura. *Da.* Jam, inquam, hic adero.

ACTUS IV. SCENA III.

MYSIS. DAVUS.

My. NIHILNE esse proprium cuiquam ! Dî vostram fidem !
Summum bonum esse herae putavi hunc Pamphilum,
Amicum, amatorem, virum in quovis loco
Paratum : verum ex eo nunc misera quem capit
Laborem !

Laborem! facile hic plus mali est, quam illic boni.
Sed Davus exit. mi homo, quid istuc obsecro 'st?
Quo portas puerum? *Da.* Mysis, nunc opus est tua
Mihi ad hanc rem exprompta memoria atque astutia.
My. Quidnam incepturus? *Da.* Accipe a me hunc ocius,
Atque ante nostram januam adpone. *My.* Obsecro,
Humine? *Da.* Ex ara hinc sume verbenas tibi,
Atque eas substerne. *My.* Quamobrem id tute non facis?
Da. Quia, si forte opus sit ad herum jusjurandum mihi,
Non adposuisse, ut liquido possim. *My.* Intelligo.
Nova nunc religio in te istaec incessit, cedo?
Da. Move ocius te, ut quid agam, porro intelligas.
Prô Juppiter! *My.* Quid est? *Da.* Sponsae pater intervenit.
Repudio, quod consilium primum intenderam.
My. Nescio quid narres. *Da.* Ego quoque hinc ab dextera
Venire me adsimulabo: tu, ut subservias
Orationi, utcunque opus sit verbis, vide.
My. Ego, quid agas, nihil intelligo: sed, si quid est,
Quod mea opera opus sit vobis, aut tu plus vides,
Manebo: ne quod vostrum remorer commodum.

ACTUS IV. SCENA IV.

CHREMES. MYSIS. DAVUS.

Ch. REVERTOR, postquam, quae opus fuere ad nuptias
Gnatae, paravi, ut jubeam arcessi. sed quid hoc?
Puer hercle 'st. mulier, tun' adposuisti hunc? *My.* Ubi illic est?
Ch. Non mihi respondes? *My.* Nusquam est. vae miserae mihi!
Reliquit me homo, atque abiit. *Da.* Dî vostram fidem!
Quid turbae est apud forum! quid illic hominum litigant!
Tum annona cara 'st. quid dicam aliud, nescio.
My. Cur tu obsecro hic me solam? *Da.* Quae est haec fabula?
Eho, Mysis, puer hic unde est? quisve huc attulit?
My. Satin' sanus es, qui me id rogites? *Da.* Quem ego igitur rogem,

Qui hic neminem alium videam? *Ch.* Miror, unde ſit.
Da. Dicturan' es quod rogo? *My.* Au. *Da.* Concede ad dexteram.
My. Deliras? non tute ipſe? *Da.* Verbum ſi mihi
Unum, praeterquam quod te rogo, faxis, cave.
My. Male dicis? *Da.* Unde 'ſt? dic clare. *My.* A vobis. *Da.* Ha, ha, he.
Mirum vero, impudenter mulier ſi facit meretrix?
Ch. Ab Andria 'ſt ancilla haec, quantum intelligo.
Da. Adeon' videmur vobis eſſe idonei,
In quibus ſic illudatis? *Ch.* Veni in tempore.
Da. Propera adeo puerum tollere hinc ab janua.
Mane; cave quoquam ex iſtoc exceſſis loco.
My. Dî te eradicent: ita me miſeram territas.
Da. Tibi ego dico, an non? *My.* Quid vis? *Da.* An etiam rogas?
Cedo, cujum puerum hic adpoſuiſti? dic mihi.
My. Tu neſcis? *Da.* Mitte id quod ſcio: dic quod rogo.
My. Veſtri. *Da.* Cujus veſtri? *My.* Pamphili. *Da.* Hem! quid? Pamphili?
My. Eho, an non eſt? *Ch.* Recte ego ſemper fugi has nuptias.
Da. O facinus animadvertendum! *My.* Quid clamitas?
Da. Quemne ego heri vidi ad vos adferri veſperi?
My. O hominem audacem! *Da.* Verum. vidi Cantharam
Suffarcinatam. *My.* Dîs pol habeo gratias,
Cum in pariundo aliquot adfuerunt liberae.
Da. Nae illa illum haud novit, cujus cauſa haec incipit:
Chremes, ſi poſitum puerum ante aedes viderit,
Suam gnatam non dabit. tanto hercle magis dabit.
Ch. Non hercle faciet. *Da.* Nunc adeo, ut tu ſis ſciens,
Niſi puerum tollis, jam ego hunc in mediam viam
Provolvam: teque ibidem pervolvam in luto.
My. Tu pol homo non es ſobrius. *Da.* Fallacia
Alia aliam trudit. jam ſuſurrari audio,
Civem Atticam eſſe hanc. *Ch.* Hem! *Da.* Coactus legibus

Eam uxorem ducet. *My.* Au! obſecro; an non civis eſt?
Ch. Jocularium in malum inſciens pene incidi.
Da. Quis hic loquitur? o Chreme, per tempus advenis.
Auſculta. *Ch.* Audivi jam omnia. *Da.* Anne tu omnia?
Ch. Audivi, inquam, a principio. *Da.* Audiſtin' obſecro?
Hem ſcelera! hanc jam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hic ille eſt! non te credas Davom ludere.
My. Me miſeram! nihil, pol, falſi dixi, mi ſenex.
Ch. Novi rem omnem. eſt Simo intus? *Da.* Eſt.
My. Ne me attingas, ſceleſte. ſi pol Glycerio non omnia haec.
Da. Eho, inepta, neſcis quid ſit actum? *My.* Qui ſciam?
Da. Hic ſocer eſt. alio pacto haud poterat fieri,
Ut ſciret haec, quae volumus. *My.* Hem, praediceres.
Da. Paullum intereſſe cenſes, ex animo omnia,
Ut fert natura, facias, an de induſtria?

Actus IV. Scena V.

Crito. Mysis. Davus.

Cr. In hac habitaſſe platea dictum 'ſt Chryſidem:
Quae ſeſe inhoneſte optavit parere hic divitias
Potius, quam in patria honeſte pauper vivere.
Ejus morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos perconter? video. ſalvete. *My.* Obſecro,
Quem video? eſtne hic Crito ſobrinus Chryſidis?
Is eſt. *Cr.* O Myſis, ſalve. *My.* Salvos ſis, Crito.
Cr. Itane Chryſis? hem! *My.* Nos quidem pol miſeras perdidit.
Cr. Quid vos, quo pacto hic? ſatin' recte? *My.* Noſne? ſic
Ut quimus, ajunt, quando ut volumus, non licet.
Cr. Quid Glycerium? jam hic ſuos parentes repperit?

My. Utinam! *Cr*. An nondum etiam? haud auspicato huc me adtuli.
Nam pol, si id scissem, nunquam huc tetulissem pedem:
Semper enim dicta 'st ejus haec, atque habita 'st soror.
Quae illius fuerunt, possidet. nunc me hospitem
Lites sequi, quam hic mihi sit facile atque utile,
Aliorum exempla commonent. simul arbitror,
Jam aliquem esse amicum & defensorem ei: nam fere
Grandiuscula jam profecta 'st illinc. clamitent,
Me sycophantam, hereditates persequi,
Mendicum. tum, ipsam despoliare non libet.
My. O optume hospes, pol, Crito, antiquum obtines.
Cr. Duc me ad eam, quando huc veni, ut videam. *My*. Maxume.
Da. Sequar hos: nolo me in tempore hoc videat senex.

ACTUS V. SCENA I.

CHREMES. SIMO.

Ch. SATIS jam, satis, Simo, spectata erga te amicitia 'st mea:
Satis pericli coepi adire: orandi jam finem face.
Dum studeo obsequi tibi, pene illusi vitam filiae.
Si. Immo enim nunc quam maxime abs te postulo, atque oro, Chreme,
Ut beneficium verbis initum dudum, nunc re comprobes.
Ch. Vide, quam iniquus sis prae studio, dum efficias id quod cupis:
Neque modum benignitatis, neque, quid me ores, cogitas.
Nam si cogites, remittas jam me onerare injuriis.
Si. Quibus? *Ch*. Ah! rogitas? perpulisti me, ut homini adolescentulo,
In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria,
Filiam darem in seditionem, atque incertas nuptias:
Ejus

Ejus labore, atque ejus dolore, gnato ut medicarer tuo.
Impetrasti: incoepi; dum res tetulit. nunc non fert. feras.
Illam hinc civem esse ajunt: puer est natus. nos missos face.
Si. Per ego te Deos oro, ut ne illis animum inducas credere,
Quibus id maxime utile 'st, illum esse quam deterrimum.
Nuptiarum gratia haec sunt ficta, atque incepta omnia.
Ubi ea causa, quamobrem haec faciunt, erit ademta his, desinent.
Ch. Erras: cum Davo egomet vidi jurgantem ancillam. *Si*. Scio.
Ch. At vero voltu; cum, ibi me adesse, neuter tum praesenserat.
Si. Credo: & id facturas, Davos dudum praedixit mihi.
Et nescio quid tibi sum oblitus hodie, ac volui, dicere.

ACTUS V. SCENA II.

DAVUS. CHREMES. SIMO. DROMO.

Da. ANIMO nunc jam otioso esse impero. *Ch*. Hem Davom tibi.
Si. Unde egreditur? *Da*. Meo praesidio atque hospitis. *Si*. Quid illud mali 'st?
Da. Ego commodiorem hominem, adventum, tempus, non vidi. *Si*. Scelus
Quemnam hic laudat? *Da*. Omnis res est jam in vado. *Si*. Cesso adloqui?
Da. Herus est. quid agam? *Si*. O salve bone vir. *Da*. Ehem Simo! o noster Chreme!
Omnia apparata jam sunt intus. *Si*. Curasti probe.
Da. Ubi voles, arcesse. *Si*. Bene sane: id enimvero hinc nunc abest.

Etiam

Etiam tu hoc respondes? quid istic tibi negotii 'st? *Da.* Mihin'?
Si. Ita. *Da.* Mihine? *Si.* Tibi ergo. *Da.* Modo introii. *Si.* Quasi ego, quam dudum, rogem.
Da. Cum tuo gnato una. *Si.* Anne 'st intus Pamphilus? crucior miser.
Eho, non tu dixti esse inter eos inimicitias, carnufex?
Da. Sunt. *Si.* Cur igitur hic est? *Ch.* Quid illum censes? cum illa litigat.
Da. Immo vero indignum, Chremes, jam facinus faxo ex me audias.
Nescio qui senex modo venit, ellum, confidens, catus.
Quum faciem videas, videtur esse quantivis pretii.
Tristis severitas inest in voltu, atque in verbis fides.
Si. Quidnam adportas? *Da.* Nihil equidem, nisi quod illum audivi dicere.
Si. Quid ait tandem? *Da.* Glycerium se scire civem esse Atticam.
Si. Hem, Dromo, Dromo. *Da.* Quid est? *Si.* Dromo. *Da.* Audi. *Si.* Verbum si addideris. Dromo.
Da. Audi, obsecro. *Dr.* Quid vis? *Si.* Sublimem hunc intro rape, quantum potes.
Dr. Quem? *Si.* Davom. *Da.* Quamobrem? *Si.* Quia lubet. rape, inquam. *Da.* Quid feci? *Si.* Rape.
Da. Si quidquam invenies me mentitum, occidito. *Si.* Nihil audio.
Ego jam te commotum reddam. *Da.* Tamen etsi hoc verum est? *Si.* Tamen.
Cura adservandum vinctum. atque audin'? quadrupedem constringito.
Age nunc jam, ego pol hodie, si vivo, tibi
Ostendam, herum quid sit pericli fallere, &
Illi, patrem. *Ch.* Ah, ne saevi tantopere. *Si.* O Chreme,
Pietatem gnati! nonne te miseret mei?

Tantum

Tantum laborem capere ob talem filium ?
Age, Pamphile, exi, Pamphile. ecquid te pudet ?

ACTUS V. SCENA III.

PAMPHILUS. SIMO. CHREMES.

Pa. QUis me volt ? perii. pater est. *Si.* Quid ais, omnium ? *Ch.* Ah,
Rem potius ipsam dic, ac mitte male loqui.
Si. Quasi quidquam in hunc jam gravius dici possiet.
Ain' tandem ? civis Glycerium 'st ? *Pa.* Ita praedicant.
Si. Ita praedicant ? o ingentem confidentiam !
Num cogitat quid dicat ? num facti piget ?
Num ejus color pudoris signum usquam indicat ?
Adeon' impotenti esse animo, ut praeter civium
Morem atque legem, & sui voluntatem patris,
Tamen hanc habere studeat cum summo probro ?
Pa. Me miserum ! *Si.* Hem ! modone id demum sensti, Pamphile ?
Olim istuc, olim, cum ita animum induxti tuum,
Quod cuperes, aliquo pacto efficiundum tibi ;
Eodem die istuc verbum vere in te accidit.
Sed quid ego ? cur me excrucio ? cur me macero ?
Cur meam senectutem hujus sollicito amentia ? an
Ut pro hujus peccatis ego supplicium sufferam ?
Immo habeat : valeat : vivat cum illa. *Pa.* Mi pater.
Si. Quid, mi pater ? quasi tu hujus indigeas patris.
Domus, uxor, liberi inventi invito patre.
Adducti, qui illam civem hinc dicant. viceris.
Pa. Pater, licetne pauca ? *Si.* Quid dices mihi ?
Ch. Tamen, Simo, audi. *Si.* Ego audiam ? quid audiam,
Chreme ? *Ch.* At tandem dicat sine. *Si.* Age dicat, sino.
Pa. Ego me amare hanc, fateor. si id peccare 'st, fateor id quoque.
Tibi, pater, me dedo. quidvis oneris impone, impera.

Vis me uxorem ducere? hanc vis amittere? ut potero, feram.
Hoc modo te obsecro, ut ne credas a me allegatum hunc senem.
Sine me expurgem, atque illum huc coram adducam. *Si.* Adducas! *Pa.* Sine, pater.
Ch. Aequum postulat. da veniam. *Pa.* Sine te hoc exorem. *Si.* Sino.
Quidvis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar, Chremes.
Ch. Pro peccato magno paullum supplicii satis est patri.

ACTUS V. SCENA IV.

CRITO. CHREMES. SIMO. PAMPHILUS.

Cr. MITTE orare: una harum quaevis causa me, ut faciam, monet:
Vel tu, vel quod verum est, vel quod ipsi cupio Glycerio.
Ch. Andrium ego Critonem video? certe is est. *Cr.* Salvos sis, Chreme.
Ch. Quid tu Athenas, insolens? *Cr.* Evenit. sed hiccine 'st Simo?
Ch. Hic. *Si.* Men' quaeris? eho tu Glycerium hinc civem esse ais?
Cr. Tu negas? *Si.* Itane huc paratus advenis? *Cr.* Qua de re? *Si.* Rogas?
Tune impune haec facias? tune hic homines adolescentulos,
Imperitos rerum, eductos libere, in fraudem illicis?
Sollicitando & pollicitando eorum animos lactas? *Cr.* Sanusne es?
Si. Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?
Pa. Perii! metuo, ut substet hospes. *Ch.* Si, Simo, hunc noris satis,
Non ita arbitrere. bonus est hic vir. *Si.* Hic vir sit bonus?

Itane

Itane adtemperate venit hodie in ipsis nuptiis,
Ut veniret antehac nunquam ? est vero huic credendum, Chreme ?
Pa. Ni metuam patrem, habeo pro illa re illum quod moneam probe.
Si. Sycophanta. *Cr*. Hem! *Ch*. Sic, Crito, est hic : mitte. *Cr*. Videat qui fiet.
Si mihi pergit, quae volt, dicere ; ea, quae non volt, audiet.
Ego istaec moveo, aut curo ? non tu tuum malum aequo animo feres ?
Nam, ego quae dico, vera an falsa audieris, jam sciri potest.
Atticus quidam olim navi fracta, apud Andrum ejectus est,
Et istaec una parva virgo. tum ille egens, forte applicat
Primum ad Chrysidis patrem se. *Si*. Fabulam inceptat. *Ch*. Sine.
Cr. Itane vero obturbat ? *Ch*. Perge. *Cr*. Tum is mihi cognatus fuit,
Qui eum recepit. ibi ego audivi ex illo, sese esse Atticum.
Is ibi mortuus est. *Ch*. Ejus nomen ? *Cr*. Nomen tam cito tibi ? Phania.
Ch. Hem, perii. *Cr*. Verum hercle opinor fuisse Phaniam : hoc certo scio,
Rhamnusium se ajebat esse. *Ch*. O Juppiter ! *Cr*. Eadem haec, Chreme,
Multi alii in Andro tum audivere. *Ch*. Utinam id sit, quod spero. eho, dic mihi,
Quid eam tum ? suamne esse ajebat ? *Cr*. Non. *Ch*. Cujam igitur ? *Cr*. Fratris filiam.
Ch. Certe mea 'st. *Cr*. Quid ais ? *Si*. Quid tu ais ? *Pa*. Arrige aures, Pamphile.

Si. Quî credis? *Ch*. Phania ille, frater meus fuit. *Si*. Noram, & ſcio.
Ch. Is hinc, bellum fugiens, meque in Aſiam perſequens, proficiſcitur.
Tum illam relinquere hic eſt veritus; poſtilla nunc primum audio,
Quid illo ſit factum. *Pa*. Vix ſum apud me, ita animus commotus eſt metu,
Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.
Si. Nae iſtam multimodis tuam inveniri gaudeo. *Pa*. Credo, pater.
Ch. At mihi unus ſcrupulus etiam reſtat; qui me male habet. *Pa*. Dignus es
Cum tua religione, odio. nodum in ſcirpo quaeris. *Cr*. Quid iſtuc eſt?
Ch. Nomen non convenit. *Cr*. Fuit hercle huic aliud parvae. *Ch*. Quod, Crito?
Numquid meminiſti? *Cr*. Id quaero. *Pa*. Egone hujus memoriam patiar meae
Voluptati obſtare, cum egomet poſſim in hac re medicari mihi?
Non patiar. heus Chreme: quod quaeris, Paſibula 'ſt. *Cr*. Ipſa 'ſt. *Ch*. Ea 'ſt.
Pa. Ex ipſa millies audivi. *Si*. Omneis nos gaudere hoc, Chreme,
Te credo, credere. *Ch*. Ita me Dî ament, credo. *Pa*. Quid reſtat, pater?
Si. Jam dudum res reduxit me ipſa in gratiam. *Pa*. O lepidum patrem!
De uxore, ita ut poſſedi, nihil mutat Chremes. *Ch*. Cauſa optuma 'ſt,
Niſi quid pater ait aliud. *Pa*. Nempe. *Si*. Id ſcilicet. *Ch*. Dos, Pamphile, eſt
Decem talenta. *Pa*. Accipio. *Ch*. Propero ad filiam. eho mecum, Crito:
Nam illam me credo haud noſſe. *Si*. Cur non illam huc transferri jubes?

Pa. Recte admones. Davo ego istuc dedam jam negoti. *Si.* Non potest.

Pa. Qui non potest? *Si.* Quia habet aliud magis ex sese, & majus. *Pa.* Quidnam? *Si.* Vinctus est.

Pa. Pater, non recte vinctus est. *Si.* Haud ita jussi. *Pa.* Jube solvi, obsecro.

Si. Age fiat. *Pa.* At matura. *Si.* Eo intro. *Pa.* O faustum & felicem hunc diem!

ACTUS V. SCENA V.

CHARINUS. PAMPHILUS.

Ch. PROVISO quid agat Pamphilus: atque eccum. *Pa.* Aliquis forsan me putet

Non putare hoc verum: at mihi nunc sic esse hoc verum lubet.

Ego Deorum vitam propterea sempiternam esse arbitror,

Quod voluptates eorum propriae sunt: nam mihi immortalitas

Parta 'st, si nulla aegritudo huic gaudio intercesserit.

Sed quem ego mihi potissimum optem nunc, cui haec narrem, dari?

Ch. Quid illud gaudii est? *Pa.* Davom video. nemo 'st, quem mallem, omnium.

Nam hunc scio mea solide solum gavisurum gaudia.

ACTUS V. SCENA VI.

DAVUS. PAMPHILUS. CHARINUS.

Da. PAMPHILUS ubinam hic est? *Pa.* Dave. *Da.* Quis homo'st? *Pa.* Ego sum. *Da.* O Pamphile.

Pa. Nescis quid mihi obtigerit. *Da.* Certe: sed quid mihi obtigerit, scio.

Pa. Et quidem ego. *Da.* More hominum evenit, ut quod sim nactus mali,

Prius rescisceres tu, quam ego illud, quod tibi evenit boni.

Pa. Mea Glycerium suos parentes repperit. *Da.* O factum bene! *Ch.* Hem!

Pa. Pater amicus ſummus nobis. *Da.* Quis? *Pa.* Chremes. *Da.* Narras probe.
Pa. Nec mora ulla 'ſt, quin eam uxorem ducam. *Ch.* Num ille ſomniat
Ea, quae vigilans voluit? *Pa.* Tum de puero, Dave? *Da.* Ah, deſine.
Solus eſt, quem diligunt Dî. *Ch.* Salvos ſum, ſi haec vera ſunt.
Conloquar. *Pa.* Quis homo 'ſt? o Charine, in tempore ipſo mihi advenis.
Ch. Bene factum. *Pa.* Audiſtin'? *Ch.* Omnia. age, me in tuis ſecundis reſpice.
Tuus eſt nunc Chremes: facturum quae voles, ſcio eſſe omnia.
Pa. Memini. atque adeo longum eſt nos illum expectare, dum exeat.
Sequere hac me intus ad Glycerium nunc. tu Dave, abi domum:
Propere arceſſe, hinc qui auferant eam. quid ſtas? quid ceſſas? *Da.* Eo.
Ne expectetis, dum exeant huc: intus deſpondebitur;
Intus tranſigetur, ſi qnid eſt, quod reſtet. Ω Plaudite.

CALLIOPIUS RECENSUI.

FINIS *ANDRIAE.*

P. TERENTII

EUNUCHUS.

ACTA LUDIS MEGALENSIB. L. POSTUMIO ALBINO L. CORNELIO MERULA AEDILIB. CURULIB. EGERE L. AMBIVIUS TURPIO L. ATILIUS PRAENESTINUS TIBIIS DUABUS DEXTRIS. GRAECA MENANDRU. ACTA II. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDI M. VALERIO C. FANNIO COSS.

PERSONAE.

PROLOGUS.
PHAEDRIA *adolescens, amator Thaidis.*
PARMENO *servus Phaedriae.*
THAIS *meretrix.*
GNATHO *parasitus Thrasonis.*
CHAEREA *adolescens, amator Pamphilae.*
THRASO *miles, rivalis Phaedriae.*
PYTHIAS *ancilla Thaidis.*
CHREMES *adolescens, frater Pamphilae.*
ANTIPHO *adolescens.*
DORIAS *ancilla Thaidis.*
DORUS *eunuchus.*
SANGA *Centurio.*
SOPHRONA *nutrix Pamphilae.*
LACHES *senex, pater Phaedriae & Chaereae.*

PERSONAE MUTAE.

STRATO *Elephantis Indicis praefectus.*
SIMALIO } *Ordinum ductores.*
DONAX }
SYRISCUS *Ordinum ductor.*
SANNIO *servus atriensis.*
PAMPHILA *adolescentula.*

C. SUL-

C. SULPITII APOLLINARIS

PERIOCHA

IN TERENTII EUNUCHUM.

Sororem falso dictitatam Thaidis,
Id ipsum ignorans, miles advexit Thraso,
Ipsique donat. erat haec civis Attica.
Eidem Eunuchum, quem emerat, tradi jubet
Thaidis amator Phaedria, ac rus ipse abit,
Thrasoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater Phaedriae puellulam
Cum deperiret, dono missam Thaidi,
Ornatu Eunuchi induitur; suadet Parmeno:
Introiit: vitiat virginem: sed Atticus
Civis repertus frater ejus, conlocat
Vitiatam ephebo, Phaedriam exorat Thraso.

M. ANT. MURETI ARGUMENTUM.

Civis quidam Atheniensis filiam, cui Pamphilae, & filium, cui Chremeti nomen erat, habuit. ex iis Pamphilam adhuc infantulam praedones rapuere e Sunio, & mercatori cuidam Rhodio vendidere: qui Rhodum advectam meretrici, quam amabat, dono dedit. Haec acceptam puellam pari cura ac studio, cum Thaide filia coepit educere: nemo ut esset, qui non utramque ex ipsa genitam esse arbitraretur. Thais, quae grandiuscula erat, quum ad eam aetatem pervenisset, ut viris placere posset, maternam, ut fit, vivendi rationem insecuta, cum hospite quodam Athenas venit, qui eam postea moriens haeredem reliquit. Interea miles, Thraso nomine, ad eam adjecit animum: quumque cum ea per aliquod tempus consuevisset, in Cariam profectus est. Thaidis mater per eos dies

dies vitam morte commutaverat, fraterque ipsius Pamphilam venalem proposuerat, sperans eam, quod & formosa esset, & fidibus sciret, praeclare a se venditum iri. Forte accidit, ut eo ipso tempore Thaidis amator miles esset Rhodi: qui, harum omnium rerum inscius, Pamphilam emit; ut esset, quod amicae, Athenas reversus, dono daret. Thais, profecto milite, aliam conditionem quaesierat, adjunxeratque sibi Phaedriam, adolescentem Athenienſem, Lachetis filium. Inaudiverat interim etiam aliquid de Pamphila; jamque cum fratre ipsius Chremete aliquoties collocuta, eo pervenerat, ut non dubiis indiciis intelligeret, sororem illius esse, quae secum in maternis aedibus educata foret. Summopere cupiebat igitur occasionem sibi aliquam dari. qua Pamphilam suis restitueret, eodemque facto, & puellam summo afficeret beneficio, & propinquorum illius amicitia fortunas constabiliret suas. Redit miles: sed quum cognosset de amore Phaedriae, puellam se, nisi eo repulso, daturum negat. Thais, quid ageret, nescire: nam & Phaedriam amabat ex animo, & Pamphilae recipiendae gratia quidvis sibi faciundum putabat: tandem, quum speraret, se postea facile consilium suum ei ipsi, cujus animum offenderat, probaturam; Phaedriam, ut militi gratificaretur, excludit. Postridie arcessito ei, atque aegre ferenti, tandem se purgat, multisque precibus ab eo impetrat, ut, per biduum, priores partes habere Thrasonem sineret: ubi primum eripuisset puellam, nihil sibi cum illo amplius fore. Phaedria, ut hujus bidui molestiam aequiore animo ferret, rus sibi abeundum esse statuit: itaque abiens, mandat Parmenoni, ut eunuchum & Aethiopissam ad Thaidem, cui eos emerat, duceret. Pamphilam, quum ex aedibus Thrasonis ad Thaidem deduceretur, conspicatus in via Phaedriae frater natu minor Chaerea, ita ejus amore flagrare coepit, nihil ut pensi haberet, dum ea potiretur: neque prius conquievit, quam, ejus rei causa, ad Thaidem pro eunucho deductus est. Quid

plura

plura? Thaide ad coenam cum milite profecta, virgini a Chaerea *per vim vitium offertur. Turbae undique mirabiles, donec, tota re patefacta, Thais a Lachete in fidem et clientelam recipitur.* Chaerea *agnitam* Pamphilam *ducit uxorem. Thraso diu illusus, tandem in amoris meretricii partem, Gnathonis parasiti opera, admittitur.*

Publii Terentii Carthaginiensis

E U N U C H U S.

PROLOGUS.

SI quisquam est, qui placere se studeat bonis
Quam plurimis, & minime multos laedere,
In his Poëta hic nomen profitetur suum.
Tum si quis est, qui dictum in se inclementius
Existimabit esse, sic existimet :
Responsum, non dictum esse, quia laesit prior,
Qui bene vertendo, & eas describendo male,
Ex Graecis bonis Latinas fecit non bonas.
Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit.
Atque in Thesauro scripsit, causam dicere
Prius, unde petitur, aurum quare sit suum,
Quam ille qui petit, unde is sit thesaurus sibi ;
Aut unde in patrium monumentum pervenerit.
Dehinc, ne frustretur ipse se, aut sic cogitet,
Defunctus jam sum, nihil est quod dicat mihi.
Is ne erret moneo, & desinat lacessere.
Habeo alia multa, quae nunc condonabitur ;
Quae proferentur post, si perget laedere ;
Ita, ut facere instituit. Quam nunc acturi sumus
Menandri Eunuchum, postquam Aediles emerunt,
Perfecit, sibi ut inspiciundi esset copia.
Magistratus cum ibi adesset, occepta 'st agi.
Exclamat, Furem, non Poëtam, fabulam
Dedisse, & nihil dedisse verborum tamen :
Colacem esse Naevi & Plauti, veterem fabulam :
Parasiti personam inde ablatam & militis.
Si id est peccatum, peccatum imprudentia 'st
Poëtae : non qui furtum facere studuerit.
Id ita esse, vos jam judicare poteritis.
Colax Menandri est : in ea est parasitus Colax,

Et miles gloriosus: eas se non negat
Personas transtulisse in Eunuchum suam
Ex Graeca. sed eas fabulas factas prius
Latinas, scisse sese, id vero pernegat.
Quod si personis iisdem uti aliis non licet:
Qui magis licet, currentes Servos scribere,
Bonas Matronas facere, Meretrices malas,
Parasitum edacem, Gloriosum Militem,
Puerum supponi, falli per Servum Senem,
Amare, odisse, suspicari? denique
Nullum est jam dictum, quod non dictum sit prius.
Quare aequum est vos cognoscere, atque ignoscere,
Quae veteres factitarunt, si faciunt novi.
Date operam, & cum silentio animadvertite,
Ut pernoscatis, quid sibi Euuuchus velit.

ACTUS I. SCENA I.

PHAEDRIA. PARMENO.

Ph. QUID igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,
Cum arcessor ultro? an potius ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?
Exclusit: revocat. redeam? non, si me obsecret.
Pa. Si quidem hercle possis, nihil prius, neque fortius:
Verum si incipies, neque pertendes naviter:
Atque ubi pati non poteris, cum nemo expetet,
Infecta pace, ultro ad eam venies, indicans
Te amare, & ferre non posse: actum est! ilicet!
Perilti! eludet, ubi te victum senserit.
Proin tu, dum est tempus, etiam atque etiam cogita,
Here. quae res in se neque consilium, neque modum
Habet ullum, eam consilio regere non potes.
In amore haec omnia insunt vitia: injuriae,
Suspiciones, inimicitiae, induciae,
Bellum, pax rursum. Incerta haec si tu postules

Ratione

Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam si des operam, ut cum ratione insanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas,
Egone illam? quae illum? quae me? quae non? sine modo,
Mori me malim: sentiet qui vir siem.
Haec verba, una mehercle falsa lacrimula,
Quam oculos terendo misere, vix vi expresserit,
Restinguet: & te ultro accusabis: & dabis ei
Ultro supplicium. *Ph.* O indignum facinus! nunc ego &
Illam scelestam esse, & me miserum, sentio:
Et taedet: & amore ardeo: & prudens, sciens,
Vivus, vidensque pereo: nec quid agam, scio.
Pa. Quid agas? nisi ut te redimas captum quam queas
Minimo: si nequeas paululo, at quanti queas:
Et ne te afflictes. *Ph.* Itane suades? *Pa.* Si sapis:
Neque, praeterquam quas ipse amor molestias
Habet, addas: & illas, quas habet, recte feras.
Sed ecca ipsa egreditur, nostri fundi calamitas.
Nam quod nos capere oportet, haec intercipit.

ACTUS I. Scena II.

Thais. Phaedria. Parmeno.

Th. Miseram me! vereor ne illud gravius Phaedria
Tulerit, neve aliorsum, atque ego feci, acceperit,
Quod heri intromissus non est. *Ph.* Totus Parmeno,
Tremo, horreoque, postquam aspexi hanc. *Pa.* Bono animo es:
Accede ad ignem hunc, jam calesces plus satis.
Th. Quis hic loquitur? ehem, tun' hic eras, mi Phaedria?
Quid hic stabas? cur non recta introibas? *Pa.* Caeterum

De excluſione verbum nullum. *Th.* Quid taces?
Ph. Sane, quia vero hae mihi patent ſemper fores:
Aut quia ſum apud te primus. *Th.* Miſſa iſtaec face.
Ph. Quid miſſa? o Thais, Thais, utinam eſſet mihi
Pars aequa amoris tecum, ac pariter fieret,
Ut aut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet:
Aut ego iſtuc abs te factum nihili penderem.
Th. Ne crucia te, obſecro, anime mi, mi Phaedria.
Non pol, quo quemquam plus amem, aut plus diligam,
Eo feci: ſed ita erat res: faciundum fuit.
Pa. Credo, ut fit, miſera prae amore excluſti hunc foras.
Th. Siccine ais, Parmeno? age! ſed huc qua gratia
Te arceſſi juſſi, auſculta. *Pa.* Fiat. *Th.* Dic mihi
Hoc primum, potin' eſt hic tacere? *Pa.* Egone? optume.
Verum heus tu, hac lege tibi meam adſtringo fidem:
Quae vera audivi, taceo, & contineo optume;
Sin falſum, aut vanum, aut fictum eſt, continuo palam eſt.
Plenus rimarum ſum, hac atque illac perfluo.
Proin tu, taceri ſi vis, vera dicito.
Th. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.
Pa. Poteſt taceri hoc. *Th.* Ibi tum matri parvolam
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam. *Ph.* Civemne? *Th.* Arbitror:
Certum non ſcimus: matris nomen & patris
Dicebat ipſa: patriam & ſigna caetera
Neque ſciebat: neque per aetatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat, e praedonibus,
Unde emerat, ſe audiſſe, abreptam e Sunio.
Mater ubi accepit, coepit ſtudioſe omnia
Docere, educare, ita uti ſi eſſet filia.
Sororem plerique eſſe credebant meam.

Ego

Ego cum illo, quo cum tum uno rem habebam hospite,
Abii huc: qui mihi reliquit haec, quae habeo, omnia.
Pa. Utrumque hoc falsum est: effluet. *Th.* Qui isthuc? *Pa.* Quia
Neque tu uno eras contenta, neque solus dedit:
Nam hic quoque bonam magnamque partem ad te attulit.
Th. Ita 'st: sed sine me pervenire, quo volo.
Interea miles, qui me amare occeperat,
In Cariam est profectus. te interea loci
Cognovi. tute scis, post illa quam intumum
Habeam te: & mea consilia ut tibi credam omnia.
Ph. Ne hoc quidem tacebit Parmeno. *Pa.* Oh, dubiumne id est?
Th. Hoc agite, amabo. Mater mea illic mortua 'st
Nuper. ejus frater aliquantum ad rem est avidior.
Is ubi hanc forma videt honesta virginem,
Et fidibus scire, pretium sperans, ilico
Producit, vendit. forte fortuna adfuit
Hic meus amicus: emit eam dono mihi,
Imprudens harum rerum, ignarusque omnium.
Is venit. postquam sensit me tecum quoque
Rem habere, fingit causas, ne det, sedulo.
Ait, si fidem habeat, se iri praepositum tibi
Apud me, ac non id metuat, ne, ubi acceperim,
Sese relinquam, velle se illam mihi dare:
Verum id vereri. sed, ego quantum suspicor,
Ad virginem animum adjecit. *Ph.* Etiamne amplius?
Th. Nihil: nam quaesivi. nunc ego eam, mi Phaedria,
Multae sunt causae, quamobrem cupiam abducere:
Primum quod soror est dicta: praeterea ut suis
Restituam ac reddam: sola sum: habeo hic neminem;
Neque amicum, neque cognatum: quamobrem, Phaedria,

Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.
Id, amabo ! adjuta me, quo id fiat facilius.
Sine illum priores partes hoſce aliquot dies
Apud me habere. nihil reſpondes ? *Ph.* Peſſuma,
Egon' quidquam cum iſtis factis tibi reſpondeam ?
Pa. Eu noſter ! laudo. tandem perdoluit. vir es.
Ph. At ego neſciebam quorſum tu ires ? parvola
Hinc eſt abrepta : eduxit mater pro ſua :
Soror eſt dicta : cupio abducere, ut reddam ſuis.
Nempe omnia haec nunc verba huc redeunt denique ;
Ego excludor : ille recipitur : qua gratia ?
Niſi illum plus amas, quam me : & iſtam nunc times,
Quae advecta eſt, ne illum talem praeripiat tibi.
Th. Egon' id timeo ? *Ph.* Quid te ergo aliud ſollicitat ? cedo.
Num ſolus ille dona dat ? nuncubi meam
Benignitatem ſenſiſti in te claudier ?
Nonne, ubi mihi dixti cupere te ex Aethiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus,
Quaeſivi ? porro Eunuchum dixti velle te,
Quia ſolae utuntur his reginae ; repperi.
Heri minas viginti pro ambobus dedi.
Tamen contemtus abs te, haec habui in memoria.
Ob haec facta abs te ſpernor. *Th.* Quid iſtic, Phaedria?
Quanquam illam cupio abducere, atque hac re arbitror
Id fieri poſſe maxime : verumtamen,
Potius quam te inimicum habeam, faciam ut juſſeris.
Ph. Utinam iſtuc verbum ex animo ac vere diceres,
Potius quam te inimicum habeam : ſi iſtuc crederem
Sincere dici, quidvis poſſem perpeti.
Pa. Labaſcit, victus uno verbo. quam cito !
Th. Ego non ex animo miſera dico ? quam joco
Rem voluiſti a me tandem, quin perfeceris ?
Ego impetrare nequeo hoc abs te biduum,

Saltem

Saltem ut concedas solum? *Ph.* Siquidem biduum;
Verum ne fiant isti viginti dies.
Th. Profecto non plus biduum, aut. *Ph.* Aut? nihil moror.
Th. Non fiet: hoc modo sine te exorem. *Ph.* Scilicet
Faciundum est quod vis. *Th.* Merito amo te. *Ph.* Bene facis.
Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum:
Ita facere certum est: mos gerundus est Thaidi.
Tu, Parmeno, huc fac illi adducantur. *Pa.* Maxume.
Ph. In hoc biduum, Thais, vale. *Th.* Mi Phaedria;
Et tu. numquid vis aliud? *Ph.* Egone quid velim?
Cum milite isto praesens, absens ut sies:
Dies noctesque me ames: me desideres:
Me somnies: me expectes: de me cogites:
Me speres: me te oblectes: mecum tota sis:
Meus fac sis postremo animus, quando ego sum tuus.
Th. Me miseram! forsitan hic mihi parvam habeat fidem,
Atque ex aliarum ingeniis nunc me judicet.
Ego pol, quae mihi sum conscia, hoc certo scio,
Neque me finxisse falsi quidquam, neque meo
Cordi esse quemquam cariorem hoc Phaedria.
Et quidquid hujus feci, causa virginis
Feci: nam me ejus spero fratrem propemodum
Jam repperisse, adolescentem adeo nobilem:
Et is hodie venturum ad me constituit domum.
Concedam hinc intro, atque expectabo, dum venit.

ACTUS II. Scena I.

Phaedria. Parmeno.

Ph. FAC, ita ut jussi; deducantur isti. *Pa.* Faciam. *Ph.* At diligenter.
Pa. Fiet. *Ph.* At mature. *Pa.* Fiet. *Ph.* Satin' hoc mandatum 'st tibi? *Pa.* Ah!

Rogitare? quasi difficile sit.
Utinam tam aliquid invenire facile possis, Phaedria,
Quam hoc peribit! *Ph.* Ego quoque una pereo, quod mihi est carius.
Ne istuc tam iniquo patiare animo. *Pa.* Minime: quin effectum dabo.
Sed numquid aliud imperas?
Ph. Munus nostrum ornato verbis; quod poteris: & istum aemulum,
Quod poteris, ab ea pellito.
Pa. Memini, tametsi nullus moneas. *Ph.* Ego rus ibo, atque ibi manebo.
Pa. Censeo. *Ph.* Sed heus tu. *Pa.* Quid vis? *Ph.* Censen' posse me obfirmare,
Et perpeti, ne redeam interea? *Pa.* Tene? non hercle arbitror.
Nam aut jam revertere: aut mox noctu te adigent horsum insomnia.
Ph. Opus faciam, ut defatiger usque, ingratiis ut dormiam.
Pa. Vigilabis lassus: hoc plus facies. *Ph.* Ah, nihil dicis, Parmeno.
Ejiciunda hercle haec est mollities animi: nimis me indulgeo.
Tandem non ego illa caream, si sit opus, vel totum triduum? *Pa.* Hui!
Univorsum triduum? vide quid agas. *Ph.* Stat sententia.
Pa. Dî boni, quid hoc morbi est? adeon' homines immutarier
Ex amore, ut non cognoscas eundem esse? hoc nemo fuit
Minus ineptus, magis severus quisquam, nec magis continens.
Sed quis hic est, qui huc pergit? at at! hic quidem est parasitus Gnatho

Militis:

Militis: ducit ſecum una virginem dono huic. papae!
Facie honeſta: mirum, ni ego me turpiter hodie hic dabo
Cum meo decrepito hoc Eunucho: haec ſuperat ipſam Thaidem.

ACTUS II. Scena II.

Gnatho. Parmeno.

Gn. Di immortales! homini homo quid praeſtat! ſtulto intelligens!
Quid intereſt! hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi.
Conveni hodie adveniens quemdam mei loci hinc atque ordinis,
Hominem haud impurum, itidem patria qui abligurierat bona.
Video ſentum, ſqualidum, aegrum, pannis anniſque obſitum.
Quid iſtuc, inquam, ornati eſt? quoniam miſer quod habui, perdidi. hem,
Quo redactus ſum! omnes noti me, atque amici deſerunt.
Hic ego illum contempſi prae me. Quid, homo, inquam, ignaviſſime?
Itan' paraſti te, ut ſpes nulla reliqua in te ſiet tibi?
Simul conſilium cum re amîſti? viden' me ex eodem ortum loco?
Qui color, nitor, veſtitus, quae habitudo eſt corporis!
Omnia habeo, neque quidquam habeo. Nihil cum eſt, nihil deſit tamen.
At ego infelix, neque ridiculus eſſe, neque plagas pati
Poſſum. Quid? tu his rebus credis fieri? tota erras via.
Olim iſti fuit generi quondam quaeſtus apud ſeclum prius.
Hoc novum eſt aucupium: ego adeo hanc primus inveni viam.

Est genus hominum, qui esse primos se omnium rerum volunt,
Nec sunt: hos consector. Hisce ego non paro me ut rideant;
Sed his ultro arrideo, & eorum ingenia admiror simul.
Quidquid dicunt, laudo: id rursum si negant, laudo id quoque.
Negat quis? nego: ait? aio. Postremo imperavi egomet mihi
Omnia assentari. Is quaestus nunc est multo uberrimus.
Pa. Scitum hercle hominem! hic homines prorsum ex stultis insanos facit.
Gn. Dum haec loquimur, interea loci ad macellum ubi advenimus;
Concurrunt laeti mi obviam cupedinarii omnes,
Cetarii, lanii, coqui, fartores, piscatores, aucupes;
Quibus & re salva, & perdita profueram, & prosum saepe.
Salutant: ad coenam vocant: adventum gratulantur.
Ille ubi miser famelicus videt me esse in tanto honore,
Et tam facile victum quaerere: ibi homo coepit me obsecrare,
Ut sibi liceret discere id de me: sectari jussi,
Si potis est, tanquam Philosophorum habent disciplinae ex ipsis
Vocabula, Parasiti item ut Gnathonici vocentur.
Pa. Viden', otium, & cibus quid faciat alienus? *Gn.* Sed ego cesso
Ad Thaidem hanc deducere, & rogitare ad coenam ut veniat?
Sed Parmenonem ante ostium Thaidis tristem video,
Rivalis servum: salva res est: nimirum hic homines frigent.
Nebulonem hunc certum est ludere. *Pa.* Hice hoc munere arbitrantur

Suam Thaidem esse. *Gn.* Plurima salute Parmenonem
Summum suum impertit Gnatho. Quid agitur? *Pa.* Statur. *Gn.* Video.
Num quidnam quod nolis, vides? *Pa.* Te. *Gn.* Credo: at numquid aliud?
Pa. Qui dum? *Gn.* Quia tristis es. *Pa.* Nihil equidem. *Gn.* Ne sis: sed quid videtur
Hoc tibi mancipium? *Pa.* Non malum hercle. *Gn.* Uro hominem. *Pa.* Ut falsus animi 'st!
Gn. Quam hoc munus gratum Thaidi arbitrare esse? *Pa.* Hoc nunc dicis,
Ejectos hinc nos: omnium rerum, heus, vicissitudo est.
Gn. Sex ego te totos, Parmeno, hos menses quietum reddam:
Ne sursum, deorsum cursites, neve usque ad lucem vigiles.
Ecquid beo te? *Pa.* Men'? papae! *Gn.* Sic soleo amicos. *Pa.* Laudo.
Gn. Detineo te fortasse: tu profectus alio fueras.
Pa. Nusquam. *Gn.* Tum tu igitur paululum da mihi operae: fac ut admittar
Ad illam. *Pa.* Age modo, nunc tibi patent fores hae, quia istam ducis.
Gn. Num quem evocari hinc vis foras? *Pa.* Sine, biduum hoc praetereat:
Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus,
Nae tu istas, faxo, calcibus saepe insultabis frustra.
Gn. Etiam nunc hic stas, Parmeno? eho! numnam hic relictus custos,
Ne quis forte internuntius clam a Milite ad istam cursitet?
Pa. Facete dictum. mira vero Militi quae placeant.
Sed video herilem filium minorem huc advenire.
Miror quid ex Piraeeo abierit: nam ibi custos publice est nunc.

Non temere eſt ; & properans venit : neſcio quid circumſpectat.

ACTUS II. SCENA III.

CHAEREA. PARMENO.

Ch. OCcidi.
Neque virgo eſt uſquam : neque ego, qui illam e conſpectu amiſi meo.
Ubi quaeram ? ubi inveſtigem ? quem percontер ? quam inſiſtam viam ?
Incertus ſum : una haec ſpes eſt ; ubi ubi eſt, diu celari non poteſt.
O faciem pulchram ! deleo omnes dehinc ex animo mulieres.
Taedet cotidianarum harum formarum. *Pa.* Ecce autem alterum.
Neſcio quid de amore loquitur. o infortunatum ſenem !
Hic vero eſt, qui ſi occeperit, ludum jocumque dices
Fuiſſe illum alterum, praeut hujus rabies quae dabit.
Ch. Ut illum Dî Deaeque ſenium perdant, qui me hodie remoratus eſt :
Meque adeo, qui reſtiterim : tum autem, qui illum flocci fecerim.
Sed eccum Parmenonem. ſalve. *Pa.* Quid tu es triſtis ? quidve es alacris ?
Unde is ? *Ch.* Egone ? neſcio hercule, neque unde eam, neque quorſum eam.
Ita prorſum oblitus ſum mei.
Pa. Quî, quaeſo ? *Ch.* Amo. *Pa.* Hem ! *Ch.* Nunc, Parmeno, te oſtendes, qui vir ſies.
Scis te mihi ſaepe pollicitum eſſe ; Chaerea, aliquid inveni
Modo quod ames : in ea re utilitatem ego faciam ut cognoſcas meam :
Cum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.

Pa. Age, inepte! *Ch.* Hoc hercle factum est: fac sis nunc promissa appareant:
Sive adeo digna res est, ubi tu nervos intendas tuos.
Haud similis virgo est virginum nostrarum; quas matres student
Demissis humeris esse, vincto pectore, ut graciles sient;
Si qua est habitior paullo, pugilem esse aiunt: deducunt cibum.
Tametsi bona'st natura, reddunt curatura junceas.
Itaque ergo amantur. *Pa.* Quid tua istaec? *Ch.* Nova figura oris. *Pa.* Papae!
Ch. Color verus, corpus solidum, & succi plenum. *Pa.* Anni? *Ch.* Anni? sexdecim.
Pa. Flos ipse. *Ch.* Hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel precario
Fac tradas: mea nihil refert, dum potiar modo.
Pa. Quid? virgo, cuja est? *Ch.* Nescio hercle. *Pa.* Unde est? *Ch.* Tantumdem. *Pa.* Ubi habitat?
Ch. Ne id quidem. *Pa.* Ubi vidisti? *Ch.* In via. *Pa.* Qua ratione illam amisisti?
Ch. Id equidem adveniens mecum stomachabar modo:
Nec quemquam esse ego hominem arbitror, cui magis bonae
Felicitates omnes adversae sient.
Pa. Quid hoc est sceleris? *Ch.* Perii. *Pa.* Quid factum 'st? *Ch.* Rogas?
Patris cognatum, atque aequalem, Archidemidem,
Novistin'? *Pa.* Quidni? *Ch.* Is, dum sequor hanc, fit mihi obviam.
Pa. Incommode hercle. *Ch*, Immo enimvero infeliciter:
Nam incommoda alia sunt dicenda, Parmeno.
Illum liquet mihi dejerare, his mensibus
Sex septem prorsum non vidisse proximis,
Nisi nunc, cum minime vellem, minimeque opus fuit.

Eho!

Eho! nonne hoc monstri simile 'st? quid ais? *Pa.* Maxume.
Ch. Continuo adcurrit ad me, quam longe quidem,
Incurvus, tremulus, labiis demissis, gemens.
Heus! heus! tibi dico, Chaerea, inquit. restiti.
Scin' quid ego te volebam? dic. cras est mihi
Judicium. quid tum? ut diligenter nunties
Patri, advocatus mane mihi esse ut meminerit.
Dum haec dicit, abiit hora. rogo numquid velit?
Recte; inquit. abeo. cum huc respicio ad virginem,
Illa sese interea commodum huc advorterat
In hanc nostram plateam. *Pa.* Mirum, ni hanc dicit, modo
Huic quae data est dono. *Ch.* Huc cum advenio, nulla erat.
Pa. Comites secuti scilicet sunt virginem?
Ch. Verum: parasitus cum ancilla. *Pa.* Ipsa est: ilicet!
Desine: jam conclamatum est. *Ch.* Alias res agis.
Pa. istuc ago equidem. *Ch.* Nostin quae sit? dic mihi:
Aut vidistin'? *Pa.* Vidi, novi: scio, quo abducta sit.
Ch. Eho, Parmeno mi, nostin'? *Pa.* Novi. *Ch.* Et scis ubi siet?
Pa. Huc deducta est ad meretricem Thaidem: ei dono data est.
Ch. Quis is est tam potens cum tanto munere hoc? *Pa.* Miles Thraso,
Phaedriae rivalis. *Ch.* Duras fratris partes praedicas.
Pa. Immo enim si scias, quod donum huic dono contra comparet:
Tum magis id dicas. *Ch.* Quodnam quaeso hercle? *Pa.* Eunuchum. *Ch.* Illum ne obsecro
Inhonestum hominem, quem mercatus est heri, senem, mulierem?
Pa. Isthunc ipsum. *Ch.* Homo quatietur certe cum dono foras.

Sed istam Thaidem non scivi nobis vicinam. *Pa.* Haud diu est.
Ch. Perii! nunquamne etiam me illam vidisse? ehodum dic mihi;
Estne, ut fertur, forma? *Pa.* Sane. *Ch.* At nihil ad nostram hanc. *Pa.* Alia res est.
Ch. Obsecro hercle, Parmeno, fac ut potiar. *Pa.* Faciam sedulo, ac
Dabo operam, adjuvabo: numquid me aliud vis? *Ch.* Quo nunc is? *Pa.* Domum,
Ut mancipia haec, ita ut jussit frater, deducam ad Thaidem.
Ch. O fortunatum istum Eunuchum, qui quidem in hanc detur domum!
Pa. Quid ita? *Ch.* Rogitas? summa forma semper conservam domi
Videbit: conloquetur: aderit una in unis aedibus:
Cibum nonnumquam capiet cum ea: interdum propter dormiet.
Pa. Quid si nunc tute fortunatus fias? *Ch.* Qua re, Parmeno?
Responde. *Pa.* Capias tu illius vestem. *Ch.* Vestem? quid tum postea?
Pa. Pro illo te ducam. *Ch.* Audio. *Pa.* Te esse illum dicam. *Ch.* Intelligo.
Pa. Tu illis fruare commodis, quibus tu illum dicebas modo:
Cibum una capias, adsis, tangas, ludas, propter dormias:
Quandoquidem illarum neque te quisquam novit, neque scit qui sies.
Praeterea forma, & aetas ipsa 'st, facile ut pro Eunucho probes.
Ch. Dixti pulchre: nunquam vidi melius consilium dari.
Age, eamus intro: nunc jam orna me; abduc, duc, quantum potes.

Pa.

Pa. Quid agis? jocabar equidem. *Ch.* Garris. *Pa.* Perii. quid ego egi miser?
Quo trudis? perculeris jam tu me. tibi equidem dico, mane.
Ch. Eamus. *Pa.* Pergin'? *Ch.* Certum eſt. *Pa.* Vide ne nimium calidum hoc ſit modo.
Ch. Non eſt profecto: ſine. *Pa.* At enim iſtaec in me cudetur faba. *Ch.* Ah!
Pa. Flagitium facimus. *Ch.* An id flagitium eſt, ſi in domum meretriciam
Deducar; & illis crucibus, quae nos, noſtramque adoleſcentiam
Habent deſpicatam, & quae nos ſemper omnibus cruciant modis,
Nunc referam gratiam; atque eas itidem fallam, ut ab illis fallimur?
An potius haec pati? aequum eſt fieri, ut a me ludatur dolis.
Quod qui reſcierint, culpent: illud merito factum omnes putent.
Pa. Quid iſtuc? ſi certum eſt facere, facias: verum, ne poſt conferas
Culpam in me. *Ch.* Non faciam. *Pa.* Jubeſne? *Ch.* Jubeo, cogo, atque impero.
Nunquam defugiam auctoritatem: ſequere. *Pa.* Dî vortant bene.

ACTUS III. SCENA I.

THRASO. GNATHO. PARMENO.

Th. MAGNAS vero agere gratias Thais mihi? *Gn.* Ingenteis. *Th.* Ain' tu? laeta 'ſt? *Gn.* Non tam ipſo quidem
Dono, quam abs te datum eſſe: id vero ſerio
Triumphat. *Pa.* Huc proviſo, ut ubi tempus ſiet,
Deducam. ſed eccum Militem. *Th.* Eſt iſtuc datum

Profecto,

Profecto, ut grata mihi sint, quae facio, omnia.
Gn. Advorti hercle animum. *Th.* Vel rex semper maxumas
Mihi agebat, quidquid feceram: aliis non item.
Gn. Labore alieno magnam partam gloriam
Verbis saepe in se transmovet, qui habet sal,
Quod in te est. *Th.* Habes. *Gn.* Rex te ergo in oculis. *Th.* Scilicet.
Gn. Gestire. *Th.* Vero: credere omnem exercitum,
Consilia. *Gn.* Mirum. *Th.* Tum sicubi eum satias
Hominum, aut negotî si quando odium ceperat:
Requiescere ubi volebat; quasi. nostin'? *Gn.* Scio:
Quasi ubi illam expueret miseriam ex animo. *Th.* Tenes.
Tum me convivam solum abducebat sibi. *Gn.* Hui!
Regem elegantem narras. *Th.* Immo sic homo est:
Perpaucorum hominum. *Gn.* Immo nullorum, arbitror,
Si tecum vivit. *Th.* Invidere omnes mihi:
Mordere clanculum: ego non flocci pendere.
Illi invidere misere. verum unus tamen
Impense, elephantis quem Indicis praefecerat.
Is ubi molestus magis est; quaeso, inquam, Strato,
Eone es ferox, quia habes imperium in belluas?
Gn. Pulchre mehercle dictum, & sapienter. papae!
Jugularas hominem. quid ille? *Th.* Mutus ilico.
Gn. Quidni esset? *Pa.* Dii vostram fidem! hominem perditum
Miserumque, & illum sacrilegum. *Th.* Quid illud, Gnatho,
Quo pacto Rhodium tetigerim in convivio,
Nunquid tibi dixi? *Gn.* Nunquam: sed narra, obsecro.
Plus millies audivi. *Th.* Una in convivio
Erat hic, quem dico, Rhodius adolescentulus.
Forte habui scortum: coepit ad id alludere,

Et me irridere. Quid agis, inquam, homo impudens ?
Lepus tute es, & pulpamentum quaeris ? *Gn.* Ha, ha, he !
Th. Quid eſt ? *Gn.* Facete, lepide, laute : nihil ſupra.
Tuum ne, obſecro te, hoc dictum erat ? vetus credidi.
Th. Audieras ? *Gn.* Saepe ; & fertur in primis. *Th.* Meum eſt.
Gn. Dolet, dictum imprudenti adoleſcenti & libero.
Pa. At te Dî perdant. *Gn.* Quid ille, quaeſo ? *Th.* Perditus.
Riſu omnes, qui aderant, emoriri. denique
Metuebant omnes jam me. *Gn.* Non injuria.
Th. Sed heus tu, purgon' ego me de iſtac Thaidi ?
Quod eam me amare ſuſpicata 'ſt ? *Gn.* Nihil minus.
Immo auge magis ſuſpicionem. *Th.* Cur ? *Gn.* Rogas ?
Scin' ? ſi quando illa mentionem Phaedriae
Facit, aut ſi laudat, te ut male urat. *Th.* Sentio.
Gn. Id ut ne fiat, haec res ſola eſt remedio.
Ubi nominabit Phaedriam, tu Pamphilam
Continuo : ſi quando illa dicet, Phaedriam
Intromittamus comiſſatum : tu, Pamphilam
Cantatum provocemus. ſi laudabit haec
Illius formam : tu hujus contra. denique
Par pari referto ; quod eam mordeat.
Th. Siquidem me amaret, tum iſtuc prodeſſet, Gnatho.
Gn. Quando illud, quod tu das, exſpectat, atque amat :
Jam dudum te amat : jam dudum illi facile fit,
Quod doleat : metuit ſemper, quem ipſa nunc capit
Fructum, ne quando iratus tu alio conferas.
Th. Bene dixti : at mihi iſtuc non in mentem venerat.
Gn. Ridiculum : non enim cogitaras. caeterum
Idem hoc tute melius quanto inveniſſes, Thraſo !

ACTUS

ACTUS III. SCENA II.

THAIS. THRASO. PARMENO. GNATHO. PYTHIAS.

Th. AUDIRE vocem visa sum modo militis.
Atque eccum. salve, mi Thraso. *Thr.* O Thais mea,
Meum suavium, quid agitur ? ecquid nos amas
De fidicina istac ? *Pa.* Quam venuste ! quod dedit
Principium adveniens ! *Th.* Plurimum merito tuo.
Gn. Eamus ergo ad coenam : quid stas ? *Pa.* Hem alterum :
Ex homine hunc natum dicas. *Thr.* Ubi vis, non moror.
Pa. Adibo, atque adsimulabo, quasi nunc exeam.
Ituran', Thais, quopiam es ? *Th.* Ehem ! Parmeno,
Bene fecisti : hodie itura. *Pa.* Quo ? *Th.* Quid ? hunc non vides ?
Pa. Video, & me taedet. ubi vis, dona adsunt tibi
A Phaedria. *Thr.* Quid stamus ? cur non imus hinc ?
Pa. Quaeso hercle ut liceat, pace quod fiat tua,
Dare huic quae volumus, convenire & conloqui.
Thr. Perpulchra credo dona, aut nostris similia.
Pa. Res indicabit. heus, jubete istos foras
Exire, quos jussi, ocius. procede tu huc.
Ex Aethiopia est usque haec. *Thr.* Hic sunt tres minae.
Gn. Vix. *Pa.* Ubi tu es, Dore ? accede huc. hem Eunuchum tibi !
Quam liberali facie, quam aetate integra !
Th. Ita me Dî ament, honestus est. *Pa.* Quid tu ais, Gnatho ?
Numquid habes, quod contemnas ? quid tu autem, Thraso ?
Tacent : satis laudant. fac periculum in literis,
Fac in palaestra, in musicis : quae liberum
Scire aequum est adolescentem, solertem dabo.

Thr. Ego illum Eunuchum, si opus sit, vel sobrius.
Pa. Atque haec qui misit, non sibi soli postulat
Te vivere, & sua causa excludi caeteros.
Neque pugnas narrat, neque cicatrices suas
Ostentat: neque tibi obstat, quod quidam facit:
Verum ubi molestum non erit, ubi tu voles,
Ubi tempus tibi erit, sat habet, si tum recipitur.
Thr. Apparet servum hunc esse domini pauperis
Miserique. *Gn.* Nam hercle nemo posset, sat scio,
Qui haberet, qui pararet alium, hunc perpeti.
Pa. Tace tu, quem ego esse infra infimos omneis puto
Homines: nam qui huic animum assentari induxeris,
E flamma petere te cibum posse arbitror.
Thr. Jamne imus? *Th.* Hos prius introducam, & quae volo,
Simul imperabo: post continuo exeo.
Thr. Ego hinc abeo, tu istam opperire. *Pa.* Haud convenit
Una ire cum amica imperatorem in via.
Thr. Quid tibi ego multa dicam? domini similis es.
Gn. Ha, ha, he. *Thr.* Quid rides? *Gn.* Istuc quod dixti modo:
Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.
Sed Thais exit. *Thr.* Abi prae, curre, ut sint domi
Parata. *Gn.* Fiat. *Th.* Diligenter, Pythias,
Fac cures, si Chremes huc forte advenerit,
Ut ores, primum ut maneat: si id non commodum est,
Ut redeat: si id non poterit, ad me adducito.
Py. Ita faciam. *Th.* Quid? quid aliud volui dicere?
Ehem, curate istam diligenter virginem:
Domi adsitis, facite. *Thr.* Eamus. *Th.* Vos me sequimini.

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES. PYTHIAS.

Ch. PROFECTO quanto magis magisque cogito,
Nimirum dabit haec Thais mihi magnum malum:

Ita

Ita me video ab ea aſtute labefactarier.
Jam tum cum primum juſſit me ad ſe arceſſier;
Roget quis, quid tibi cum illa? ne noram quidem;
Ubi veni, cauſam, ut ibi manerem, repperit.
Ait, rem divinam feciſſe, & rem ſeriam
Velle agere mecum. Jam tum erat ſuſpicio,
Dolo malo haec fieri omnia: ipſa accumbere
Mecum, mihi ſeſe dare, ſermonem quaerere.
Ubi friget, huc evaſit: quam pridem pater
Mihi & mater mortui eſſent. dico, jam diu.
Rus Sunii ecquod haberem, & quam longe a mari?
Credo ei placere hoc: ſperat ſe a me avellere.
Poſtremo, ecqua inde parva periſſet ſoror?
Ecquis cum ea una? quid habuiſſet, cum perit?
Ecquis eam poſſet noſcere? Haec cur quaeritet?
Niſi ſi illa forte, quae olim periit parvula
Soror, hanc ſe intendit eſſe, ut eſt audacia.
Verum ea ſi vivit, annos nata 'ſt ſedecim,
Non major. Thais, quam ego ſum, majuſcula 'ſt.
Miſit porro orare, ut venirem, ſerio.
Aut dicat quod volt; aut moleſta ne ſiet:
Non hercle veniam tertio. Heus, heus. *Py.* Ecquis hic?
Ch. Ego ſum Chremes. *Py.* O capitulum lepidiſſimum!
Ch. Dico ego mihi inſidias fieri. *Py.* Thais maximo
Te orabat opere, ut cras redires. *Ch.* Rus eo.
Py. Fac amabo. *Ch.* Non poſſum, inquam. *Py.* At tu apud nos hic mane,
Dum redeat ipſa. *Ch.* Nihil minus. *Py.* Cur, mi Chremes?
Ch. Malam rem! hinc abis? *Py.* Si iſtuc ita certum eſt tibi,
Amabo, ut illuc tranſeas, ubi illa eſt. *Ch.* Eo.
Py. Abi, Dorias, cito hunc deduce ad militem.

ACTUS III. SCENA IV.

ANTIPHO.

HERI aliquot adolescentuli coimus in Piraeeo,
In hunc diem ut de symbolis essemus. Chaeream ei rei
Praefecimus: dati annuli: locus, tempus constitutum est.
Praeteriit tempus: quo in loco dictum est, parati nihil est.
Homo ipse nusquam est: neque scio quid dicam, aut quid conjectem.
Nunc mihi hoc negotî caeteri dedere, ut illum quaeram:
Idque adeo visam, si domi est. Quisnam hic a Thaide exit?
Is est, an non est? ipsus est. quid hoc hominis! qui hic ornatu' est?
Quid illud mali est? nequeo satis mirari, neque conjicere.
Nisi quidquid est, procul hinc lubet prius, quid sit, sciscitari.

ACTUS III. SCENA V.

CHAEREA. ANTIPHO.

Ch. NUMQUIS hic est? nemo est. numquis hinc me sequitur? nemo homo 'st.
Jamne erumpere hoc licet mihi gaudium? prô Juppiter!
Nunc est profecto, interfici cum perpeti me possum,
Ne hoc gaudium contaminet vita aegritudine aliqua.
Sed neminemne curiosum intervenire nunc mihi,
Qui me sequatur quoquo eam; rogitando obtundat, enecet:
Quid gestiam, aut quid laetus sim: quo pergam, unde emergam: ubi siem

Vestitum hunc nactus, quid mihi quaeram: sanus sim, anne insaniam?
An. Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo.
Chaerea, quid est, quod sic gestis? quid sibi hic vestitus quaerit?
Quid est, quod laetus sis? quid tibi vis? satin' sanus? quid me adspectas?
Quid taces? *Ch.* O festus dies hominis! amice! salve.
Nemo 'st hominum, quem ego nunc magis cuperem videre quam te.
An. Narra istuc quaeso quid siet. *Ch.* Immo ego te obsecro hercle ut audias.
Nostin' hanc, quam amat frater? *An.* Novi, nempe, opinor Thaidem.
Ch. Istam ipsam. *An.* Sic commemineram. *Ch.* Quaedam hodie est ei dono data
Virgo. quid ego ejus tibi nunc faciem praedicem, aut laudem, Antipho:
Cum ipsum me noris, quam elegans formarum spectator siem?
In hac commotus sum. *An.* Ain' tu? *Ch.* Primam dices, scio, si videris.
Quid multa verba? amare coepi. forte fortuna domi
Erat quidam Eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi:
Neque is deductus etiamdum ad eam. submonuit me Parmeno
Ibi servus, quod ego arripui. *An.* Quid id est? *Ch.* Tacitus citius audies.
Ut vestem cum eo mutem, & pro illo jubeam me illuc deducier.
An. Pro Eunuchon'? *Ch.* Sic est. *An.* Quid ex ea re tandem ut caperes commodi?
Ch. Rogas? viderem, audirem, essem una, qua cum cupiebam, Antipho.

Num

Num parva caufa, aut parva ratio 'ſt? traditus ſum mulieri.
Illa ilico ubi me accepit, laeta vero ad ſe abducit domum:
Commendat virginem. *An.* Cui? tibine? *Ch.* Mihi. *An.* Satis tuto tamen.
Ch. Edicit, ne vir quiſquam ad eam adeat: & mihi, ne abſcedam, imperat:
In interiore parte ut maneam ſolus cum ſola. annuo,
Terram intuens modeſte. *An.* Miſer! *Ch.* Ego, inquit, ad coenam hinc eo.
Abducit ſecum ancillas: paucae, quae circum illam eſſent, manent,
Novitiae puellae. continuo haec, adornant, ut lavet.
Adhortor, properent. dum apparatur, virgo in conclavi ſedet,
Suſpectans tabulam quandam pictam, ubi inerat pictura haec: Jovem
Quo pacto Danaae miſiſſe ajunt quondam in gremium imbrem aureum.
Egomet quoque id ſpectare coepi. & quia conſimilem luſerat
Jam olim ille ludum, impendio magis animus gaudebat mihi:
Deum ſeſe in hominem convertiſſe, atque in alienas tegulas
Veniſſe clanculum per impluvium, fucum factum mulieri.
At quem Deum? qui templa coeli ſumma ſonitu concutit.
Ego homuncio hoc non facerem? ego illud vero ita feci, ac lubens.
Dum haec mecum reputo, arceſſitur lavatum interea virgo:
It, lavit, redit. deinde eam in lectum illae conlocant.
Sto expectans, ſi quid mihi imperent. venit una, heus tu, inquit, Dore,

Cape

Cape hoc flabellum, & ventulum huic ſic facito, dum lavamus :
Ubi nos laverimus, ſi voles, lavato. accipio triſtis.
An. Tum equidem iſtuc os tuum impudens videre nimium vellem :
Qui eſſet ſtatus, flabellum tenere te aſinum tantum.
Ch. Vix elocuta 'ſt hoc, foras ſimul omnes proruunt ſe.
Abeunt lavatum : perſtrepunt, ita ut ſit domini ubi abſunt.
Interea ſomnus virginem opprimit : ego limis ſpecto,
Sic per flabellum clanculum : ſimul alia circumſpecto,
Satin' explorata ſint. video eſſe : peſſulum oſtio obdo.
An. Quid tum ? *Ch.* Quid ? quid tum ? fatue. *An.* Fateor. *Ch.* An ego occaſionem
Mihi oſtentatam, tantam, tam brevem, tam optatam, tam inſperatam,
Amitterem ? tum pol ego is eſſem vere, qui ſimulabar.
An. Sane hercle ut dicis. ſed interim de ſymbolis quid actum eſt ?
Ch. Paratum eſt. *An.* Frugi es : ubi ? domin' ? *Ch.* Immo apud libertum Diſcum.
An. Perlonge 'ſt : ſed tanto ocius properemus. muta veſtem.
Ch. Ubi mutem ? perii : nam domo exulo nunc : metuo fratrem,
Ne intus ſit : porro autem, pater ne rure redierit jam.
An. Eamus ad me : ibi proximum eſt, ubi mutes. *Ch.* Recte dicis.
Eamus : & de iſtac ſimul, quo pacto porro poſſim
Potiri, conſilium volo capere una tecum. *An.* Fiat.

ACTUS IV. Scena I.

Dorias.

ITA me Dii bene ament, quantum ego illum vidi, nonnihil timeo miſera,

Ne quam ille hodie insanus turbam faciat, aut vim Thaidi.
Nam postquam iste advenit Chremes adolescens, frater virginis,
Militem rogat, ut illum admitti jubeat. ille continuo irasci:
Neque negare audere. Thais porro instare, ut hominem invitet.
Id faciebat retinendi illius causa: quia illa, quae cupiebat
De sorore ejus indicare, ad eam rem tempus non erat.
Invitat tristis: mansit. ibi illa cum illo sermonem occipit.
Miles vero sibi putare adductum ante oculos aemulum:
Voluit facere contra huic aegre. heus! inquit, puer, Pamphilam
Arcesse, ut delectet hic nos. illa exclamat, minime gentium:
In convivium illam? miles tendere. inde ad jurgium.
Interea aurum sibi clam mulier demit: dat mihi ut auferam.
Hoc est signi, ubi primum poterit, se illinc subducet, scio.

ACTUS IV. SCENA II.

PHAEDRIA.

DUM rus eo, coepi egomet mecum inter vias,
Ita ut fit ubi quid in animo est molestiae,
Aliam rem ex alia cogitare, & ea omnia in
Pejorem partem. quid opus est verbis? dum haec puto,
Praeterii imprudens villam. longe jam abieram,
Cum sensi. redeo rursum, male vero me habens.
Ubi ad ipsum veni diverticulum, constiti.
Occepi mecum cogitare: Hem! biduum hic
Manendum est soli sine illa? quid tum postea?

Nihil

Nihil eft. quid? nihil? fi non tangendi copia 'ft,
Eho, ne videndi quidem erit? fi illud non licet,
Saltem hoc licebit. certe extrema linea
Amare haud nihil eft. villam praetereo fciens.
Sed quid hoc, quod timida fubito egreditur Pythias?

ACTUS IV. Scena III.

Pythias. Phaedria. Dorias.

Py. UBI ego illum fcelerofum, mifera, atque impium inveniam? aut ubi quaeram?
Hoccine tam audax facinus facere effe aufum? *Ph.* Perii! hoc quid fit vereor.
Py. Quin etiam infuper fcelus, poftquam ludificatus eft virginem,
Veftem omnem miferae difcidit: tum ipfam capillo confcidit.
Ph. Hem! *Py.* Qui nunc fi detur mihi,
Ut ego unguibus facile illi in oculos involem venefico!
Ph. Nefcio, quid profecto abfente nobis turbatum 'ft domi.
Adibo. quid iftuc? quid feftinas? aut quem quaeris, Pythias?
Py. Ehem Phaedria, egon'? quem quaeram? abi hinc, quo dignus, cum donis tuis
Tam lepidis. *Ph.* Quid iftuc eft rei?
Py. Rogas me? Eunuchum quem dedifti nobis, quas turbas dedit!
Virginem, quam herae dono dederat miles, vitiavit. *Ph.* Quid ais!
Py. Perii. *Ph.* Temulenta es. *Py.* Utinam fic fient, qui mihi male volunt!
Do. Au, obfecro, mea Pythias, quid iftuc nam monftri fuit?
Ph. Infanis: qui iftuc facere Eunuchus potuit? *Py.* Ego illum nefcio
Qui fuerit: hoc, quod fecit, res ipfa indicat.

Virgo ipſa lacrumat, neque cum rogites, quid ſit, audet dicere.
Ille autem bonus vir nuſquam apparet: etiam hoc miſera ſuſpicor,
Aliquid domo abeuntem abſtuliſſe. *Ph.* Nequeo mirari ſatis,
Quo ille abire ignavus poſſit longius; niſi ſi domum
Forte ad nos rediit. *Py.* Viſe amabo, num ſit. *Ph.* Jam faxo ſcies.
Do. Perii! obſecro tam infandum facinus, mea tu, ne audivi quidem.
Py. At pol ego amatores mulierum eſſe audieram eos maximos:
Sed nihil poteſſe: verum miſerae non in mentem venerat:
Nam illum aliquo concluſiſſem, neque illi commiſiſſem virginem.

ACTUS IV. SCENA IV.

PHAEDRIA. DORUS. PYTHIAS. DORIAS.

Ph. EXi foras, ſceleſte! at etiam reſtitas,
Fugitive? prodi, male conciliate. *Do.* Obſecro. *Ph.* Oh!
Illud vide; os ut ſibi diſtorſit carnufex!
Quid huc reditio 'ſt? quid veſtis mutatio?
Quid narras? paullum ſi ceſſaſſem, Pythias,
Domi non offendiſſem: ita jam adornabat fugam.
Py. Habeſne hominem, amabo? *Ph.* Quidni habeam? *Py.* O factum bene!
Do. Iſtuc pol vero bene. *Py.* Ubi eſt? *Ph.* Rogitas? non vides?
Py. Videam? obſecro quem? *Ph.* Hunc ſcilicet. *Py.* Quis hic eſt homo?
Ph. Qui ad vos deductus hodie eſt. *Py.* Hunc oculis ſuis
Noſtrarum numquam quiſquam vidit, Phaedria.

Ph. Non vidit? *Py.* An tu hunc credidiſti eſſe, obſecro,
Ad nos deductum? *Ph.* Nam quem? alium habui neminem. *Py.* Au!
Ne comparandus hic quidem ad illum eſt: ille erat
Honeſta facie & liberali. *Ph.* Ita viſus eſt
Dudum, quia varia veſte exornatus fuit:
Nunc eo tibi videtur foedus, quia illam non habet.
Py. Tace obſecro; quaſi vero paullum interſiet.
Ad nos deductus hodie eſt adoleſcentulus,
Quem tu vero videre velles, Phaedria.
Hic eſt vetus, vietus, veternoſus, ſenex,
Colore muſtellino. *Ph.* Hem, quae haec eſt fabula?
Eo redigis me, ut, quid egerim, egomet neſciam.
Eho tu! emin' ego te? *Do.* Emiſti. *Py.* Jube, mihi denuo
Reſpondeat. *Ph.* Roga. *Py.* Veniſtin' hodie ad nos? negat.
At ille alter venit, annos natus ſedecim,
Quem ſecum adduxit Parmeno. *Ph.* Age dum, hoc mihi expedi
Primum: iſtam quam habes, unde habes, veſtem? taces?
Monſtrum hominis! non dicturus? *Do.* Venit Chaerea.
Ph. Fraterne? *Do.* Ita. *Ph.* Quando? *Do.* Hodie. *Ph.* Quam dudum? *Do.* Modo.
Ph. Quicum? *Do.* Cum Parmenone. *Ph.* Noraſne eum prius?
Do. Non. nec quis eſſet, unquam audieram dicier.
Ph. Unde igitur fratrem meum eſſe ſciebas? *Do.* Parmeno
Dicebat eum eſſe: is dedit mihi hanc veſtem. *Ph.* Occidi.
Do. Meam ipſe induit: poſt una ambo abierunt foras.
Py. Jam ſatis credis ſobriam eſſe me, & nihil mentitam tibi?

Jam

Jam ſatis certum eſt, virginem vitiatam eſſe? *Ph.* Age nunc, bellua,
Credis huic quod dicit? *Py.* Quid iſti credam? res ipſa indicat.
Ph. Concede iſtuc paululum. audin'? etiam nunc paululum. ſat eſt.
Dic dum hoc rurſum: Chaerea tuam veſtem detraxit tibi?
Do. Factum. *Ph.* Et ea eſt indutus? *Do.* Factum. *Ph.* Et pro te huc deductus eſt? *Do.* Ita.
Ph. Juppiter magne! ô ſceleſtum atque audacem hominem! *Py.* Vae mihi!
Etiam nunc non credis, indignis nos eſſe irriſas modis?
Ph. Mirum ni tu credis quod iſte dicit. quid agam neſcio.
Heus! negato rurſum. poſſumne ego hodie ex te exſculpere
Verum? vidiſtin' fratrem Chaeream? *Do.* Non. *Ph.* Non poteſt ſine
Malo fateri, video: ſequere hac: modo ait, modo negat.
Ora me. *Do.* Obſecro te vero Phaedria. *Ph.* I intro nunc jam. *Do.* Oi, ei,
Ph. Alio pacto honeſte quo modo hinc abeam neſcio.
Actum eſt, ſiquidem tu me hic etiam nebulo ludificabere.
Py. Parmenonis tam ſcio eſſe hanc technam, quam me vivere.
Dor. Sic eſt. *Py.* Inveniam pol hodie, parem ubi referam gratiam.
Sed nunc, quid faciendum cenſes, Dorias? *Dor.* De iſtac rogas
Virgine? *Py.* Ita. utrum taceamne, an praedicem? *Dor.* Tu pol, ſi ſapis,
Quod ſcis, neſcis, neque de Eunucho, neque de vitio virginis:

Hac

Hac re, & te omni turba evolves, & illi gratum feceris.
Id modo dic, abiisse Dorum. *Py.* Ita faciam. *Dor.* Sed videon' Chremem ?
Thais jam aderit. *Py.* Quid ita ? *Dor.* Quia cum inde abeo, jam tum inceperat
Turba inter eos. *Py.* Aufer aurum hoc: ego scibo ex hoc quid fiet.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES. PYTHIAS.

Ch. At at! data hercle verba mihi sunt: vicit vinum quod bibi.
Ac dum accubabam, quam videbar mihi esse pulchre sobrius!
Postquam surrexi, neque pes, neque mens satis suum officium facit.
Py. Chremes! *Ch.* Quis est? ehem Pythias. vah! quanto nunc formosior
Videre mihi, quam dudum! *Py.* Certe tu quidem pol & multo hilarior.
Ch. Verbum hercle hoc verum est, sine Cerere & Libero friget Venus.
Sed Thais multo ante venit ? *Py.* Anne abiit jam a milite ?
Ch. Jamdudum: aetatem. lites sunt inter eos factae maxumae.
Py. Nihil dixit tum, ut sequerere sese ? *Ch.* Nihil, nisi abiens mihi innuit.
Py. Eho nonne id sat erat ? *Ch.* At nesciebam id dicere illam, nisi quia
Correxit miles, quod intellexi minus: nam me extrusit foras.
Sed eccam ipsam: miror ubi ego huic antevorterim.

ACTUS IV. SCENA VI.

THAIS. CHREMES. PYTHIAS.

Th. CREDO equidem illum jam adfuturum eſſe, ut illam a me eripiat. ſine veniat!
Atqui ſi illam digito attigerit uno, oculi illico effodientur.
Uſque adeo ego illius ferre poſſum ineptias, & magnifica verba,
Verba dum ſint: verum enim ſi ad rem conferentur, vapulabit.
Ch. Thais, ego jam dudum hic adſum. *Th.* O mi Chreme, te ipſum exſpectabam.
Scin' tu turbam hanc propter te eſſe factam? & adeo ad te attinere hanc
Omnem rem? *Ch.* Ad me? quî? quaſi, iſtuc? *Th.* Quia dum tibi ſororem ſtudeo
Reddere & reſtituere, haec atque hujuſmodi ſum multa paſſa.
Ch. Ubi ea eſt? *Th.* Domi apud me. *Ch.* Hem! *Th.* Quid eſt?
Educta ita, uti teque illaque dignum eſt. *Ch.* Quid ais? *Th.* Id quod res eſt.
Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa quidquam abs te pretii.
Ch. Et habetur, & referetur, Thais, a me, ita uti merita es, gratia.
Th. At enim cave, ne prius, quam hanc a me accipias, amittas, Chreme.
Nam haec ea 'ſt; quam miles a me vi nunc ereptum venit.
Abi tu, ciſtellam, Pythias, domo effer cum monumentis.
Ch. Viden' tu illum, Thais? *Py.* Ubi ſita 'ſt? *Th.* In riſco. odioſa ceſſas?
Ch. Militem ſecum ad te quantas copias adducere?

Atat

Atat. *Th.* Num formidoloſus obſecro es, mi homo? *Ch.* Apage ſis,
Egon' formidoloſus? nemo 'ſt hominum, qui vivat, minus.
Th. Atque ita opus eſt. *Ch.* Hau! metuo, qualem tu me eſſe hominem exiſtumes.
Th. Immo hoc cogitato; quicum res tibi eſt, peregrinus eſt;
Minus potens quam tu; minus notus, minus amicorum hic habens.
Ch. Scio iſtuc. Sed tu quod cavere poſſis, ſtultum admittere 'ſt.
Malo ego, nos proſpicere, quam hunc ulciſci, accepta injuria.
Tu abi, atque obſera oſtium intus, ego dum hinc tranſcurro ad forum.
Volo ego adeſſe hic advocatos nobis in turba hac. *Th.* Mane.
Ch. Melius eſt. *Th.* Mane. *Ch.* Omitte: jam adero. *Th.* Nihil opus eſt iſtis, Chreme:
Hoc modo dic, ſororem illam tuam eſſe, & te parvam virginem
Amiſiſſe: nunc cognoſſe: ſigna oſtende. *Py.* Adſunt. *Th.* Cape.
Si vim faciet, in jus ducito hominem: intellextin'? *Ch.* Probe.
Th. Fac animo haec praeſenti dicas. *Ch.* Faciam. *Th.* Attolle pallium.
Perii! huic ipſi eſt opus patrono, quem defenſorem paro.

ACTUS IV. SCENA VII.

THRASO. GNATHO. SANGA. CHREMES. THAIS.

Thr. HANCCINE ego ut contumeliam tam inſignem in me accipiam, Gnatho?
Mori me ſatius eſt. Simalio, Donax, Syriſce; ſequimini.

Primum aedeis expugnabo. *Gn*. Recte. *Thr*. Virginem eripiam. *Gn*. Probe.
Thr. Male mulcabo ipsam. *Gn*. Pulchre. *Thr*. In medium huc agmen cum vecti, Donax:
Tu, Simalio, in sinistrum cornu: tu, Syrisce, in dexterum.
Cedo alios: ubi centurio est Sanga, & manipulus furum? *Sa*. Eccum adest.
Thr. Quid, ignave? peniculon' pugnare, qui istuc huc portes, cogitas?
Sa. Egon'? Imperatoris virtutem noveram, & vim militum:
Sine sanguine hoc fieri non posse, qui abstergerem vulnera?
Thr. Ubi alii? *Sa*. Qui, malum, alii? solus Sannio servat domi.
Thr. Tu hosce instrue: hic ego ero post principia: inde omnibus signum dabo.
Gn. Illuc est sapere! ut hosce instruxit, ipsus sibi cavit loco.
Thr. Idem hoc jam Pyrrhus factitavit. *Ch*. Viden' tu, Thais, quam hic rem agit?
Nimirum consilium illud rectum est de occludendis aedibus.
Tha. Sane, quod tibi nunc vir videatur esse hic, nebulo magnus est.
Ne metuas. *Ch*. Quid videtur? *Tha*. Fundam tibi nunc nimis vellem dari,
Ut tu illos procul hinc ex occulto caederes: facerent fugam.
Thr. Sed eccam Thaidem ipsam video. *Gn*. Quam mox irruimus? *Thr*. Mane.
Omnia prius experiri, quam armis, sapientem decet.
Quî scis, an quae jubeam, sine vi faciat? *Gn*. Dî vostram fidem.
Quanti est sapere! nunquam accedo, quin abs te abeam doctior.

Thr.

Thr. Thaïs, primum hoc mihi reſponde; cum tibi do iſtam virginem,
Dixtin' hos mihi dies ſoli dare te? *Tha.* Quid tum poſtea?
Thr. Rogitas? quae mihi ante oculos coram amatorem adduxti tuum!
Tha. Quid cum illo agas? *Thr.* Et cum eo clam te ſubduxti mihi.
Tha. Lubuit. *Thr.* Pamphilam ergo huc redde, niſi vi mavis eripi.
Ch. Tibi illam reddat? aut tu illam tangas? omnium. *Gn.* Ah, quid agis? tace.
Thr. Quid tu tibi vis? ego non tangam meam? *Ch.* Tuam autem? Furcifer!
Gn. Cave ſis; neſcis, cui nunc male dicas viro. *Ch.* Non tu hinc abis?
Scin' tu, ut tibi res ſe habeat? ſi quidquam hodie hic turbae coeperis,
Faciam, ut hujus loci, dieique, meique ſemper memineris.
Gn. Miſeret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.
Ch. Diminuam ego caput tuum hodie, niſi abis. *Gn.* Ain' vero, canis?
Siccine agis? *Thr.* Quis tu es homo? quid tibi vis? quid cum illa rei tibi eſt?
Ch. Scibis: principio eam eſſe dico liberam. *Thr.* Hem! *Ch.* Civem Atticam. *Thr.* Hui!
Ch. Meam ſororem. *Thr.* Os durum! *Ch.* Miles, nunc adeo edico tibi,
Ne vim facias ullam in illam. Thaïs, ego eo ad Sophronam
Nutricem, ut eam adducam, & ſigna oſtendam haec. *Thr.* Tun' me prohibeas,
Meam ne tangam? *Ch.* Prohibeo, inquam. *Gn.* Audin' tu? hic furti ſe alligat.

Satis hoc tibi eſt? *Thr.* Idem hoc tu ais, Thais? *Tha.* Quaere, qui reſpondeat.
Thr. Quid nunc agimus? *Gn.* Quin redeamus: jam haec tibi aderit ſupplicans
Ultro. *Thr.* Credin'? *Gn.* Immo certe. novi ingenium mulierum:
Nolunt, ubi velis: ubi nolis, cupiunt ultro. *Thr.* Bene putas.
Gn. Jam dimitto exercitum? *Thr.* Ubi vis. *Gn.* Sanga, ita uti fortes decet
Milites, domi focique, fac viciſſim ut memineris.
Sa. Jamdudum animus eſt in patinis. *Gn.* Frugi es.
Thr. Vos me hac ſequimini.

ACTUS V. SCENA I.

THAIS. PYTHIAS.

Th. PERGIN', ſceleſta, mecum perplexe loqui?
Scio; neſcio; abiit; audivi; ego non adfui.
Non tu iſtuc mihi dictura aperte es, quidquid eſt?
Virgo conſciſſa veſte lacrumans obticet.
Eunuchus abiit. quamobrem? quid factum eſt? taces?
Py. Quid tibi ego dicam, miſera? illum Eunuchum negant
Fuiſſe. *Th.* Quis fuit igitur? *Py.* Iſte Chaerea.
Th. Qui Chaerea? *Py.* Iſte ephebus frater Phaedriae.
Th. Quid ais, venefica? *Py.* Atqui certo comperi.
Th. Quid is, obſecro, ad nos? quamobrem adductus eſt? *Py.* Neſcio;
Niſi amaſſe credo Pamphilam. *Th.* Hem! miſera occidi.
Infelix! ſiquidem tu iſtaec vera praedicas.
Num id lacrumat virgo? *Py.* Id opinor. *Th.* Quid ais, ſacrilega?
Iſtuccine interminata ſum, hinc abiens, tibi?
Py. Quid facerem? ita ut tu juſſi, ſoli credita 'ſt.
Th. Sceleſta, lupo ovem commiſiſti. diſpudet,

Sic mihi data esse verba. quid illuc hominis est ?
Py. Hera mea tace ; tace obsecro, salvae sumus :
Habemus hominem ipsum. *Th*. Ubi is est ? *Py*. Hem! ad sinistram,
Videsne ? *Th*. Video. *Py*. Comprehendi jube, quantum potest.
Th. Quid illo faciemus, stulta ? *Py*. Quid facias, rogas ?
Vide amabo ! si non, quum aspicias, os impudens
Videtur. *Th*. Non est. *Py*. Tum quae ejus confidentia 'st!

ACTUS V. SCENA II.

CHAEREA. THAIS. PYTHIAS.

Ch. APud Antiphonem uterque, mater & pater,
Quasi dedita opera, domi erant, ut nullo modo
Introire possem, quin viderent me. interim
Dum ante ostium sto ; notus mihi quidam obviam
Venit. ubi vidi, ego me in pedes, quantum queo,
In angiportum quoddam desertum : inde item
In aliud, inde in aliud : ita miserrimus
Fui fugitando ; ne quis me cognosceret.
Sed estne haec Thais, quam video ? ipsa 'st : haereo.
Quid faciam ? quid mea autem ? quid faciet mihi ?
Th. Adeamus. bone vir, Dore, salve : dic mihi,
Aufugistin' ? *Ch*. Hera, factum. *Th*. Satin' id tibi placet ?
Ch. Non. *Th*. Credin' te impune habiturum ? *Ch*. Unam hanc noxiam
Mitte : si aliam admisero unquam, occidito.
Th. Num meam saevitiam veritus ? *Ch*. Non. *Th*. Quid igitur ?
Ch. Hanc metui, ne me criminaretur tibi.
Th. Quid feceras ? *Ch*. Paululum quiddam. *Th*. Eho! paululum, impudens ?
An paullum hoc esse tibi videtur, virginem
Vitiare civem ? *Ch*. Conservam esse credidi.
Py. Conservam ! vix me contineo, quin involem in

Capillum. monſtrum; etiam ultro deriſum advenit.
Th. Abin' hinc, inſana? *Py.* Quid ita vero? debeam,
Credo, iſti quidquam furcifero, ſi id fecerim:
Praeſertim cum ſe ſervum fateatur tuum.
Th. Miſſa haec faciamus. non te dignum, Chaerea,
Feciſti. nam etſi ego digna hac contumelia
Sum maxume; at tu indignus, qui faceres tamen.
Neque aedepol, quid nunc conſilii capiam, ſcio,
De virgine iſtac: ita conturbaſti mihi
Rationes omnes, ut eam non poſſim ſuis,
Ita ut aequum fuerat, atque ut ſtudui, tradere:
Ut ſolidum parerem hoc mihi beneficium, Chaerea.
Ch. At nunc dehinc ſpero aeternam inter nos gratiam
Fore, Thais. ſaepe ex hujuſmodi re quapiam, &
Malo principio, magna familiaritas
Conflata eſt. quid ſi hoc quiſpiam voluit Deus?
Th. Equidem pol in eam partem accipioque, & volo.
Ch. Immo ita quaeſo. unum hoc ſcito: contumeliae
Non me feciſſe cauſa, ſed amoris. *Th.* Scio.
Et pol propterea mage nunc ignoſco tibi.
Non adeo inhumano ingenio ſum, Chaerea,
Neque ita imperita, ut, quid amor valeat, neſciam.
Ch. Te quoque jam, Thais, ita me Dî bene ament, amo.
Py. Tum pol tibi ab iſtoc, hera, cavendum intelligo.
Ch. Non auſim. *Py.* Nihil tibi quidquam credo. *Th.*
Deſinas.
Ch. Nunc ego te in hac re mihi oro ut adjutrix ſies.
Ego me tuae commendo & committo fidei.
Te mihi patronam capio, Thais: te obſecro:
Emoriar, ſi non hanc uxorem duxero.
Th. Tamen ſi pater. *Ch.* Quid? ah! volet, certo ſcio:
Civis modo haec ſit. *Th.* Paululum opperirier
Si vis: jam frater ipſe hic aderit virginis:
Nutricem arceſſitum iit, quae illam aluit parvolam:
In cognoſcendo tute ipſe aderis, Chaerea.
Ch. Ego vero maneo. *Th.* Vin' interea, dum is venit,
Domi

Domi opperiamur potius, quam hic ante ostium?
*Ch.*Immo percupio.*Py.*Quam tu rem actura,obsecro,es?
*Th.*Nam quid ita? *Py.*Rogitas? hunc tu in aedeis cogitas
Recipere posthac? *Th.*Cur non? *Py.*Crede hoc meae fidei,
Dabit hic aliquam pugnam denuo. *Th.*Au,tace obsecro.
Py. Parum perspexisse ejus videre audaciam.
Ch. Non faciam, Pythias. *Py.* Non pol credo, Chaerea,
Nisi si commissum non erit. *Ch.* Quin, Pythias,
Tu me servato. *Py.* Neque pol servandum tibi
Quidquam dare ausim, neque te servare: apage te.
*Th.*Adest optume ipse frater. *Ch.* Perii hercle: obsecro,
Abeamus intro, Thais: nolo me in via
Cum hac veste videat. *Th.* Quamobrem tandem? an
quia pudet?
*Ch.*Id ipsum. *Py.*Id ipsum? virgo vero! *Th.*I prae, sequor.
Tu istic mane, ut Chremem introducas, Pythias.

ACTUS V. Scena III.

Pythias. Chremes. Sophrona.

Quid? quid venire in mentem nunc possit mihi?
Quidnam? qui referam illi sacrilego gratiam,
Qui hunc supposuit nobis? *Ch.* Move vero ocius
Te,nutrix. *So.* Moveo. *Ch.*Video, sed nihil promoves.
Py. Jamne ostendisti signa nutrici? *Ch.* Omnia.
*Py.*Amabo! quid ait? cognoscitne? *Ch.* Ac memoriter.
*Py.*Bene, aedepol, narras: nam illi faveo virgini.
Ite intro: jamdudum hera vos exspectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video. vide ut otiosus it, si Dîs placet!
Spero me habere, qui hunc meo excruciem modo.
Ibo intro, de cognitione ut certum sciam:
Post exibo, atque hunc perterrebo sacrilegum.

ACTUS V. Scena IV.

Parmeno. Pythias.

Pa. Reviso, quidnam Chaerea hic rerum gerat.
Quod si astu rem tractavit, Dî vostram fidem!
Quantam, & quam veram laudem capiet Parmeno!
Nam

Nam ut mittam, quod ei amorem difficillimum &
Cariſſimum ab meretrice avara: virginem
Quam amabat, eam confeci ſine moleſtia,
Sine ſumptu, ſine diſpendio. tum hoc alterum,
Id vero eſt, quod ego mihi puto palmarium,
Me repperiſſe, quo modo adoleſcentulus
Meretricum ingenia & mores poſſet noſcere:
Mature ut quum cognorit, perpetuo oderit.
Quae dum foris ſunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compoſitum quidquam, nec magis elegans.
Quae, cum amatore ſuo quum coenant, liguriunt.
Harum videre ingluviem, ſordes, inopiam:
Quam inhoneſtae ſolae ſint domi, atque avidae cibi:
Quo pacto ex jure heſterno panem atrum vorent:
Noſſe omnia haec, ſalus eſt adoleſcentulis.
Py. Ego pol te pro iſtis dictis & factis, ſcelus,
Ulciſcar: ut ne impune in nos illuſeris.

ACTUS V. SCENA V.

PYTHIAS. PARMENO.

Py. PROH fidem Deûm! facinus foedum! o infelicem adoleſcentulum!
O ſceleſtum Parmenonem! qui iſtum huc adduxit. *Pa*. Quid eſt?
Py. Miſeret me: itaque, ut ne viderem, miſera huc effugi foras,
Quae futura exempla dicunt in eum indigna? *Pa*. O Juppiter!
Quae illaec turba 'ſt? numnam ego perii? adibo. quid iſtuc, Pythias?
Quid ais? in quem exempla fient? *Py*. Rogitas, audaciſſime?
Perdidiſti iſtum, quem adduxti pro Eunucho, adoleſcentulum,
Dum ſtudes dare verba nobis. *Pa*. Quid ita? aut quid factum 'ſt? cedo.
Py. Dicam: virginem iſtam, Thaidi quae hodie dono data 'ſt,

Scis

Scis eam hinc civem esse; & fratrem ejus esse apprime nobilem?
Pa. Nescio. *Py.* Atqui sic inventa 'st. eam iste vitiavit miser.
Ille ubi hoc rescivit factum, frater violentissimus.
Pa. Quidnam fecit? *Py.* Colligavit primum eum miseris modis. *Pa.* Hem!
Colligavit? *Py.* Atque equidem orante, ut ne id faceret, Thaide.
Pa. Quid ais? *Py.* Nunc minatur porro, sese id, quod moechis solet:
Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. *Pa.* Qua audacia
Tantum facinus audet? *Py.* Quid ita tantum? *Pa.* An non tibi hoc maximum est?
Quis homo pro moecho unquam vidit in domo meretricia
Prehendi quemquam? *Py.* Nescio. *Pa.* At ne hoc nesciatis, Pythias,
Dico, edico vobis, nostrum esse illum herilem filium. *Py.* Hem,
Obsecro, an is est? *Pa.* Ne quam in illum Thais vim fieri sinat.
Atque adeo autem cur non egomet intro eo? *Py.* Vide, Parmeno,
Quid agas, ne neque illi prosis, & tu pereas: nam hoc putant,
Quidquid factum est, ex te esse ortum. *Pa.* Quid igitur faciam miser?
Quidve incipiam? ecce autem video rure redeuntem senem.
Dicam huic, an non? dicam hercle, etsi mihi magnum malum
Scio paratum: sed necesse est, huic ut subveniat. *Py.* Sapis.

Ego abeo intro: tu isti narra omnem rem ordine, ut factum siet.

ACTUS V. SCENA VI.

LACHES. PARMENO.

La. EX meo propinquo rure hoc capio commodi,
Neque agri, neque urbis odium me umquam percipit.
Ubi satias coepit fieri, commuto locum.
Sed estne ille noster Parmeno? & certe ipsus est.
Quem praestolare, Parmeno, hic ante ostium?
Pa. Quis homo 'st? ehem, salvum te advenire, here, gaudeo.
La. Quem praestolare? *Pa.* Perii! lingua haeret metu.
La. Hem! quid est? quid trepidas? satin' salve? dic mihi.
Pa. Here, primum te arbitrari, quod res est, velim:
Quidquid hujus factum est, culpa non factum est mea.
La. Quid? *Pa.* Recte sane interrogasti: oportuit
Rem praenarrasse me. Emit quendam Phaedria
Eunuchum, quem dono huic daret. *La.* Cui? *Pa.* Thaidi.
La. Emit! perii hercle. quanti? *Pa.* Viginti minis.
La. Actum est. *Pa.* Tum quandam fidicinam amat hic Chaerea.
La. Hem! quid? amat? an scit jam ille, quid meretrix siet?
An in Astu venit? aliud ex alio malum.
Pa. Here, ne me spectes: me impulsore haec non facit.
La. Omitte de te dicere: ego te, furcifer,
Si vivo! sed istuc quidquid est, primum expedi.
Pa. Is pro illo Eunucho ad Thaidem deductus est.
La. Pro Eunuchon'! *Pa.* Sic est. hunc pro moecho postea

Comprehendere intus, & conſtrinxere. *La*. Occidi.
P*a*. Audaciam meretricum ſpecta. *La*. Numquid eſt
Aliud mali damnive, quod non dixeris,
Reliquum? P*a*. Tantum eſt. *La*. Ceſſo huc introrumpere?
P*a*. Non dubium eſt, quin mihi magnum ex hac re ſit malum:
Niſi quia neceſſe fuit hoc facere, id gaudeo,
Propter me hiſce aliquid eſſe eventurum mali.
Nam jam diu aliquam cauſam quaerebat ſenex,
Quamobrem inſigne aliquid faceret his. Nunc repperit.

ACTUS V. SCENA VII.

PYTHIAS. PARMENO.

Py. NUMQUAM aedepol quidquam jam diu, quod magis vellem evenire,
Mihi evenit, quam quod modo ſenex intro ad nos venit errans.
Mihi ſolae ridiculo fuit, quae, quid timeret, ſciebam.
P*a*. Quid hoc autem 'ſt? P*y*. Nunc id prodeo, ut conveniam Parmenonem.
Sed ubi, obſecro, is eſt? P*a*. Men' quaerit haec? P*y*. Atque eccum video. adibo.
P*a*. Quid eſt, inepta? quid tibi vis? quid rides? pergin'? P*y*. Perii,
Defeſſa jam ſum miſera te ridendo. P*a*. Quid ita? P*y*. Rogitas?
Nunquam, pol, hominem ſtultiorem vidi, nec videbo. ah,
Non poſſum ſatis narrare, quos ludos praebueris intus.
At etiam primo callidum & diſertum credidi hominem.
Quid? ilicone credere ea, quae dixi, oportuit te?
An poenitebat flagitii, te auctore quod feciſſet
Adoleſcens, ni miſerum inſuper etiam patri indicares?

Nam quid illi credis animi tum fuiſſe, ubi veſtem vidit
Illam eſſe eum indutum pater? quid eſt? jam ſcis te periiſſe?
Pa. Hem! quid dixti, peſſuma? an mentita es? etiam rides?
Itan' lepidum tibi viſum eſt, ſcelus, nos irridere? *Py.* nimium.
Pa. Si quidem iſtuc impune habueris. *Py.* Verum? *Pa.* Reddam hercle. *Py.* Credo.
Sed in diem iſtuc, Parmeno, eſt fortaſſe, quod minitare.
Tu jam pendebis, qui ſtultum adoleſcentulum nobilitas
Flagitiis, & eundem indicas. uterque in te exempla edent.
Pa. Nullus ſum. *Py.* Hic pro illo munere tibi honos eſt habitus. abeo.
Pa. Egomet meo indicio, miſer, quaſi ſorex, hodie perii.

ACTUS V. SCENA VIII.

GNATHO. THRASO.

Gn. QUID nunc? qua ſpe, aut quo conſilio huc imus? quid inceptas, Thraſo?
Th. Egone? ut Thaidi me dedam, & faciam quod jubeat. *Gn.* Quid eſt?
Th. Qui minus, quam Hercules ſervivit Omphalae? *Gn.* Exemplum placet.
Utinam tibi commitigari videam ſandalio caput!
Sed fores crepuere ab ea. *Th.* Perii! quid hoc autem'ſt mali?
Hunc ego numquam videram etiam. quidnam properans hinc proſilit?

ACTUS V. SCENA IX.

CHAEREA. PARMENO. PHAEDRIA. GNATHO. THRASO.

Ch. O POPULARES! ecquis me vivit hodie fortunatior?

Nemo

Nemo hercle quiſquam: nam in me plane Dî poteſtatem ſuam
Omnem oſtendere: cui tam ſubito tot contigerint commoda.
Pa. Quid hic laetus eſt? *Ch.* O Parmeno mi, o mearum voluptatum omnium
Inventor, inceptor, perfector! ſcin' me in quibus ſum gaudiis?
Scis Pamphilam meam inventam civem? *Pa.* Audivi. *Ch.* Scis ſponſam mihi?
Pa. Bene, ita me Dî ament, factum. *Gn.* Audin' tu illum, quid ait? *Ch.* Tum autem Phaedriae
Meo fratri gaudeo amorem eſſe omnem in tranquillo: una'ſt domus.
Thais patri ſe commendavit in clientelam & fidem:
Nobis dedit ſe. *Pa.* Fratris igitur Thais tota'ſt? *Ch.* Scilicet.
Pa. Jam hoc aliud eſt quod gaudeamus: miles pellitur foras.
Ch. Tum tu, frater ubi ubi eſt, fac quam primum haec audiat. *Pa.* Viſam domum.
Th. Numquid, Gnatho, dubitas, quin ego nunc perpetuo perierim?
Gn. Sine dubio, opinor. *Ch.* Quid commemorem primum, aut laudem maxume?
Illumne, qui mihi conſilium dedit, ut facerem: an me, qui auſus ſim
Incipere? an fortunam collaudem, quae gubernatrix fuit:
Quae tot res, tantas, tam opportune in unum concluſit diem?
An mei patris feſtivitatem, & facilitatem? ô Juppiter!
Serva obſecro haec nobis bona. *Ph.* Dî voſtram fidem! incredibilia
Parmeno modo quae narravit. ſed ubi eſt frater? *Ch.* Praeſto adeſt.

Ph. Gaudeo. *Ch.* Satis credo. nihil eſt Thaide hac tua, frater, dignius
Quod ametur: ita noſtrae eſt omni fautrix familiae.
Ph. Mihi illam laudas? *Th.* Perii! quanto minus ſpei eſt, tanto magis amo.
Obſecro, Gnatho, in te ſpes eſt. *Gn.* Quid vis faciam? *Th.* Perfice hoc
Precibus, pretio, ut haeream in parte aliqua tandem apud Thaidem.
Gn. Difficile eſt. *Th.* Si quid collibuit, novi te. hoc ſi effeceris,
Quod vis donum & praemium a me optato, id optatum feres.
Gn. Itane? *Th.* Sic erit. *Gn.* Si efficio hoc, poſtulo, ut mihi tua domus,
Te preſente, abſente, pateat: invocato ut ſit locus
Semper. *Th.* Do fidem, futurum. *Gn.* Accingar. *Ph.* Quem hic ego audio?
O Thraſo! *Th.* Salvete. *Ph.* Tu fortaſſe, quae facta hic ſint, neſcis.
Th. Scio. *Ph.* Cur ergo in his ego te conſpicor regionibus?
Th. Vobis fretus. *Ph.* Scin' quam fretus? miles, edico tibi,
Si te in platea offendero hac poſt unquam, quod dicas mihi,
Alium quaerebam, iter hac habui: periiſti. *Gn.* Eia, haud ſic decet.
Ph. Dictum eſt. *Gn.* Non cognoſco veſtrum tam ſuperbum. *Ph.* Sic erit.
Gn. Prius audite paucis: quod quum dixero, ſi placuerit,
Facitote. *Ph.* Audiamus. *Gn.* Tu concede paullum iſtuc, Thraſo.
Principio ego vos credere ambos hoc mihi vehementer velim,

Me

Me hujus quidquid facio, id facere maxume cauſa mea :
Verum idem ſi vobis prodeſt, vos non facere, inſcitia 'ſt.
Ph. Quid id eſt ? *Gn.* Militem ego rivalem recipiendum cenſeo. *Ph.* Hem !
Recipiendum ! *Gn.* Cogita modo. tu hercle cum illa, Phaedria,
Et libenter vivis : etenim bene libenter victitas.
Quod es, paullum eſt : & neceſſe eſt multum accipere Thaidem,
Ut tuo amori ſuppeditare poſſit ſine ſumtu tuo.
Ad omnia haec magis opportunus, nec magis ex uſu tuo
Nemo 'ſt : principio & habet quod det, & dat nemo largius.
Fatuus eſt, inſulſus, tardus : ſtertit noctesque & dies,
Neque tu iſtum metuas ne amet mulier : facile pellas, ubi velis.
Ph. Quid agimus ? *Gn.* Praeterea hoc etiam, quod ego vel primum puto :
Accipit hominem nemo melius prorſus, neque prolixius.
Ph. Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus eſt. *Ch.* Idem ego arbitror.
Gn. Recte facitis. unum etiam hoc vos oro, ut me in veſtrum gregem
Recipiatis : ſatis diu hoc jam ſaxum volvo. *Ph.* Recipimus.
Ch. Ac libenter. *Gn.* At ego pro iſtoc, Phaedria, & tu Chaerea,
Hunc comedendum & deridendum vobis propino. *Ch.* Placet.
Ph. Dignus eſt. *Gn.* Thraſo ! ubi vis, accede. *Th.* Obſecro te, quid agimus ?

Gn.

Gn. Quid? isti te ignorabant: postquam eis mores ostendi tuos,
Et collaudavi secundum facta & virtutes tuas,
Impetravi. *Th.* Bene fecisti: gratiam habeo maximam.
Nunquam etiam fui usquam, quin me omnes amarent plurimum.
Gn. Dixin' ego in hoc inesse vobis Atticam elegantiam?
Ph. Nihil praetermissum est. ite hac. Ω. Vos valete, & plaudite.

CALLIOPIUS RECENSUI.

FINIS *EUNUCHI.*

P. TERENTII
HEAUTONTIMORUMENOS.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, L. CORNELIO LENTULO L. VALERIO FLACCO AEDILIBUS CURULIBUS. EGERUNT L. AMBIVIUS TURPIO ET L. ATTILIUS PRAENESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII. GRAECA EST MENANDRU. ACTA PRIMUM TIBIIS IMPARIBUS; DEINDE DUABUS DEXTRIS. ACTA III. EDITA M. JUVENTIO ET M. SEMPRONIO COSS.

PERSONAE.

Prologus.
Antiphila, *amica Cliniae.*
Bacchis, *amica Clitiphonis.*
Chremes, *Clitiphonis pater.*
Clinia, *Menedemi filius.*
Clitipho, *Chremetis filius.*
Dromo, *servus Menedemi.*
Menedemus, *Cliniae pater.*
Nutrix.
Phrygia, *ancilla.*
Sostrata, *Chremetis uxor.*
Syrus, *servus Chremetis.*

PERSONAE MUTAE.

Archonides, *senex.*
Crito, *senex.*
Phania, *senex.*
Phanocrates, *senex.*
Philtera, *anus.*
Simus, *senex.*

C. SULPITII APOLLINARIS
PERIOCHA
In Terentii Heautontimorumenon.

IN militiam proficisci gnatum Cliniam
Amantem Antiphilam compulit durus pater:
Animique sese angebat, facti poenitens.
Mox ut reversus est, clam patrem divortitur
Ad Clitiphonem, is amabat scortum Bacchidem.
Cum arcesseret cupitam Antiphilam Clinia,
Ut ejus Bacchis venit amica, ac servolae
Habitum gerens Antiphila, factum id, quo patrem
Suum celaret Clitipho: hic technis Syri
Decem minas meretriculae aufert a sene.
Antiphila Clitiphonis reperitur soror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

M. ANT. MURETI ARGUMENTUM.

CHremes Sostratae uxori gravidae imperat, si puellam pareret, ut eam statim interficeret. Fuit haec immanitas in veterum moribus, ut, quum fera nulla sit, quae foetus suos non diligat, ipsi quos alere nollent liberos, eos recens natos aut interficere, aut exponere fas putarent. Sostrata puellam enixa (ut est maternus semper animus clementior) vitam ei adimere non sustinuit : sed pauperculae cuidam anui Corinthiae, Philterae nomine, exponendam dedit : etiamque, muliebri quadam superstitione, annulum, de digito detractum suo, jussit, ut una cum puella exponeret. Id, quod tum stulte factum videri poterat, postea puellae saluti fuit ; ejus enim annuli ope tandem agnita est a suis. Anus acceptam puellam Antiphilam nominat, educatque ut suam. Eam, quum adolevisset, anusque illius filia putaretur, Menedemi filius Clinia perdite amare coepit, prope jam ut pro uxore haberet : quod ubi rescivit pater, ita violenter tulit, ut filium, assiduitate jurgandi, clam militatum in Asiam abire coëgerit. Tum vero qui filii amorem iniquo animo tulerat, multo iniquiore ejusdem absentiam ferre coepit. Itaque ut de se supplicium absenti filio daret, qui eum saevitia sua exigisset ex aedibus, aedes, supellectilem, familiam vendit, praeter, qui servi ad opus ruri faciundum utiles erant : ingentemque sibi agrum comparat, ubi a prima luce ad noctem non servos modo exerceret, verum etiam, homo sexagenarius, senectutem miseris modis excruciaret suam. Profecto Clinia, Philtera, quae, ut dixi, Antiphilae putabatur mater, extremum vitae diem morte confecit. Clinia, quum jam menses tres abfuisset, amicae desiderio reversus, non ausus est patri se in conspectum dare, antiquam illius asperitatem veritus, sed ad Clitiphonem, Chremetis filium, divertit, quicum magna ipsi a puero familiaritas intercesserat. Clitipho, sodalis reditu laetus, Syrum & Dromonem servos (jam autem advesperascebat) in urbem, ad arcessendam Antiphilam, mittit. Exposuerat

rat eo ipso die Menedemus Chremeti, quanto sibi desiderio esset filius: parum ut absuerit, quin Chremes, quum primum de reditu Cliniae accepit, mitteret qui ei nunciaret: continuit tamen se in diem posterum; quod ita magis e re illius fore censeret Syrus, summa servus & audacia, & astutia: qui quum Antiphilam tantum arcessere jussus esset, etiam Bacchidem adduxit. Erat haec meretrix, procax, potens, sumptuosa, nobilis, cujus se amore haud ita pridem irretierat Clitipho. Quo autem res Chremetem lateret, hoc consilium capiunt, ut Bacchidem quidem amicam Cliniae, Antiphilam vero unam de illius ancillis esse simularent. Postridie mane Chremes ad Menedemum diluculo proficiscitur, & rediisse Cliniam nunciat. Ille gaudio amens, filium jam jam videre, jam jam amplecti, jam jam ei se suaque omnia permittere cupiebat. At Chremes, cave, inquit, faxis: istoc enim modo & te, & eum, & rem una perdideris tuam: simul ei ostendit, quot incommoda capturus sit, si tam molli esse se, tamque infracto animo ostenderit. Cliniae amicam (eam enim Bacchidem existimabat) non jam pauperculam esse, aut parvo contentam, ut antea; sed sumptuosam, gemmis atque auro collucentem, cum familia numerosissima. Una, inquit, mihi nox tantum non paupertatem attulit, nedum tu te censeas oneri ferendo fore, si te illi perpetuo sumptibus suppeditare oporteat. Quin tu ita potius agito. humane quidem & comiter excipito filium; istud tamen tam impotens illius desiderium occultum habeto: tum si ille, quod amicae det, ut habeat, machinam adversum te aliquam struet, falli te sinito: ita & eum commodius retinebis apud te, & sumptuum facies minus. Haec Chremes, nescius (ut sunt humana) oculatum foris esse se, coecum domi. Interea enim meditabatur Syrus, decem minas, quas Bacchidi pollicitus erat dare, eas quomodo illi a Chremete ipso conficeret: jamque inibi erat, quum eum Chremes arreptum blande compellat, hortaturque, aliquam ad Menedemum fallaciam moliatur. Injecit in sermone Syrus men-

 dacium

dacium a se pro tempore confictum : anum Corinthiam, Antiphilae (ita enim putabatur) matrem, mille drachmarum mutuo accepisse a Bacchide: ea mortua, puellam pro pecunia illa arrhaboni relictam. Dum haec aguntur, annulum suum agnovit Sostrata, ejusque indicio, Antiphilam filiam suam esse cognovit. Gaudio exsiliens, omnem rem defert ad virum ; qui, ea leviter objurgata, ob repertam tamen filiam ipse quoque gavisus est. Jam omnia in tranquillo erant; absque Bacchide fuisset. Sed & illi quoquo modo decem excudendae erant argenti minae, & periculum erat, ne aliqua eam Chremes filii amicam esse rescisceret. Ibi Syrus audax consilium init, quomodo & utrique seni rem, ut erat, patefaceret, & commode se e tam impedito negotio expediret. Primum igitur Chremeti, Reperi, inquit, quomodo argentum a Menedemo eripiam: dicemus ei, Bacchidem hanc tui Clitiphonis amicam esse: orabimusque ut eam domi suae dies aliquot esse patiatur; teque id celatum velit. Porro Clinia filiae tuae, quae modo reperta est, formam sibi complicatam esse dicet, eamque petet uxorem. Quid tum? pecuniam, inquit, petet a patre suo. qui novae nuptae ornamenta coëmat : eam pecuniam numeraturus est Bacchidi. Jam autem ad Menedemum, Syri hortatu, transierat Bacchis, & eo pompam omnem suam transduxerat. Chremes, primo non satis consilium illud probare : at illam certe, inquit Syrus, pecuniam, pro qua filia tua opposita erat pignori, quin dissolvas, facere honeste non potes. Ego vero, inquit Chremes, & libenter quidem. Immo vero, insit Syrus, dato eam Clitiphoni, qui ad Bacchidem deferat: ita enim facilius credet Menedemus, eam illius esse. Sit ita sane. Numeratur a patre Clitiphoni pecunia, quam ad meretricem perferret. Interea tota res detegitur : indignari Chremes, & fremere, & minitari se omnia atrocissima exempla editurum. Tandem, quum prius Antiphilam Cliniae collocasset, partim Menedemi, partim uxoris precibus delinitus, ignoscit. Clitipho se, relictis meretriciis amoribus, uxorem ducturum pollicetur. Quum autem caeterarum fabularum argumentum uno die contineri soleat, hujus non nisi biduo explicari potest.

PUBLII

PUBLII TERENTII Carthaginiensis
HEAUTONTIMORUMENOS.

PROLOGUS.

Ne cui sit vestrum mirum, cur parteis seni
Poëta dederit, quae sunt adolescentium,
Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquar.
Ex integra Graeca, integram Comoediam
Hodie sum acturus, Heautontimorumenon.
Duplex quae ex argumento facta 'st simplici.
Novam esse ostendi, & quae esset: nunc qui scripserit,
Et cuja Graeca sit, ni partem maximam
Existimarem scire vestrum, id dicerem.
Nunc, quamobrem has parteis didicerim, paucis dabo.
Oratorem voluit esse me, non Prologum.
Vestrum judicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit a facundia,
Quantum ille potuit cogitare commode,
Qui orationem hanc scripsit, quam dicturus sum.
Nam quod rumores distulerunt malevoli,
Multas contaminasse Graecas, dum facit
Paucas Latinas: factum hic esse id non negat,
Neque se id pigere: & deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo sibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod malevolus vetus Poëta dictitat,
Repente ad studium hunc se applicasse musicum,
Amicûm ingenio fretum, haud natura sua:
Arbitrium vestrum, vestra existimatio
Valebit. quamobrem omnes vos oratos volo,
Ne plus iniquûm possit, quam aequûm, oratio.
Facite aequi sitis: date crescendi copiam;
Novarum qui spectandi faciunt copiam
Sine vitiis: ne ille pro se dictum existumet,
Qui nuper fecit servo currenti in via

Decesse

Decesse populum: cur insano serviat?
De illius peccatis plura dicet, cum dabit
Alias novas, nisi finem maledictis facit.
Adeste aequo animo: date potestatem, mihi
Statariam agere ut liceat per silentium:
Ne semper servus currens, iratus senex,
Edax parasitus, sycophanta autem impudens,
Avarus leno, adsidue agendi sint mihi,
Clamore summo, cum labore maxumo.
Mea causa causam hanc justam esse animum inducite,
Ut aliqua pars laboris minuatur mihi.
Nam nunc novas qui scribunt, nihil parcunt seni:
Si qua laboriosa 'st, ad me curritur:
Sin lenis est, ad alium defertur gregem.
In hac est pura oratio. experimini,
In utramque partem ingenium quid possit meum.
Si nunquam avare pretium statui arti meae,
Et eum esse quaestum in animum induxi maxumum,
Quam maxume servire vestris commodis:
Exemplum statuite in me, ut adolescentuli
Vobis placere studeant potius, quam sibi.

ACTUS I. SCENA I.

CHREMES. MENEDEMUS.

Ch. QUANQUAM haec inter nos nuper notitia admodum 'st:
Inde adeo, quod agrum in proximo hic mercatus es,
Nec rei fere sane amplius quidquam fuit;
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
Quod ego in propinqua parte amicitiae puto,
Facit, ut te audacter moneam, & familiariter:
Quod mihi videre praeter aetatem tuam
Facere, & praeter quam res te adhortatur tua.
Nam proh Deûm atque hominum fidem! quid vis tibi?
Quid quaeris? annos sexaginta natus es,
Aut plus eo, ut conjicio. agrum in his regionibus
Meliorem,

Meliorem, neque pretii majoris, nemo habet:
Servos complureis: proinde quasi nemo siet,
Ita tute attente illorum officia fungere.
Nunquam tam mane egredior, neque tam vesperi
Domum revortor, quin te in fundo conspicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre. denique
Nullum remittis tempus: neque te respicis.
Haec non voluptati tibi esse, satis certo scio.
At enim dices, me, quantum hic operis fiat, poenitet.
Quod in opere faciundo operae consumis tuae,
Si sumas in illis exercendis, plus agas.
Me. Chreme, tantumne est ab re tua otii tibi,
Aliena ut cures; eaque, nihil quae ad te attinent?
Ch. Homo sum: humani nihil a me alienum puto.
Vel me monere hoc, vel percontari puta.
Rectum est? ego ut faciam: non est? te ut deterream.
Me. Mihi sic est usus: tibi ut opus facto 'st, face.
C*h*. An cuiquam est usus homini, se ut cruciet? *Me.* Mihi.
C*h*. Si quid laboris est, nollem. sed quid istuc mali est,
Quaeso? quid de te tantum meruisti? *Me.* Eheu!
C*h*. Ne lacruma: atque istuc, quicquid est, fac me ut sciam:
Ne retice: ne verere: crede, inquam, mihi,
Aut consolando, aut consilio, aut re juvero.
Me. Scire hoc vis? C*h*. Hac quidem causa, qua dixi tibi.
Me. Dicetur. C*h*. At istos rastros interea tamen
Appone: ne labora. *Me.* Minime. C*h*. Quam rem agis?
Me. Sine me, vacivom tempus ne quod duim mihi
Laboris. C*h*. Non sinam, inquam. *Me.* Ah! non aequum facis.
C*h*. Hui, tam graves hos, quaeso? *Me.* Sic meritum 'st meum.
C*h*. Nunc loquere. *Me.* Filium unicum adolescentulum
Habeo. ah! quid dixi habere me? immo habui, Chreme:
Nunc habeam, necne, incertum est. C*h*. Quid ita istuc? *Me.* Scies.
Est e Corintho hic advena anus paupercula:

Ejus

Ejus filiam ille amare coepit perdite,
Prope jam ut pro uxore haberet. haec clam me omnia.
Ubi rem reſcivi, coepi non humanitus,
Neque ut animum decuit aegrotum adoleſcentuli,
Tractare ; ſed vi, & via pervolgata patrum.
Quotidie accuſabam : hem, tibine haec diutius
Licere ſperas facere, me vivo patre,
Amicam ut habeas prope jam in uxoris loco ?
Erras, ſi id credis, & me ignoras, Clinia.
Ego te meum eſſe dici tantiſper volo,
Dum, quod te dignum 'ſt, facies : ſed ſi id non facis,
Ego, quod me in te ſit facere dignum, invenero.
Nulla adeo ex re iſtuc fit, niſi ex nimio otio.
Ego iſtuc aetatis, non amori operam dabam ;
Sed in Aſiam hinc abii propter pauperiem : atque ibi
Simul rem, & belli gloriam armis repperi.
Poſtremo adeo res rediit : adoleſcentulus
Saepe eadem, & graviter audiendo, victus eſt.
Et aetate putavit me, & benevolentia
Plus ſcire & providere, quam ſe ipſum ſibi.
In Aſiam ad regem militatum abiit, Chreme.
Ch. Quid ais! *Me.* Clam me profectus, menſes treis abeſt.
Ch. Ambo accuſandi : etſi illud inceptum tamen
Animi eſt pudentis ſignum, & non inſtrenui.
Me. Ubi comperi ex iis, qui ei fuere conſcii,
Domum revortor moeſtus, atque animo fere
Perturbato, atque incerto prae aegritudine :
Adſido, adcurrunt ſervi, ſoccos detrahunt :
Video alios feſtinare, lectos ſternere,
Coenam apparare : pro ſe quiſque ſedulo
Faciebat, quo illam mihi lenirent miſeriam.
Ubi video haec ; coepi cogitare : Hem ! tot mea
Solius ſolliciti ſint cauſa, ut me unum expleant ?
Ancillae tot me veſtiant ? ſumptus domi
Tantos ego ſolus faciam ? ſed gnatum unicum,
Quem pariter uti his decuit, aut etiam amplius,

Quod illa aetas magis ad haec utenda idonea 'ſt,
Eum ego hinc ejeci miſerum injuſtitia mea.
Malo quidem me dignum quovis deputem,
Si id faciam. nam uſque dum ille vitam illam colet
Inopem, carens patria ob meas injurias,
Interea uſque illi de me ſupplicium dabo:
Laborans, quaerens, parcens, illi ſerviens.
Ita facio prorſus: nihil relinquo in aedibus,
Nec vas, nec veſtimentum: conraſi omnia,
Ancillas, ſervos, niſi eos, qui opere ruſtico
Faciundo facile ſumtum exercerent ſuum:
Omnes produxi ac vendidi: inſcripſi ilico
Aedeis mercede: quaſi talenta ad quindecim
Coëgi: agrum hunc mercatus ſum: hic me exerceo.
Decrevi tantiſper me minus injuriae,
Chreme, meo gnato facere, dum fiam miſer:
Nec fas eſſe ulla me voluptate hic frui,
Niſi ubi ille huc ſalvos redierit meus particeps.
Ch. Ingenio te eſſe in liberos leni puto,
Et illum obſequentem, ſi quis recte aut commode
Tractaret. Verum neque tu illum ſatis noveras,
Nec te ille. hocque fit, ubi non vere vivitur.
Tu illum, numquam oſtendiſti, quanti penderes,
Nec tibi ille'ſt credere auſus, quae eſt aequum patri.
Quod ſi eſſet factum, haec numquam eveniſſent tibi.
Me. Ita res eſt, fateor: peccatum a me maximum eſt.
Ch. Menedeme, at porro recte ſpero, & illum tibi
Salvom adfuturum eſſe hic, confido, propediem.
Me. Utinam ita Dî faxint! *Ch.* Facient. nunc ſi commodum eſt,
Dionyſia hic ſunt hodie: apud me ſis volo.
Me. Non poſſum. *Ch.* Cur non? quaeſo, tandem aliquantulum
Tibi parce: idem abſens facere te hoc vult filius.
Me. Non convenit, qui illum ad laborem impulerim,
Nunc me ipſum fugere. *Ch.* Siccine eſt ſententia?

Me. Sic. *Ch.* Bene vale. *Me.* Et tu. *Ch.* Lacrumas excussit mihi,
Miseretque me ejus. Sed ut diei tempus est,
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad coenam ut veniat. ibo, visam si domi est.
Nihil opus fuit monitore : jam dudum domi
Praesto apud me esse ajunt. egomet convivas moror.
Ibo adeo hinc intro. sed quid crepuerunt fores
Hinc a me ? quisnam egreditur ? huc concessero.

ACTUS I. SCENA II.

CLITIPHO. CHREMES.

Cl. NIHIL adhuc est, quod vereare, Clinia : haudquaquam etiam cessant :
Et illam simul, cum nuntio, tibi hic ego adfuturam hodie scio :
Proin tu sollicitudinem istam falsam, quae te excruciat, mittas.
Ch. Quicum loquitur filius ?
Cl. Pater adest, quem volui : adibo. pater, opportune advenis.
Ch. Quid id est ? *Cl.* Hunc Menedemum nostin', nostrum vicinum ? *Ch.* Probe.
Cl. Huic filium scis esse ? *Ch.* Audivi esse in Asia. *Cl.* Non est, pater :
Apud nos est. *Ch.* Quid ais ! *Cl.* Advenientem, e navi egredientem, ilico
Abduxi ad coenam : nam mihi magna cum eo jam inde usque a pueritia
Fuit semper familiaritas. *Ch.* Voluptatem magnam nuntias.
Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobiscum esset hodie, amplius :
Ut hanc laetitiam nec opinanti primus ei objicerem domi.
Atque etiam nunc tempus est. *Cl.* Cave faxis ; non opus est, pater.

Ch.

Ch. Quapropter ? *Cl.* Quia enim incertum 'ſt etiam, quid ſe faciat : modo venit.
Timet omnia, patris iram & animum amicae, ſe erga ut ſiet ſuae :
Eam miſere amat : propter eam haec turba, atque abitio evenit. *Ch.* Scio.
Cl. Nunc ſervolum ad eam in urbem miſit, & ego noſtrum una Syrum.
Ch. Quid narrat ? *Cl.* Quid ille ? ſe miſerum eſſe. *Ch.* Miſerum ? quem minus credere 'ſt ?
Quid reliqui 'ſt, quin habeat, quae quidem in homine dicuntur bona ?
Parentes, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitias.
Atque haec perinde ſunt, ut illius animus, qui ea poſſidet:
Qui uti ſcit, ei bona : illi, qui non utitur recte, mala.
Cl. Immo ille fuit ſenex importunus ſemper : & nunc nihil magis
Vereor, quam ne quid in illum iratus plus ſatis faxit, pater.
Ch. Illene ? ſed reprimam me : nam in metu eſſe hunc, illi eſt utile.
Cl. Quid tute tecum ? *Ch.* Dicam. ut ut erat, manſum tamen oportuit.
Fortaſſe aliquantum iniquior erat praeter ejus lubidinem.
Pateretur: nam quem ferret, ſi parentem non ferret ſuum?
Hunccine erat aequum ex illius more, an illum ex hujus vivere ?
Et quod illum inſimulat durum, id non eſt. nam parentum injuriae
Uniuſmodi ſunt ferme : paullo qui eſt homo tolerabilis.
Scortari crebro nolunt ; nolunt crebro convivarier :
Praebent exigue ſumtum. atque haec ſunt tamen ad virtutem omnia.
Verum ubi animus ſemel ſe cupiditate devinxit mala,
Neceſſe eſt, Clitipho, conſilia conſequi conſimilia. hoc
Scitum eſt; periculum ex aliis facere, tibi quod ex uſu ſiet.

Cl. Ita credo. *Ch.* Ego ibo hinc intro, ut videam nobis quid coenae siet.
Tu, ut tempus est diei, vide sis, ne quo hinc abeas longius.

ACTUS II. SCENA I.

CLITIPHO.

QUAM iniqui sunt patres in omnes adolescentes judices!
Qui aequum esse censent, nos jam a pueris ilico nasci senes:
Neque illarum affines esse rerum, quas fert adolescentia.
Ex sua libidine moderantur, nunc quae est, non quae olim fuit.
Mihi si unquam filius erit, nae, ille facili me utetur patre,
Nam & cognoscendi, & ignoscendi dabitur peccati locus.
Non ut meus, qui mihi per alium ostendit suam sententiam.
Perii! is mihi, ubi adbibit plus paullo, sua quae narrat facinora!
Nunc ait: periculum ex aliis facito, tibi quod ex usu siet.
Astutus! nae ille haud scit, quam mihi nunc surdo narret fabulam.
Magis nunc me amicae dicta stimulant: da mihi, atque affer mihi.
Cui quid respondeam nihil habeo: neque me quisquam est miserior.
Nam hic Clinia, etsi is quoque suarum rerum satagit: attamen
Habet bene ac pudice eductam, ignaram artis meretriciae.
Mea est potens, procax, magnifica, sumtuosa, nobilis.
Tum, quod dem ei, RECTE est. nam, nihil esse mihi, religio 'st dicere.
Hoc ego mali non pridem inveni: neque etiamdum scit pater.

ACTUS II. SCENA II.

CLINIA. CLITIPHO.

Clin. SI mihi secundae res de amore meo essent, jamdudum scio
Venissent: sed vereor, ne mulier me absente hic corrupta sit.
Con-

Concurrunt multae opiniones, quae mihi animum exaugeant:
Locus, occasio, aetas, mater,cujus sub imperio'st,mala:
Cui nihil jam praeter pretium dulce'st. *Clit.* Clinia. *Clin.* Hei misero mihi.
Clit. Etiam caves, ne videat forte hinc te a patre aliquis exiens?
Clin. Faciam: sed nescio quid profecto mihi animus praesagit mali.
*Clit.*Pergin'istuc prius dijudicare,quam scis,quid veri fiet?
Clin. Si nihil mali esset, jam hic adessent. *Clit.* Jam aderunt. *Clin.* Quando istuc erit?
Clit. Non cogitas hinc longule esse? & nosti mores mulierum:
Dum moliuntur, dum comuntur, annus est. *Clin.* O Clitipho,
Timeo. *Clit.* Respira: eccum Dromonem cum Syro, una adsunt tibi.

Actus II. Scena III.

Syrus. Dromo. Clitipho. Clinia.

Sy. AN' tu? *Dr.* Sic est. *Sy.* Verum interea dum sermones caedimus,
Illae sunt relictae. *Clit.*Mulier tibi adest,audin'Clinia?
Clin. Ego vero audio nunc demum, & video, & valeo, Clitipho.
Dr. Minime mirum, adeo impeditae sunt: ancillarum gregem
Ducunt secum. *Clin.* Perii! unde illi sunt ancillae? *Clit.* Men' rogas?
Sy. Non oportuit relictas: portant quid rerum! *Clin.* Hei mihi!
*Sy.*Aurum,vestem: & vesperascit,& non noverunt viam.
Factum a nobis stulte est.abi dum tu,Dromo,illis obviam,
Propera: quid stas? *Clin.* Vae misero mihi, quanta de spe decidi!
Clit. Quid istuc? quae res te sollicitat autem? *Clin.* Rogitas quid fiet? Viden'

Viden' tu ancillas, aurum, vestem? quam ego cum una ancillula
Hic reliqui: unde ea esse censes? *Clit.* Vah! nunc demum intelligo.
Sy. Dî boni quid turbae est! aedes nostrae vix capient, scio.
Quid comedent? quid ebibent? quid sene erit nostro miserius?
Sed video, eccos, quos volebam. *Clin.* O Jupiter! ubinam est fides?
Dum ego propter te errans patria careo demens, tu interea loci
Conlocupletasti te, Antiphila: & me in his deseruisti malis:
Propter quam in summa infamia sum, & meo patri minus obsequens:
Cujus nunc pudet me, & miseret: qui harum mores cantabat mihi,
Monuisse frustra; neque potuisse unquam ab hac me expellere.
Quod tamen nunc faciam: tum, quum gratum mihi esse potuit, nolui.
Nemo est miserior me. *Sy.* Hic de nostris verbis errat videlicet,
Quae hic sumus locuti. Clinia, aliter tuum amorem, atque est, accipis:
Nam & vita est eadem, & animus te erga idem, ac fuit:
Quantum ex ipsa re conjecturam cepimus.
Clin. Quid est, obsecro? nam mihi nunc nihil rerum omnium 'st
Quod malim, quam me hoc falso suspicarier.
Sy. Hoc primum, ut ne quid hujus rerum ignores, anus
Quae est dicta mater esse ei antehac, non fuit:
Ea obiit mortem: hoc ipsa in itinere, alterae
Dum narrat, forte audivi. *Clin.* Quaenam est altera?
Sy. Mane: hoc, quod coepi, primum enarrem, Clitipho:
Post istuc veniam. *Clit.* Propera. *Sy.* Jam primum omnium,
Ubi ventum ad aedes est, Dromo pultat fores:

Anus

Anus quaedam prodit: haec ubi aperuit oſtium,
Continuo hic ſe conjecit intro: ego conſequor.
Anus foribus obdit peſſulum: ad lanam redit.
Hinc ſciri potuit, aut nuſquam alibi, Clinia,
Quo ſtudio vitam ſuam te abſente exegerit,
Ubi de improviſo interventum eſt mulieri.
Nam ea res dedit tum exiſtumandi copiam,
Cotidianae vitae conſuetudinem,
Quae, cujuſque ingenium ut ſit, declarat maxume:
Texentem telam ſtudioſe ipſam offendimus:
Mediocriter veſtitam veſte lugubri,
Ejus anuis cauſa, opinor, quae erat mortua:
Sine auro, tum ornatam, ita uti quae ornantur ſibi:
Nulla mala re eſſe expolitam muliebri:
Capillus paſſus, prolixus, circum caput
Rejectus negligenter: pax! *Clin.* Syre mi; obſecro,
Ne me in laetitiam fruſtra conjicias. *Sy.* Anus
Subtemen nebat. praeterea una ancillula
Erat, ea texebat una: pannis obſita,
Neglecta, immunda illuvie. *Clit.* Si haec ſunt, Clinia,
Vera, ita uti credo, quis te eſt fortunatior?
Scin' tu hanc, quam dicit ſordidatam & ſordidam?
Magnum hoc quoque ſignum eſt, dominam eſſe extra noxiam,
Quum ejus tam negliguntur internuntii:
Nam diſciplina eſt eiſdem, munerarier
Ancillas primum, ad dominas qui affectant viam.
Clin. Perge, obſecro te, & cave, ne falſam gratiam
Studeas inire. quid ait, ubi me nominas?
Sy. Ubi dicimus rediſſe te, & rogare uti
Veniret ad te: mulier telam deſerit
Continuo, & lacrumis opplet os totum ſibi: ut
Facile ſcires, deſiderio id fieri tuo.
Clin. Prae gaudio, ita me Dî ament, ubi ſim, neſcio:
Ita timui. *Clit.* At ego nihil eſſe ſcibam, Clinia.
Agedum viciſſim, Syre, dic quae illa 'ſt altera?

Sy.

Sy. Adducimus tuam Bacchidem. *Clit.* Hem! quid? Bacchidem?
Eho sceleste, quo illam ducis? *Sy.* Quo illam ego? ad nos scilicet.
Clit. Ad patremne? *Sy.* Ad eum ipsum. *Clit.* O hominis impudentem audaciam!
Sy. Heus! Non fit sine periclo facinus magnum & memorabile.
Clit. Hoc vide! in mea vita tu tibi laudem is quaesitum, scelus:
Ubi si paululum modo quid te fugerit, ego perierim.
Quid illo facias? *Sy.* At enim. *Clit.* Quid enim? *Sy.* Si sinas, dicam. *Clin.* Sine.
Clit. Sino. *Sy.* Ita res est haec nunc, quasi cum. *Clit.* Quas, malum, ambages mihi
Narrare occipit? *Clin.* Syre, verum hic dicit; mitte: ad rem redi.
Sy. Enimvero reticere nequeo: multimodis injurius,
Clitipho, es; neque ferri potis es. *Clin.* Audiendum hercle est: tace.
Sy. Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici:
Tuum esse in potiundo periclum non vis: haud stulte sapis:
Siquidem id sapere 'st, velle te id, quod non potest contingere.
Aut haec cum illis sunt habenda, aut illa cum his amittenda sunt.
Harum duarum conditionum nunc utram malis, vide:
Etsi consilium, quod coepi, rectum esse & tutum scio.
Nam tua apud patrem amica tecum sine metu ut sit, copia 'st.
Tum, quod illi argentum es pollicitus, eadem hac inveniam via:
Quod ut efficerem, orando surdas jam aures reddideras mihi.
Quid aliud tibi vis? *Clit.* Siquidem hoc fit. *Sy.* Siquidem! experiundo scies.

Clit. Age, age, cedo istuc tuum consilium: quid id est? *Sy.* Adsimulabimus,
Tuam amicam, hujus esse. *Clit.* Pulchre. cedo quid hic faciet sua?
An ea quoque dicetur hujus, si una haec dedecori est parum?
Sy. Immo ad tuam matrem abducetur. *Clit.* Quid eo? Sy. Longum 'st, Clitipho,
Si tibi narrem. Quamobrem id faciam, vera causa est. *Clit.* Fabulae!
Nihil satis firmi video, quamobrem accipere hunc mihi expediat metum.
Sy. Mane. habeo aliud, si istud metuis: quod ambo confiteamini
Sine periclo esse. *Clit.* Hujusmodi, obsecro, aliquid repperi. *Sy.* Maxume.
Ibo obviam hinc: dicam ut revortantur domum. *Clit.* Hem!
Quid dixti? *Sy.* Ademtum tibi jam faxo omnem metum,
In aurem utramvis otiose ut dormias.
Clit. Quid ago nunc? *Clin.* Tune? quod boni est. *Clit.* Syre, dic modo
Verum. *Sy.* Age modo, hodie sero, ac nequicquam voles.
Clin. Datur: fruare dum licet, nam nescias,
Ejus sit potestas, posthac, an nunquam tibi.
Clit. Syre, inquam. *Sy.* Perge porro, tamen istuc ago.
Clit. Verum hercle istuc est. Syre, Syre, inquam, heus, heus, Syre.
Sy. Concaluit. quid vis? *Clit.* Redi, redi. *Sy.* Adsum; dic quid est?
Jam hoc quoque negabis tibi placere? *Clit.* Immo, Syre,
Et me, & meum amorem, & famam permitto tibi.
Tu es judex: ne quid accusandus sis, vide.
Sy. Ridiculum est, te istuc me admonere, Clitipho:
Quasi istic minor mea res agatur, quam tua.
Hic si quid nobis forte adversi evenerit,

Tibi erunt parata verba : huic homini verbera.
Quapropter haec res neutiquam neglectui est mihi.
Sed istunc exora, ut suam esse adsimulet. *Clin.* Scilicet
Facturum me esse, in eum jam res rediit locum,
Ut sit necesse. *Clit.* Amo te merito, Clinia.
Clin. Verum illa ne quid titubet. *Sy.* Perdocta 'st probe.
Clin. At hoc demiror, qui tam facile potueris
Persuadere illi, quae solet quos spernere !
Sy. In tempore ad eam veni, quod rerum omnium est
Primum. nam quemdam misere offendi militem,
Ejus noctem orantem : haec arte tractabat virum,
Ut illius animum cupidum inopia incenderet :
Eademque ut esset apud te ob hoc quam gratissima.
Sed heus tu ! vide sis, ne quid imprudens ruas :
Patrem novisti, ad has res quam sit perspicax :
Ego te autem novi, quam esse soleas impotens :
Inversa verba, eversas cervices tuas,
Gemitus, screatus, tussis, risus, abstine.
Clit. Laudabis. *Sy.* Vide sis ! *Clit.* Tutemet mirabere.
Sy. Sed quam cito sunt consecutae mulieres !
Clit. Ubi sunt? cur retines? *Sy.* Jam nunc haec non est tua.
Clit. Scio; apud patrem: at nunc interim. *Sy.* Nihilo magis.
Clit. Sine. *Sy.* Non sinam, inquam. *Clit.* Quaeso, paulisper. *Sy.* Veto.
Clit. Saltem salutare. *Sy.* Abeas, si sapis. *Clit.* Eo.
Quid istic ? *Sy.* Manebit. *Clit.* O hominem felicem ! *Sy.* Ambula.

ACTUS II. SCENA IV.

BACCHIS. ANTIPHILA. CLINIA. SYRUS.

Ba. AEDEPOL, mea te Antiphila, laudo, & fortunatam judico,
Id quum studuisti, isti formae ut mores consimiles forent:
Minimeque, ita me Dî ament, miror, si te sibi quisque expetit.
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio.
Et quum egomet nunc mecum in animo vitam tuam considero,

Omnium

Omniumque adeo vostrarum, volgus quae abs se segregant: 6
Et vos esse istiusmodi, & nos non esse, haud mirabile'st.
Nam expedit bonas esse vobis: nos, quibuscum est res, non sinunt.
Quippe forma impulsi nostra, nos amatores colunt:
Haec ubi immutata est, illi suum animum alio conferunt.
Nisi si prospectum interea aliquid est, desertae vivimus.
Vobiscum uno semel ubi aetatem agere decretum'st viro,
Cujus mos maxume 'st consimilis vostrum; hi se ad vos applicant.
Hoc beneficio utrique ab utrisque vero devincimini;
Ut numquam ulla amori vestro incidere possit calamitas.
An. Nescio alias: me quidem semper scio fecisse sedulo, 16
Ut ex illius commodo meum compararem commodum. *Cl.* Ah!
Ergo, mea Antiphila, tu nunc sola reducem me in patriam facis:
Nam dum abs te absum, omnes mihi labores fuere, quos cepi, leves;
Praeterquam, tui carendum quod erat. *Sy.* Credo. *Cl.* Syre, vix suffero. 20
Hoccine me miserum non licere meo modo ingenium frui!
Sy. Immo, ut patrem tuum vidi esse habitum, diu etiam duras dabit.
Ba. Quisnam hic adolescens est, qui intuitur nos? *An.* Ah! retine me, obsecro.
Ba. Amabo, quid tibi est? *An.* Disperii! perii misera! *Ba.* Quid stupes,
Antiphila? *An.* Videon' Cliniam, an non? *Ba.* Quem vides?
Cl. Salve, anime mi. *An.* O mi expectate, salve. *Cl.* Ut vales? 26
An. Salvum advenisse gaudeo. *Cl.* Teneone te,
Antiphila, maxume animo exoptata meo?
Sy. Ite intro: nam vos jamdudum exspectat senex.

ACTUS III. SCENA I.

CHREMES. MENEDEMUS.

Ch. LUCISCIT hoc jam: cesso pultare ostium
Vicini? primum ex me ut sciat sibi filium
Rediise; etsi adolescentem hoc nolle intelligo.
Verum quum videam miserum hunc tam excruciarier
Ejus abitu; celem tam insperatum gaudium,
Cum illi pericli nihil ex indicio siet?
Haud faciam: nam quod potero, adjutabo senem;
Ita ut filium meum amico, atque aequali suo
Video inservire, & socium esse in negotiis:
Nos quoque senes est aequom senibus obsequi.
Me. Aut ego profecto ingenio egregie ad miserias
Natus sum: aut illud falsum est, quod volgo audio
Dici, diem adimere aegritudinem hominibus.
Nam mihi quidem cotidie augescit magis
De filio aegritudo: & quanto diutius
Abest, magis cupio tanto, & magis desidero.
Ch. Sed ipsum foras egressum video: ibo, alloquar.
Menedeme, salve: nuntium apporto tibi,
Cujus maxume te fieri participem cupis.
Me. Num quidnam de gnato meo audisti, Chreme?
Ch. Valet, atque vivit. *Me.* Ubinam est, quaeso? *Ch.* Apud me domi.
Me. Meus gnatus! *Ch.* Sic est. *Me.* Venit! *Ch.* Certe. *Me.* Clinia
Meus venit! *Ch.* Dixi. *Me.* Eamus: duc me ad eum, obsecro.
Ch. Non volt te scire se redisse etiam, & tuum
Conspectum fugitat, propter peccatum: tum hoc timet,
Ne tua duritia antiqua illa etiam adaucta sit.
Me. Non tu ei dixisti, ut essem? *Ch.* Non. *Me.* Quamobrem, Chreme?
Ch. Quia pessume istoc in te atque in illum consulis,
Si te tam leni & victo animo esse ostenderis.
Me. Non possum; satis jam, satis pater durus fui. *Ch.* Ah!
Vehemens in utramque partem, Menedeme, es nimis,
Aut largitate nimia, aut parsimonia.

In

In eandem fraudem, ex hac re, atque ex illa, incides.
Primum ; olim potius, quam paterere filium
Commeare ad mulierculam, quae paululo
Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,
Proterruiſti hinc. ea coacta ingratiis
Poſtilla coepit victum volgo quaerere.
Nunc cum ſine magno intertrimento non poteſt
Haberi, quidvis dare cupis. nam, ut tu ſcias,
Quam ea nunc inſtructa pulchre ad perniciem ſiet :
Primum, jam ancillas ſecum adduxit plus decem,
Oneratas veſte, atque auro: Satrapes ſi ſiet
Amator, nunquam ſufferre ejus ſumtus queat,
Nedum tu poſſis. *Me.*Eſtne ea intus ? *Ch.*Sit rogas ?
Senſi. namque ei unam coenam atque ejus comitibus
Dedi : quod ſi iterum mihi ſit danda, actum ſiet.
Nam ut alia omittam, pytiſſando modo mihi
Quid vini abſumſit ! ſic hoc, dicens ; aſperum,
Pater, hoc eſt ; aliud lenius ſodes vide.
Relevi dolia omnia, omnes ſerias,
Omnes ſollicitos habui : atque haec una nox.
Quid te futurum cenſes, quem aſſidue exedent ?
Sic me Dî amabunt, ut me tuarum miſeritum eſt,
Menedeme, fortunarum. *Me.* Faciat quod lubet :
Sumat, conſumat, perdat, decretum 'ſt pati :
Dum illum modo habeam mecum. *Ch.* Si certum'ſt tibi
Sic facere, illud permagni referre arbitror,
Ut ne ſcientem ſentiat te id ſibi dare.
*Me.*Quid faciam?*Ch.*Quidvis potius,quam quod cogitas:
Per alium quemvis ut des : falli te ſinas
Technis per ſervulum. etſi ſubſenſi id quoque,
Illos ibi eſſe, & id agere inter ſe clanculum.
Syrus cum illo veſtro conſuſurrat : conferunt
Conſilia adoleſcentes : & tibi perdere
Talentum hoc pacto ſatius eſt, quam illo minam.
Non nunc de pecunia agitur : ſed illud, quomodo
Minimo periclo id demus adoleſcentulo.

Nam ſi ſemel tuum animum ille intellexerit,
Prius proditurum te tuam vitam, & prius
Pecuniam omnem, quam abs te amittas filium; hui,
Quantam feneſtram ad nequitiam patefeceris!
Tibi autem porro ut non ſit ſuave vivere.
Nam deteriores omnes ſumus licentia.
Quodcunque inciderit in mentem, volet: neque id
Putabit, pravum an rectum ſiet, quod petet.
Tu rem perire, & ipſum, non poteris pati.
Dare denegaris; ibit ad illud ilico,
Quo maxume apud te ſe valere ſentiet:
Abiturum ſe abs te eſſe ilico minabitur.
*Me.*Videre verum, atque ita uti res eſt, dicere.
*Ch.*Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,
Dum id quaero, tibi qui filium reſtituerem.
*Me.*Cedo dextram: porro te idem oro ut facias, Chreme.
*Ch.*Paratus ſum. *Me.*Scin', quid nunc facere te volo?
Ch. Dic. *Me.* Quod ſenſiſti illos me incipere fallere,
Id ut maturent facere: cupio illi dare,
Quod volt: cupio jam videre. *Ch.* Operam dabo.
Syrus eſt prehendendus, atque adhortandus mihi.
A me neſcio quis exit: concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruere ſentiant.
Paullum negotî mihi obſtat: Simus & Crito,
Vicini noſtri, hic ambigunt de finibus:
Me cepere arbitrum: ibo, ac dicam, ut dixeram,
Operam daturum me, hodie non poſſe his dare.
Continuo hic adero. *Me.*Ita, quaeſo. Dî voſtram fidem!
Ita comparatam eſſe hominum naturam omnium,
Aliena ut melius videant, & dijudicent,
Quam ſua? an eo fit, quia in re noſtra, aut gaudio
Sumus praepediti nimio, aut aegritudine?
Hic mihi quanto nunc plus ſapit, quam egomet mihi!
Ch. Diſſolvi me, otioſus operam ut tibi darem.

ACTUS.

ACTUS III. SCENA II.

SYRUS. CHREMES.

Sy. HAc illac circumcursa: inveniendum 'st tamen
Argentum: intendenda in senem est fallacia.
Ch. Num me fefellit, hosce id struere? videlicet
Ille Cliniae servus tardiusculus est:
Idcirco huic nostro tradita 'st provincia.
Sy. Quis hic loquitur? perii! numnam haec audivit?
Ch. Syre. *Sy.* Hem!
Ch. Quid tu istic? *Sy.* Recte equidem. sedte miror, Chreme,
Tam mane, heri qui tantum biberis. *Ch.* Nihil nimis.
Sy. Nihil narras? visa vero 'st, quod dici solet,
Aquilae senectus. *Ch.* Eia! *Sy.* Mulier commoda, &
Faceta, haec meretrix. *Ch.* Sane, idem visa 'st mihi.
Sy. Et quidem hercle forma luculenta. *Ch.* Sic satis.
Sy. Ita non ut olim, sed uti nunc, sane bona:
Minimeque miror, Clinia hanc si deperit.
Sed habet patrem quemdam avidum, miserum, atque aridum,
Vicinum hunc: nostin'? at quasi is non divitiis
Abundet, gnatus ejus profugit inopia.
Scin' esse factum, ut dico? *Ch.* Quid ego nesciam?
Hominem pistrino dignum. *Sy.* Quem? *Ch.* Istunc servolum
Dico adolescentis. *Sy.* Tibi timui male.
Ch. Qui passus est id fieri. *Sy.* Quid faceret? *Ch.* Rogas?
Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Unde esset adolescenti, amicae quod daret:
Atque hunc difficilem invitum servaret senem.
Sy. Garris. *Ch.* Haec facta ab illo oportebant, Syre.
Sy. Eho! laudas, quaeso, heros qui fallunt? *Ch.* In loco
Ego vero laudo. *Sy.* Recte sane. *Ch.* Quippe quia
Magnarum saepe id remedium aegritudinum 'st.
Huic jam mansisset unicus gnatus domi.
Sy. Jocon' an serio illaec dicat, nescio:
Nisi mihi quidem addit animum, quo lubeat magis.
Ch. Et nunc, quid exspectat, Syre? an dum hinc denuo

Abeat

Abeat, cum tolerare hujus ſumtus non queat ?
Nonne ad ſenem aliquam fabricam fingit? *Sy.* Stolidus eſt.
Ch. At te adjutare oportet adoleſcentuli
Cauſa. *Sy.* Facile equidem facere poſſum, ſi jubes:
Etenim quo pacto id fieri ſoleat, calleo.
Ch. Tanto hercle melior. *Sy.* Non eſt mentiri meum.
Ch. Fac ergo. *Sy.* At heus tu ! facito dum eadem haec memineris,
Si quid hujus ſimile forte aliquando evenerit,
Ut ſunt humana, tuus ut faciat filius.
Ch. Non uſus veniet, ſpero. *Sy.* Spero hercle ego quoque.
Neque eo nunc dico, quo quidquam illum ſenſerim :
Sed ſi quid, ne quid: quae ſit ejus aetas, vides.
Et nae ego te, ſi uſus veniat, magnifice, Chreme,
Tractare poſſim. *Ch.* De iſtoc, quum uſus venerit,
Videbimus, quid opus ſit : nunc iſtuc age.
Sy. Numquam commodius unquam herum audivi loqui,
Nec quum male facerem, crederem mihi impunius
Licere. quiſnam a nobis egreditur foras ?

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES. CLITIPHO. SYRUS.

Ch. QUID iſtuc, quaeſo ? qui iſtic mos eſt, Clitipho ? itane fieri oportet ?
Cl. Quid ego feci ? *Ch.* Vidin' ego te modo manum in ſinum huic meretrici
Inſerere ? *Sy.* Acta haec res eſt. perii ! *Cl.* Mene ? *Ch.* Hiſce oculis ; ne nega.
Facis adeo indigne injuriam illi, qui non abſtineas manum.
Nam iſtaec quidem contumelia 'ſt :
Hominem amicum recipere ad te, atque ejus amicam ſubagitare.
Vel heri in vino, quam immodeſtus fuiſti ! *Sy.* Factum. *Ch.* Quam moleſtus !
Ut equidem, ita me Dî ament ! metui, quid futurum denique eſſet.

Novi

Novi ego amantium animum: advertunt graviter, quae non censeas.
Cl. At mihi fides apud hunc est, nihil me istius facturum, pater.
Ch. Esto: at certe concedas hinc aliquo ab ore eorum aliquantisper.
Multa fert libido: ea prohibet facere tua praesentia.
Ego de me facio conjecturam: nemo 'st meorum amicorum hodie,
Apud quem expromere omnia mea occulta, Clitipho, audeam:
Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipsius facti pudet:
Ne ineptus, ne protervus videar: quod illum facere credito.
Sed nostrum 'st intelligere, utcumque, atque ubicumque opus sit, obsequi.
Sy. Quid istic narrat? *Cl.* Perii! *Sy.* Clitipho, haec ego praecipio tibi,
Hominis frugi & temperantis functus officium. *Cl.* Tace sodes.
Sy. Recte sane. *Ch.* Syre, pudet me. *Sy.* Credo; neque id injuria.
Quin mihi molestum 'st. *Cl.* Pergin' hercle? *Sy.* Verum, dico quod videtur.
Cl. Mon accedam ad illos? *Ch.* Eho! quaeso, una accedundi via 'st?
Sy. Actum 'st. hic prius se indicarit, quam ego argentum effecero.
Chreme, vin' tu homini stulto mihi auscultare? *Ch.* Quid faciam? *Sy.* Jube hunc
Abire hinc aliquo. *Cl.* Quo hinc abeam ego? *Sy.* Quo? quo lubet: da illis locum.
Abi deambulatum. *Cl.* Deambulatum! quo? *Sy.* Vah! quasi desit locus.
Abi sane isthac, istorsum, quo vis. *Ch.* Recte dicit. censeo.

Cl. Dî te eradicent, Syre, qui me hinc extrudis. *Sy.* At tu pol tibi iſtas
Poſthac comprimito manus.
Cenſen'vero? quid illum porro credis facturum, Chreme,
Niſi eum, quantum tibi opis Dî dant, ſervas, caſtigas, mones?
Ch. Ego iſtuc curabo. *Sy.* Atqui nunc, here, hic tibi adſervandus eſt.
Ch. Fiet. *Sy.* Si ſapias. nam mihi jam minus, minuſque obtemperat.
Ch. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egiſti, Syre? aut
Repperiſti, tibi quod placeat? an nondum etiam? *Sy.* De fallacia
Dicis? ſt! inveni nuper quandam. *Ch.* Frugi es. cedo, quid eſt?
Sy. Dicam: verum, ut aliud ex alio incidit. *Ch.* Quidnam, Syre?
Sy. Peſſuma haec eſt meretrix. *Ch.* Ita videtur. *Sy.* Immo ſi ſcias.
Vah! vide, quod inceptet facinus. fuit quaedam anus Corinthia
Hic: huic drachmarum argenti haec mille dederat mutuum.
Ch. Quid tum? *Sy.* Ea mortua 'ſt: reliquit filiam adoleſcentulam.
Ea relicta huic arrhaboni eſt pro illo argento. *Ch.* Intelligo.
Sy. Hanc ſecum huc adduxit, eaque eſt nunc ad uxorem tuam.
Ch. Quid tum? *Sy.* Cliniam orat, ſibi uti id nunc det; illam illi tamen
Poſt daturam. mille nummûm poſcit. *Ch.* Et poſcit quidem! *Sy.* Hui!
Dubium id eſt? *Ch.* Ego ſic putavi. quid nunc facere cogitas?

Sy. Egone? ad Menedemum ibo: dicam, hanc esse captam ex Caria,
Ditem & nobilem: si redimat, magnum inesse in ea lucrum.
Ch. Erras. *Sy.* Quid ita? *Ch.* Pro Menedemo nunc tibi ego respondeo:
Non emo. quid ais? *Sy.* Optata loquere. *Ch.* Atqui non est opus.
Sy. Non opus est? *Ch.* Non hercle vero. *Sy.* Quid istuc? miror. *Ch.* Jam scies.
Mane, mane! quid est, quod tam a nobis graviter crepuerunt fores?

ACTUS IV. SCENA I.

SOSTRATA. CHREMES. NUTRIX. SYRUS.

So. Nisi me animus fallit, hic profecto est annulus, quem ego suspicor:
Is, quicum exposita est gnata. *Ch.* Quid volt sibi, Syre, haec oratio?
So. Quid est? isne tibi videtur? *Nu.* Dixi equidem, ubi mihi ostendisti, ilico,
Eum esse. *So.* At ut satis contemplata modo sis, mea Nutrix. *Nu.* Satis.
So. Abi jam nunc intro, atque illa si jam laverit, mihi nuntia:
Hic ego virum interea opperibor. *Sy.* Te volt: videas quid velit:
Nescio, quid tristis est: non temere 'st: metuo, quid fiet. *Ch.* Quid fiet!
Nae, ista hercle magno jam conatu magnas nugas dixerit.
So. Ehem! mi vir. *Ch.* Ehem! mea uxor. *So.* Te ipsum quaero. *Ch.* Loquere, quid velis.
So. Primum hoc te oro, ne quid credas me advorsum edictum tuum
Facere esse ausam. *Ch.* Vin' me istuc tibi, etsi incredibile 'st, credere?
Credo. *Sy.* Nescio quid peccati portet haec purgatio.
So. Meministin' me esse gravidam, & mihi te maxumopere dicere,

Si puellam parerem, nolle tolli? *Ch.* Scio quid feceris:
Sustulisti. *Sy.* Si sic factum est, domina, ergo herus damno auctus est.
So. Minime: sed erat hic Corinthia anus, haud impura: ei dedi
Exponendam. *Ch.* O Juppiter! tantamne esse in animo inscitiam!
So. Perii! quid ego feci? *Ch.* Rogitas? *So.* Si peccavi, mi Chreme,
Insciens feci. *Ch.* Id equidem ego, si tu neges, certo scio,
Te inscientem, atque imprudentem dicere, ac facere omnia:
Tot peccata in hac re ostendis: nam, jam primum, si meum
Imperium exequi voluisses, interemtam oportuit.
Non simulare mortem verbis, re ipsa spem vitae dare.
At id omitto: misericordia, animus maternus: sino.
Quam bene vero abs te prospectum est! quid voluisti? cogita.
Nempe anui illi prodita abs te filia est planissume,
Per te vel uti quaestum faceret, vel uti veniret palam.
Credo id cogitasti: quidvis satis est, dum vivat modo.
Quid cum illis agas, qui neque jus, neque bonum atque aequum sciunt?
Melius, pejus; prosit, obsit: nihil vident, nisi quod lubet.
So. Mi Chreme, peccavi, fateor: vincor. nunc hoc te obsecro:
Quanto tuus est animus natu gravior, ignoscentior,
Ut meae stultitiae in justitia tua sit aliquid praesidi.
Ch. Scilicet equidem istuc factum ignoscam: verum, Sostrata,
Male docet te mea facilitas multa. sed istuc, quidquid est,
Qua hoc occeptum 'st causa, loquere. *So.* Ut stultae & misere omnes sumus
Religiosae; quum exponendam do illi, de digito annulum

Detraho

Detraho: & eum edico, ut una cùm puella exponeret:
Si moreretur, ne expers partis esset de nostris bonis.
Ch. Istuc recte: conservasti te, atque illam. *So.* Is hic est annulus.
Ch. Unde habes? *So.* Quam Bacchis secum adduxit adolescentulam. *Sy.* Hem!
Ch. Quid ea narrat? *So.* Ea lavatum dum it, servandum mihi dedit.
Animum non advorti primum: sed postquam adspexi, ilico
Cognovi: ad te exilui. *Ch.* Quid nunc suspicare, aut invenis
De illa? *So.* Nescio; nisi ut ex ipsa quaeras, unde hunc habuerit,
Si potis est reperiri. *Sy.* Interii! plus spei video, quam volo.
Nostra est, ita si est. *Ch.* Vivitne illa, cui tu dederas? *So.* Nescio.
Ch. Quid renuntiavit olim? *So.* Fecisse id quod jusseram.
Ch. Nomen mulieris cedo quod sit, ut quaeratur. *So.* Philtere.
Sy. Ipsa est. mirum ni illa salva est, & ego perii. *Ch.* Sostrata,
Sequere me intro hac. *So.* Ut praeter spem evenit! quàm timui male,
Ne nunc animo ita esses duro, ut olim in tollenda, Chreme!
Ch. Non licet hominem esse saepe ita ut volt, si res non sinit.
Nunc ita tempus est mihi, ut cupiam filiam: olim nihil minus.

ACTUS IV. SCENA II.

SYRUS.

NISI me animus fallit, haud multum a me aberit infortunium:
Ita hac re in angustum oppido nunc meae coguntur copiae:

Nisi

Nisi aliquid video, ne esse amicam hanc gnati rescifcat senex.
Nam quod de argento sperem, aut posse postulem me fallere,
Nihil est : triumpho, si licet me latere tecto abscedere.
Crucior, bolum tantum mihi ereptum tam subito e faucibus.
Quid agam ? aut quid comminiscar ? ratio de integro ineunda 'st mihi.
Nihil tam difficile'st, quin quaerendo investigari possiet.
Quid, si hoc nunc sic incipiam ? nihil est. quid, si sic ? tantundem egero.
At sic opinor. non potest. immo optume. euge ! habeo optumam.
Retraham hercle, opinor, ad me idem illud fugitivum argentum tamen.

ACTUS IV. SCENA III.

CLINIA. SYRUS.

Cl. NULLA mihi res posthac potest jam intervenire tanta,
Quae mihi aegritudinem adferat : tanta haec laetitia oborta est.
Dedo patri me nunc jam, ut frugalior sim, quam volt.
Sy. Nihil me fefellit : cognita est, quantum audio hujus verba.
Istuc tibi ex sententia tua obtigisse laetor.
Cl. O mi Syre, audistin' obsecro ? *Sy.* Quid ni ? qui usque una adfuerim.
Cl. Cui aeque audisti commodius quidquam evenisse ? *Sy.* Nulli.
Cl. Atque ita me Dî ament, ut ego nunc non tam meapte causa
Laetor, quam illius : quam ego scio esse honore quovis dignam.
Sy. Ita credo. sed nunc, Clinia, age, da te mihi vicissim :
Nam amici quoque res est videnda, in tuto ut collocetur.

Ne quid de amica nunc senex. *Cl.* O Juppiter! *Sy.* Quiesce.
Cl. Antiphila mea nubet mihi. *Sy.* Siccine mihi interloquere?
Cl. Quid faciam, Syre mi? gaudeo. fer me. *Sy.* Fero hercle vero.
Cl. Deorum vitam apti sumus. *Sy.* Frustra operam, opinor, sumo.
Cl. Loquere; audio. *Sy.* At jam hoc non ages. *Cl.* Agam. *Sy.* Videndum est, inquam,
Amici quoque res, Clinia, tui in tuto ut collocetur:
Nam si nunc a nobis abis, & Bacchidem hic relinquis,
Senex rescifcet ilico, esse amicam hanc Clitiphonis:
Si abduxeris, celabitur itidem, ut celata adhuc est.
Cl. At enim istoc nihil est magis, Syre, meis nuptiis advorsum:
Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam? *Sy.* Quid ni?
Cl. Quid dicam? quam causam adferam? *Sy.* Quin nolo mentiare.
Aperte, ita ut res sese habet, narrato. *Cl.* Quid ais? *Sy.* Jubeo.
Illam te amare, & velle uxorem: hanc esse Clitiphonis.
Cl. Bonam atque justam rem oppido imperas, & factu facilem:
Et scilicet jam me hoc voles patrem exorare, ut celet
Senem vostrum. *Sy.* Immo, ut recta via rem narret ordine omnem. *Cl.* Hem!
Satin' sanus es, aut sobrius? tu quidem illum plane prodis.
Nam qui ille poterit esse in tuto? dic mihi.
Sy. Huic equidem consilio palmam do: hic me magnifice effero,
Qui vim tantam in me, & potestatem habeam tantae astutiae,
Vera dicendo ut eos ambos fallam: ut quum narret senex
Voster nostro, istam esse amicam gnati, non credat tamen.
Cl. At enim spem istoc pacto rursum nuptiarum omnem eripis:

Nam

Nam dum amicam hanc meam eſſe credet, non committet filiam.
Tu fortaſſe,quid me fiat,parvi pendis,dum illi conſulas.
Sy. Quid?malum!me aetatem cenſes velle id adſimularier?
Unus eſt dies,dum argentum eripio. pax! nihil amplius.
Cl. Tantum ſat habes? quid tum, quaeſo, ſi hoc pater reſciverit?
Sy. Quid ſi redeo ad illos, qui ajunt: quid ſi nunc coelum ruat?
Cl. Metuo quid agam. *Sy.* Metuis? quaſi non ea poteſtas ſit tua,
Quo velis in tempore, ut te exſolvas: rem facias palam.
Cl. Age, age, traducatur Bacchis. *Sy.* Optume: ipſa exit foras.

ACTUS IV. SCENA IV.

BACCHIS. CLINIA. SYRUS. DROMO. PHRYGIA.

Ba. SATIS, pol, proterve me Syri promiſſa huc induxerunt:
Decem minas,quas mihi dare pollicitus eſt:quod ſi is nunc
Me deceperit, ſaepe obſecrans me, ut veniam, fruſtra veniet.
Aut quum venturam dixero & conſtituero;quum is certo
Renuntiarit, Clitipho cum ſpe pendebit animi:
Decipiam, ac non veniam: Syrus mihi tergo poenas pendet.
Cl. Satis ſcite promittit tibi. *Sy.* Atqui tu hanc jocari credis?
Faciet,niſi caveo. *Ba.* Dormiunt: pol ego iſtos commovebo.
Mea Phrygia,audiſti,modo iſte homo quam villam demonſtravit
Charini? *Ph.* Audivi. *Ba.* Proximam eſſe huic fundo ad dextram? *Ph.* Memini.
Ba. Curriculo percurre: apud eum miles Dionyſia agitat.
Sy. Quid haec inceptat? *Ba.* Dic me hic oppido eſſe invitam,atque adſervari:

Verum aliquo pacto verba me his daturam esse, & venturam.
Sy. Perii hercle. Bacchis, mane, mane: quo mittis isthanc? quaeso!
Jube, maneat. *Ba.* I. *Sy.* Quin est paratum argentum. *Ba.* Quin ego maneo.
Sy. Atqui jam dabitur. *Ba.* Ut lubet. num ego insto? *Sy.* At scin' quid, sodes?
Ba. Quid? *Sy.* Transeundum nunc tibi ad Menedemum est, & tua pompa
Eo traducenda est. *Ba.* Quam rem agis? scelus. *Sy.* Egone? argentum cudo,
Quod tibi dem. *Ba.* Dignam me putas, quam illudas? *Sy.* Non est temere.
Ba. Etiamne tecum res hîc mihi est? *Sy.* Minime: tuum tibi reddo.
Ba. Eatur. *Sy.* Sequere hac.heus Dromo. *Dr.* Quis me volt? *Sy.* Syrus. *Dr.* Quid est rei?
*Sy.*Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos propere.
Dr. Quamobrem? *Sy.* Ne quaeras: efferant quae secum huc attulerunt.
Sperabit sumtum sibi senex levatum esse harum abitu.
Nae, ille haud scit, paullum lucri, quantum ei damni adportet.
Tu nescis id,quod scis,Dromo,si sapies.*Dr.*Mutum dices.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES. SYRUS.

Ch. ITA me Dî amabunt, ut nunc Menedemi vicem
Miseret me; tantum devenisse ad eum mali.
Illanccine mulierem alere cum illa familia?
Etsi scio, hosce aliquot dies non sentiet:
Ita magno desiderio fuit ei filius:
Verum ubi videbit tantos sibi sumtus domi
Cotidianos fieri, nec fieri modum,
Optabit rursum ut abeat ab se filius.
Syrum optume eccum. *Sy.* Cesso hunc adoriri? *Ch.* Syre. *Sy.* Hem!

Ch. Quid eſt? *Sy.* Te mihi ipſum jam dudum optabam dari.
Ch. Videre egiſſe jam neſcio quid cum ſene.
Sy. De illo quod dudum ? dictum ac factum reddidi.
Ch. Bonan' fide? *Sy.* Bona hercle. *Ch.* Non poſſum pati,
Quin tibi caput demulceam. accede huc, Syre :
Faciam boni tibi aliquid pro iſta re, ac lubens.
Sy. At ſi ſcias, quam ſcite in mentem venerit.
Ch. Vah ! gloriare eveniſſe ex ſententia ?
Sy. Non hercle vero: verum dico. *Ch.* Dic, quid eſt ?
Sy. Tui Clitiphonis eſſe amicam hanc Bacchidem,
Menedemo dixit Clinia : & ea gratia
Secum adduxiſſe, ne tu id perſentiſceres.
Ch. Probe. *Sy.* Dic ſodes. *Ch.* Nimium, inquam.
Sy. Immo ſi ſcias.
Sed porro auſculta, quod ſupereſt fallaciae.
Seſe ipſe dicet tuam vidiſſe filiam :
Ejus ſibi complacitam formam, poſtquam adſpexerit.
Hanc cupere uxorem. *Ch.* Modone quae inventa 'ſt ?
Sy. Eam.
Et quidem jubebit poſci. *Ch.* Quamobrem iſtuc, Syre ?
Nam prorſum nihil intelligo. *Sy.* Hui ! tardus es.
Ch. Fortaſſe. *Sy.* Argentum dabitur ei ad nuptias,
Aurum, atque veſtem, quî, teneſne? *Ch.* Comparet ?
Sy. Id ipſum. *Ch.* At ego illi neque do, neque deſpondeo.
Sy. Non ? quamobrem ? *Ch.* Quamobrem ? me rogas ? homini ! *Sy.* Ut lubet.
Non ego dicebam, in perpetuum illam illi ut dares,
Verum ut ſimulares. *Ch.* Non mea 'ſt ſimulatio :
Ita tu iſtaec tua miſceto, ne me admiſceas.
Egon' cui daturus non ſum, ut ei deſpondeam ?
Sy. Credebam. *Ch.* Minime. *Sy.* Scite poterat fieri:
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere juſſeras,
Eo coepi. *Ch.* Credo. *Sy.* Caeterum equidem iſtuc, Chreme,
Aequi bonique facio. *Ch.* Atqui cum maxume
Volo te dare operam, ut fiat, verum alia via.

Sy. Fiat: quaeratur aliud. sed illud, quod tibi
Dixi de argento, quod ista debet Bacchidi,
Id nunc reddendum 'st illi: neque tu scilicet
Eo nunc confugies: quid mea? num datum mihi est?
Num jussi? num illa oppignerare filiam
Meam, me invito, potuit? verum illud, Chreme,
Dicunt, Jus summum saepe summa malitia est.
Ch. Haud faciam. Sy. Immo, aliis si licet, tibi non licet.
Omnes te in lauta, & bene aucta parte putant.
Ch. Quin egomet jam ad eam deferam. Sy. Immo filium
Jube potius. Ch. Quamobrem? Sy. Quia enim in hunc suspicio 'st
Translata amoris. Ch. Quid tum? Sy. Quia videbitur
Magis verisimile id esse, quum hic illi dabit:
Simul & conficiam facilius ego, quod volo.
Ipse adeo adest. abi: effer argentum. Ch. Effero.

ACTUS IV. Scena VI.

Clitipho. Syrus.

Cl. NUlla est tam facilis res, quin difficilis siet,
Quam invitus facias. vel me haec deambulatio,
Quam non laboriosa, ad languorem dedit:
Nec quidquam magis nunc metuo, quam ne denuo
Miser aliquo extrudar hinc, ne accedam ad Bacchidem.
Ut te quidem omnes Dii, Deaeque, quantum est, Syre, ô
Cum tuo istoc invento, cumque incepto perduint!
Hujusmodi res semper comminiscere,
Ubi me excarnifices. Sy. I tu hinc quo dignus es:
Quam pene tua me perdidit protervitas!
Cl. Vellem hercle factum: ita meritus. Sy. Meritus! quomodo?
Nae me istuc ex te prius audivisse gaudeo,
Quam argentum haberes, quod daturus jam fui.
Cl. Quid igitur dicam tibi, vis? abiisti: mihi
Amicam adduxti, quam non liceat tangere.
Sy. Jam non sum iratus. sed scin' ubi nunc sit tibi
Tua Bacchis? Cl. Apud nos. Sy. Non. Cl. Ubi ergo? Sy. Apud Cliniam.

Cl. Perii! *Sy.* Bono animo es: jam argentum ad eam deferes,
Quod ei pollicitus. *Cl.* Garris. unde? *Sy.* A tuo patre.
Cl. Ludis fortasse me. *Sy.* Ipsa re experibere.
Cl. Nae ego fortunatus homo sum! deamo te, Syre.
Sy. Qua causa id fiat. obsecundato in loco.
Sed pater egreditur. cave quidquam admiratus sies:
Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

ACTUS IV. SCENA VII.

CHREMES. CLITIPHO. SYRUS.

Ch. Ubi Clitipho nunc est? *Sy.* Eccum me! inque. *Cl.* Eccum hic tibi!
Ch. Quid rei esset, dixti huic? *Sy.* Dixi pleraque omnia.
Ch. Cape hoc argentum, ac defer. *Sy.* Hei, quid stas? lapis!
Quin accipis? *Cl.* Cedo sane. *Sy.* Sequere hac me ocius.
Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere:
Nam nihil est, illic quod moremur diutius.
Ch. Minas quidem jam decem habet a me filia,
Quas pro alimentis esse nunc duco datas:
Hasce ornamentis consequentur alterae.
Porro haec talenta dotis adposcunt duo.
Quam multa injusta ac prava fiunt moribus!
Mihi nunc, relictis rebus, inveniendus est
Aliquis, labore inventa mea cui dem bona.

ACTUS IV. SCENA VIII.

MENEDEMUS. CHREMES.

Me. Multo omnium nunc me fortunatissimum
Factum puto esse, gnate, quum te intelligo
Resipisse. *Ch.* Ut errat! *Me.* Te ipsum quærebam, Chreme:
Serva, quod in te est, filium, & me, & familiam.
Ch. Cedo quid vis? faciam. *Me.* Invenisti hodie filiam.
Ch. Quid tum? *Me.* Hanc sibi uxorem dari volt Clinia.
Ch. Quaeso, quid tu hominis es? *Me.* Quid est? *Ch.* Jamne oblitus es,
Inter nos quid sit dictum de fallacia?

Ut ea via abs te argentum auferretur. *Me.* Scio.
Ch. Ea res nunc agitur ipsa. *Me.* Quid dixti, Chreme?
Erravi. sic res acta 'st. quanta spe decidi!
Ch. Immo haec quidem, quae apud te est, Clitiphonis est
Amica. *Me.* Ita ajunt. *Ch.* Et tu credis? *Me.* Omnia.
Ch. Et illum ajunt velle uxorem, ut quum desponderim,
Des, quî aurum ac vestem, atque alia, quae opus
sunt, comparet.
Me. Id est profecto! id amicae dabitur. *Ch.* Scilicet
Daturum. *Me.* Vah! frustra sum igitur gavisus miser.
Quidvis tamen jam malo, quam hunc amittere.
Quid nunc renuntiem abs te responsum, Chreme,
Ne sentiat me sensisse, atque aegre ferat?
Ch. Aegre? nimium illi, Menedeme, indulges. *Me.*
Sine.
Inceptum 'st: perfice hoc mihi perpetuo, Chreme.
Ch. Dic convenisse; egisse te de nuptiis.
Me. Dicam. quid deinde? *Ch.* Me facturum esse omnia:
Generum placere. postremo etiam, si voles,
Desponsam quoque esse dicito. *Me.* Hem! istuc volueram.
Ch. Tanto ocius te ut poscat, et tu id, quod cupis,
Quam ocissume ut des. *Me.* Cupio. *Ch.* Nae tu
propediem,
Ut istam rem video, istius obsaturabere.
Sed haec ita ut sunt, cautim, et paulatim dabis,
Si sapies. *Me.* Faciam. *Ch.* Abi intro; vide, quid
postulet.
Ego domi ero, si quid me voles. *Me.* Sane volo:
Nam te sciente faciam, quidquid egero.

ACTUS V. SCENA I.

MENEDEMUS. CHREMES.

Me. EGo, me non tam astutum, neque ita perspi-
cacem esse, id certo scio.
Sed hic adjutor meus, et monitor, et praemonstrator
Chremes,
Hoc mihi praestat. in me quidvis harum rerum convenit,
Quae

Quae ſunt dicta in ſtultum: caudex, ſtipes, aſinus, plumbeus:
In illum nihil poteſt; nam exſuperat ejus ſtultitia haec omnia.
Ch. Ohe! jam deſine Deos, uxor, gratulando obtundere,
Tuam eſſe inventam gnatam: niſi illos ex tuo ingenio judicas,
Ut nihil credas intelligere, niſi idem dictum ſit centies.
Sed interim, quid illic jam dudum gnatus ceſſat cum Syro?
Me. Quos ais homines, Chreme, ceſſare? *Ch.* Ehem! Menedeme, advenis?
Dic mihi; Cliniae, quae dixi, nuntiaſtin'? *Me.* Omnia.
Ch. Quid ait? *Me.* Gaudere adeo coepit, quaſi qui cupiunt nuptias.
Ch. Ha! ha! he! *Me.* Quid riſiſti? *Ch.* Servi venere in mentem Syri
Calliditates. *Me.* Itane? *Ch.* Voltus quoque hominum fingit ſcelus.
Me. Gnatus quod ſe adſimulat laetum, id dicis? *Ch.* Id. *Me.* Idem iſtuc mihi
Venit in mentem. *Ch.* Veterator! *Me.* Magis, ſi magis noris, putes,
Ita rem eſſe. *Ch.* Ain' tu? *Me.* Quin tu auſculta. *Ch.* Mane. hoc prius ſcire expeto,
Quid perdideris: nam ubi deſponſam nuntiaſti filio,
Continuo injeciſſe verba tibi Dromonem ſcilicet,
Sponſae veſtem, aurum, atque ancillas opus eſſe, argentum ut dares.
Me. Non. *Ch.* Quid? non? *Me.* Non, inquam. *Ch.* Neque ipſe gnatus? *Me.* Nihil prorſus, Chreme.
Magis unum etiam inſtare, ut hodie conficerentur nuptiae.
Ch. Mira narras. quid Syrus meus? ne is quidem quidquam? *Me.* Nihil.
Ch. Quamobrem? *Me.* Neſcio equidem: ſed te miror, qui alia tam plane ſcias.

Sed ille tuus quoque Syrus idem mire finxit filium,
Ut ne paullulum quidem ſuboleat, eſſe amicam hanc
Cliniae.
Ch. Quid ais! *Me.* Mitto jam oſculari, atque amplexari : id nihil puto.
Ch. Quid eſt, quod amplius ſimuletur ? *Me.* Vah!
Ch. Quid eſt ? *Me.* Audi modo :
Eſt mihi in ultimis conclave aedibus quoddam, retro :
Huc eſt intro latus lectus ; veſtimentis ſtratus eſt.
Ch. Quid, poſtquam hoc eſt factum ? *Me.* Dictum
factum huc abiit Clitipho.
Ch. Solus ? *Me.* Solus. *Ch.* Timeo. *Me.* Bacchis
conſecuta 'ſt ilico.
Ch. Sola ? *Me.* Sola. *Ch.* Perii ! *Me.* Ubi abiere
intro, operuere oſtium. *Ch.* Hem !
Clinia haec fieri videbat? *Me.* Quidni? mecum una ſimul.
Ch. Filî eſt amica Bacchis, Menedeme: occidi !
Me. Quamobrem ? *Ch.* Decem dierum vix mihi eſt
familia.
Me. Quid? iſtuc times, quod ille operam amico dat ſuo ?
Ch. Immo quod amicae. *Me.* Si dat. *Ch.* An dubium id tibi eſt ?
Quemquamne animo tam communi eſſe, aut leni putas,
Qui ſe vidente amicam patiatur ſuam ?
Me. Quidni ? quo verba facilius dentur mihi.
Ch. Derides ? merito mihi nunc ego ſuccenſeo.
Quot res dedere, ubi poſſem perſentiſcere,
Niſi eſſem lapis ? quae vidi ! vae miſero mihi !
At nae, illud haud inultum, ſi vivo, ferent :
Nam jam ! *Me.* Non tu te cohibes ? non te reſpicis ?
Non tibi ego exempli ſatis ſum ? *Ch.* Prae iracundia,
Menedeme, non ſum apud me. *Me.* Tene iſtuc loqui ?
Nonne id flagitium 'ſt, te aliis conſilium dare,
Foris ſapere ; tibi non poſſe auxiliarier ?
Ch. Quid faciam? *Me.* Id quod me feciſſe ajebas parum.
Fac te patrem eſſe ſentiat : fac ut audeat

Tibi

Tibi credere omnia, abs te petere, & poſcere :
Ne quam aliam quaerat copiam, ac te deſerat.
Ch. Immo abeat, multo malo, quovis gentium,
Quam hîc per flagitium ad inopiam redigat patrem.
Nam ſi illi pergo ſuppeditare ſumtibus,
Menedeme, mihi illaec vere ad raſtros res redît.
Me. Quot incommoditates in hac re accipies, niſi caves ?
Difficilem oſtendes te eſſe, & ignoſces tamen
Poſt ; & id ingratum. *Ch*. Ah ! neſcis, quam doleam.
Me. Ut lubet.
Quid hoc, quod volo, ut illa nubat noſtro ? niſi quid eſt,
Quod mavis. *Ch*. Immo & gener, & affines placent.
Me. Quid dotis dicam te dixiſſe filio ?
Quid obticuiſti ? *Ch*. Dotis ! *Me*. Ita dico. *Ch*.
Ah ! *Me*. Chreme,
Ne quid vereare, ſi minus : nihil nos dos movet.
Ch. Duo talenta pro re noſtra ego eſſe decrevi ſatis.
Sed ita dictu opus eſt, ſi me vis ſalvom eſſe, & rem,
& filium,
Me mea omnia bona doti dixiſſe illi. *Me*. Quam rem agis?
Ch. Id mirari te ſimulato, & illum hoc rogitato ſimul,
Quamobrem id faciam. *Me*. Quin ego vero, quamobrem id facias, neſcio.
Ch. Egone ? ut ejus animum, qui nunc luxuria & laſcivia
Diffluit, retundam : & redigam, ut, quo ſe vortat, neſciat.
Me. Quid agis ? *Ch*. Mitte ; ſine me in hac re gerere mihi morem. *Me*. Sino.
Itane vis ? *Ch*. Ita. *Me*. Fiat. *Ch*. Age jam, uxorem ut arceſſat, paret.
Hic, ita ut liberos eſt aequom, dictis confutabitur.
Sed Syrum ! *Me*. Quid eum ? *Ch*. Egone ? ſi vivo, adeo exornatum dabo,
Adeo depexum, ut, dum vivat, meminerit ſemper mei :
Qui ſibi me pro ridiculo, ac delectamento putat.

Non

Non, ita me Dî ament! auderet haec facere viduae mulieri,
Quae in me fecit.

ACTUS V. SCENA II.

CLITIPHO. MENEDEMUS. CHREMES. SYRUS.

Cl. ITANE tandem, quaeso, Menedeme, ut pater
Tam in brevi spatio omnem de me ejecerit animum patris?
Quodnam ob facinus? quid ego tantum sceleris admisi miser?
Volgo faciunt. *Me.* Scio, tibi esse hoc gravius multo, ac durius,
Cui fit: verum ego haud minus aegre patior, id qui, nescio;
Nec rationem capio, nisi quod tibi bene ex animo volo.
Cl. Hîc patrem adstare ajebas? *Me.* Eccum! *Ch.* Quid me incusas, Clitipho?
Quidquid ego hujus feci, tibi prospexi, & stultitiae tuae.
Ubi te vidi animo esse omisso, &, suavia in praesentia
Quae essent, prima habere, neque consulere in longitudinem:
Cepi rationem, ut neque egeres, neque ut haec posses perdere.
Ubi, cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi dare,
Abii ad proximos, qui erant tibi: eis commisi, & credidi:
Ibi tuae stultitiae semper erit praesidium, Clitipho:
Victus, vestitus, quo in tectum te receptes. *Cl.* Hei mihi!
Ch. Satius est, quam te ipso herede haec possidere Bacchidem.
Sy. Disperii! scelestus quantas turbas concivi insciens!
Cl. Emori cupio. *Ch.* Prius, quaeso, disce, quid sit vivere:
Ubi scies, si displicebit vita, tum istoc utitor.
Sy. Here, licetne? *Ch.* Loquere. *Sy.* At tuto? *Ch.* Loquere. *Sy.* Quae ista 'st pravitas,
Quaeve amentia est, quod peccavi ego, id obesse huic? *Ch.* Ilicet.

Ne te admiſce: nemo accuſat, Syre, te ; nec tu aram tibi,
Nec precatorem pararis. *Sy.* Quid agis ? *Ch.* Nihil ſuccenſeo,
Nec tibi, nec huic : nec vos eſt aequom, quod facio, mihi.
Sy. Abiit ; vah ! rogaſſe vellem. *Cl.* Quid ? *Sy.* Unde mihi peterem cibum :
Ita nos alienavit. tibi jam eſſe ad ſororem intelligo.
Cl. Adeon' rem rediiſſe, ut periculum etiam fame mihi ſit, Syre ?
Sy. Modo liceat vivere ; eſt ſpes. *Cl.* Quae ? *Sy.* Nos eſurituros ſatis.
Cl. Irrides in re tanta ? neque me quidquam conſilio adjuvas ?
Sy. Immo & ibi nunc ſum, & uſque id egi dudum, dum loquitur pater :
Et, quantum ego intelligere poſſum. *Cl.* Quid ? *Sy.* Non aberit longius.
Cl. Quid id ergo ? *Sy.* Sic eſt, non eſſe horum te arbitror. *Cl.* Quid iſtuc, Syre ?
Satin' ſanus es ? *Sy.* Ego dicam, quod mihi in mentem : tu dijudica.
Dum iſtis fuiſti ſolus, dum nulla alia delectatio,
Quae propior eſſet, te indulgebant, tibi dabant : nunc filia
Poſtquam eſt inventa vera, inventa eſt cauſa, qua te expellerent.
Cl. Eſt veriſimile. *Sy.* An tu ob peccatum hoc eſſe illum iratum putas ?
Cl. Non arbitror. *Sy.* Nunc aliud ſpecta : matres omnes filiis
In peccato adjutrices, auxilio in paterna injuria
Solent eſſe : id non fit. *Cl.* Verum dicis. quid nunc faciam, Syre ?
Sy. Suſpicionem iſtanc ex illis quaere : rem profer palam :

Si

Si non eſt verum, ad miſericordiam ambos adduces cito : aut
Scibis, cujus ſis. *Cl.* Recte ſuades; faciam. *Sy.* Sat recte hoc mihi
In mentem venit. namque adoleſcens, quam minima in ſpe ſitus erit,
Tam facillime patris pacem in leges conficiet ſuas.
Etiam haud ſcio, an uxorem ducat; ac Syro nihil gratiae.
Quid hoc autem? ſenex exit foras : ego fugio. adhuc quod factum 'ſt,
Miror, continuo non juſſiſſe abripi me. ad Menedemum hinc pergam :
Eum mihi precatorem paro: ſeni noſtro fidei nihil habeo.

ACTUS V. SCENA III.

Sostrata. Chremes.

So. PROFECTO, niſi caves, tu homo, aliquid gnato conficies mali.
Idque adeo miror, quomodo
Tam ineptum quidquam tibi in mentem venire, mi vir, potuerit.
Ch. Pergin', mulier, odioſa eſſe ? ullamne ego rem unquam in vita mea
Volui, quin tu in ea re mihi fueris advorſatrix, Soſtrata ?
At ſi rogitem jam: quid eſt, quod peccem, aut quamobrem hoc faciam ? neſcias.
In qua re nunc tam confidenter reſtas, ſtulta ? *So.* Ego neſcio.
Ch. Immo ſcis, potius quam quidem redeat ad integrum haec eadem oratio.
So. Oh! iniquus es, qui me tacere de re tanta poſtules.
Ch. Non poſtulo : jam loquere : nihilo minus ego hoc faciam tamen.
So. Facies ? *Ch.* Verum. *So.* Non vides, quantum mali ex ea re excites?

Subditum se suspicatur. *Ch.* Subditum! ain' tu? *So.* Certe, inquam, mi vir.
Ch. Confitere, tuum non esse. *So.* Au! obsecro te, istuc inimicis siet.
Egone confitear, meum non esse filium, qui sit meus?
Ch. quid? metuis, ne non, quum velis, convincas esse illum tuum?
So. quod filia est inventa? *Ch.* Non: sed, quod magis credendum siet,
Id quod est consimilis moribus,
Convincas facile ex te natum: nam tui similis est probe:
Nam illi nihil vitii est relictum, quin sit & idem tibi.
Tum praeterea talem, nisi tu, nulla pareret filium.
Sed ipse egreditur. quam severus! rem, cum videas, censeas.

ACTUS V. SCENA IV.

CLITIPHO. SOSTRATA. CHREMES.

Cl. SI unquam ullum fuit tempus, mater, quum ego voluptati tibi
Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obsecro,
Ejus ut memineris, atque inopis nunc te miserescat mei.
quod peto, & volo, parentes meas ut commonstres mihi.
So. Obsecro, mi gnate, ne istuc in animum inducas tuum,
Alienum esse te. *Cl.* Sum. *So.* Miseram me! hoccine quaesisti, obsecro?
Ita mihi atque huic sies superstes, ut ex me atque ex hoc natus es!
Et cave posthac, si me amas, umquam istuc verbum ex te audiam.
Ch. At ego, si me metuis, mores cave in te esse istos sentiam.
Cl. quos? *Ch.* Si scire vis, ego dicam: gerro, iners, fraus, heluo,
Ganeo, damnosus! crede, & nostrum te esse credito.
Cl. Non sunt haec parentis dicta. *Ch.* Non? si ex capite sis meo

Natus, item ut ajunt Minervam esse ex Jove, ea causa magis
Patiar, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.
So. Dî istaec. *Ch*. Deos nescio: ego quod potero, enitar sedulo.
Quaeris id, quod habes, parentes: quod abest, non quaeris, patri
quomodo obsequare: & ut serves, quod labore invenerit.
Non mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet
Dicere, hac praesente, verbum turpe: at te id nullo modo
Puduit facere. *Cl*. Eheu, quam ego nunc totus displiceo mihi!
Quam pudet! neque quod principium inveniam ad placandum, scio.

Actus V. Scena V.

Menedemus. Chremes. Clitipho. Sostrata.

Me. Enimvero Chremes nimis graviter cruciat adolescentulum,
Nimisque inhumane. exeo ergo, ut pacem conciliem. optume
Ipsos video. *Ch*. Ehem, Menedeme: cur non arcessi jubes
Filiam, & quod dotis dixi, firmas? *So*. Mi vir, te obsecro,
Ne facias. *Cl*. Pater, obsecro, ut mihi ignoscas. *Me*. Da veniam, Chreme.
Sine te exorem. *Ch*. Egon' mea bona ut dem Bacchidi dono? sciens
Non faciam. *Me*. At id nos non sinemus. *Cl*. Si me vivum vis, pater,
Ignosce. *So*. Age, Chremes mi. *Me*. Age quaeso, ne tam obfirma te, Chreme.
Ch. Quid istic? video, non licere, ut coeperam, hoc pertendere.

Me.

Me. Facis, ut te decet. *Ch.* Ea lege hoc adeo faciam; si facit,
Quod ego hunc aequom censeo. *Cl.* Pater, omnia faciam : impera.
Ch. Uxorem ut ducas. *Cl.* Pater. *Ch.* Nihil audio. *Me.* Ad me recipio :
Faciet. *Ch.* Nihil etiam audio ipsum. *Cl.* Perii ! *So.* An dubitas, Clitipho ?
Ch. Immo, utrum volt. *Me.* Faciet omnia. *So.* Haec, dum incipias, gravia sunt,
Dumque ignores: ubi cognoris, facilia. *Cl.* Faciam, pater.
So. Gnate mi, ego pol tibi dabo illam lepidam, quam tu facile ames ;
Filiam Phanocratae nostri. *Cl.* Rufamne illam virginem,
Caesiam, sparso ore, adunco naso ? non possum, pater.
Ch. Heja ! ut elegans est ! credas animum ibi esse. *So.* Aliam dabo.
Cl. Quid istic ? quandoquidem ducenda est, egomet habeo propemodum,
Quam volo. *So.* Nunc laudo te, gnate. *Cl.* Archonidi hujus filiam.
So. Perplacet. *Cl.* Pater, hoc nunc restat. *Ch.* quid ? *Cl.* Syro ignoscas volo,
Quae mea caussa fecit. *Ch.* Fiat. Ω. Vos valete & plaudite !

CALLIOPIUS RECENSUI.

FINIS *HEAUTONTIMORUMENOY.*

P. TERENTII

ADELPHI.

ACTA LUDIS FUNEBRIBUS AEMILII PAULLI QUOS FECERE Q. FABIUS MAXIMUS. P. CORNELIUS AFRICANUS. EGERE L. ATILIUS PRAENESTINUS, MINUTIUS PROTHIMUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDI, TIBIIS SARRANIS. FACTA GRAECA MENANDRU L. ANICIO, M. CORNELIO COSS.

PERSONAE.

PROLOGUS.
AESCHINUS, *adolescens, filius Demeae, sed adoptatus a patruo Micione.*
CANTHARA, *nutrix Pamphilae.*
CTESIPHO, *adolescens, frater Aeschini.*
DROMO, *servus Micionis.*
DEMEA, *senex, frater Micionis, pater Aeschini & Ctesiphonis.*
GETA, *servus Sostratae.*
HEGIO, *senex, propinquus Pamphilae.*
MICIO, *senex, frater Demeae, pater adoptivus Aeschini.*
PAMPHILA, *filia Sostratae, amica Aeschini.*
SANNIO, *leno.*
SOSTRATA, *mater Pamphilae.*
SYRUS, *servus Aeschini.*

PERSONAE MUTAE.

BABYLO.
PARMENO, *servus.*
STORAX, *servus.*
TIBICINA, *amica Ctesiphonis.*

C. SUL

PERIOCHA

IN TERENTII ADELPHOS.

DUos cum haberet Demea adolescentulos,
Dat Micioni fratri adoptandum Aeschinum:
Sed Ctesiphonem retinet. hunc Cithariſtriae
Lepore captum, sub duro ac triſti patre;
Frater celabat Aeschinus; famam rei,
Amoremque in ſeſe transferebat: denique
Fidicinam lenoni eripit. vitiaverat
Idem Aeschinus civem Atticam pauperculam,
Fidemque dederat, hanc ſibi uxorem fore.
Demea jurgare, graviter ferre. mox tamen,
Ut veritas patefacta eſt, ducit Aeschinus
Vitiatam: potitur Cteſipho Cithariſtriam,
Exorato ſuo duro patre Demea.

M. ANT. MURETI ARGUMENTUM.

MIcio, & Demea, duo diſſimillimo fratres ingenio fuere: ille urbanam vitam ſecutus eſt; hic ruſticam: ille coelebs vixit; hic uxorem duxit: ille ingenio leniſſimo; hic aſperrimo: ille mitis etiam in alienos; hic ſaevus etiam in ſuos: ille etiam in ira placidus; hic etiam citra iram ferox. Erant Demeae filii duo: ex quibus natu majorem Aeſchinum ſibi adoptavit Micio, eumque ſecum in urbe liberaliſſime indulgentiſſimeque educavit: minorem Cteſiphonem ruri ſecum ſevere inprimis ac reſtricte habuit pater. Aeſchinus multas meretrices, patre ad omnia connivente, adamavit; multa convivia celebravit; quae denique juventus fert, ea omnia non libere modo, ſed etiam licenter exercuit. Poſtremo uſque eo progreſſus eſt: in virginem pauperculam quidem, ſed bonam, bonis prognatam, Pamphilam nomine, quam mater Soſtrata vidua ſancte ſecum & pudice, ut poterat, educabat, noctu temulentus quum incidiſſet, vim ei attulit, gravidamque fecit. Venit poſtea ad matrem illius, veniam petens, pollicenſque ſe puellam uxorem ductum

ctum. Ea fide data, & ignotum est, & tacitum. Ctesipho, cum in urbem interdum ventitaret, ipse quoque citharistriae cujusdam amore correptus est. Totam ejus rei famam, ne qua emanaret, ac perveniret ad Demeam, in sese Aeschinus transferebat. Tandem, quum leno, puellae dominus, aut pecuniam sibi, quanti ea erat, vellet in manum dari, aut se eam alii venditurum minitaretur; adductus in summam desperationem Ctesipho, jam de relinquenda patria cogitabat: quum Aeschinus, re intellecta, qui nullo neque pudore teneretur, neque metu, domum lenonis per vim ingressus est, & ipsum, & familiam contudit pugnis, puellamque per vim abreptam tradidit fratri. Spargitur tota urbe rumor, venit Demea, Micionem objurgat, inclamat, testatur Deos atque homines, quod dissolutus, quod intemperans, quod vinosus, quod scortator, quod nullius bonae rei Aeschinus foret, omnem in Micione uno haerere culpam. Diis gratias agere, quod ille saltem, quem ipse rure haberet, frugi ac temperans esset; rei studeret, & famae; illarum rerum nihil ne cogitaret quidem: tantum videlicet interesse inter suam & fratris disciplinam! Placat hominem, quantum in se est, Micio: jamque se ab eo expediverat, quum supervenit aliud, quod majores etiam tumultus excitaret. Raptam ab Aeschino citharistriam, perfertur ad matrem Pamphilae; quae quidem Pamphila ita erat ad pariendum vicina, ut jam e dolore laboraret. Quid faceret misera? mutatum Aeschini animum, se vero, filiamque suam proditas per summam perfidiam, ac desertas putabat. Getam servulum, qui pauperem familiam solus, ut poterat, alebat, mittit ad Hegionem, puellae cognatum, jubetque ei rem, ut erat, exponere. Interea audierat Demea, suum quoque Ctesiphonem in raptione adfuisse: jamque totus in fermento, ut ajunt, erat; quum ei Syrus, servus vaferrimus, mendaciolum adspergit: venisse quidem rure Ctesiphonem, sed venisse objurgatum Aeschinum: multa ei medio foro mala dixisse, deinde rediisse rus in praefecturam suam: lacrumare

mare gaudio Demea, & gratulari sibi, quod unum saltem haberet, in quo exstaret paternae severitatis exemplum. Dum rus redit, incidit in Hegionem, a quo de constuprata per vim ab Aeschino Pamphila intelligit. Denuo commotus, dum fratrem, ut in eum iram evomeret, quaerit, obvium habuit mercenarium a villa, ex quo sciscitatus de filio, accipit, non esse ruri. Redit ad Syrum; a quo ei rursus novam mendacium, velut offa in os, ne latraret, objicitur: quaerit, ubi fratrem reperire possit: id vero ita indicavit Syrus, ut infelix senex, dum illius verbis fidem habet, nequidquam omne oppidum perreptaverit. Interea Micio omnium ab Hegione certior factus, ipsemet ad mulieres profectus, jacentes jam & afflictas erexerat, labantes & dubias confirmaverat, tristitia ac moerore confectas recreaverat, pollicitus, se Aeschino Pamphilam uxorem daturum. Venit Demea, clamor, jurgium, convicia. Etiam eo praesente, servulus quidam Ctesiphonem per imprudentiam nominat. Ille quum subito per vim in aedes irrupisset, quem jam pridem putabat ruri fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique, eum accubantem cum amica, & suaviter potitantem deprehendit. Ibi vero tanta iracundia incitatus est, ut arderet. Satis diu vociferatus quum esset; tandem placida & composita Micionis oratione eo perducitur, ut, deposita vetere saevitia, benignus, affabilis, lepidus esse meditetur. Itaque ipso non permittente tantum, sed etiam jubente, puerpera domum traducitur: fiunt nuptiae: lenoni numeratur argentum: Micio ipse Sostratam ducit uxorem: Hegioni datur, unde vivat: Syrus una cum Phrygia uxore manumittitur. Quum Micio, caeterique omnes, sed tamen praecipue Micio, illam tantam, tam insperatam, tam subitam mutationem admiraretur; gravi & cordata oratione claudit Fabulam Demea: si omnia profundere, si in omni libidine ac nequitia vivere, si totam rem helluationibus, scortationibus, largitionibus consumere libeat, nihilo id sua magis, aliquanto etiam minus, quo sibi minus aetatis supersit, quam aliorum, interesse: sin corrigi se in loco & modici coërceri atque admoneri velint, eum esse se, qui id praestare possit. Permittuntur ei omnia, ita Fabula concluditur.

PUBLII

PUBLII TERENTII Carthaginiensis
A D E L P H I.

PROLOGUS.

POSTQUAM Poëta sensit, scripturam suam
Ab iniquis observari, & adversarios
Rapere in pejorem partem, quam acturi sumus,
Indicio de se ipse erit; vos eritis judices,
Laudin' an vitio duci id factum oporteat.
ΣΥΝΑΠΟΘΝΗΣΚΟΝΤΕΣ *Diphili Comoedia'st.*
Eam COMMORIENTES *Plautus fecit Fabulam.*
In Graeca adolescens est, qui lenoni eripit
Meretricem, in prima Fabula. Eum Plautus locum
Reliquit integrum: eum hic locum sumsit sibi
In ADELPHOS; *verbum de verbo expressum extulit.*
Eam nos acturi sumus novam. pernoscite,
Furtumne factum existumetis, an locum
Reprehensum, qui praeteritus neglegentia 'st.
Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles
Eum adjutare, assidueque una scribere:
Quod illi maledictum vehemens esse existimant,
Eam laudem hic ducit maximam, quum illis placet,
Qui vobis universis & populo placent;
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore usus est sine superbia.
Dehinc ne expectetis argumentum Fabulae:
Senes qui primi venient, ii partem aperient:
In agendo partem ostendent. facite, aequanimitas
Poëtae ad scribendum augeat industriam.

ACTUS I. SCENA I.

MICIO.

STORAX! non rediit hac nocte a coena Aeschinus;
Neque servolorum quisquam, qui advorsum ierant?
Profecto hoc vere dicunt: si absis uspiam,

Aut ubi si cesses, evenire ea satius est,
Quae in te uxor dicit, & quae in animo cogitat
Irata, quam illa, quae parentes propitii.
Uxor, si cesses, aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare, aut animo obsequi:
Et tibi bene esse soli, quum sibi sit male.
Ego, quia non rediit filius, quae cogito!
Et quibus nunc sollicitor rebus! ne aut ille alserit,
Aut uspiam ceciderit, aut perfregerit
Aliquid. vah! quemquamne hominem in animum instituere, aut
Parare, quod sit carius, quam ipse est sibi?
Atqui ex me hic non natus est, sed ex fratre: is adeo
Dissimili studio est, jam inde ab adolescentia.
Ego hanc clementem vitam urbanam, atque otium
Secutus sum: &, quod fortunatum isti putant,
Uxorem numquam habui. ille contra, haec omnia:
Ruri agere vitam: semper parce, ac duriter
Se habere. uxorem duxit: nati filii
Duo: inde ego hunc majorem adoptavi mihi:
Eduxi a parvulo: habui, amavi pro meo:
In eo me oblecto: solum id est carum mihi.
Ille ut item contra me habeat, facio sedulo:
Do, praetermitto: non necesse habeo omnia
Pro meo jure agere. postremo alii clanculum
Patres quae faciunt, quae fert adolescentia,
Ea ne me celet, consuefeci filium.
Nam qui mentiri, aut fallere insuerit patrem,
Aut audebit: tanto magis audebit caeteros.
Pudore & liberalitate liberos
Retinere satius esse credo, quam metu.
Haec fratri mecum non conveniunt, neque placent.
Venit ad me saepe, clamitans: quid agis, Micio?
Cur perdis adolescentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus sumtum suggeris?
Vestitu nimio indulges: nimium ineptus es.

Nimium

Nimium ipse est durus, praeter aequumque & bonum.
Et errat longe, mea quidem sententia,
Qui imperium credat gravius esse, aut stabilius,
Vi quod fit, quam illud, quod amicitia adjungitur.
Mea sic est ratio, & sic animum induco meum:
Malo coactus qui suum officium facit,
Dum id rescitum iri credit, tantisper cavet:
Si sperat fore clam, rursum ad ingenium redit.
Ille, quem beneficio adjungas, ex animo facit:
Studet par referre: praesens, absensque idem erit.
Hoc patrium est, potius consuefacere filium,
Sua sponte recte facere, quam alieno metu.
Hoc pater ac dominus interest. hoc qui nequit,
Fateatur nescire imperare liberis.
Sed estne hic ipsus, de quo agebam? & certe is est.
Nescio quid tristem video. credo jam, ut solet,
Jurgabit. salvum te advenire, Demea,
Gaudemus!

ACTUS I. Scena II.

Demea. Micio.

De. Ehem! opportune: te ipsum quaerito.
Mi. Quid tristis es? *De.* Rogas me? ubi nobis Aeschinus
Siet? quid tristis ego sim? *Mi.* Dixin' hoc fore?
Quid fecit? *De.* Quid ille fecerit! quem neque pudet
Quidquam: nec metuit quemquam: neque legem putat
Tenere se ullam. nam illa, quae antehac facta sunt,
Omitto: modo quid designavit! *Mi.* Quidnam id est?
De. Fores effregit, atque in aedes irruit
Alienas: ipsum dominum, atque omnem familiam
Mulcavit usque ad mortem: eripuit mulierem
Quam amabat. clamant omnes, indignissime
Factum esse. hoc advenienti quot mihi, Micio,
Dixere! in ore 'st omni populo. denique,
Si conferendum exemplum est, non fratrem videt
Rei dare operam, ruri esse parcum, ac sobrium?

Nullum

Nullum hujus ſimile factum. haec quum illi, Micio,
Dico, tibi dico: tu illum corrumpi ſinis.
Mi. Homine imperito numquam quidquam injuſtius,
Qui, niſi quod ipſe fecit, nihil rectum putat.
De. Quorſum iſtuc? *Mi.* Quia tu, Demea, haec male judicas.
Non eſt flagitium, mihi crede, adoleſcentulum
Scortari, neque potare; non eſt: neque fores
Effringere. haec ſi neque ego, neque tu, fecimus,
Non ſivit egeſtas facere nos. tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum feciſti inopia?
Injurium eſt. nam ſi eſſet, unde id fieret,
Faceremus. Et tu illum tuum, ſi eſſes homo,
Sineres nunc facere, dum per aetatem licet:
Potius quam, ubi te exſpectatum ejeciſſet foras,
Alieniore aetate, poſt faceret tamen.
De. Prô Juppiter! tu homo adigis me ad inſaniam.
Non eſt flagitium, facere haec adoleſcentulum! *Mi.* Ah!
Auſculta: ne me obtundas de hac re ſaepius.
Tuum filium dediſti adoptandum mihi:
Is meus eſt factus: ſi quid peccat, Demea,
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.
Obſonat? potat? olet unguenta? de meo.
Amat? dabitur a me argentum, dum erit commodum:
Ubi non erit, fortaſſe excludetur foras.
Fores effregit? reſtituentur. diſcidit
Veſtem? reſarcietur. eſt, Dis gratia,
Et unde haec fiant, & adhuc non moleſta ſunt.
Poſtremo, aut deſine, aut cedo quemvis arbitrum:
Te plura in hac re peccare oſtendam. *De.* Hei mihi!
Pater eſſe diſce ab aliis, qui vere ſciunt.
Mi. Natura tu illi pater es, conſiliis ego.
De. Tun' conſulis quidquam? *Mi.* Ah! ſi pergis, abiero.
De. Siccine agis? *Mi.* An ego toties de eadem re audiam?
De. Curae eſt mihi. *Mi.* Et mihi curae eſt. verum, Demea,
Curemus aequam uterque partem: tu alterum,

Ego

Ego item alterum. nam ambos curare, propemodum
Reposcere illum est, quem dedisti. *De.* Ah! Micio.
Mi. Mihi sic videtur. *De.* Quid istuc? tibi si istuc placet;
Profundat, perdat, pereat! nihil ad me attinet.
Jam si verbum unum posthac. *Mi.* Rursum, Demea,
Irascere? *De.* An non credis? repeton' quem dedi?
Aegre 'st: alienus non sum. si obsto: hem! desino.
Unum vis curem, curo: & est Dis gratia,
Quum ita, ut volo, est. iste tuus, ipse sentiet
Posterius. nolo in illum gravius dicere.
Mi. Nec nihil, neque omnia haec sunt, quae dicit; tamen
Nonnihil molesta sunt haec mihi: sed ostendere,
Me aegre pati, illi nolui: nam ita 'st homo;
Quum placo, advorsor sedulo, & deterreo:
Tamen vix humane patitur: verum si augeam,
Aut etiam adjutor sim ejus iracundiae,
Insaniam profecto cum illo. etsi Aeschinus
Nonnullam in hac re nobis facit injuriam.
Quam hic non amavit meretricem? aut cui non dedit
Aliquid? postremo, nuper, credo, jam omnium
Taedebat, dixit velle uxorem ducere.
Sperabam jam defervisse adolescentiam.
Gaudebam. ecce autem de integro! nisi, quidquid est,
Volo scire, atque hominem convenire, si apud forum est.

ACTUS II. Scena I.

Sannio. Aeschinus. Parmeno.

Sa. Obsecro! populares, ferte misero, atque innocenti auxilium!
Subvenite inopi! *Aes.* Otiose nunc jam illico hic consiste.
Quid respectas? nihil pericli est: nunquam, dum ego adero, hic te tanget.
Sa. Ego istam invitis omnibus.
Aes. Quamquam est scelestus, non committet hodie unquam, iterum ut vapulet.
Sa. Aeschine, audi: ne te ignarum fuisse dicas meorum morum;

Leno ego ſum. *Aeſ.* Scio. *Sa.* At ita, ut uſquam fuit fide quiſquam optuma.
Tu quod te poſterius purges, hanc injuriam mihi nolle
Factam eſſe, hujus non faciam. crede hoc ; ego meum jus perſequar :
Neque tu verbis ſolves unquam, quod mihi re male feceris.
Novi ego veſtra haec ; nollem factum : jusjurandum dabitur, te eſſe
Indignum injuria hac ; indignis quum egomet ſim acceptus modis.
Aeſ. Abi prae ſtrenue, ac aperi fores. *Sa.* Ceterum hoc nihil facis.
Aeſ. I intro nunc jam. *Sa.* At enim non ſinam. *Aeſ.* Accede illuc, Parmeno ;
Nimium iſtoc abiſti : hic propter hunc adſiſte. hem ! ſic volo.
Cave nunc jam oculos a meis oculis quoquam demoveas tuos ?
Ne mora ſit, ſi innuero, quin pugnus continuo in mala haereat.
Sa. Iſtuc volo ergo ipſum experiri. *Aeſ.* Hem ! ſerva. omitte mulierem.
Sa. O facinus indignum ! *Aeſ.* Geminabit, niſi caves. *Sa.* Hei miſero mihi !
Aeſ. Non innueram : verum in iſtam partem potius peccato tamen.
I nunc jam. *Sa.* Quid hoc rei eſt ! regnumne, Aeſchine, hic tu poſſides ?
Aeſ. Si poſſiderem, ornatus eſſes ex tuis virtutibus.
Sa. Quid tibi rei mecum 'ſt ? *Aeſ.* Nihil. *Sa.* Quid ? noſtin' qui ſim ? *Aeſ.* Non deſidero.
Sa. Tetigin' tui quidquam ? *Aeſ.* Si attigiſſes, ferres infortunium.
Sa. Quî tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi ?

Reſponde.

Refponde. *Aeſ.* Ante aedes non feciſſe, erit melius, hic convicium :
Nam ſi moleſtus pergis eſſe, jam intro abripiere, atque ibi
Uſque ad necem operiere loris. *Sa.* Loris ? liber ! *Aeſ.* Sic erit.
Sa. O hominem impurum ! hiccine libertatem ajunt aequam eſſe omnibus ?
Aeſ. Si ſatis jam debacchatus es, leno, audi, ſi vis, nunc jam.
Sa. Egon' debacchatus ſum autem, an tu in me ? *Aeſ.* Mitte iſta, atque ad rem redi.
Sa. Quam rem ? quo redeam ? *Aeſ.* Jamne me vis dicere id, quod ad te attinet ?
Sa. Cupio : aequi modo aliquid. *Aeſ.* Vah ! leno iniqua me non volt loqui.
Sa. Leno ſum, fateor; pernicies communis adoleſcentium;
Perjurus, peſtis : tamen tibi a me nulla orta eſt injuria.
Aeſ. Nam hercle etiam hoc reſtat. *Sa.* Illuc, quaeſo, redi, quo coepiſti, Aeſchine.
Aeſ. Minis viginti tu illam emiſti ; quae res tibi vortat male !
Argenti tantum dabitur. *Sa.* Quid ? ſi ego tibi illam nolo vendere,
Coges me ? *Aeſ.* Minime. *Sa.* Namque id metui. *Aeſ.* Neque vendundam cenſeo,
Quae libera'ſt: nam ego liberali illam aſſero cauſa manu.
Nunc vide, utrum vis: argentum accipere, an cauſam meditari tuam ?
Delibera hoc, dum ego redeo, leno. *Sa.* Prô ſupreme Jupiter !
Minime miror, qui inſanire occipiunt ex injuria :
Domo me eripuit : verberavit : me invito abduxit meam:
Ob male facta haec tantidem emtam poſtulat ſibi tradier.
Homini miſero plus quingentos colaphos infregit mihi.
Verum enim quando bene promeruit, fiat : ſuum jus poſtulat.

Age, jam cupio ; ſi modo argentum reddat. ſed ego hoc hariolor ;
Ubi me dixero dare tanti, teſtes faciet ilico,
Vendidiſſe me. de argento, ſomnium : mox ; cras redi.
Id quoque poſſum ferre, ſi modo reddat : quamquam injurium 'ſt.
Verum cogito id, quod res eſt : quando eum quaeſtum occeperis,
Accipiunda, & muſſitanda injuria adoleſcentium 'ſt.
Sed nemo dabit : fruſtra egomet mecum has rationes puto.

ACTUS II. SCENA II.

SYRUS. SANNIO.

Sy. TACE ! egomet conveniam jam ipſum : cupide accipiat, faxo ; atque etiam
Bene dicat ſecum eſſe actum. Quid iſtuc, Sannio, eſt, quod te audio,
Neſcio quid concertaſſe cum hero ? *Sa.* Nunquam vidi iniquius
Concertationem comparatam, quam haec hodie inter nos fuit :
Ego vapulando, ille verberando, uſque ambo defeſſi ſumus.
Sy. Tua culpa. *Sa.* Quid agerem ? *Sy.* Adoleſcenti morem geſtum oportuit.
Sa. Qui potui melius, qui hodie uſque os praebui ? *Sy.* Age, ſcis quid loquar ?
Pecuniam in loco negligere, maximum interdum 'ſt lucrum. *Sa.* Hui !
Sy. Metuiſti ; ſi nunc de tuo jure conceſſiſſes paululum, atque
Adoleſcenti eſſes morigeratus, hominum homo ſtultiſſime,
Ne non tibi iſtuc foeneraret? *Sa.* Ego ſpem pretio non emo.
Sy. Nunquam rem facies. abi, neſcis ineſcare homines, Sannio.
Sa. Credo iſtuc melius eſſe : verum ego nunquam adeo aſtutus fui,

Quin

Quin quidquid poſſem, mallem auferre potius in praeſentia.
Sy. Age; novi tuum animum: quaſi jam uſquam tibi ſint viginti minae,
Dum huic obſequare. praeterea autem te ajunt proficiſci Cyprum. *Sa.* Hem!
Sy. Coëmiſſe, hinc quae illuc veheres, multa. navem conductam, hoc ſcio.
Animus tibi pendet? ubi illinc, ſpero, redieris, tamen hoc ages.
Sa. Nuſquam pedem. perii hercle! hac illi ſpe hoc inceperunt! *Sy.* Timet.
Injeci ſcrupulum homini. *Sa.* O ſcelera! illud vide,
Ut in ipſo articulo oppreſſit! emtae mulieres
Complures: & item hinc alia, quae porto Cyprum.
Niſi eo ad mercatum venio, damnum maxumum 'ſt.
Nunc ſi hoc omitto; actum agam. ubi illinc rediero,
Nihil eſt; refrixerit res. nunc demum venis?
Cur paſſus? ubi eras? ut ſit ſatius perdere,
Quam aut hic nunc manere tam diu, aut tum perſequi.
Sy. Jamne enumeraſti id, quod ad te rediturum putes?
Sa. Hoccine illo dignum 'ſt? hoccine incipere Aeſchinum?
Per oppreſſionem ut hanc mihi eripere poſtulet?
Sy. Labaſcit. unum hoc habeo: vide, ſi ſatis placet:
Potius, quam venias in periculum, Sannio,
Serveſne, an perdas totum, dividuum face:
Minas decem corradet alicunde. *Sa.* Hei mihi!
Etiam de ſorte nunc venio in dubium miſer?
Pudet nihil: omnes dentes labefecit mihi:
Praeterea colaphis tuber eſt totum caput:
Etiam inſuper defrudet? nuſquam abeo. *Sy.* Ut lubet.
Numquid vis, quin abeam? *Sa.* Immo hercle hoc quaeſo, Syre;
Ut ut haec ſunt facta, potius, quam lites ſequar,
Meum mihi reddatur: ſaltem quanti emta 'ſt, Syre.
Scio te non uſum antehac amicitia mea:

Memorem me dices esse, & gratum. *Sy.* Sedulo
Faciam. sed Ctesiphonem video. laetus est
De amica. *Sa.* Quid, quod te oro? *Sy.* Paulisper mane.

ACTUS II. SCENA III.

CTESIPHO. SYRUS.

Ct. ABs quivis homine, cum est opus, beneficium accipere gaudeas.
Verum enim vero id demum juvat, si, quem aequum'st bene facere, is facit.
O frater! frater! quid ego nunc te laudem? satis certo scio;
Numquam ita magnifice quidquam dicam, id virtus quin superet tua.
Itaque unam hanc rem me habere praeter alios praecipuam arbitror,
Fratrem homini nemini esse primarum artium magis principem.
Sy. O Ctesipho! *Ct.* O Syre! Aeschinus ubi est? *Sy.* Ellum! te exspectat domi. *Ct.* Hem!
Sy. Quid est? *Ct.* Quid sit! illius opera, Syre, nunc vivo. festivom caput!
Qui omnia sibi postputavit esse prae meo commodo:
Maledicta, famam, meum amorem, & peccatum in se transtulit.
Nihil pote supra. sed quisnam? foris crepuit. *Sy.* Mane, mane! ipse exit foras.

ACTUS II. SCENA IV.

AESCHINUS. SANNIO. CTESIPHO. SYRUS.

Aes. UBi ille est sacrilegus? *Sa.* Men' quaerit? num quidnam effert? occidi!
Nihil video. *Aes.* Ehem! opportune: te ipsum quaero. quid fit, Ctesipho?
In tuto'st omnis res: omitte vero tristitiam tuam.
Ct. Ego illam hercle vero omitto, qui quidem te habeam fratrem. o mi Aeschine!
O mi germane! ah, vereor coram in os te laudare amplius,

Ne

Ne id assentandi magis, quam quo habeam gratum, facere existumes.
Aes. Age, inepte: quasi nunc norimus nos inter nos, Ctesipho.
Hoc mihi dolet, nos pene sero scisse; & pene in eum locum
Redisse, ut si omnes cuperent, nihil tibi possent auxiliarier.
Ct. Pudebat. *Aes.* Ah! stultitia 'st istaec, non pudor, tam ob parvolam
Rem pene ex patria? turpe dictu. Deos quaeso, ut istaec prohibeant.
Ct. Peccavi. *Aes.* Quid ait tandem nobis Sannio? *Sy.* Jam mitis est.
Aes. Ego ad forum ibo, ut hunc absolvam: tu intro ad illam, Ctesipho.
Sa. Syre, insta. *Sy.* Eamus: namque hic properat in Cyprum. *Sa.* Ne tam quidem.
Quamvis etiam maneo otiosus hic. *Sy.* Reddetur: ne time.
Sa. At ut omne reddat. *Sy.* Omne reddet: tace modo, ac sequere hac. *Sa.* Sequor.
Ct. Heus! heus! Syre. *Sy.* Hem! quid est? *Ct.* Obsecro hercle, hominem istum impurissimum
Quamprimum absolvitote: ne, si magis irritatus fiet,
Aliqua ad patrem hoc permanet; atque ego tum perpetuo perierim.
Sy. Non fiet: bono animo es: tu cum illa te intus oblecta interim:
Et lectulos jube sterni nobis, & parari caetera.
Ego jam, transacta re, convortam me domum cum obsonio.
Ct. Ita quaeso: quando hoc bene successit, hilarem hunc sumamus diem.

ACTUS III. SCENA I.

SOSTRATA. CANTHARA.

So. OBSECRO, mea nutrix, quid nunc fiet? *Ca.* Quid fiet, rogas?

Recte,

Recte, aedepol, spero. *So.* Modo dolores, mea tu, occipiunt primulum.
Ca. Jam nunc times, quasi numquam adfueris, numquam tute pepereris?
So. Miseram me! neminem habeo: solae sumus. Geta autem hic non adest:
Nec, quem ad obstetricem mittam; nec qui arcessat Aeschinum.
Ca. Pol is quidem jam hic aderit: nam numquam unum intermittit diem,
Quin semper veniat. *So.* Solus mearum miseriarum est remedium.
Ca. E re nata melius fieri haud potuit, quam factum'st, hera:
Quando vitium oblatum est; quod ad illum attinet potissimum;
Talem, tali genere, atque animo, natum ex tanta familia.
So. Ita pol est, ut dicis: salvos nobis, Deos quaeso, ut siet. 11

ACTUS III. SCENA II.

GETA. SOSTRATA. CANTHARA.

Ge. Nunc illud est, quod si omnes omnia sua consilia conferant,
Atque huic malo salutem quaerant, auxilii nihil adferant,
Quod mihique, heraeque, filiaeque herili est. vae misero mihi!
Tot res repente circumvallant, unde emergi non potest:
Vis, egestas, injustitia, solitudo, infamia,
Hoccine seclum! o scelera! o genera sacrilega! o hominem impurum!
So. Me miseram! quidnam est, quod sic video timidum, & properantem Getam?
Ge. Quem neque fides, neque jusjurandum, neque illum misericordia
Repressit, neque reflexit: neque quod partus instabat prope; 9
Cui miserae indigne per vim vitium obtulerat. *So.* Non intelligo

Satis,

Satis, quae loquatur. *Ca.* Propius, obsecro, accedamus, Sostrata. *Ge.* Ah!
Me miserum! vix sum compos animi: ita ardeo iracundia.
Nihil est quod malim, quam illam totam familiam mihi dari obviam,
Ut ego iram hanc in eos evomam omnem; dum aegritudo haec est recens.
Satis mihi id habeam supplici, dum illos ulciscar modo.
Seni animam primum extinguerem ipsi, qui illud produxit scelus.
Tum autem Syrum impulsorem, vah, quibus illum lacerarem modis!
Sublimem medium arriperem, & capite primum in terram statuerem,
Ut cerebro dispergat viam.
Adolescenti ipsi eriperem oculos: post haec praecipitem darem.
Caeteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & prosternerem.
Sed cesso heram hoc malo impertiri propere? *So.* Revocemus. Geta!
Ge. Hem! quisquis es; sine me. *So.* Ego sum Sostrata. *Ge.* Ubi ea est? te ipsam quaerito:
Te exspecto: oppido opportune te obtulisti mihi obviam,
Hera. *So.* Quid est? quid trepidas? *Ge.* Hei mihi! *So.* Quid festinas, mi Geta?
Animam recipe. *Ge.* Prorsus! *So.* Quid istuc prorsus ergo'st. *Ge.* Perimus!
Actum'st! *So.* Eloquere ergo, obsecro te, quid sit. *Ge.* Jam! *So.* Quid jam, Geta?
Ge. Aeschinus! *So.* Quid is ergo? *Ge.* Alienus est ab nostra familia. *So.* Hem!
Perii! quare? *Ge.* Amare occepit aliam. *So.* Vae miserae mihi!
Ge. Neque id occulte fert: ab Lenone ipsus eripuit palam.
So. Satin' hoc certum 'st? *Ge.* Certum: hisce oculis egomet vidi, Sostrata. *So.* Ah! Me

Me miseram! quid credas jam? aut cui credas? nostrumne Aeschinum?
Nostrarum vitam omnium? in quo nostrae spes, omnesque opes sitae
Erant: qui sine hac jurabat se unum numquam victurum diem:
Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat patris;
Ita obsecraturum, ut liceret sibi hanc uxorem ducere.
Ge. Hera, lacrumas mitte: ac potius, quod ad hanc rem opus est, porro consule,
Patiamurne, an narremus cuipiam? *Ca.* Au! mi homo, sanusne es?
An hoc proferendum tibi videtur usquam esse? *Ge.* Mihi quidem non placet.
Jam primum, illum alieno animo a nobis esse, res ipsa indicat.
Nunc si hoc palam proferimus, ille inficias ibit, sat scio.
Tua fama, & gnatae vita, in dubium veniet. tum si maxime
Fateatur, quum amet aliam, non est utile hanc illi dari.
Quapropter quoquo pacto tacito est opus. *So.* Ah! minime gentium:
Non faciam. *Ge.* Quid agis? *So.* Proferam. *Ge.* Hem! mea Sostrata, vide, quam rem agas.
So. Pejore res loco non potest esse, quam in quo nunc sita est.
Primum indotata est: tum praeterea, quae secunda ei dos erat,
Periit: pro virgine dari nuptum non potest. hoc reliquum est,
Sin inficias ibit, testis mecum est annulus, quem amiserat.
Postremo, quando ego conscia mihi sum, a me culpam esse hanc procul:
Neque pretium, neque rem ullam intercessisse, illa aut me indignam, Geta,
Experiar. *Ge.* Quid istuc? accedo, ut melius dicas. *So.* Tu, quantum potes,

Abi,

Abi, atque Hegioni cognato hujus, rem omnem narrato ordine:
Nam is noſtro Simulo fuit ſummus; & nos coluit maxume.
Ge. Nam hercle alius nemo reſpicit nos. *So.* Propera tu, mea Canthara,
Curre: obſtetricem arceſſe: ut, cum opus ſit, ne in mora nobis ſiet.

ACTUS III. SCENA III.

DEMEA. SYRUS.

De. DISPERII! Cteſiphonem audivi filium
Una affuiſſe in raptione cum Aeſchino.
Id miſero reſtat mihi mali, ſi illum poteſt,
Qui alicui rei eſt, etiam eum ad nequitiam abducere.
Ubi ego illum quaeram? credo abductum in ganeum
Aliquo: perſuaſit ille impurus, ſat ſcio.
Sed eccum Syrum ire video! hinc ſcibo jam, ubi ſiet:
Atque hercle hic de grege illo eſt: ſi me ſenſerit
Eum quaeritare, numquam dicet carnufex.
Non oſtendam me id velle. *Sy.* Omnem rem modo ſeni,
Quo pacto haberet, enarramus ordine:
Nihil vidi quidquam laetius. *De.* Prô Juppiter!
Hominis ſtultitiam. *Sy.* Collaudavit filium:
Mihi, qui id dediſſem conſilium, egit gratias.
De. Diſrumpor. *Sy.* Argentum adnumeravit ilico:
Dedit praeterea in ſumtum, dimidium minae:
Id diſtributum ſane eſt ex ſententia. *De.* Hem!
Huic mandes, ſi quid recte curatum velis.
Sy. Hem! Demea, haud aſpexeram te: quid agitur?
De. Quid agatur! voſtram nequeo mirari ſatis
Rationem. *Sy.* Eſt hercle inepta, ne dicam dolo,
Atque abſurda. piſces ceteros purga, Dromo:
Congrum iſtum maximum in aqua ſinito ludere
Pauliſper: ubi ego venero, exoſſabitur:
Prius nolo. *De.* Haeccine flagitia! *Sy.* Mihi quidem non placent.
Et clamo ſaepe: Salſamenta haec, Stephanio,

Fac marcerentur pulchre! *De.* Di voſtram fidem!
Utrum ſtudione id ſibi habet, an laudi putat
Fore, ſi perdiderit gnatum? vae miſero mihi!
Videre videor jam diem illum, quum hinc egens
Profugiet aliquo militatum. *Sy.* O Demea!
Iſtuc eſt ſapere, non, quod ante pedes modo 'ſt
Videre, ſed etiam illa, quae futura ſunt,
Proſpicere. *De.* Quid? iſtaec jam penes vos pſaltria'ſt?
Sy. Ellam intus. *De.* Eho, an domi eſt habiturus? *Sy.* Credo, ut eſt
Dementia. *De.* Haeccine fieri! *Sy.* Inepta lenitas
Patris, & facilitas prava. *De.* Fratris me quidem
Pudet, pigetque. *Sy.* Nimium inter vos, Demea, ac
Non, quia ades praeſens, dico hoc, pernimium intereſt.
Tu, quantus quantus, nihil niſi ſapientia es:
Ille, ſomnium. ſineres vero tu illum tuum
Facere haec? *De.* Sinerem illum! an non ſex totis menſibus
Prius olfeciſſem, quam ille quidquam coeperit?
Sy. Vigilantiam tuam tu mihi narras? *De.* Sic fiet
Modo, ut nunc eſt, quaeſo. *Sy.* Ut quiſque ſuum volt eſſe, ita 'ſt.
De. Quid eum? vidiſtin' hodie? *Sy.* Tuumne filium?
Abigam hunc rus. jamdudum aliquid ruri agere arbitror.
De. Satin' ſcis ibi eſſe? *Sy.* Oh! qui egomet produxi. *De.* Optume 'ſt.
Metui, ne haereret hic. *Sy.* Atque iratum admodum.
De. Quid autem? *Sy.* Adortus jurgio fratrem apud forum,
De pſaltria iſtac. *De.* Ain' vero? *Sy.* Vah! nihil reticuit.
Nam, ut numerabatur forte argentum, intervenit
Homo de improviſo: coepit clamare, o Aeſchine!
Haeccine flagitia facere te! haec te admittere
Indigna genere noſtro! *De.* Oh! lacrumo gaudio.
Sy. Non tu hoc argentum perdis, ſed vitam tuam.
De. Salvos ſit, ſpero: eſt ſimilis majorum ſuûm. *Sy.* Hui!
De. Syre, praeceptorum plenus iſtorum ille. *Sy.* Phy!

Domi

Domi habuit unde diſceret. *De*. Fit ſedulo.
Nihil praetermitto : conſuefacio : denique,
Inſpicere, tanquam in ſpeculum, in vitas omnium
Jubeo : atque ex aliis ſumere exemplum ſibi.
Hoc facito. *Sy*. Recte ſane. *De*. Hoc fugito. *Sy*. Callide.
De.Hoc laudi eſt. *Sy*. Iſtaec res eſt. *De*. Hoc vitio datur.
Sy. Probiſſime. *De*.Porro autem. *Sy*.Non hercle otium'ſt
Nunc mihi auſcultandi. piſces ex ſententia
Nactus ſum : hi mihi ne corrumpantur, cautio 'ſt :
Nam id nobis tam flagitium 'ſt, quam illa, Demea,
Non facere vobis, quae modo dixti : &, quod queo,
Conſervis ad eundem iſtunc praecipio modum :
Hoc ſalſum 'ſt, hoc aduſtum 'ſt, hoc lautum 'ſt parum,
Illud recte : iterum ſic memento. ſedulo
Moneo, quae poſſum, pro mea ſapientia.
Poſtremo, tanquam in ſpeculum, in patinas, Demea,
Inſpicere jubeo, & moneo, quid facto uſus ſiet.
Inepta haec eſſe, nos quae facimus, ſentio :
Verum quid facias ? ut homo 'ſt, ita morem geras.
Numquid vis ? *De*. Mentem vobis meliorem dari.
Sy.Tu rus hinc abis? *De*.Recta. *Sy*.Nam quid tu hic agas,
Ubi, ſi quid bene praecipias, nemo obtemperet ?
De. Ego vero hinc abeo, quando is, quamobrem huc venceram,
Rus abiit : illum curo unum : ille ad me attinet.
Quando ita volt frater, de iſtoc ipſe viderit.
Sed quis illic eſt, procul quem video ? eſtne hic Hegio
Tribulis noſter ? ſi ſatis cerno, is hercle 'ſt : vah !
Homo amicus nobis jam inde a puero. Dii boni !
Nae illiuſmodi jam nobis magna civium
Penuria 'ſt. homo antiqua virtute, ac fide :
Haud cito mali quid ortum ex hoc ſit publice.
Quam gaudeo, ubi etiam hujus generis reliquias
Reſtare video ! vah ! vivere etiam nunc libet.
Opperiar hominem hic, ut ſalutem, & conloquar.

A C T U S III. S c e n a IV.

Hegio. Geta. Demea. Pamphila.

He. PRo Dî immortales! facinus indignum, Geta.
Quid narras! *Ge.* Sic eſt factum. *He.* Ex illan' familia
Tam illiberale facinus eſt ortum? o Aeſchine,
Pol haud paternum iſtuc dediſti. *De.* Videlicet
De pſaltria hac audivit: id illi nunc dolet
Alieno: pater is nihili pendit. hei mihi!
Utinam hic prope adeſſet alicubi, atque audiret haec!
He. Niſi facient, quae illos aequom 'ſt, haud ſic auferent.
Ge. In te ſpes omnis, Hegio, nobis ſita eſt.
Te ſolum habemus: tu es patronus, tu parens:
Ille tibi moriens nos commendavit, ſenex.
Si deſeris tu, perimus. *He.* Cave dixeris.
Neque faciam, neque me ſatis pie poſſe arbitror.
De. Adibo. Salvere Hegionem plurimum
Jubeo. *He.* Te quaerebam ipſum. ſalve, Demea.
De. Quid autem? *He.* Major filius tuus Aeſchinus,
Quem fratri adoptandum dediſti, neque boni,
Neque liberalis functus officium eſt viri.
De. Quid iſtuc? *He.* Noſtrum amicum noras Simulum,
Atque aequalem? *De.* Quidni? *He.* Filiam ejus virginem
Vitiavit. *De.* Hem! *He.* Mane; nondum audiſti, Demea,
Quod eſt graviſſimum. *De.* An quid eſt etiam amplius?
He. Vero amplius: nam hoc quidem ferundum aliquo modo 'ſt:
Perſuaſit nox, amor, vinum, adoleſcentia:
Humanum 'ſt. ubi ſcit factum, ad matrem virginis
Venit ipſus ultro, lacrumans, orans, obſecrans,
Fidem dans, jurans ſe illam ducturum domum.
Ignotum 'ſt: tacitum 'ſt: creditum 'ſt. virgo ex eo
Compreſſu gravida facta eſt: menſis hic decimus eſt.
Ille bonus vir nobis pſaltriam, ſi Dîs placet,
Paravit, quicum vivat: illam deſerat.
De. Pro certon' tu iſtaec dicis? *He.* Mater virginis

In medio 'ſt: ipſa virgo: res ipſa: hic Geta
Praeterea, ut captus eſt ſervorum, non malus,
Neque iners, alit illas: ſolus omnem familiam
Suſtentat. hunc abduce, vinci, quaere rem.
Ge. Immo hercle extorque, niſi ita factum 'ſt, Demea.
Poſtremo non negabit: coram ipſum cedo.
De. Pudet: nec, quid agam, neque quid huic reſpondeam,
Scio. *Pa.* Miſeram me! differor doloribus.
Juno Lucina, fer opem! ſerva me, obſecro! *He.* Hem!
Numnam illa, quaeſo, parturit? *Ge.* Certe, Hegio.
He. Hem!
Illaec fidem nunc voſtram implorat, Demea:
Quod vos jus cogit, id voluntate impetret.
Haec primum ut fiant, Deos quaeſo, ut vobis decet.
Sin aliter animus voſter eſt, ego, Demea,
Summa vi defendam hanc, atque illum mortuum.
Mihi cognatus erat: una a pueris parvolis
Sumus educati: una ſemper militiae, & domi
Fuimus: paupertatem una pertulimus gravem.
Quapropter enitar, faciam, experiar: denique
Animam relinquam potius, quam illas deſeram.
Quid mihi reſpondes? *De.* Fratrem conveniam, Hegio:
Is, quod mihi de hac re dederit conſilium, id ſequar.
He. Sed, Demea, hoc tu facito: cum animo cogites,
Quam vos facillime agitis: quam eſtis maxume
Potentes, dites, fortunati, nobiles:
Tam maxume vos aequo animo aequa noſcere
Oportet, ſi vos voltis perhiberi probos.
De. Redito: fient, quae fieri aequum 'ſt, omnia.
He. Decet te facere. Geta, duc me intro ad Soſtratam.
De. Non me indicente haec fiunt: utinam hoc ſit modo
Defunctum! verum nimia illaec licentia
Profecto evadet in aliquod magnum malum.
Ibo, ac requiram fratrem, ut in eam haec evomam.

ACTUS III. SCENA V.

HEGIO.

BONO animo fac fis, Softrata ; & iftam, quod potes,
Fac confolere. ego Micionem, fi apud forum 'ft,
Conveniam : atque, ut res gefta eft, narrabo ordine.
Si eft, facturus ut fit officium fuum,
Faciat : fin aliter de hac re eft ejus fententia, 5
Refpondeat mihi : ut, quid agam, quam primum fciam.

ACTUS IV. SCENA I.

CTESIPHO. SYRUS.

Ct. AIN', patrem hinc abiffe rus ? *Sy.* Jam dudum. *Ct.* Dic fodes. *Sy.* Apud
Villam eft. nunc cum maxume operis aliquid facere credo. *Ct.* Utinam quidem,
Quod cum falute ejus fiat, ita fe defatigarit, velim,
Ut triduo hoc perpetuo prorfum e lecto nequeat furgere.
Sy. Ita fiat ! & iftoc, fi quid potis eft, rectius. *Ct.* Ita. nam hunc diem 5
Mifere nimis cupio, ut coepi, perpetuum in laetitia degere.
Et illud rus nulla alia caufa tam male odi, nifi quia prope 'ft.
Quod fi abeffet longius,
Prius nox oppreffiffet illic, quam huc revorti poffet iterum.
Nunc ubi me illic non videbit, jam huc recurret, fat fcio.
Rogitabit me, ubi fuerim : quem ego hodie toto non vidi die. 11
Quid dicam ? *Sy.* Nihilne in mentem ? *Ct.* Numquam quidquam. *Sy.* Tanto nequior.
Cliens, amicus, hofpes, nemo 'ft vobis ? *Ct.* Sunt : quid poftea ?
Sy. Hifce opera ut data fit. *Ct.* Quae non data fit ? non poteft fieri. *Sy.* Poteft. 14
Ct. Interdiu : fed fi hic pernocto, caufae quid dicam, Syre ?
Sy. Vah ! quam vellem etiam noctu amicis operam mos effet dari.

Quin

Quin tu otiosus es : ego illius sensum pulchre calleo.
Quum fervit maxume, tam placidum, quam ovem reddo. *Ct.* Quo modo ?
Sy. Laudarier te audit libenter: facio te apud illum Deum:
Virtutes narro. *Ct.* Meas ? *Sy.* Tuas. homini illico lacrumae cadunt,
Quasi puero, gaudio. hem tibi autem. *Ct.* Quidnam est ? *Sy.* Lupus in Fabula.
Ct. Pater est ? *Sy.* Ipsus est. *Ct.* Syre, quid agimus ? *Sy.* Fuge modo intro : ego videro.
Ct. Si quid rogabit, nusquam tu me : audistin' ? *Sy.* Potin' ut desinas ?

ACTUS IV. SCENA II.

DEMEA. CTESIPHO. SYRUS.

De. NAE, ego homo sum infelix! primum fratrem nusquam invenio gentium :
Praeterea autem, dum illum quaero, a villa mercenarium
Vidi : is filium negat esse ruri. nec quid agam, scio.
Ct. Syre. *Sy.* Quid ais ? *Ct.* Men' quaerit ? *Sy.* Verum. *Ct.* Perii ! *Sy.* Quin tu animo bono es.
De. Quid hoc, malum! infelicitatis? neque satis discernere:
Nisi me credo huic esse natum rei, ferundis miseriis.
Primus sentio mala nostra : primus rescisco omnia :
Primus porro obnuncio : aegre solus, si quid fit, fero.
Sy. Rideo hunc: primum ait se scire: is solus nescit omnia.
De. Nunc redeo: si forte frater redierit, viso. *Ct.* Syre,
Obsecro, vide, ne ille huc prorsus se irruat. *Sy.* Etiam taces?
Ego cavebo. *Ct.* Nunquam hercle hodie ego istuc committam tibi :
Nam me jam in cellam aliquam cum illa concludam : id tutissimum 'st.
Sy. Age, tamen ego hunc amovebo. *De.* Sed eccum sceleratum Syrum.
Sy. Non, hercle, hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest.
Scire equidem volo, quot mihi sint domini. quae haec est miseria ?

De.

De. Quid ille gannit? quid volt? quid ais, bone vir? est frater domi?
Sy. Quid, malum! bone vir, mihi narras? equidem perii! *De.* Quid tibi est?
Sy. Rogitas? Ctesipho me pugnis miserum, & istam psaltriam,
Usque occidit. *De.* Hem! quid narras? *Sy.* Hem! vide, ut discidit labrum.
De. Quamobrem? *Sy.* Me impulsore hanc emtam esse ait. *De.* Non tu eum rus hinc modo
Produxe ajebas? *Sy.* Factum: verum venit post insaniens:
Nihil pepercit. non puduisse verberare hominem senem,
Quem ego modo puerum tantillum in manibus gestavi meis?
De. Laudo, Ctesipho: patrissas: abi, virum te judico.
Sy. Laudas? nae, ille continebit posthac, si sapiet, manus.
De. Fortiter. *Sy.* Perquam! quia miseram mulierem, & me servolum,
Qui referire non audebam, vicit: hui! perfortiter.
De. Non potuit melius. idem, quod ego, sentit, te esse huic rei caput.
Sed estne frater intus? *Sy.* Non est. *De.* Ubi illum quaeram, cogito.
Sy. Scio, ubi sit: verum hodie numquam monstrabo. *De.* Hem! quid ais? *Sy.* Ita.
De. Diminuetur tibi quidem jam cerebrum. *Sy.* At nomen nescio
Illius hominis; sed locum novi, ubi sit. *De.* Dic ergo locum.
Sy. Nostin' porticum, apud macellum, hanc deorsum? *De.* Quidni noverim?
Sy. Praeterito hac recta platea sursum. ubi eo veneris,
Clivos deorsum vorsus est: hac te praecipitato. postea
Est ad hanc manum sacellum, ibi angiportum propter est.
De. Quonam? *Sy.* Illic ubi etiam caprificus magna est. nostin'? *De.* Novi. *Sy.* Hac pergito.

De.

De. Id quidem angiportum non est pervium. *Sy.* Verum hercle. vah!
Censen' hominem me esse? erravi. in porticum rursum redi:
Sane hac multo propius ibis, & minor est erratio.
Scin' Cratini, hujus ditis, aedes? *De.* Scio. *Sy.* Ubi eas praeterieris,
Ad sinistram hac recta platea: ubi ad Dianae veneris,
Ito ad dextram: priusquam ad portam venias, apud ipsum lacum
Est pistrilla, & exadvorsum fabrica. ibi est. *De.* Quid ibi facit?
Sy. Lectulos in sole ilignis pedibus faciundos dedit.
De. Ubi potetis vos? *Sy.* Bene sane. *De.* Sed cesso ad eum pergere.
Sy. I sane. ego te exercebo hodie, ut dignus es, silicernium.
Aeschinus odiose cessat: prandium corrumpitur.
Ctesipho autem in amore est totus. ego jam prospiciam mihi:
Nam jam adibo, atque unumquodque, quod quidem erit bellissimum,
Carpam: & cyathos sorbillans paullatim hunc producam diem.

ACTUS IV. SCENA III.

Micio. Hegio.

Mi. Ego in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantopere, Hegio:
Meum officium facio: quod peccatum a nobis ortum 'st, corrigo.
Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero, qui ita putant,
Sibi fieri injuriam, ultro si, quam fecere ipsi, expostulant,
Et ultro accusant. id quia non est a me factum, agis gratias?
He. Ah! minime: numquam te aliter, atque es, in animum induxi meum.

Sed quaeso, ut una mecum ad matrem virginis eas, Micio
Atque istaec eadem, quae mihi dixti, tute dicas mulieri
Suspicionem hanc propter fratrem ejus esse, & illam psaltriam.
Mi. Si ita aequum censes, aut si ita opus est facto, eamus. *He.* Bene facis:
Nam & illi animum jam relevabis, quae dolore ac miseria
Tabescit: & tuo officio fueris functus. sed si aliter putas,
Egomet narrabo, quae mihi dixti. *Mi.* Immo ego ibo. *He.* Bene facis.
Omnes, quibus res sunt minus secundae, magis sunt, nescio quomodo,
Suspiciosi: ad contumeliam omnia accipiunt magis:
Propter suam impotentiam se semper credunt negligi.
Quapropter te ipsum purgare ipsis coram, placabilius est.
Mi. Et recte, & verum dicis. *He.* Sequere me ergo hac intro. *Mi.* Maxume.

ACTUS IV. SCENA IV.

AESCHINUS.

DISCRUCIOR animi. hoccine de improviso mali mihi objici
Tantum? ut neque quid me faciam, neque quid agam, certum siet!
Membra metu debilia sunt: animus timore obstipuit.
Pectore consistere nihil consilii quit. vah! quomodo
Me ex hac expediam turba? tanta nunc suspicio de me incidit:
Neque ea immerito: Sostrata credit, mihi me psaltriam hanc
Emisse: id anus fecit indicium mihi.
Nam ut hinc forte ea ad obstetricem erat missa: ubi eam vidi, illico
Accedo, rogito, Pamphila quid agat? jam partus adsiet?
Eone obstetricem arcessat? illa exclamat: abi, abi jam, Aeschine!

Satis diu dedisti verba: sat adhuc tua nos frustrata'st fides.
Hem! quid istuc obsecro, inquam, est? valeas: habeas illam, quae placet.
Sensi illico id illas suspicari: sed me reprehendi tamen,
Ne quid de fratre garrulae illi dicerem, ac fieret palam.
Nunc quid faciam? dicam fratris esse, hanc? quod minime 'st opus
Usquam efferri. age, mitto: fieri potis est, ut ne qua exeat.
Ipsum id metuo, ut credant: tot concurrunt verisimilia.
Egomet rapui: ipse egomet solvi argentum: ad me abducta 'st domum.
Haec adeo mea culpa fateor fieri. non me hanc rem patri,
Ut ut erat gesta, indicasse? exorassem, ut eam ducerem.
Cessatum usque adhuc est: nunc porro, Aeschine, expergiscere!
Nunc hoc primum est: ad illas ibo, ut purgem me: accedam ad fores.
Perii! horresco semper, ubi pultare hasce occipio miser.
Heus! heus! Aeschinus ego sum; aperite aliquis actutum ostium.
Prodit nescio quis: concedam huc.

ACTUS IV. Scena V.

Micio. Aeschinus.

Mi. ITa, uti dixi, Sostrata,
Facite: ego Aeschinum conveniam; ut, quomodo acta haec sint, sciat.
Sed quis ostium hoc pultavit? *Aes.* Pater hercle est. perii! *Mi.* Aeschine.
Aes. Quid huic hic negoti 'st? *Mi.* Tune has pepulisti fores?
Tacet. cur non ludo hunc aliquantisper? melius est:
Quandoquidem hoc numquam mihi ipse voluit credere.
Nihil mihi respondes? *Aes.* Non equidem istas, quod sciam.
Mi. Ita? nam mirabar, quid hic negotii esset tibi.
Erubuit: salva res est. *Aes.* Dic sodes, pater,

Tibi vero quid istic est rei? *Mi.* Nihil mihi quidem:
Amicus quidam me a foro abduxit modo
Huc advocatum sibi. *Aes.* Quid? *Mi.* Ego dicam tibi:
Habitant hic quaedam mulieres pauperculae:
Opinor, has non nosse te, & certo scio.
Neque enim diu huc commigrarunt. *Aes.* Quid tum postea?
Mi. Virgo est cum matre. *Aes.* Perge. *Mi.* Haec virgo orba est patre:
Hic meus amicus illi genere est proxumus:
Huic leges cogunt nubere hanc. *Aes.* Perii! *Mi.* Quid est?
Aes. Nihil: recte: perge. *Mi.* Is venit, ut secum avehat:
Nam habitat Mileti. *Aes.* Hem! virginem ut secum avehat!
Mi. Sic est. *Aes.* Miletum usque? obsecro! *Mi.* Ita.
Aes. Animo male 'st.
Quid ipsae? quid ajunt? *Mi.* Quid illas censes? nihil enim.
Commenta mater est, esse ex alio viro,
Nescio quo, puerum natum: neque eum nominat:
Priorem esse illum; non oportere huic dari.
Aes. Eho! nonne haec justa tibi videntur postea?
Mi. Non. *Aes.* Obsecro! non? an illam hinc abducet, pater?
Mi. Quid illam ni abducat? *Aes.* Factum a vobis duriter,
Immisericorditerque: atque etiam, si est, pater,
Dicendum magis aperte, illiberaliter.
Mi. Quamobrem? *Aes.* Rogas me? quid illi tandem creditis
Fore animi misero, qui cum illa consuevit prius,
Qui infelix haud scio an illam misere nunc amat,
Quum hanc sibi videbit praesens praesenti eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum! pater,
Mi. Qua ratione istuc? quis despondit? quis dedit?
Cui? quando nupsit? auctor his rebus quis est?
Cur duxit alienam? *Aes.* An sedere oportuit
Domi virginem tam grandem, dum cognatus huc
Illinc veniret, expectantem? haec, mi pater,
Te dicere aequom fuit, & id defendere.

Mi. Ridiculum: advorſumne illum cauſam dicerem,
Cui veneram advocatus? ſed, quid iſta, Aeſchine,
Noſtra? aut quid nobis cum illis? abeamus. quid eſt?
Quid lacrumas? *Aeſ.* Pater, obſecro, auſculta. *Mi.* Aeſchine, audivi omnia,
Et ſcio: nam te amo: quo magis, quae agis, curae ſunt mihi.
Heſ. Ita velim me promerentem ames, dum vivas, mi pater,
Ut me hoc delictum admiſiſſe in me, id mihi vehementer dolet,
Et me tui pudet. *Mi.* Credo hercle; nam ingenium novi tuum
Liberale: ſed vereor, ne indiligens nimium ſies.
In qua civitate tandem te arbitrare vivere?
Virginem vitiaſti, quam te jus non fuerat tangere.
Jam id peccatum primum magnum: magnum, at humanum tamen;
Fecere alii ſaepe, item boni. at poſtquam id evenit, cedo,
Numquid circumſpexti? aut numquid tute proſpexti tibi,
Quid fieret? qua fieret? ſi te ipſum mihi puduit dicere,
Qua reſciſcerem? haec dum dubitas, menſes abierunt decem.
Prodidiſti & te, & illam miſeram, & gnatum, quod quidem in te fuit.
Quid? credebas, dormienti haec tibi confecturos Deos?
Et illam ſine tua opera in cubiculum iri deductum domum?
Nolim caeterarum rerum te ſocordem eodem modo.
Bono animo es; duces uxorem hanc. *Aeſ.* Hem! *Mi.* Bono animo es, inquam. *Aeſ.* Pater.
Obſecro! non ludis tu nunc me? *Mi.* Ego te! quamobrem? *Aeſ.* Neſcio:
Niſi quia tam miſere hoc eſſe cupio verum, eo vereor magis,
Mi. Abi domum, ac Deos comprecare, ut uxorem arceſſas abi!

Aeſ.

Aes. Quid? jam uxorem? *Mi.* Jam. *Aes.* Jam? *Mi.* Jam; quantum potes. *Aes.* Dî me, pater,
Omnes oderint!ni magis te,quam oculos nunc amo meos.
Mi. Quid! quam illam? *Aes.* Aeque. *Mi.* Perbenigne. *Aes.* Quid! ille ubi eſt Mileſius?
Mi. Abiit: periit: navem adſcendit. ſed cur ceſſas? *Aes.* Abi, pater:
Tu potius Deos comprecare: nam tibi eos,certo ſcio,
Quo vir melior multo es, quam ego, obtemperaturos magis.
Mi. Ego eo intrò, ut, quae opus ſunt, parentur: tu fac, ut dixi, ſi ſapis.
Aes. Quid hoc eſt negoti! hoc eſt patrem eſſe? aut hoc eſt filium eſſe?
Si frater, aut ſodalis eſſet, qui magis morem gereret?
Hic non amandus?hiccine non geſtandus in ſinu eſt?hem!
Itaque adeo magnam mihi injecit ſua commoditate curam,
Ne forte imprudens faciam, quod nolit. ſciens cavebo.
Sed ceſſo ire intro,ne morae meis nuptiis egomet ſiem?

ACTUS IV. SCENA VI.

DEMEA.

DEFESSUS ſum ambulando. ut, Syre, te cum tua
Monſtratione magnus perdat Jupiter!
Perreptavi uſque omne oppidum: ad portam, ad lacum:
Quo non? neque illic fabrica ulla erat, neque fratrem homo
Vidiſſe ſe ajebat quiſquam. nunc vero domi
Certum obſidere eſt uſque, donec redierit.

ACTUS IV. SCENA VII.

MICIO. DEMEA.

Mi. IBo, illis dicam, nullam eſſe in nobis moram.
De. Sed eccum ipſum! te jamdudum quaero, Micio.
Mi. Quidnam? *De.* Fero alia flagitia ad te, ingentia,
Boni illius adoleſcentis. *Mi.* Ecce autem! *De.* Nova; Capitalia.

Capitalia. *Mi.*Ohe!jam. *De.*Nescis,qui vir sit. *Mi.*Scio.
De. Ah stulte! tu de Psaltria me somnias
Agere: hoc peccatum in virginem est civem. *Mi.* Scio.
De. Eho! scis?& patere? *Mi.*Quidni patiar? *De.*Dic mihi,
Non clamas? non insanis? *Mi.* Non. malim quidem.
De. Puer natus est. *Mi.* Dî bene vortant! *De.* Virgo nihil habet.
Mi. Audivi. *De.* Et ducenda indotata 'st? *Mi.* Scilicet.
*De.*Quid nunc futurum est?*Mi.*Id enim,quod res ipsa fert:
Illinc huc transferetur virgo. *De.* O Juppiter!
Istoccine pacto oportet? *Mi.* Quid faciam amplius?
De. Quid facias? si non ipsa re istuc tibi dolet:
Simulare certe est hominis. *Mi.* Quin jam virginem
Despondi: res composita 'st: fiunt nuptiae:
Demsi metum omnem. haec magis sunt hominis. *De.* Caeterum,
Placet tibi factum, Micio? *Mi.* Non, si queam
Mutare: nunc,quum non queo, aequo animo fero.
Ita vita 'st hominum, quasi, quum ludas tesseris:
Si illud, quod maxime opus est jactu, non cadit;
Illud, quod cecidit forte, id arte ut corrigas.
De. Corrector! nempe tua arte viginti minae
Pro Psaltria periere: quae, quantum potest,
Aliquo abjicienda est: si non pretio, at gratiis.
Mi. Neque est, neque illam sane studeo vendere.
De. Quid igitur facies? *Mi.* Domi erit. *De.*Prô Divum fidem!
Meretrix & materfamilias una in domo?
Mi. Cur non? *De.* Sanum te credis esse? *Mi.* Equidem arbitror.
De. Ita me Dî ament, ut video ego tuam ineptiam,
Facturum credo, ut habeas quicum cantites.
Mi. Cur non? *De.* Et nova nupta eadem haec discet? *Mi.* Scilicet.
De. Tu inter eas restim ductans saltabis. *Mi.* Probe.
De. Probe? *Mi.* Et tu nobiscum una, si opus sit. *De.* Hei mihi!

Non te haec pudent ? *Mi.* Jam vero omitte, Demea,
Tuam iſtanc iracundiam : atque, ita uti decet,
Hilarum ac lubentem fac te in gnati nuptiis.
Ego hos conveniam : poſt huc redeo. *De.* O Juppiter !
Hanccine vitam ! hoſcine mores ! hanc dementiam !
Uxor ſine dote veniet : intus Pſaltria eſt :
Domus ſumtuoſa : adoleſcens luxu perditus :
Senex delirans. ipſa, ſi cupiat, Salus,
Servare prorſus non poteſt hanc familiam.

ACTUS V. SCENA I.

SYRUS. DEMEA.

Sy. AEDEPOL, Syriſce, te curaſti molliter,
Lauteque munus adminiſtraſti tuum.
Abi ! ſed poſtquam intus ſum omnium rerum ſatur,
Prodeambulare huc libitum eſt. *De.* Illud ſis vide
Exemplum diſciplinae ! *Sy.* Ecce autem hic adeſt
Senex noſter. quid fit ? quid tu es triſtis ? *De.* Oh ! ſcelus.
Sy. Ohe ! jam. tu verba fundis hic ſapientia ?
De. Tun' ? ſi meus eſſes. *Sy.* Dis quidem eſſes, Demea,
Ac tuam rem conſtabiliſſes. *De.* Exemplum omnibus
Curarem ut eſſes. *Sy.* Quamobrem ? quid feci ? *De.* Rogas ?
In ipſa turba, atque in peccato maxumo,
Quod vix ſedatum ſatis eſt, potaſti, ſcelus !
Quaſi re bene geſta. *Sy.* Sane nollem huc exitum.

ACTUS V. SCENA II.

DROMO. SYRUS. DEMEA.

Dr. HEus ! Syre ; rogat te Cteſipho, ut redeas. *Sy.* Abi.
De. Quid Cteſiphonem hic narrat ? *Sy.* Nihil. *De.* Eho ! carnufex ;
Eſt Cteſipho intus ? *Sy.* Non eſt. *De.* Cur hic nominat ?
Sy. Eſt alius quidam, paraſitaſter parvolus :
Noſtin' ? *De.* Jam ſcibo. *Sy.* Quid agis ? quo abis ? *De.* Mitte.
Sy. Noli inquam. *De.* Non manum abſtines, maſtigia ?
An tibi jam mavis cerebrum diſpergi hic ? *Sy.* Abit.
Aedepol comiſſatorem haud ſane commodum,
Praeſertim Cteſiphoni. quid ego nunc agam ?

Niſi

Niſi dum hae ſileſcunt turbae, interea in angulum
Aliquo abeam, atque edormiſcam hoc villi. ſic agam.

ACTUS V. SCENA III.

MICIO. DEMEA.

Mi. PARATA a nobis ſunt, ut dixi, Soſtrata,
Ubi vis. quiſnam a me pepulit tam graviter fores ?
De. Hei mihi ! quid faciam ? quid agam ? quid clamem, aut quaerar ?
O coelum ! o terra ! o maria Neptuni ! *Mi.* Hem tibi !
Reſcivit omnem rem, id nunc clamat ſcilicet :
Paratae lites : ſuccurrendum 'ſt. *De*. Eccum adeſt
Communis corruptela noſtrûm liberûm.
Mi. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.
De. Repreſſi, redii : mitto maledicta omnia :
Rem ipſam putemus. dictum hoc inter nos fuit ;
Ex te adeo eſt ortum, ne tu curares meum,
Neve ego tuum ? reſponde. *Mi*. Factum 'ſt, non nego.
De. Cur nunc apud te potat ? cur recipis meum ?
Cur emis amicam, Micio ? nam qui minus
Mihi idem jus aequom 'ſt eſſe, quod mecum 'ſt tibi ?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.
Mi. Non aequom dicis ; non. nam vetus verbum hoc quidem eſt :
Communia eſſe amicorum inter ſe omnia.
De. Facete ! nunc demum iſtaec nata oratio eſt.
Mi. Auſculta paucis, niſi moleſtum eſt, Demea.
Principio, ſi id te mordet, ſumtum filii
Quem faciunt, quaeſo facito haec tecum cogites :
Tu illos duos olim pro re tollebas tua,
Quod ſatis putabas tua bona ambobus fore,
Et me tum uxorem credidiſti, ſcilicet,
Ducturum : eandem illam rationem antiquam obtine :
Conſerva, quaere, parce : fac quam plurimum
Illis relinquas : gloriam tu iſtam obtine.
Mea, quae praeter ſpem evenere, utantur ſine.

De ſumma nihil decedet : quod hinc acceſſerit,
Id de lucro putato eſſe omne. haec ſi voles
In animo vere cogitare, Demea,
Et mihi, & tibi, & illis demſeris moleſtiam.
De. Mitto rem : conſuetudinem ipſorum. *Mi.* Mane :
Scio : iſtuc ibam. multa in homine, Demea,
Signa inſunt, ex quibus conjectura facile fit ;
Duo quum idem faciunt, ſaepe, ut poſſis dicere,
Hoc licet impune facere huic, illi non licet :
Non quod diſſimilis res ſit, ſed quod is, qui facit.
Quae ego illis ineſſe video, ut confidam fore,
Ita ut volumus. video ſapere, intelligere, in loco
Vereri, inter ſe amare : ſcire eſt liberum
Ingenium, atque animum. quovis illos tu die
Reducas. at enim metuas, ne ab re ſint tamen
Omiſſiores paullo. ô noſter Demea,
Ad omnia alia aetate ſapimus rectius :
Solum unum hoc vitium ſenectus adfert hominibus,
Attentiores ſumus ad rem omnes, quam ſat eſt :
Quod illos ſat aetas acuet. *De.* Ne nimium modo
Bonae tuae iſtae nos rationes, Micio,
Et tuus iſte animus aequus ſubvortant. *Mi.* Tace :
Non fiet. mitte jam iſtaec : da te hodie mihi :
Exporge frontem. *De.* Scilicet, ita tempus fert :
Faciundum eſt. caeterum rus cras cum filio
Cum primo lucu ibo hinc. *Mi.* Immo de nocte cenſeo :
Hodie modo hilarum fac te. *De.* Et iſtam pſaltriam
Una illuc mecum hinc abſtraham. *Mi.* Pugnaveris.
Eo pacto prorſum illic alligaris filium.
Modo facito, ut illam ſerves. *De.* Ego iſtuc videro :
Atque ibi, favillae plena, fumi, ac pollinis,
Coquendo ſit faxo, & molendo : praeter haec
Meridie ipſo faciam, ut ſtipulam colligat :
Tam excoctam reddam, atque atram, quam carbo 'ſt.
Mi. Placet.
Nunc mihi videre ſapere. atque equidem filium,

Tum

Tum etiam, si nolit, cogas, ut cum illa una cubet.
De. Derides? fortunatus, qui istoc animo sies.
Ego sentio. *Mi.* Ah! pergisne? *De.* Jam jam desino.
Mi. I ergo intro, & cui rei opus est, ei hilarem hunc sumamus diem.

ACTUS V. SCENA IV.

DEMEA.

NUMQUAM ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, aetas, usus, semper aliquid adportet novi,
Aliquid moneat, ut illa, quae te scire credas, nescias:
Et quae tibi putaris prima, in experiundo repudies:
Quod nunc mihi evenit. nam ego vitam duram, quam vixi usque adhuc,
Prope jam excurso spatio mitto: id quamobrem? re ipsa repperi,
Facilitate nihil esse homini melius, neque clementia.
Id esse verum, ex me, atque ex fratre, cuivis facile 'st noscere.
Ille suam semper egit vitam in otio, in conviviis:
Clemens, placidus, nulli laedere os, arridere omnibus.
Sibi vixit: sibi sumtum fecit: omnes bene dicunt, amant.
Ego ille agrestis, saevus, tristis, parcus, truculentus, tenax,
Duxi uxorem: quam ibi miseriam vidi! nati filii:
Alia cura. porro autem, illis dum studeo ut quam plurimum
Facerem, contrivi in quaerendo vitam, atque aetatem meam.
Nunc exacta aetate, hoc fructi pro labore ab his fero,
Odium. ille alter sine labore patria potitur commoda:
Illum amant, me fugitant: illi credunt consilia omnia:
Illum diligunt: apud illum sunt ambo: ego desertus sum.
Illum ut vivat, optant: meam autem mortem expectant. scilicet
Ita eos meo labore eductos maxumo, hic fecit suos,
Paullo sumtu. miseriam omnem ego capio: hic potitur gaudia.

Age age, nunc experiamur contra haec, quid ego possiem
Blande dicere, aut benigne facere, quando eo provocat.
Ego quoque a meis me amari, & magni pendi postulo.
Si id fit dando, atque obsequendo, non posteriores feram.
Deerit? id mea minime refert, qui sum natu maximus.

ACTUS V. SCENA V.

SYRUS. DEMEA.

Sy. HEus! Demea, rogat frater, ne abeas longius.
De. Quis homo? o Syre noster, salve! quid fit? quid agitur?
Sy. Recte. *De.* Optime 'st. jam nunc haec tria primum addidi
Praeter naturam: o noster! quid fit? quid agitur?
Servom haud illiberalem praebes te; & tibi
Lubens bene faxim. *Sy.* Gratiam habeo. *De.* Atqui, Syre,
Hoc verum 'st, & ipsa re experiere propediem.

ACTUS V. SCENA VI.

GETA. DEMEA.

Ge. HEra, ego hinc ad hos provisam, quam mox virginem
Arcessant. sed eccum Demeam! salvos sies.
De. O! qui vocare? *Ge.* Geta. *De.* Geta, hominem maxumi
Pretii te esse, hodie animo judicavi meo.
Nam is mihi profecto est servos spectatus satis,
Cui dominus curae 'st: ita uti tibi sensi, Geta,
Et tibi, ob eam rem, si quid usus venerit,
Lubens bene faxim. meditor esse affabilis;
Et bene procedit. *Ge.* Bonus es, quum haec existimas.
De. Paullatim plebem primulum facio meam.

ACTUS V. SCENA VII.

AESCHINUS. DEMEA. SYRUS. GETA.

Aes. OCcidunt me quidem, dum nimis sanctas nuptias
Student facere: in apparando consumunt diem.
De. Quid agitur, Aeschine? *Aes.* Ehem! pater mi, tu hic eras?

De. Tuus hercle vero & animo & natura pater;
Qui te amat plus quam hosce oculos. sed cur non domum
Uxorem arcessis? *Aes*. Cupio: verum hoc mihi morae 'st,
Tibicina: & Hymenaeum qui cantent. *De*. Eho!
Vin'tu huic seni auscultare? *Aes*. Quid? *De*. Missa haec face;
Hymenaeum, turbas, lampadas, tibicinas:
Atque hanc in horto maceriam jube dirui,
Quantum potest: hac transfer: unam fac domum:
Traduce & matrem, & familiam omnem ad nos.
Aes. Placet;
Pater lepidissime. *De*. Euge! jam lepidus vocor.
Fratri aedes fient perviae: turbam domum
Adducet; sumtum admittet; multa. quid mea?
Ego lepidus ineo gratiam. jube nunc jam
Dinumeret illi Babylo viginti minas.
Syre, cessas ire, ac facere? *Sy*. Quid ago? *De*. Dirue.
Tu, illas, abi, & traduce. *Ge*. Di tibi, Demea,
Bene faciant, quum te video nostrae familiae
Tam ex animo factum velle. *De*. Dignos arbitror.
Quid ais tu? *Aes*. Sic opinor. *De*. Multo rectiu 'st,
Quam illam puerperam nunc duci huc per viam
Aegrotam. *Aes*. Nihil enim vidi melius, mi pater.
De. Sic soleo. sed eccum, Micio egreditur foras.

ACTUS V. SCENA VIII.

MICIO. DEMEA. AESCHINUS.

Mi. JUBET frater? ubi is est? tune jubes hoc, Demea?
De. Ego vero jubeo, & in hac re, & aliis omnibus,
Quam maxume unam facere nos hanc familiam;
Colere, adjuvare, adjungere. *Aes*. Ita quaeso, pater.
Mi. Haud aliter censeo. *De*. Immo hercle ita nobis decet.
Primum hujus uxoris est mater. *Mi*. Quid postea?
De. Proba & modesta. *Mi*. Ajunt. *De*. Natu grandior.
Mi. Scio. *De*. Parere jam diu haec per annos non potest:
Nec, qui eam respiciat, quisquam est: sola est.
Mi. Quam hic rem agit?
De. Hanc te aequom 'st ducere: & te operam, ut fiat, dare.

Mi

Mi. Me ducere autem! *De*. Te. *Mi*. Me? *De*. Te, inquam. *Mi*. Ineptis. *De*. Si tu fis homo,
Hic faciat. *Aes*. Mi pater. *Mi*. Quid? tu autem huic, asine, auscultas? *De*. Nihil agis:
Fieri aliter non poteft. *Mi*. Deliras. *Aes*. Sine te exorem, mi pater.
Mi. Infanis? aufer. *De*. Age, da veniam filio. *Mi*. Satin' fanus es? ego
Novus maritus anno demum quinto & fexagefimo
Fiam! atque anum decrepitam ducam! idne eftis auctores mihi?
Aes. Fac: promifi ego illis. *Mi*. Promîfti autem? de te largitor, puer.
De. Age. quid, fi quid te majus oret? *Mi*. Quafi non hoc fit maxumum.
De. Da veniam. *Aes*. Ne gravare. *De*. Fac, promitte. *Mi*. Non omittis?
Aes. Non, nifi te exorem. *Mi*. Vis eft haec quidem. *De*. Age; prolixe, Micio.
Mi. Etfi hoc mihi pravum, ineptum, abfurdum, atque alienum a vita mea
Videtur: fi vos tantopere iftuc voltis, fiat. *Aes*. Bene facis:
Merito te amo. *De*. Verum, quid ego dicam? hoc confit, quod volo.
Quid nunc, quod reftat? Hegio his eft cognatus proxumus,
Affinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi decet.
Mi. Quid facere? *De*. Agelli eft hic fub urbe paullum, quod locitas foras:
Huic demus, qui fruatur. *Mi*. Paullum id autem? *De*. Si multum fiet, tamen
Faciundum eft: pro patre huic eft: bonus eft: nofter eft: recte datur.
Poftremo non meum illud verbum facio, quod tu, Micio,
Bene & fapienter dixti dudum: Vitium commune omnium eft.
Quod nimium ad rem in fenecta attenti fumus: hanc maculam nos decet

Effu-

Effugere. dictum est vere, & re ipsa fieri oportet.
Mi. Quid istic? dabitur: quandoquidem hic volt. *Aes.* Mi pater.
De. Nunc tu mihi es germanus pariter corpore & animo. *Mi.* Gaudeo.
De. Suo sibi hunc gladio jugulo.

ACTUS V. Scena IX.

Syrus. Demea. Micio. Aeschinus.

Sy. FActum est, quod jussti, Demea. *De.* Frugi homo es. ego aedepol hodie mea quidem sententia
Judico Syrum fieri esse aequom liberum. *Mi.* Istunc liberum?
Quodnam ob factum? *De.* Multa. *Sy.* O noster Demea! aedepol vir bonus es.
Ego istos vobis usque a pueris curavi ambos sedulo:
Docui, monui, bene praecepi semper, quae potui, omnia.
De. Res apparet: & quidem haec porro; obsonare, cum fide
Scortum adducere, apparare de die convivium.
Non mediocris hominis haec sunt officia. *Sy.* O lepidum caput!
De. Postremo, hodie in psaltria hac emunda, hic adjutor fuit,
Hic curavit: prodesse aequom 'st: alii meliores erunt.
Denique hic volt fieri. *Mi.* Vin' tu hoc fieri? *Aes.* Cupio. *Mi.* Si quidem
Tu vis, Syre, eho! accede huc ad me: liber esto. *Sy.* Bene facis:
Omnibus gratiam habeo: & seorsum tibi praeterea, Demea.
De. Gaudeo. *Aes.* Et ego. *Sy.* Credo. utinam hoc perpetuum fiat gaudium,
Phrygiam ut uxorem meam una mecum videam liberam.
De. Optumam quidem mulierem. *Sy.* Et quidem tuo nepoti, hujus filio
Hodie primam mammam dedit haec. *De.* Hercle vero serio,

Si quidem primam dedit, haud dubium, quin emitti aequom siet.
Mi. Ob eam rem? *De.* Ob eam. postremo a me argentum, quanti est, sumito.
Sy. Dî tibi, Demea, oro, omnes semper omnia optata offerant.
Mi. Syre, processisti hodie pulchre. *De.* Si quidem porro, Micio,
Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paululum prae manu
Dederis, unde utatur: reddet tibi cito. *Mi.* Istoc vilius.
Aes. Frugi homo est. *Sy.* Reddam hercle, da modo.
Aes. Age, pater. *Mi.* Post consulam.
De. Faciet. *Sy.* O vir optime! *Aes.* O mi pater festivissime!
Mi. Quid istuc? quae res tam repente mores mutavit tuos?
Quod prolubium? quae istaec subita est largitas? *De.* Dicam tibi:
Ut id ostenderem, quod te isti facilem, & festivom putant,
Id non fieri ex vera vita, neque adeo ex aequo & bono:
Sed ex assentando, indulgendo, & largiundo, Micio.
Nunc adeo, si ob eam rem vobis vita mea invisa est, Aeschine,
Quia non justa, injusta prorsus omnia, omnino obsequor:
Missa facio: effundite, emite, facite, quod vobis lubet.
Sed si id voltis potius, quae vos propter adolescentiam
Minus videtis, magis impense cupitis, consulitis parum,
Haec reprehendere, & corrigere me, & obsecundare in loco:
Ecce me, qui id faciam vobis. *Aes.* Tibi, pater, permittimus:
Plus scis, quid facto opus est. sed de fratre quid fiet?
De. Sino.
Habeat. in istac finem faciat. *Aes.* Istuc recte. Ω. Plaudite!

CALLIOPIUS RECENSUI.

FINIS *ADELPHORUM*.

P. TERENTII

HECYRA.

ACTA LUDIS MEGALENSIB. SEX. JUL. CAESARE, CN. CORNELIO DOLABELLA AEDIL. CURULIB. NON EST PERACTA. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDI, TIBIIS PARIB. TOTA GRAECA APOLLODORU FACTA EST. ACTA PRIMO SINE PROLOGO. DATA SECUNDO, CN. OCTAVIO, T. MANLIO COSS. RELATA EST. L. AEMILIO PAULO LUDIS FUNEBRIBUS. NON EST PLACITA. TERTIO RELATA EST, Q. FULVIO, L. MARCIO AEDILIB. CURULIB. EGIT L. AMBIVIUS TURPIO. PLACUIT.

PERSONAE.

PROLOGUS.

BACCHIS. *meretrix, amica Pamphili.*

LACHES, *senex, pater Pamphili.*

MYRRHINA, *mater Philumenae.*

PAMPHILUS, *filius Lachetis & Sostratae.*

PARMENO, *servus Sostratae.*

PHIDIPPUS, *senex, pater Philumenae.*

PHILOTIS, *meretrix.*

SOSIA, *servus Pamphili.*

SOSTRATA, *mater Pamphili.*

SYRA, *anus, lena.*

PERSONAE MUTAE.

PHILUMENA, *puella, nupta Pamphilo.*

SCIRTUS, *servulus.*

NUTRIX.

ANCILLAE *Bacchidis.*

C. SULPITII APOLLINARIS

PERIOCHA

In Terentii Hecyram.

Uxorem duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit :
Cujusque, per vim quem detraxit anulum,
Dederat amicae Bacchidi meretriculae.
Dein profectus in Imbrum est, nuptam haud attigit.
Hanc mater utero gravidam, ne id sciat socrus,
Ut aegram ad se transfert. revertit Pamphilus :
Deprehendit partum : celat : uxorem tamen
Recipere non volt. pater incusat Bacchidis
Amorem. dum se purgat Bacchis, anulum
Mater vitiatae forte agnoscit Myrrhina.
Uxorem recipit Pamphilus cum filio.

M. ANT. MURETI Argumentum.

Pamphilus, Lachetis e Sostrata uxore filius, Bacchidem meretricem deperibat. Is quum aliquando noctu ad eam temulentus iret, in Philumenam, Phidippi & Myrrhinae filium, incidit, eamque in via per vim compressit: atque ita effugit, ut neque ipse eam, neque puella ipsum cognoscere potuerit. In illa autem lucta etiam annulum ei detraxit, eumque Bacchidi dono dedit. Paullo post pater eum, tum ut a meretricio amore averteret, tum ut praesidium suae senectuti pararet, ad uxorem ducendam perpulit. Contigit, ut ea ipsa uxor ei daretur, quam ipse constupraverat: gaudente

dente admodum puellae matre, quae, quia sola conscia erat filiam e stupro gravidam esse, quamprimum eam collocare properabat, ut, si forte post aliquot menses pareret, nuptiis, quemadmodum saepe fit, obtegeretur stuprum. Cecidit res longe aliter, ac putabatur. Etenim Pamphilus, qui invitissimus adjecisset animum ad rem uxoriam, quia avellere se derepente a Bacchidis amore non posset, ita dormit cum uxore, ut eam ne attigerit quidem. Bacchis, quod, ea viva, nunquam se uxorem ducturum, saepe ei promiserat Pamphilus, nonnullam sibi ab eo factam injuriam putans, multo ei minus, quam solebat, placida & obsequens esse coepit. Eo factum est, ut Pamphilus ei se paullatim subduxerit, quamque prius spernebat uxorem, ejus mirificum quendam amorem animo conceperit. Interea quiddam accidit, ut iter Pamphilo in Imbrum esset. Profecto eo, Philumena, quae intumescere sibi uterum sentiret, quum aliorum, tum socrus inprimis suae conspectum refugiebat. Tandem quum in eo esset, ut celare vix posse amplius videretur, sumta occasione, per sacrificandi speciem, ad matrem se, unam omnium rerum consciam, confert. Post dies complusculos mittit Sostrata, qui eam arcesserent. Respondetur, aegrotam esse. It, ut eam saltem viseret: non admittitur. Laches accusare uxorem, & dicere, haec omnia illius culpa contingere. Illa contra excusare se, & culpam deprecari: nullius se rei consciam esse, cur sua consuetudo nurui odiosa esse debeat. Interea rediit Pamphilus, atque ita sors tulit, ut quo die ipse Athenas appulit, eo ipso, Philumena partu levaretur. Quum igitur, videndi cupidus, (aegrotare enim acceperat, & ita amabat, ut qui vehementissime) subito ad eam ingressus esset, peperisse deprehendit. Ibi eum Myrrhina exeuntem prosecuta, lacrumans, obtestari coepit, quando ea res nihil ipsi nocitura esset; ne reciperet quidem uxorem, si ita videretur: sed tamen

 ne

ne famam illius proderet. Ita se facturum recipit. Quum igitur neque vellet uxorem recipere, neque rursum veram adferret causam; suspicati sunt senes, eum Bacchidis adhuc amore impeditum, ea de causa ab uxore abhorrere. Arcessitam itaque Bacchidem objurgat Phidippus. Ea, quum se illi purgasset, jubetur ad mulieres ingredi, & eis quoque illam suspicionem adimere. Ingreditur, annulum habens in digito, quem olim Philumenae ereptum, sibi dederat Pamphilus. Is annulus effecit, ut vitiatam esse ab ipso Pamphilo Philumenam cognosceretur. Laetus Pamphilus & uxorem & filium recipit.

PUBLII TERENTII Carthaginienſis
HECYRA.
PROLOGUS.

HECYRA eſt huic nomen Fabulae. haec cum data eſt
Nova, novum intervenit vitium, & calamitas,
Ut neque ſpectari, neque cognoſci potuerit.
Ita populus ſtudio ſtupidus in funambulo
Animum occuparat. nunc haec plane eſt pro nova :
Et is, qui ſcripſit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum poſſit vendere.
Alias cognoſtis ejus : quaeſo hanc nunc noſcite.

ALTER PROLOGUS.

ORator ad vos venio ornatu prologi :
Sinite exorator ut ſim : eodem ut jure uti ſenem
Liceat, quo jure ſum uſus adoleſcentior :
Novas qui exactas feci ut inveteraſcerent ;
Ne cum Poëta ſcriptura evaneſceret.
In his, quas primum Caecilii didici novas,
Partim ſum earum exactus : partim vix ſteti.
Quia ſciebam dubiam fortunam eſſe ſcenicam :
Spe incerta, certum mihi laborem ſuſtuli.
Eaſdem agere coepi, ut ab eodem alias diſcerem
Novas, ſtudioſe ; ne illum ab ſtudio abducerem.
Perfeci, ut ſpectarentur. ubi ſunt cognitae ;
Placitae ſunt. ita Poëtam reſtitui in locum,
Prope jam remotum injuria adverſariûm
Ab ſtudio, atque ab labore, atque arte muſica.
Quod ſi ſcripturam ſprevisſem in praeſentia,
Et in deterrendo voluiſſem operam ſumere,
Ut in otio eſſet potius, quam in negotio :
Deterruiſſem facile, ne alias ſcriberet.
Nunc quid petam, mea cauſa, aequo animo attendite.

HECYRAM

HECYRAM ad vos refero, quam mihi per silentium
Numquam agere licitum est. ita eam oppressit calamitas:
Eam calamitatem vostra intelligentia
Sedabit: si erit adjutrix nostrae industriae.
Quum primum eam agere coepi, pugilum gloria,
Funambuli eodem accessit exspectatio,
Comitum conventus, strepitus, clamor mulierum
Fecere, ut ante tempus exirem foras.
Vetere in nova coepi uti consuetudine,
In experiundo ut essem. refero denuo.
Primo actu placeo: quum interea rumor venit,
Datum iri gladiatores: populus convolat:
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco:
Ego interea meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla est: otium, & silentium est:
Agendi tempus mihi datum est: vobis datur
Potestas condecorandi ludos scenicos.
Nolite sinere per vos artem musicam
Recidere ad paucos. facite, ut vostra auctoritas
Meae auctoritati fautrix, adjutrixque sit.
Si numquam avare pretium statui arti meae;
Et cum esse quaestum, in animum induxi, maximum,
Quam maxime servire vostris commodis:
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium suum, & se in vostram commisit fidem,
Ne eum circumventum inique iniqui irrideant.
Mea causa, causam hanc accipite, & date silentium,
Ut libeat scribere aliis, mihique ut discere
Novas expediat, posthac pretio emtas meo.

ACTUS I. SCENA I.

PHILOTIS. SYRA.

Ph. PER pol quam paucos reperias meretricibus
Fideles evenire amatores, Syra.
Vel hic Pamphilus jurabat quoties Bacchidi!
Quam sancte! ut quivis facile posset credere,

Num-

Numquam illa viva ducturum uxorem domum.
Hem! duxit. *Sy.* Ergo propterea te sedulo
Et moneo, & hortor, ne cujusquam misereat:
Quin spolies, mutiles, laceres, quemquam nacta sis.
Ph. Utin' eximiam neminem habeam? *Sy.* Neminem:
Nam nemo illorum quisquam, scito, ad te venit,
Quin ita paret se, abs te ut blanditiis suis,
Quam minimo pretio suam voluptatem expleat.
Hiscine tu, amabo, non contra insidiabere?
Ph. Tamen pol eandem injurium est esse omnibus.
Sy. Injurium autem est ulcisci adversarios?
Aut qua via te captent, eadem ipsos capi?
Eheu me miseram! cur non aut istaec mihi
Aetas, & forma est, aut tibi haec sententia?

ACTUS I. SCENA II.

PARMENO. PHILOTIS. SYRA.

Pa. SENEX si quaeret me, modo isse dicito
Ad portum, percontatum adventum Pamphili.
Audin', quid dicam, Scirte? si quaeret me, uti
Tum dicas: si non quaeret, nullus dixeris:
Alias ut uti possim causa hac integra.
Sed videon' ego Philotium? unde haec advenit?
Philotis, salve multum. *Ph.* O salve, Parmeno.
Sy. Salve mecastor, Parmeno. *Pa.* Et tu aedepol, Syra.
Dic mihi, Philotis, ubi te oblectasti tam diu?
Ph. Minime equidem me oblectavi, quae cum milite
Corinthum hinc sum profecta inhumanissimo:
Biennium ibi perpetuum misera illum tuli.
Pa. Aedepol te desiderium Athenarum arbitror,
Philotium, cepisse saepe: & te tuum
Consilium contemsisse. *Ph.* Non dici potest,
Quam cupida eram huc redeundi, abeundi a milite,
Vosque hic videndi, antiqua ut consuetudine
Agitarem libere inter vos convivium.
Nam illic haud licebat, nisi praefinito loqui,
Quae illi placerent. *Pa.* Haud opinor, commode

Finem

Finem ſtatuiſſe orationi militem.
Ph. Sed quid hoc negoti eſt, modo quae narravit mihi
Hic intus Bacchis? quod ego numquam credidi
Fore, ut hac ille viva poſſet animum inducere
Uxorem habere. *Pa*. Habere autem? *Ph*. Eho tu,
an non habet?
Pa. Habet: ſed firmae hae vereor ut ſint nuptiae.
Ph. Ita Dî Deaeque faxint, ſi in rem eſt Bacchidis.
Sed qui iſtuc credam ita eſſe? dic mihi, Parmeno.
Pa. Non eſt opus prolato: hoc percontarier
Deſiſte. *Ph*. Nempe ea cauſa, ut ne id fiat palam.
Ita me Dî amabunt, haud propterea te rogo,
Ut hoc proferam: ſed ut tacita mecum gaudeam.
Pa. Numquam dices tam commode, ut tergum meum
Tuam in fidem committam. *Ph*. Ah! noli, Parmeno.
Quaſi tu non multo malis narrare hoc mihi,
Quam ego, quae percontor, ſcire. *Pa*. Vera haec praedicat:
Et illud mihi vitium 'ſt maximum. ſi mihi fidem
Das, te tacituram, dicam. *Ph*. Ad ingenium redis.
Fidem do: loquere. *Pa*. Auſculta. *Ph*. Iſtic ſum. *Pa*.
Hanc Bacchidem
Amabat, ut cum maxume, tum Pamphilus,
Quum pater, uxorem ut ducat, orare occipit:
Et haec, communia omnium quae ſunt patrum,
Seſe ſenem eſſe, dicere: illum autem unicum:
Praeſidium velle ſe ſenectuti ſuae.
Ille primo ſe negare. ſed poſtquam acrius
Pater inſtat, fecit animi ut incertus foret;
Pudorin', anne amori obſequeretur magis.
Tundendo, atque odio denique effecit ſenex:
Deſpondit ei gnatam hujus vicini proxumi.
Uſque illud viſum eſt Pamphilo neutiquam grave,
Donec jam in ipſis nuptiis. poſtquam videt
Paratas: nec moram ullam, quin ducat, dari:
Ibi demum ita aegre tulit, ut ipſam Bacchidem,
Si adeſſet, credo, ibi ejus commiſereſceret.

Ubicumque datum erat spatium solitudinis,
Ut colloqui mecum una posset : Parmeno,
Perii ! quid ego egi ? in quod me conjeci malum ?
Non potero hoc ferre, Parmeno. perii miser !
Ph. At te Dî, Deaeque perduint, cum istoc odio ! Laches.
Pa. Ut ad pauca redeam, uxorem deducit domum.
Nocte illa prima virginem non attigit.
Quae consecuta est nox, eam nihilo magis.
Ph. Quid ais ! cum virgine una adolescens cubuerit
Plus potus, illa se abstinere ut potuerit ?
Non verisimile dicis : nec verum arbitror.
Pa. Credo ita videri tibi : nam nemo ad te venit,
Nisi cupiens tui : ille invitus illam duxerat.
Ph. Quid deinde fit ? *Pa.* Diebus sane pauculis
Post, Pamphilus me solum seducit foras :
Narratque, ut virgo ab se integra etiam tum siet :
Seque ante, quam eam uxorem duxisset domum,
Sperasse, eas tolerare posse nuptias :
Sed quam decrerim me non posse dutius
Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
Quin integram itidem reddam, ut accepi ab suis,
Neque honestum mihi, neque utile ipsi virgini est.
Ph. Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.
Pa. Hoc ego proferre, incommodum mihi esse arbitror :
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas vitii,
Superbum est : sed illam spero, ubi hoc cognoverit,
Non posse se mecum esse, abituram denique.
Ph. Quid interea ? ibatne ad Bacchidem ? *Pa.* Cotidie.
Sed, ut fit, postquam hunc alienum ab sese videt,
Maligna multo, & magis procax facta ilico est.
Ph. Non aedepol mirum. *Pa.* Atqui ea res multo maxime
Disjunxit illum ab illa : postquam & ipse se,
Et illam, & hanc, quae domi erat, cognovit satis,
Ad exemplum ambarum mores earum existimans.
Haec, ita uti liberali esse ingenio decet,

Pudens, modesta: incommoda, atque injurias
Viri omnes ferre, & tegere contumelias.
Hic, animus partim uxoris misericordia
Devinctus, partim victus hujus injuriis,
Paullatim elapsu' est Bacchidi: atque huc transtulit
Amorem, postquam par ingenium nactus est.
Interea in Imbro moritur cognatus senex
Horunc. ea ad hos redibat lege hereditas.
Eo amantem invitum Pamphilum extrudit pater.
Relinquit cum matre hic uxorem. nam senex
Rus abdidit se. huc raro in urbem commeat.
Ph. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiae?
Pa. Nunc audies. primo dies complusculos
Bene conveniebat sane inter eas. interim
Miris modis odisse coepit Sostratam:
Neque lites ullae inter eas, postulatio
Numquam. *Ph*. Quid igitur? *Pa*. Si quando ad eam accesserat
Confabulatum, fugere e conspectu ilico:
Videre nolle. denique, ubi non quit pati,
Simulat se a matre arcessi ad rem divinam. abiit.
Ubi ibi est dies complures, arcessi jubet.
Dixere causam tunc, nescio quam. iterum jubet.
Nemo remisit. postquam arcessunt saepius;
Aegram esse simulant mulierem. nostra ilico
It visere ad eam. admisit nemo. hoc ubi senex
Rescivit, heri ea causa rure huc advenit:
Patrem continuo convenit Philumenae.
Quid egerint inter se, nondum etiam scio:
Nisi sane curae est, quorsum eventurum hoc siet.
Habes omnem rem. pergam, quo coepi hoc iter.
Ph. Et quidem ego: nam constitui cum quodam hospite,
Me esse illum conventuram. *Pa*. Dî vortant bene,
Quod agas! *Ph*. Vale. *Pa*. Et tu bene vale, Philotium.

ACTUS

ACTUS II. SENA I.

LACHES. SOSTRATA.

La. PRô Deûm atque hominum fidem! quod hoc genus est? quae haec est conjuratio?
Utin' omnes mulieres eadem aeque studeant, nolintque omnia?
Neque declinatam quidquam ab aliarum ingenio ullam reperias?
Itaque adeo uno animo omnes socrus oderunt nurus.
Viris esse advorsas, aequë studium est: similis pertinacia est.
In eodemque omnes mihi videntur ludo doctae ad malitiam.
Ei ludo, si ullus est, magistram hanc esse satis certo scio.
So. Me miseram! quae nunc, quamobrem accuser, nescio. *La.* Hem!
Tu nescis? *So.* Non, ita me Dî bene ament! mi Laches:
Itaque una inter nos agere aetatem liceat. *La.* Dî mala prohibeant!
So. Meque abs te immerito esse accusatam, postmodum rescisces. *La.* Scio.
Te immerito? an quidquam pro istis factis dignum te dici potest?
Quae me, & te, & familiam dedecoras: filio luctum paras.
Tum autem, ex amicis inimici ut sint nobis adfines, facis:
Qui illum decrerunt dignum, suos cui liberos committerent.
Tu sola exorere, quae perturbes haec, tua impudentia.
So. Egone? *La.* Tu, inquam, mulier, quae me omnino lapidem, non hominem putas.
An, quia ruri crebro esse soleo, nescire arbitramini
Quo quisque pacto hic vitam vestrorum exigat?
Multo melius hic quae fiunt, quam illic, ubi sum assidue, scio.
Ideo, quia, ut vos mihi domi eritis, proinde ego ero famæ foris.

Jampridem equidem audivi cepisse odium tui Philumenam;
Minimeque adeo mirum: &, ni id fecisset, magis mirum foret.
Sed non credidi adeo, ut etiam totam hanc odisset domum.
Quod si scissem, illa hic maneret potius, tu hinc isses foras.
At vide, quam immerito aegritudo haec oritur mihi abs te, Sostrata:
Rus habitatum abii, concedens vobis, & rei serviens;
Sumtus vestros otiumque ut nostra res posset pati,
Meo labori haud parcens, praeter aequom atque aetatem meam.
Non te pro his curasse rebus, ne quid aegre esset mihi?
So. Non mea opera, neque pol culpa evenit. *La.* Immo maxume.
Sola hic fuisti: in te omnis haeret culpa sola, Sostrata.
Quae hic erant, curares: quum ego vos solvi curis caeteris.
Cum puella anum suscepisse inimicitias, non pudet?
Illius dices culpa factum. *So.* Haud equidem dico, mi Laches.
La. Gaudeo, ita me Dî ament! gnati causa. nam de te quidem
Satis scio, peccando detrimenti nihil fieri potest.
So. Qui scis, an ea causa, mi vir, me odisse adsimulaverit,
Ut cum matre plus una esset? *La.* Quid ais? non signi hoc sat est,
Quod heri nemo voluit visentem ad eam te intro admittere?
So. Enim lassam oppido tum esse ajebant: eo ad eam non admissa sum.
La. Tuos esse ego illi mores morbum magis, quam ullam aliam rem, arbitror.
Et merito adeo: nam vostrarum nulla est, quin gnatum velit

Ducere uxorem: & quae vobis placita eſt conditio, datur.
Ubi duxere impulſu voſtro, voſtro impulſu eaſdem exigunt.

ACTUS II. Scena II.

Phidippus. Laches. Sostrata.

Ph. Etsi ſcio ego, Philumena, meum jus eſſe, ut te cogam,
Quae ego imperem, facere: ego tamen patrio animo victus, faciam,
Ut tibi concedam: neque tuae libidini advorſabor.
La. Atque eccum Phidippum optume video. ex hoc jam ſcibo, quid fiet.
Phidippe, etſi ego meis me omnibus ſcio eſſe adprime obſequentem,
Sed non adeo, ut mea facilitas corrumpat illorum animos:
Quod tu ſi idem faceres, magis in rem & noſtram, & voſtram id eſſet.
Nunc video in illarum poteſtate eſſe te. *Ph.* Heia vero!
La. Adii te heri de filia: ut veni, itidem incertum amiſti.
Haud ita decet, ſi perpetuam vis eſſe adfinitatem hanc,
Celare te iras. ſi quid eſt peccatum a nobis, profer:
Aut ea refellendo, aut purgando: vobis corrigemus,
Te judice ipſo. ſin ea eſt cauſa retinendi apud vos,
Quia aegra eſt: te mihi injuriam facere arbitror, Phidippe:
Si metuis, ſatis ut meae domi curetur diligenter.
At, ita me Dî ament! haud tibi hoc concedo, etſi illi pater es,
Ut tu illam ſalvam magis velis, quam ego. id adeo gnati cauſa,
Quem ego intellexi illam haud minus, quam ſe ipſum, magnificare.
Neque adeo clam me eſt, quam eſſe eum graviter laturum credam,
Hoc ſi reſcierit. eo domum, ſtudeo haec, prius quam ille, ut redeat,

Ph. Laches, & diligentiam voſtram, & benignitatem
Novi: & quae dicis, omnia eſſe, ut dicis, animum induco.
Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire ſtudeo,
Si facere poſſim ullo modo. *La.* Quae res te facere id prohibet?
Eho! num quidnam accuſat virum? *Ph.* Minime. nam poſtquam attendi
Magis, & vi coepi cogere, ut rediret, ſancte adjurat,
Non poſſe apud vos Pamphilo ſe abſente perdurare.
Aliud fortaſſe aliis vitii eſt: ego ſum animo leni natus.
Non poſſum advorſari meis. *La.* Hem! Soſtrata. *So.* Heu me miſeram!
La. Certumne eſt iſtuc? *Ph.* Nunc quidem, ut videtur. ſed numquid vis?
Nam eſt, quod me tranſire ad forum jam oporteat.
La. Eo tecum una.

ACTUS II. SCENA III.

SOSTRATA.

Edepol nae nos ſumus mulieres inique aeque omnes invisae viris,
Propter paucas: quae omnes faciunt dignae ut videamur malo.
Nam, ita me Dî ament! quod me accuſat nunc vir, ſum extra noxiam.
Sed non facile eſt expurgatu: ita animum induxerunt, ſocrus
Omnes eſſe iniquas. haud pol me quidem. nam numquam ſecus
Habui illam, ac ſi ex me eſſet nata: nec, qui hoc mihi eveniat, ſcio.
Niſi pol filium multis modis jam expecto, ut redeat domum.

ACTUS III. SCENA I.

PAMPHILUS. PARMENO. MYRRHINA.

Pa. Nemini ego plura acerba eſſe credo ex amore homini umquam oblata,

Quam

Quam mihi. heu me infelicem! hanccine ego vitam parſi perdere?
Haccine cauſa ego eram tantopere cupidus redeundi domum?
Cui quanto fuerat praeſtabilius, ubivis gentium agere aetatem,
Quam huc redire? atque haec ita eſſe, miſerum me reſciſcere?
Nam nos omnes, quibus eſt alicunde aliquis objectus labos,
Omne quod eſt interea tempus, prius quam id reſcitum eſt, lucro eſt.
Par. At ſic citius, qui te expedias his aerumnis, reperias.
Si non rediſſes, hae irae factae eſſent multo ampliores:
Sed nunc adventum tuum ambas, Pamphile, ſcio reverituras.
Rem cognoſces: iram expedies: rurſum in gratiam reſtitues:
Levia ſunt haec, quae tu pergravia eſſe in animum induxti tuum.
Pa. Quid conſolare me? an quiſquam uſquam gentium eſt aeque miſer?
Prius quam hanc uxorem duxi, habebam alibi animum amori deditum:
Jam in hac re, ut taceam, cuivis facile ſcitu eſt, quam fuerim miſer:
Tamen numquam auſus ſum recuſare eam, quam mihi obtrudit pater.
Vix me illinc abſtraxi, atque impeditum in ea expedivi animum meum:
Vixque huc contuleram; hem! nova res orta 'ſt, porro ab hac quae me abſtrahat.
Tum matrem ex ea re me, aut uxorem in culpa inventurum arbitror.
Quod ita quum eſſe invenero, quid reſtat, niſi porro ut fiam miſer?

Nam matris ferre injurias me, Parmeno, pietas jubet,
Tum uxori obnoxius sum; ita olim suo me ingenio pertulit.
Tot meas injurias! quae numquam in ullo patefecit loco.
Sed magnum nescio quid necesse est evenisse, Parmeno,
Unde ira inter eas intercessit, quae tam permansit diu.
Par. Haud quidem hercle parvom, si vis vero veram rationem exsequi.
Non maxumas, quae maxumae sunt interdum irae, injurias
Faciunt. nam saepe est, quibus in rebus alius ne iratus quidem est;
Quum de eadem causa est iracundus factus inimicissimus.
Pueri inter sese quam pro levibus noxiis iras gerunt!
Quapropter? quia enim, qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.
Itidem illae mulieres sunt ferme, ut pueri, levi sententia.
Fortasse unum aliquod verbum inter eas iram hanc conciverit.
Pa. Abi, Parmeno, intro; ac me venisse, nuntia. *Par.* Hem! quid hoc est? *Pa.* Tace.
Trepidari sentio, & cursari rursum prorsum. *Par.* Agedum, ad fores.
Accede propius. hem! sensistin'? *Pa.* Noli fabularier.
Prô Juppiter! clamorem audio. *Par.* Tute loqueris: me vetas.
My. Tace, obsecro, mea gnata. *Pa.* Matris vox visa 'st Philumenae.
Nullus sum. *Par.* Qui dum? *Pa.* Perii! *Par.* Quamobrem? *Pa.* Nescio quod magnum malum
Profecto, Parmeno, me celas. *Par.* Uxorem Philumenam
Pavitare, nescio quid, dixerunt: id si forte est, nescio.
Pa. Interii! cur mihi id non dixti? *Par.* Quia non poteram una omnia.
Pa. Quid morbi est? *Par.* Nescio. *Pa.* Quid? nemon' medicum adduxit? *Par.* Nescio. *Pa.*

Pa. Cesso hinc ire intro, ut hoc quamprimum, quidquid est, certum sciam?
Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam affectam?
Nam si periculum ullum in te inest, periisse me una haud dubium est.
Par. Non usus facto est mihi nunc hunc intro sequi:
Nam invisos omnes nos esse illis sentio.
Heri nemo voluit Sostratam intro admittere.
Si forte morbus amplior factus siet,
Quod sane nolim, maxume heri causa mei:
Servom ilico introisse dicent Sostratae:
Aliquid tulisse comminiscentur mali,
Capiti atque aetati illorum! morbus qui auctus siet.
Hera in crimen veniet, ego vero in magnum malum.

ACTUS III. SCENA II.

SOSTRATA. PARMENO. PAMPHILUS.

So. NEscio quid jamdudum audio hic tumultuari misera:
Male metuo, ne Philumenae magis morbus adgravescat:
Quod te, Aesculapi, & te, Salus, ne quid sit hujus, oro!
Nunc ad eam visam. *Par*. Heus! Sostrata. *So*. Ehem! *Par*. Iterum istinc excludêre.
So. Ehem! Parmeno, tun' hic eras? perii! quid faciam misera?
Non Visam uxorem Pamphili, cum in proximo hic sit aegra?
Par. Non visas? ne mittas quidem visendi causa quemquam.
Nam qui amat, cui odio ipsus est, bis facere stulte duco:
Laborem inanem ipsus capit, & illi molestiam adfert.
Tum autem filius introiit videre, ut venit, quid agat.
So. Quid ais! an venit Pamphilus? *Par*. Venit. *So*. Dis gratiam habeo.
Hem! istoc verbo animus mihi rediit, & cura ex corde excessit.

Par. Jam ea de cauſa maxume nunc huc introire nolo.
Nam ſi remittent quidpiam Philumenae dolores,
Omnem rem narrabit, ſcio, continuo ſola ſoli,
Quae inter vos intervenit, unde ortum eſt initium irae.
Atque eccum video ipſum egredi. quam triſtis eſt! *So.* O mi gnate!
Pa. Mea mater, ſalve! *So.* Gaudeo veniſſe ſalvom. ſalvan'
Philumena eſt? *Pa.* Meliuſcula eſt. *So.* Utinam iſtuc ita Di faxint!
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam triſtis? *Pa.* Recte, mater.
So. Quid fuit tumulti? dic mihi. an dolor repente invaſit?
Pa. Ita factum 'ſt. *So.* Quid morbi eſt? *Pa.* Febris. *So.* Cotidiana? *Pa.* Ita ajunt.
I, ſodes, intro; conſequar jam te, mea mater. *So.* Fiat.
Pa. Tu pueris curre, Parmeno, obviam, atque his onera adjuta.
Par. Quid! non ſciunt ipſi viam, domum qua redeant? *Pa.* Ceſſas?

ACTUS III. SCENA III.

PAMPHILUS.

NEQUEO mearum rerum initium ullum invenire idoneum,
Unde exordiar narrare, quae nec opinanti accidunt:
Partim quae perſpexi his oculis, partim quae accepi auribus:
Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.
Nam modo me intro ut corripui timidus, alio ſuſpicans
Morbo me viſurum adfectam, ac ſenſi eſſe, uxorem: hei mihi!
Poſtquam me adſpexere ancillae adveniſſe, ilico omnes ſimul
Laetae exclamant, venit! id quod me repente adſpexerant.
Sed continuo voltum earum ſenſi immutari omnium,
Quia tam incommode illis fors obtulerat adventum meum.

Una

Una illarum interea propere praecucurrit, nuntians,
Me venisse: ego ejus videndi cupidus, recta consequor.
Postquam introii, extemplo ejus morbum cognovi miser.
Nam neque, ut celari posset, tempus spatium ullum dabat:
Neque voce alia, ac res monebat, ipsa poterat conqueri.
Postquam adspexi, ô facinus indignum! inquam: & corripui ilico
Me inde lacrumans, incredibili re, atque atroci percitus.
Mater consequitur. jam ut limen exirem, ad genua accidit,
Lacrumans misera: miseritum est. profecto hoc sic est, ut puto,
Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni atque humiles sumus.
Hanc habere orationem mecum a principio institit:
O mi Pamphile! abs te quamobrem haec abierit, caussam vides.
Nam vitium est oblatum virgini olim, ab nescio quo improbo.
Nunc huc confugit, te atque alios partum ut celaret suum.
Sed cum orata ejus reminiscor, nequeo, quin lacrumem miser.
Quaequae fors fortuna est, inquit, nobis quae te hodie obtulit,
Per eam te obsecramus ambae, si jus, si fas est, uti
Advorsa ejus per te tecta, tacitaque apud omnes sient.
Si umquam erga te animo esse amico sensisti eam, mi Pamphile:
Sine labore hanc gratiam, te, ut sibi des pro illa, nunc rogat.
Caeterum de reducenda id facias, quod in rem sit tuam.
Parturire eam, neque gravidam esse ex te, solus conscius.
Nam ajunt tecum post duobus concubuisse eam mensibus.
Tum, postquam ad te venit, mensis agitur hic jam septimus:

Quod te ſcire, ipſa indicat res. nunc ſi potis eſt, Pamphile,
Maxume volo, doque operam, ut clam eveniat partus patrem :
Atque adeo omnes. ſed ſi fieri id non poteſt, quin ſentiant,
Dicam abortum eſſe:ſcio, nemini aliter ſuſpectum fore,
Quin,quod veriſimile eſt,ex te recte eum natum putent.
Continuo exponetur. hic tibi nihil eſt quidquam incommodi :
Et illi miſerae, indigne factam injuriam contexeris.
Pollicitus ſum ; & ſervare in eo certum 'ſt, quod dixi, fidem.
Nam de reducenda, id vero neutiquam honeſtum eſſe arbitror :
Nec faciam : etſi amor me graviter, conſuetudoque ejus tenet.
Lacrumo, quae poſthac futura 'ſt vita, quum in mentem venit,
Solitudoque. O fortuna, ut numquam perpetuo es bona !
Sed jam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit.
Quem ego tum conſilio miſſum feci : idem nunc huic operam dabo.
Adeſt Parmeno cum pueris ; hunc minime 'ſt opus
In hac re adeſſe. nam olim ſoli credidi,
Ea me abſtinuiſſe in principio, cum data eſt.
Vereor, ſi clamorem ejus hic crebro audiat,
Ne parturire intelligat. aliquo mihi eſt
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTUS III. SCENA IV.

PARMENO. SOSIA. PAMPHILUS.

Par. AN' tu, tibi hoc incommodum eveniſſe iter ?
So. Non hercle verbis, Parmeno, dici poteſt
Tantum, quam re ipſa navigare incommodum 'ſt.
Par. Itane eſt ? *So.* O fortunate ! neſcis quid mali
Prae-

Praeterieris, qui numquam es ingressus mare.
Nam alias ut omittam miserias, unam hanc vide:
Dies triginta, aut plus eo, in navi fui,
Cum interea semper mortem exspectabam miser.
Ita usque advorsa tempestate usi sumus.
Par. Odiosum! *So*. Haud clam me est, denique hercle aufugerim
Potius, quam redeam, si eo mihi redeundum siet.
Par. Olim quidem te causae impellebant leves,
Quod nunc minitare facere, ut faceres, Sosia.
Sed Pamphilum ipsum video stare ante ostium.
Ite intro. ego hunc adibo, si quid me velit.
Here, etiam tu nunc hic stas? *Pa*. Equidem te exspecto. *Par*. Quid est?
Pa. In arcem transcurso opus est. *Par*. Cui homini? *Pa*. Tibi.
Par. In arcem! quid eo? *Pa*. Callidemidem hospitem
Myconium, qui mecum una advectus est, conveni.
Par. Perii! vovisse hunc dicam, si salvos domum
Redisset umquam, ut me ambulando rumperet.
Pa. Quid cessas? *Par*. Quid vis dicam? an conveniam modo?
Pa. Immo, quod constitui me hodie conventurum eum,
Non posse; ne me frustra illic exspectet. vola.
Par. At non novi hominis faciem. *Pa*. At faciam, ut noveris.
Magnus, rubicundus, crispus, crassus, caesius,
Cadaverosa facie. *Par*. Dii illum perduint!
Quid, si non veniet? maneamne usque ad vesperum?
Pa. Maneto. curre. *Par*. Non queo: ita defessus sum.
Pa. Ille abiit. quid agam infelix? prorsus nescio,
Quo pacto hoc celem; quod me oravit Myrrhina,
Suae gnatae partum. nam me miseret mulieris.
Quod potero, faciam: tamen ut pietatem colam.
Nam me parenti potius, quam amori obsequi

Oportet

Oportet. atat! eccum Phidippum, & patrem
Video. horſum pergunt. quid dicam hiſce? incertus ſum.

ACTUS III. SCENA V.

LACHES. PHIDIPPUS. PAMPHILUS.

La. DIXTIN' dudum, illam dixiſſe, ſeſe exſpectare filium?
Ph. Factum. *La.* Veniſſe ajunt: redeat. *Pa.* Quam cauſam dicam patri,
Quamobrem non reducam, neſcio. *La.* Quem ego hic audivi loqui?
Pa. Certum obfirmare eſt viam me, quam decrevi perſequi.
La. Ipſus eſt, de quo hic agebam tecum. *Pa.* Salve, mi pater.
La. Gnate mi, ſalve. *Ph.* Bene factum te adveniſſe, Pamphile:
Atque adeo, quod maximum 'ſt, ſalvom atque validum. *Pa.* Creditur.
La. Advenis modo? *Pa.* Admodum. *La.* Cedo, quid reliquit Phania,
Conſobrinus noſter? *Pa.* Sane hercle homo voluptati obſequens
Fuit, dum vixit: & qui ſic ſunt, haud multum heredem juvant.
Sibi vero hanc laudem relinquunt: vixit,dum vixit,bene.
La. Tum tu igitur nihil adtuliſti huc plus una ſententia?
Pa. Quidquid eſt id, quod reliquit, profuit. *La.* Immo obfuit:
Nam illum vivom, & ſalvom vellem. *Ph.* Impune optare iſtuc licet:
Ille reviviſcet jam numquam.& tamen utrum malis,ſcio.
*La.*Heri Philumenam ad ſe arceſſi hic juſſit.dic juſſiſſe te.
Ph. Noli fodere. juſſi. *La.* Sed eam jam remittet. *Ph.* Scilicet.
*Pa.*Omnem rem ſcio,ut ſit geſta:adveniens audivi omnia.
La. At iſtos invidos Di perdant! qui haec libenter nuntiant.

Pa. Ego me ſcio caviſſe, ne ulla merito contumelia
Fieri a vobis poſſet. idque ſi nunc memorare hic velim,
Quam fideli animo, & benigno in illam, & clementi fui,
Vere poſſum : ni te ex ipſa haec magis velim reſciſcere.
Namque eo pacto maxume apud te meo erit ingenio fides,
Quum illa, quae nunc in me iniqua eſt, aequa de me dixerit.
Neque mea culpa hoc diſcidium eveniſſe, id teſtor Deos!
Sed quando ſeſe eſſe indignam deputat matri meae,
Cui concedat, cujuſque mores toleret ſua modeſtia ;
Neque alio pacto componi poteſt inter eas gratia ;
Segreganda aut mater a me eſt, Phidippe, aut Philumena.
Nunc me pietas matris potius commodum ſuadet ſequi.
La. Pamphile, haud invito ad aures ſermo mihi acceſſit tuus,
Quum te poſtputaſſe omnes res prae parente intelligo.
Verum vide; ne impulſus ira prave inſiſtas, Pamphile.
Pa. Quibus iris impulſus nunc in illam iniquos ſiem ?
Quae numquam quidquam erga me commerita'ſt, pater,
Quod nollem : & ſaepe, quod vellem, meritam ſcio.
Amoque, & laudo, & vehementer deſidero.
Nam fuiſſe erga me miro ingenio, expertus ſum :
Illique exopto, ut reliquam vitam exigat
Cum eo viro, me qui ſit fortunatior :
Quandoquidem illam a me diſtrahit neceſſitas.
Ph. Tibi id in manu eſt, ne fiat. *La*. Si ſanus ſies,
Jube illam redire. *Pa*. Non eſt conſilium, pater.
Matris ſervibo commodis. *La*. Quo abis ? mane ;
Mane, inquam. quo abis ? *Ph*. Quae haec eſt pertinacia?
La. Dixin', Phidippe, hanc rem aegre laturum eſſe eum?
Quamobrem te orabam, filiam ut remitteres.
Ph. Non credidi aedepol adeo inhumanum fore.
Ita nunc is ſibi me ſupplicaturum putat ?
Si eſt, ut velit reducere uxorem, licet :
Sin alio eſt animo ; renumeret dotem huc ; eat!

La.

La. Ecce autem ! tu quoque proterve iracundus es.
Ph. Percontumax rediſti huc nobis, Pamphile.
La. Decedet jam ira haec : etſi merito iratus eſt.
Ph. Quia paullulum vobis acceſſit pecuniae,
Sublati animi ſunt. *La*. Etiam mecum litigas ?
Ph. Deliberet, renuntietque hodie mihi,
Velitne, an non : ut alii, ſi huic non ſit, ſiet.
La. Phidippe, ades ! audi paucis. abiit. quid mea ?
Poſtremo inter ſe tranſigant ipſi, ut lubet :
Quando nec gnatus, neque hic mihi quidquam obtemperant :
Quae dico, parvi pendunt. porto hoc jurgium
Ad uxorem, cujus haec fiunt conſilio omnia :
Atque in eam hoc omne, quod mihi aegre 'ſt, evomam.

ACTUS IV. SCENA I.

MYRRHINA. PHIDIPPUS.

My. PERII ! quid agam ? quo me vortam ? quid viro meo reſpondebo
Miſera ? nam audiviſſe vocem pueri viſu' 'ſt vagientis :
Ita corripuit derepente tacitus ſeſe ad filiam.
Quod ſi reſcierit peperiſſe eam, id qua cauſa clam me habuiſſe
Dicam ? non aedepol ſcio.
Sed oſtium concrepuit ! credo, ipſum ad me exire. nulla ſum !
Ph. Uxor ubi me ad filiam ire ſenſit, ſe duxit foras.
Atque eccam video ! quid ais Myrrhina ? heus ! tibi dico. *My*. Mihine, mi vir ?
Ph. Vir ego tuus ſum ? tun' virum me, aut hominem deputas adeo eſſe ?
Nam ſi utrumvis horum, mulier, umquam tibi viſus forem,
Non ſic ludibrio tuis factis habitus eſſem. *My*. Quibus ? *Ph*. At rogitas ?
Peperit filia. hem ! taces ? ex quo ? *My*. Iſtuc patrem rogare eſt aequom ?

Perii !

Perii! ex quo censes, nisi ex illo, cui data est nuptum, obsecro?
Ph. Credo: neque adeo arbitrari patris est aliter. sed demiror,
Quid sit, quamobrem tantopere omnes nos celare volueris
Partum: praesertim quum & recte, & tempore suo pepererit.
Adeon' pervicaci esse animo, ut puerum praeoptares perire,
Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiam posthac scires:
Potius, quam advorsum animi tui lubidinem esset cum illo nupta?
Ego etiam illorum esse hanc culpam credidi, quae te est penes.
My. Misera sum. *Ph.* Utinam sciam ita esse istuc. sed nunc mihi in mentem venit,
Ex hac re, quod locuta es olim, quum illum generum cepimus.
Nam negabas nuptam posse filiam tuam te pati
Cum eo, qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris.
My. Quamvis causam hunc suspicari, quam ipsam veram, mavolo.
Ph. Multo prius scivi, quam tu, illum amicam habere, Myrrhina:
Verum id vitium numquam decrevi esse ego adolescentiae:
Nam id omnibus innatum 'st. at pol jam aderit, se quoque etiam quum oderit.
Sed, ut olim te ostendisti, eadem esse, nihil cessavisti usque adhuc:
Ut filiam ab eo abduceres; neu, quod ego egissem, esset ratum.
Id nunc res indicium haec facit, quo pacto factum volueris.

My. Adeon' me esse pervicacem censes, cui mater siem,
Ut eo essem animo, si ex usu esset nostro hoc matrimonium?
Ph. Tun' prospicere, aut judicare nostram in rem quod sit, potes?
Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret
Exeuntem, aut introeuntem ad amicam. quid tum postea,
Si modeste ac raro hoc fecit? nonne ea dissimulare nos
Magis humanum est, quam dare operam, id scire, qui nos oderit?
Nam si is posset ab ea sese derepente avellere,
Quîcum tot consuesset annos: non eum hominem ducerem,
Nec virum satis firmum gnatae. *My.* Mitte adolescentem, obsecro,
Et quae me peccasse ais. abi: solum solus conveni.
Roga, velitne, an non, uxorem. si est, ut dicat velle se,
Redde. sin est autem, ut nolit, recte ego consului meae.
Ph. Si quidem ille ipse non volt, & tu sensti esse in eo, Myrrhina,
Peccatum: aderam, cujus consilio ea par fuerat prospici.
Quamobrem incendor ira, esse ausam facere haec te injussu meo.
Interdico, ne extulisse extra aedes puerum usquam velis.
Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui postulem.
Ibo intro, atque edicam servis, ne quoquam efferri sinant.
My. Nullam pol credo mulierem me miseriorem vivere:
Nam ut hic laturus hoc sit, si ipsam rem, ut fiet, resciverit;
Non, aedepol, clam me est: quum hoc, quod levius est, tam animo iracundo tulit.
Nec, qua via sententia ejus possit mutari, scio.
Hoc mihi unum ex plurimis miseriis relliquum fuerat malum,
Si puerum ut tollam, cogit, cujus nos qui sit, nescimus, pater.
Nam quum compressa est gnata, forma in tenebris nosci non quita est: Neque

Neque detractum ei tum quidquam est, quî post posset nosci, qui siet.
Ipse eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens anulum.
Simul vereor Pamphilum, ne orata nostra nequeat diutius
Celare, quum sciet alienum puerum tolli pro suo.

ACTUS IV. SCENA II.

SOSTRATA. PAMPHILUS.

So. NON clam me est, gnate mi, tibi me esse suspectam, uxorem tuam
Propter meos mores hinc abisse: etsi ea dissimulas sedulo.
Verum, ita me Di ament, itaque obtingant ex te, quae exopto mihi,
Ut numquam sciens commerui, merito ut caperet odium illa mei:
Teque ante quam me amare rebar, ei rei firmasti fidem.
Nam mihi intus tuus pater narravit modo, quo pacto me habueris
Praepositam amori tuo. nunc tibi me certum est contra gratiam
Referre, ut apud me praemium esse positum pietati scias.
Mi Pamphile, hoc & vobis, & meae commodum famae arbitror:
Ego rus abituram hinc cum tuo me esse certo decrevi patre;
Ne mea praesentia obstet, neu causa ulla restet relliqua,
Quin tua Philumena ad te redeat. *Pa.* Quaeso, quid istuc consilii est?
Illius stultitia victa, ex urbe tu rus habitatum migres?
Non facies: neque sinam, ut, qui nobis, mater, maledictum velit,
Mea pertinacia esse dicat factum, haud tua modestia.
Tum tuas amicas te, & cognatas deserere, & festos dies,
Mea causa, nolo. *So.* Nihil pol jam res istaec mihi voluptatis ferunt:

Dum aetas, tempus tulit, perfuncta satis sum: satias jam tenet
Studiorum istorum. haec mihi nunc cura est maxuma, ut ne cui meae
Longinquitas aetatis obstet, mortemve exspectet meam.
Hic video me esse invisam immerito: tempus est concedere.
Sic optime, ut ego opinor, omnes causas praecidam omnibus:
Et me hac suspicione exsolvam, & illis morem gessero.
Sine me, obsecro, hoc effugere, volgus quod male audit mulierum.
Pa. Quam fortunatus caeteris sum rebus, absque una hac foret:
Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem! *So.* Obsecro, mi Pamphile;
Non tute incommodam rem, ut quaeque est, in animum inducas pati?
Si caetera sunt ita, ut vis, itaque ut esse ego illam existumo,
Mi gnate, da veniam hanc mihi: reduce illam. *Pa.* Vae misero mihi!
So. Et mihi quidem! nam haec res non minus me male habet, quam te, gnate mi.

ACTUS IV. SCENA III.

LACHES. SOSTRATA. PAMPHILUS.

La. QUEM cum istoc sermonem habueris, procul hinc stans accepi, uxor.
Istuc est sapere, qui, ubicumque opus sit, animum possis flectere:
Quod faciundum fortasse sit post, idem hoc nunc si feceris.
So. Fors fuat pol! *La.* Abi rus ergo hinc: ibi ego te, & tu me feres.
So. Spero ecastor. *La.* I ergo intro, & compone, quae tecum simul

Ferantur.

Ferantur. dixi. *So.* Ita ut jubes, faciam. *Pa.* Pater.
La. Quid vis, Pamphile? *Pa.* Hinc abire matrem? minume. *La.* Quid ita istuc vis?
Pa. Quia de uxore incertus sum etiam, quid sim facturus. *La.* Quid est?
Quid vis facere, nisi reducere? *Pa.* Equidem cupio: & vix contineor.
Sed non minuam meum consilium. ex usu quod est, id persequar.
Credo ea gratia concordes magis, si non reducam, fore.
La. Nescias. verum id tua refert nihil, utrum illae fecerint,
Quando haec abierit. odiosa haec est aetas adolescentulis.
E medio aequom excedere est. postremo jam nos fabulae
Sumus, Pamphile, senex, atque anus.
Sed video Phidippum egredi per tempus, accedamus.

ACTUS IV. SCENA IV.

PHIDIPPUS. LACHES. PAMPHILUS.

Ph. TIBI quoque aedepol iratus sum, Philumena,
Graviter quidem: nam hercle abs te factum'st turpiter.
Etsi tibi causa est de hac re, mater quae te impulit:
Huic vero nulla est. *La.* Opportune te mihi,
Phidippe, in ipso tempore ostendis. *Ph.* Quid est?
Pa. Quid respondebo his? aut quo pacto hoc aperiam?
La. Dic filiae, rus concessuram hinc Sostratam:
Ne revereatur, minus j m quo redeat domum. *Ph.* Ah!
Nullam de his rebus culpam commeruit tua:
A Myrrhina haec sunt mea uxore exorta omnia.
Mutatio fit: ea nos perturbat, Laches.
Pa. Dum ne reducam, turbent porro, quam velint.
Ph. Ego, Pamphile, esse inter nos, si fieri potest,
Adfinitatem hanc sane perpetuam volo.
Sin est, ut aliter tua fiet sententia,

Accipias puerum. *Pa.* Senſit peperiſſe. occidi!
La. Puerum! quem puerum? *Ph.* Natus eſt nobis nepos.
Nam abducta a vobis pregnans fuerat filia,
Neque fuiſſe praegnantem umquam ante hunc ſcivi diem.
La. Bene, ita me Di ament! nuncias: & gaudeo,
Natum illum, & tibi illam ſalvam. ſed quid mulieris
Uxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Noſne hoc celatos tam diu? nequeo ſatis,
Quam hoc mihi videtur factum prave, proloqui.
Ph. Non tibi illud factum minus placet, quam mihi, Laches.
Pa. Etiamſi dudum fuerat ambiguum hoc mihi:
Nunc non eſt; quum eam conſequitur alienus puer.
La. Nulla tibi, Pamphile, hic jam conſultatio 'ſt.
Pa. Perii! *La.* Hunc videre ſaepe optabamus diem,
Quum ex te eſſet aliquis, qui te appellaret patrem.
Evenit. habeo gratiam Dis. *Pa.* Nullus ſum!
La. Reduc uxorem, ac noli advorſari mihi.
Pa. Pater, ſi ex me illa liberos vellet ſibi,
Aut ſe eſſe mecum nuptam: ſatis certo ſcio,
Non me clam haberet, quod celaſſe intelligo.
Nunc, quum ejus alienum eſſe a me animum ſentiam,
Nec conventurum inter nos poſthac eſſe arbitror:
Quamobrem reducam? *La.* Mater quod ſuaſit ſua,
Adoleſcens mulier fecit. mirandumne id eſt?
Cenſen' te poſſe reperire ullam mulierem,
Quae careat culpa? an quia non delinquunt viri?
Ph. Voſmet videte jam, Laches, & tu Pamphile,
Remiſſan' opus ſit vobis, an reducta domum.
Uxor quid faciat, in manu non eſt mea:
Neutra in re vobis difficultas a me erit.
Sed quid faciemus puero? *La.* Ridicule rogas:
Quidquid futurum 'ſt, huic ſuum reddas ſcilicet,
Ut alamus noſtrum. *Pa.* Quem ipſe neglexit pater,
Ego alam? *La.* Quid dixti? eho! an non alemus, Pamphile?

Pro-

Prodemus, quaeſo, potius? quae haec amentia eſt?
Enimvero prorſus jam tacere non queo:
Nam cogis ea, quae nolo, ut praeſente hoc loquar.
Ignarum cenſes tuarum lacrumarum eſſe me?
Aut quid ſit id, quod ſollicitere ad hunc modum?
Primum, hanc ubi dixti cauſam, te propter tuam
Matrem non poſſe habere hanc uxorem domi:
Pollicita eſt ea, ſe conceſſuram ex aedibus.
Nunc, poſtquam ademtam hanc quoque tibi cauſam vides;
Puer quia clam te eſt natus, nactus alteram es.
Erras, tui animi ſi me eſſe ignarum putas.
Aliquando tandem huc animum ut adjungas tuum,
Quam longum ſpatium amandi amicam tibi dedi?
Sumtus, quos feciſti in eam, quam animo aequo tuli?
Egi, atque oravi tecum, uxorem ut duceres.
Tempus dixi eſſe. impulſu duxiſti meo.
Qnae tum, obſecutus mihi, feciſti, ut decuerat;
Nunc animum rurſum ad meretricem induxti tuum:
Cui tu obſecutus, facis huic adeo injuriam.
Nam in eandem vitam te revolutum denuo
Video eſſe. *Pa.* Mene? *La.* Te ipſum. Et facis injuriam,
Quum fingis falſas cauſas ad diſcordiam,
Ut cum illa vivas, teſtem hanc quum abs te amoveris.
Senſitque adeo uxor: nam ei cauſa alia quae fuit,
Quamobrem abs te abiret? *Ph.* Plane hic divinat: nam id eſt.
Pa. Dabo jusjurandum, nihil eſſe iſtorum, tibi. *La.* Ah!
Reduc uxorem: aut, quamobrem non opus ſit, cedo.
Pa. Non eſt nunc tempus. *La.* Puerum accipias: nam is quidem
In culpa non eſt. poſt de matre videro.
Pa. Omnibus modis miſer ſum: nec, quid agam, ſcio:
Tot me nunc rebus miſerum concludit pater.
Abibo hinc, praeſens quando promoveo parum:
Nam puerum injuſſu, credo, non tollent meo;

Praeſertim

Praesertim in ea re quum sit mihi adjutrix socrus.
La. Fugis? hem! nec quidquam certi respondes mihi?
Num tibi videtur esse apud sese? sine.
Puerum, Phidippe, mihi cedo; ego alam. *Ph.* Maxume.
Non mirum fecit uxor, si hoc aegre tulit.
Amarae mulieres sunt: non facile haec ferunt.
Propterea haec ira 'st. nam ipsa narravit mihi.
Id ego hoc praesente tibi nolebam dicere:
Neque ei credebam primo: nunc vero palam est.
Nam omnino abhorrere animum huic video a nuptiis.
La. Quid ergo agam, Phidippe? quid das consilii?
Ph. Quid agas? meretricem hanc primum adeundam censeo.
Oremus, accusemus gravius, denique
Minitemur, si cum illo habuerit rem postea.
La. Faciam ut mones. eho! puer, curre ad Bacchidem hanc
Vicinam nostram: huc evoca verbis meis.
Et te oro porro in hac re adjutor sis mihi. *Ph.* Ah!
Jamdudum dixi, idemque nunc dico, Lache:
Manere adfinitatem hanc inter nos volo,
Si ullo modo est ut possit, quod spero fore.
Sed visne adesse me una, dum istam convenis?
La. Immo vero abi: aliquam puero nutricem para.

ACTUS V. SCENA I.

BACCHIS. LACHES.

Ba. NON hoc de nihilo 'st, quod Laches me nunc conventam esse expetit:
Nec pol me multum fallit: quin, quod suspicor, sit, quod velit.
La. Videndum est, ne minus propter iram hanc impetrem, quam possiem:
Aut ne quid faciam plus, quod post me minus fecisse satius sit.
Aggrediar. Bacchis, salve! *Ba.* Salve! Laches. *La.* Credo, aedepol, te

Non-

Nonnihil mirari, Bacchis, quid sit, quapropter te huc foras puerum evocare jussi.
Ba. Ego, pol, quoque etiam timida sum, quum venit mihi in mentem quae sim :
Ne nomen mihi quaestus obstet apud te : nam mores facile tutor.
La. Si vera dicis, nihil tibi est a me pericli, mulier :
Nam ea jam aetate sum, ut non siet peccato mihi ignosci aequom.
Quo magis omnes res cautius, ne temere faciam, adcuro :
Nam si id facis, facturave es, bonas quod par est facere ; inscitum,
Offerre injuriam tibi me immerenti, iniquom est.
Ba. Est magna, ecastor, gratia de istac re, quam tibi habeam.
Nam qui post factam injuriam se expurget, parum mihi prosit.
Sed quid istuc est ? *La.* Meum receptas filium ad te Pamphilum. *Ba.* Ah !
La. Sine dicam. uxorem hanc prius quam duxit, vostrum amorem pertuli.
Mane. nondum etiam dixi id, quod volui. hic nunc uxorem habet :
Quaere alium tibi amicum firmiorem, dum tempus consulendi est.
Nam neque ille hoc animo erit aetatem : neque pol tu eadem istac aetate.
Ba. Quis id ait ? *La.* Socrus. *Ba.* Mene ? *La.* Te ipsam : & filiam abduxit suam :
Puerumque ob eam rem clam voluit, natus qui est, extinguere.
Ba. Aliud si scirem, qui firmare meam apud vos possem fidem,
Sanctius quam jusjurandum, id pollicerer tibi, Lache,
Me segregatum habuisse, uxorem ut duxit, a me Pamphilum.

La. Lepida es. sed scin', quid volo potius, sodes, facias? *Ba.* Quid vis? cedo.
La. Eas ad mulieres huc intro, atque istuc jusjurandum idem
Polliceare illis: exple animum iis, teque hoc crimine expedi.
Ba. Faciam: quod pol, si esset alia ex hoc quaestu, haud faceret, scio,
Ut de tali causa nuptae mulieri se ostenderet.
Sed nolo falsa fama esse gnatum suspectum tuum:
Nec leviorem vobis, quibus est minime aequom, viderier
Immerito. nam meritus de me est, quod queam, illi ut commodem.
La. Facilem benevolumque lingua tua jam tibi me reddidit.
Nam non sunt solae arbitratae hae: ego quoque etiam credidi.
Nunc quum ego te esse praeter nostram opinionem comperi:
Fac eadem ut sis porro; nostra utere amicitia, ut voles.
Aliter si facias. sed reprimam me, ne aegre quidquam ex me audias.
Verum te hoc moneo unum: qualis sim amicus, aut quid possiem,
Potius quam inimicus, periculum facias. *Ba.* Faciam sedulo.

ACTUS V. SCENA II.

PHIDIPPUS. LACHES. BACCHIS.

Ph. Nihil apud me tibi
Defieri patiar: quin, quod opus sit, benigne praebeatur.
Sed quum tu satura, atque ebria eris, puer ut satur sit, facito.
La. Noster socer, video, venit: puero nutricem adduxit.
Phidippe, Bacchis dejerat persancte. *Ph.* Haeccine ea est? *La.* Haec est.

Ph. Nec, pol, iſtae metuunt Deos : neque has reſpicere Deos opinor.
Ba. Ancillas dedo : quo lubet cruciatu per me exquire.
Haec res hic agitur, Pamphilo, me facere ut redeat uxor,
Oportet. quod ſi perficio, non poenitet me famae,
Solam feciſſe id, quod aliae meretrices facere fugitant.
La. Phidippe, noſtras mulieres ſuſpectas fuiſſe falſo
Nobis, in re ipſa invenimus. porro hanc nunc experiamur.
Nam ſi compererit crimini tua ſe falſo uxor crediviſſe,
Miſſam iram faciet. ſin autem eſt ob eam rem iratus gnatus,
Quod peperit uxor clam ; id leve eſt : cito ab eo haec ira abſcedet.
Profecto in hac re nihil mali eſt, quod ſit diſcidio dignum..
Ph. Velim quidem hercle. *La.* Exquire : adeſt : quod ſatis ſit, faciet ipſa.
Ph. Quid mihi iſtaec narras ? an, quia non tute ipſe dudum audiſti,
De hac re animus meus ut ſit, Laches ? illis exple modo animum.
La. Quaeſo aedepol, Bacchis, mihi quod es pollicita tute, ut ſerves.
Ba. Ob eam rem vis ergo intro eam ? *La.* I, atque exple animum iis, ut credant.
Ba. Eo : etſi ſcio, pol, iis fore meum conſpectum inviſum hodie :
Nam nupta meretrici hoſtis eſt, a viro ubi ſegregata eſt.
La. At hae amicae erunt, ubi, quamobrem adveneris, reſciſcent.
Ph. At eaſdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognoverint.
Nam illas errore, & te ſimul ſuſpicione exſolves.
Ba. Perii ! pudet Philumenae. ſequimini me huc intro ambae.
La. Quid eſt, quod mihi malim, quam quod huic intelligo evenire ;

Ut gratiam ineat sine suo dispendio, & mihi prosit ?
Nam si est, ut haec nunc Pamphilum vere ab se segregarit :
Scit sibi nobilitatem ex eo, & rem natam, & gloriam esse :
Referetque gratiam ei, unaque nos sibi opera amicos junget.

ACTUS V. SCENA III.

PARMENO. BACCHIS.

Pa. AEDEPOL nae meam herus esse operam deputat parvi pretii,
Qui ob rem nullam misit, frustra ubi totum desedi diem,
Myconium hospitem dum expecto in arce Callidemidem.
Itaque ineptus hodie dum illic sedeo, ut quisque venerat,
Accedebam : adolescens, dic dum, quaeso, es tu Myconius ?
Non sum. at Callidemides ? non. hospitem ecquem Pamphilum
Hic habes ? omnes negabant. neque eum quemquam esse arbitror.
Denique hercle jam pudebat. abii. sed, quid Bacchidem
Ab nostro adfine exeuntem video? quid huic hic est rei?
Ba. Parmeno, opportune te offers. propere curre ad Pamphilum.
Pa. Quid eo ? *Ba.* Dic me orare, ut veniat. *Pa.* Ad te ? *Ba.* Immo ad Philumenam.
Pa. Quid rei est ? *Ba.* Tua quod nihil refert, percontari desinas.
Pa. Nihil aliud dicam ? *Ba.* Etiam : cognosse anulum illum Myrrhinam
Gnatae suae fuisse, quem ipsus olim mihi dederat. *Pa.* Scio.
Tantumne est ? *Ba.* Tantum. aderit continuo, hoc ubi ex te audierit.
Sed cessas ? *Pa.* Minime equidem : nam hodie mihi potestas haud data 'st ;

Ita curſando, atque ambulando totum hunc contrivi diem.
Ba. Quantam obtuli adventu meo laetitiam Pamphilo hodie !
Quot commodas res attuli ! quot autem ademi curas !
Gnatum ei reſtituo, qui pene harum, ipſiuſque opera periit :
Uxorem, quam numquam eſt ratus poſthac ſe habiturum, reddo :
Qua re ſuſpectus ſuo patri, & Phidippo fuit, exſolvi.
Hic adeo his rebus anulus fuit initium inveniundis.
Nam memini, abhinc menſes decem fere, ad me nocte prima
Confugere anhelantem domum, ſine comite, vini plenum,
Cum hoc anulo. extimui ilico. mi Pamphile, inquam, amabo.
Quid exanimatus es, obſecro ? aut unde anulum iſtum nactus ?
Dic mihi. ille alias res agere ſe ſimulare. poſtquam video,
Neſcio quid ſuſpicarier magis coepi : inſtare, ut dicat.
Homo ſe fatetur vi, in via, neſcio quam compreſſiſſe :
Dicitque ſeſe illi anulum, dum luctat, detraxiſſe.
Eum haec cognovit Myrrhina in digito modo me habentem.
Rogat, unde ſit ? narro omnia haec. inde 'ſt cognitio facta,
Philumenam compreſſam eſſe ab eo, & filium inde hunc natum.
Haec tot propter me gaudia illi contigiſſe laetor.
Etſi hoc meretrices aliae nolunt. neque enim eſt in rem noſtram,
Ut quiſquam amator nuptiis laetetur. verum, ecaſtor,
Numquam animum quaeſti gratia ad malas adducam partes.

Ego,

Ego, dum illo licitum 'st, usa sum benigno, & lepido, & comi.
Incommode mihi nuptiis evenit. factum fateor.
At,pol,me fecisse arbitror, ne id merito mihi eveniret.
Multa ex quo fuerint commoda, ejus incommoda aequom 'st ferre.

ACTUS V. SCENA IV.

PAMPHILUS. PARMENO. BACCHIS.

Pa. VIDE, mi Parmeno, etiam sodes, ut mihi haec certa & clara attuleris:
Ne me in breve conjicias tempus, gaudio hoc falso frui.
Par. Visum est. *Pa.* Certen'? *Par.* Certe. *Pa.* Deus sum, si hoc ita est. *Par.* Verum reperies.
Pa. Manedum, sodes. timeo, ne aliud credam, atque aliud nunties.
Par. Maneo. *Pa.* Sic te dixisse, opinor, invenisse Myrrhinam,
Bacchidem anulum suum habere. *Par.* Factum. *Pa.* Eum, quem olim ei dedi:
Eaque hoc te mihi nuntiare jussit. itane est factum? *Par.* Ita, inquam.
Pa. Quis me est fortunatior, venustatisque adeo plenior?
Egon' te pro hoc nuntio quid donem? quid? quid? nescio.
Par. At ego scio. *Pa.* Quid? *Par.* Nihil enim.
Nam neque in nuntio, neque in me ipso, tibi boni quid sit, scio.
Pa. Egon', qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,
Sinam sine munere a me abire? ah! nimium me ingratum putas.
Sed Bacchidem, eccam, video stare ante ostium!
Me exspectat, credo: adibo. *Ba.* Salve, Pamphile.
Pa. O Bacchis! ô mea Bacchis! servatrix mea.

Ba.

Ba. Bene factum, & volupe 'ſt. P*a*. Factis, ut credam, facis :
Antiquamque adeo tuam venuſtatem obtines,
Ut voluptati obitus, ſermo, adventus tuus, quocumque adveneris,
Semper ſiet. *Ba*. Ac tu, ecaſtor, morem antiquom, atque ingenium obtines :
Ut unus hominum homo te vivat nuſquam quiſquam blandior.
Pa. Ha! ha ! he ! tun' mihi iſtuc ? *Ba*. Recte amaſti, Pamphile, uxorem tuam :
Nam numquam ante hunc diem meis oculis eam, quod noſſem, videram.
Perliberalis viſa 'ſt. P*a*. Dic verum. *Ba*. Ita me Dî ament ! Pamphile.
P*a*. Dic mihi, harum rerum numquid dixti jam patri ? *Ba*. Nihil. P*a*. Neque opus eſt :
Adeo mutito : placet, non fieri hoc itidem, ut in Comoediis :
Omnia omnes ubi reſciſcunt : hic, quos par fuerat reſciſcere,
Sciunt : quos non autem aequom 'ſt ſcire, neque reſciſcent, neque ſcient.
Ba. Immo etiam, hoc qui occultari facilius credas, dabo.
Myrrhina ita Phidippo dixit, jurijurando meo
Se fidem habuiſſe, & propterea te ſibi purgatum. P*a*. Optume 'ſt :
Speroque hanc rem eſſe eventuram nobis ex ſententia.
P*ar*. Here, licetne ſcire ex te, hodie quid ſit, quod feci boni ?
Aut quid iſtuc eſt, quod vos agitis ? *Pa*. Non licet. P*ar*. Tamen ſuſpicor.
Egone hunc ab Orco mortuum ? quo pacto ? P*a*. Neſcis, Parmeno,

Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta aerumna extraxeris.
Par. Immo vero ſcio ; neque hoc imprudens feci. *Pa.* Ego iſtuc ſatis ſcio.
Par. An temere quidquam Parmenonem praetereat, quod facto uſus ſit ?
Pa. Sequere me intro, Parmeno. *Par.* Sequor. equidem plus hodie boni
Feci imprudens, quam ſciens ante hunc diem umquam. Plaudite !

CALLIOPIUS RECENSUI.

FINIS *HCYRAE.*

P. TERENTII

P. TERENTII

PHORMIO.

ACTA LUDIS ROMANIS. L. POSTUMIO ALBINO, L. CORNELIO MERULA AEDILIB. CURULIB. EGERE L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATILIUS PRAENESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDI. TIBIIS IMPARIB. TOTA GRAECA APOLLODORU EPIDICAZOMENOS. FACTA EST IV. C. FANNIO, M. VALERIO. COSS.

PERSONAE.

PROLOGUS.
ANTIPHO, *adolescens, filius Demiphonis.*
CHREMES, *senex, frater Demiphonis.*
CRATINUS, *advocatus.*
CRITO, *advocatus.*
DAVUS, *servus incerti heri.*
DEMIPHO, *senex, frater Chremetis.*
DORIO, *leno.*
GETA, *servus Demiphonis.*
HEGIO, *advocatus.*
NAUSISTRATA, *matrona, uxor Chremetis.*
PHAEDRIA, *adolescens, filius Chremetis.*
PHORMIO, *parasitus.*
SOPHRONA, *nutrix Phanii.*

PERSONAE MUTAE.

DORCIUM, *ancilla.*
PHANIUM, *adolescentula, filia Chremetis.*

C. SULPITII APOLLINARIS

P E R I O C H A

In Terentii Phormionem.

Chremetis frater aberat peregre Demipho,
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clam habebat Lemni uxorem, & filiam;
Athenis aliam conjugem: & amantem unice
Gnatum fidicinam. Mater e Lemno advenit
Athenas. moritur. Virgo sola (aberat Chremes)
Funus procurat. ibi eam visam Antipho
Quum amaret, opera Parasiti uxorem accipit.
Pater & Chremes reversi, fremere. dein minas
Triginta dant Parasito, ut illam conjugem
Haberet ipse. argento hoc emitur fidicina.
Uxorem retinet Antipho, a patruo agnitam.

M. ANT. MURETI Argumentum.

Chremes, & Demipho, fratres Athenienses erant. Chremes Athenis uxorem divitem, ac bene dotatam duxerat Nausistratam: & ex ea susceperat filium Phaedriam. Habebat Nausistrata, praeter caeteras opes, optima praedia in Lemno. Eo igitur Chremes quotannis, ad ea locanda, capiendosque fructus, commeabat. Dum illic residet, pauperculae cujusdam mulieris amore correptus, eam quoque ducit uxorem, & ex ea suscipit filiam Phanium: ac ne res emanaret, commutato nomine, Stilphonem se Lemni vocari jubet. Detrahebat autem e fructibus praediorum uxoris Atheniensis, quantum satis esset ad illam alteram una cum filia nutriendam: deinde Athenas reversus, aut calamitatem, aut vilitatem, aut tale

tale aliquid caussabatur. Erat Demiphoni filius Antipho. Quum igitur Phanium quindecim jam haberet annos, conveniunt inter se Chremes & Demipho, ut Chremes quidem & Lemniam uxorem, & Phanium Athenas clanculum adduceret; Demipho vero Phanium filio suo uxorem daret. Ejus rei causa proficiscitur in Lemnum Chremes. Eodem tempore accidit, ut Demiphoni quoque iter esset in Ciliciam. Abeuntes ambo, Getae (is Demiphonis servus erat) filios committunt suos. Profectis senibus, Phaedria se statim Citharistriae cujusdam amore implicat. Sed hoc erat incommodi, quod, qui a lenone emeret, quod daret, nihil habebat. Interea uxor e Lemno, quae, propter paupertatem, viri diutius forte, quam solebat, morantis adventum exspectare non posset, conscensa navi, Athenas una cum filia & nutrice ipsius venit: quaerunt Stilphonem frustra. Athenis, qui quemquam eo nomine nosset, reperiebatur nemo. Ibi mater (tanta eam aegritudo ceperat) moritur. Et funus una cum nutrice procurantem Phanium quum adspexisset Antipho, subito amore illius exarsit. Venit ad nutricem postridie, ut ejus sibi copiam faceret, obsecrans: illa se, nisi puellam uxorem duceret, facturam negat. Illi, quum & quidvis facere cuperet, & patrem absentem vereretur, parasitus Phormio hoc consilium dedit. Lex erat Athenis, ut orbas puellas, qui eis, genere proximi essent, ducere, aut si id nollent, dotem eis dare cogerentur. Ego, inquit parasitus, simulabo, me patri virginis amicum fuisse, ideoque caussam illius suscipere: vocabo te in judicium, tamquam illius cognatum, tecumque lege agam, ut eam ducas. Tu ita te defendes, ut mihi facilem victoriam praebeas: ita condemnabere. Sic fiet, ut & tu potiaris tua, & patre reverso, paratam excusationem habeas. Ita fiunt omnia, ut parasitus suaserat. Confectis jam nuptiis, eodem die ambo redeunt senes: turbari uterque: ille, quod filius indotatam uxorem, se absente, duxisset: hic, quod vereretur, ne, erepta sibi hac collocandae filiae occasione, tota-

res

res fieret palam. Eo ipso die, leno, Citharistriae, quam Phaedria amabat, dominus, nisi sibi pro ea triginta minae darentur, venditurum se eam, minitabatur. Ad eas conficiendas hanc fallaciam Geta confingit: ait senibus, se cum Phormione collocutum: Phormionem vero, si sibi dotis triginta minae darentur, paratum eam uxorem accipere, quam duxisset Antipho. Eam pecuniam Demipho a Chremete sumtam numerat Phormioni: is eam Phaedriae, Phaedria lenoni pro amica tradit. Quum haec jam confecta essent, agnoscitur Phanium. Ibi vero senes gaudere, quod, quas nuptias ipsi facere moliebantur, eae ipsis absentibus, atque inscientibus, factae essent. Sed dolebant, sibi periisse triginta minas. Eas dum a Phormione, primo blanditiis, postea etiam per vim eripere conantur; Phormio, qui jam de duabus Chremetis uxoribus, deque tota re intellexerat, inclamat Nausistratam, eique aperit omnia. Illa, quum aliquamdiu de viro conquesta esset, tandem placatur, filiique ipsius judicio omnia se permissuram pollicetur.

Publii

PUBLII TERENTII Carthaginiensis

P H O R M I O.

PROLOGUS.

POSTQUAM *Poëta vetus Poëtam non potest*
Retrahere ab studio; & transdere hominem in otium,
Maledictis deterrere, ne scribat, parat.
Qui ita dictitat, quas antehac fecit fabulas,
Tenui esse oratione, & scriptura levi:
Quia nusquam insanum scripsit adolescentulum
Cervam videre fugere, sectari canes:
Et eam plorare, orare, ut subveniat sibi.
Quod si intelligeret, quum stetit olim nova,
Actoris opera magis stetisse, quam sua:
Minus multo audacter, quam nunc laedit, laederet.
Nunc si quis est, qui hoc dicat, aut sic cogitet:
Vetus si Poëta non lacessisset prior,
Nullum invenire Prologum potuisset novus,
Quem diceret, nisi haberet, cui malediceret?
Is sibi responsum hoc habeat: in medio omnibus
Palmam esse positam, qui artem tractant Musicam.
Ille ad famem hunc ab studio studuit rejicere:
Hic respondere voluit, non lacessere.
Benedictis si certasset, audisset bene.
Quod ab ipso allatum est, id sibi esse rellatum putet.
De illo jam finem faciam dicundi mihi,
Peccandi quum ipse de se finem non facit.
Nunc quid velim, animum attendite. Adporto novam,
Epidicazomenon quam vocant Comoediam
Graeci: Latini Phormionem nominant:
Quia primas qui partes aget, is erit Phormio
Parasitus, per quem res agetur maxume.

Voluntas

Voluntas vostra si ad Poëtam accesserit,
Date operam: adeste aequo animo per silentium:
Ne simili utamur fortuna, atque usi sumus,
Quum per tumultum noster grex motus loco 'st.
Quem actoris virtus nobis restituit locum;
Bonitasque vostra adjutans, atque aequanimitas.

ACTUS I. SCENA I.

DAVUS.

AMICUS summus meus, & popularis Geta,
Heri ad me venit: erat ei de ratiuncula
Jampridem apud me relliquom pauxillulum
Nummorum: id ut conficerem. confeci. adfero.
Nam herilem filium ejus duxisse audio
Uxorem. ei, credo, munus hoc corraditur.
Quam inique comparatum est! hi qui minus habent,
Ut semper aliquid addant divitioribus.
Quod ille unciatim vix de demenso suo,
Suum defrudans genium, comparsit miser,
Id illa universum abripiet: haud existumans
Quanto labore partum. porro autem Geta
Ferietur alio munere, ubi hera pepererit:
Porro autem alio, ubi erit puero natalis dies:
Ubi initiabunt. omne hoc mater auferet:
Puer causa erit mittundi. Sed videon' Getam?

ACTUS I. SCENA II.

GETA. DAVUS.

Ge. SI quis me quaeret rufus. *Da.* Praesto est; desine. *Ge.* Oh!
At ego obviam conabar tibi, Dave. *Da.* Accipe. hem!
Lectum est: conveniet numerus, quantum debui.
Ge. Amo te, & non neglexisse, habeo gratiam.
Da. Praesertim ut nunc sunt mores: adeo res redit:
Si quis quid reddit, magna habenda 'st gratia.

Sed

Sed quid tu es triſtis? *Ge.* Egone? neſcis, quo in metu, &
Quanto in periclo ſimus. *Da.* Quid iſtuc eſt? *Ge.* Scies:
Modo ut tacere poſſis. *Da.* Abi ſis, inſciens:
Cujus tu fidem in pecunia perſpexeris,
Verere verba ei credere? ubi quid mihi lucri eſt,
Te fallere? *Ge.* Ergo auſculta. *Da.* Hanc operam tibi dico.
Ge. Senis noſtri, Dave, fratrem majorem Chremem
Noſtin'? *Da.* Quidni? *Ge.* Quid? ejus gnatum Phaedriam?
Da. Tamquam te. *Ge.* Evenit, ſenibus ambobus ſimul
Iter, illi in Lemnum ut eſſet, noſtro in Ciliciam,
Ad hoſpitem antiquom. is ſenem per epiſtolas
Pellexit, modo non montes auri pollicens.
Da. Cui tanta erat res, & ſupererat? *Ge.* Deſinas:
Sic eſt ingenium. *Da.* Oh! regem me eſſe oportuit.
Ge. Abeuntes ambo hic tum ſenes, me filiis
Relinquunt quaſi magiſtrum. *Da.* O Geta! provinciam
Cepiſti duram. *Ge.* Mihi uſus venit, hoc ſcio.
Memini relinqui me, Deo irato meo.
Coepi advorſari primo. Quid verbis opus eſt?
Seni fidelis dum ſum, ſcapulas perdidi.
Da. Venere in mentem mihi iſthaec: nam quae inſcitia eſt,
Advorſum ſtimulum calces? *Ge.* Coepi iis omnia
Facere, obſequi quae vellent. *Da.* Sciſti uti foro.
Ge. Noſter mali nihil quidquam primo. hic Phaedria
Continuo quamdam nactus eſt puellulam

Cithariſtriam : hanc amare coepit perdite.
Ea ſerviebat lenoni impuriſſimo :
Neque quod daretur quidquam, id curarant patres.
Reſtabat aliud nihil, niſi oculos paſcere,
Sectari, in ludum ducere, & reducere.
Nos otioſi operam dabamus Phaedriae.
In quo haec diſcebat ludo, ex advorſum ei loco
Tonſtrina erat quaedam. hic ſolebamus fere
Plerumque eam opperiri, dum inde iret domum.
Interea dum ſedemus illic, intervenit
Adoleſcens quidam lacrumans. nos mirarier :
Rogamus, quid ſit ? numquam aeque, inquit, a modo,
Paupertas mihi onus viſum eſt, & miſerum, & grave
Modo quamdam vidi virginem hic viciniae
Miſeram, ſuam matrem lamentari mortuam.
Ea ſita erat ex advorſum : neque illi benevolens,
Neque notus, neque cognatus, extra unam aniculam,
Quiſquam aderat, qui adjutaret funus. miſeritum 'ſt.
Virgo ipſa facie egregia. quid verbis opu' 'ſt ?
Commorat omnes nos. ibi continuo Antipho :
Voltiſne eamus viſere ? alius : cenſeo.
Eamus. duc nos ſodes. Imus : venimus :
Videmus. virgo pulchra ! &, quo magis diceres,
Nihil aderat adjumenti ad pulchritudinem.
Capillus paſſus, nudus pes, ipſa horrida :
Lacrumae, veſtitus turpis : ut, ni vis boni
In ipſa ineſſet forma, haec formam extinguerent.
Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo,
Satis, inquit, ſcita 'ſt. noſter vero. *Da.* Jam ſcio :
Amare coepit. *Ge.* Scin' quam ? quo evadat, vide.
Poſtridie ad anum recta pergit. obſecrat,
Sibi ut ejus faciat copiam. illa enim ſe negat :
Neque

Neque eum aequom ait facere. illam civem esse Atticam,
Bonam, bonis prognatam. si uxorem velit,
Lege id licere facere : sin aliter, negat.
Noster, quid ageret, nescire : & eam ducere
Cupiebat, & metuebat absentem patrem.
Da. Non, si redisset, ei pater veniam daret ?
Ge. Illene indotatam virginem, atque ignobilem
Daret illi ? numquam faceret. *Da*. Quid fit denique ?
Ge. Quid fiat ? est parasitus quidam Phormio,
Homo confidens : qui, illum Di omnes perduint !
Da. Quid is fecit ? *Ge*. Hoc consilium, quod dicam, dedit.
Lex est, ut orbae, qui sunt genere proxumi,
Eis nubant : & illos ducere eadem haec lex jubet.
Ego te cognatum dicam, & tibi scribam dicam :
Paternum amicum me adsimulabo virginis :
Ad judices veniemus : qui fuerit pater,
Quae mater ; quî cognata tibi sit ; omnia haec
Confingam : quod erit mihi bonum, atque commodum,
Quum tu horum nihil refelles, vincam scilicet.
Pater aderit. mihi paratae lites. quid mea ?
Illa quidem nostra erit. *Da*. Jocularem audaciam !
Ge. Persuasit homini : factum est : ventum est : vincimur :
Duxit. *Da*. Quid narras ! *Ge*. Hoc, quod audis. *Da*. O Geta,
Quid te futurum est ! *Ge*. Nescio hercle. unum hoc scio :
Quod fors feret, feremus aequo animo. *Da*. Placet :
Hem ! istuc viri officium 'st. *Ge*. In me omnis spes mihi est.

Da. Laudo. *Ge*. Ad precatorem adeam, credo, qui mihi
Sic oret: nunc amitte, quaeso, hunc: caeterum
Posthac, si quidquam, nihil precor. tantummodo
Non addat: ubi ego hinc abiero, vel occidito.
Da. Quid paedagogus ille, qui Citharistriam?
Quid rei gerit? *Ge*. Sic, tenuiter. *Da*. Non multum habet,
Quod det, fortasse. *Ge*. Immo nihil, nisi spem meram.
Da. Pater ejus rediit, an non? *Ge*. Nondum. *Da*. Quid? senem
Quoad exspectatis vostrum? *Ge*. Non certum scio:
Sed epistolam ab eo adlatam esse audivi modo,
Et ad portitores esse delatam. hanc petam.
Da. Numquid, Geta, aliud me vis? *Ge*. Ut bene sit tibi!
Puer, heus! nemon' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

ACTUS I. SCENA III.

ANTIPHO. PHAEDRIA.

An. ADEON' rem rediisse, ut qui mihi consultum optume velit esse,
Phaedria, patrem ut extimescam, ubi in mentem ejus adventi venit?
Quod ni fuissem incogitans, ita eum exspectarem, ut par fuit.
Ph. Quid istuc est? *An*. Rogitas? qui tam audacis facinoris mihi conscius sis?
Quod utinam ne Phormioni id suadere in mentem incidisset;
Neu me cupidum eo impulisset, quod mihi principium est mali.
Non potitus essem: fuisset tum illos mihi aegre aliquot dies:
At

At non quotidiana cura haec angeret animum. *Ph.* Audio.
An. Dum exſpecto, quam mox veniat, qui adimat hanc mihi conſuetudinem.
Ph. Aliis, quia deſit, quod amant, aegre 'ſt: tibi, quia ſupereſt, dolet.
Amore abundas, Antipho.
Nam tua quidem hercle certo vita haec expetenda optandaque eſt.
Ita me Di bene ament, ut mihi liceat tam diu, quod amo, frui;
Jam depeciſci morte cupio. tu conjicito caetera;
Quid ego ex hac inopia nunc capiam; & quid tu ex hac copia.
Ut ne addam, quod ſine ſumtu ingenuam, liberalem nactus es:
Quod habes, ita ut voluiſti, uxorem ſine mala fama: palam
Beatus: ni unum hoc deſit, animus qui modeſte iſtaec ferat.
Et ſi tibi res ſit cum eo lenone, quocum mihi eſt, tum ſentias.
Ita plerique ingenio ſumus omnes, noſtri noſmet poenitet.
An. At tu mihi contra nunc videre fortunatus, Phaedria,
Cui de integro eſt poteſtas etiam conſulendi, quid velis:
Retinere, amare, amittere. ego in eum incidi infelix locum,
Ut neque mihi ejus ſit amittendi, nec retinendi copia.
Sed quid hoc eſt? videon' ego Getam currentem huc advenire?

Is eſt ipſus. hei timeo miſer, quam hic nunc mihi nuntiet rem.

ACTUS I. SCENA IV.

GETA. ANTIPHO. PHAEDRIA.

Ge. NULLUS es, Geta, niſi jam aliquod tibi conſilium celere repperis :
Ita nunc imparatum ſubito tanta te impendent mala :
Quae neque uti devitem, ſcio, neque quo modo me inde extraham.
Nam non poteſt celari noſtra diutius jam audacia :
Quae ſi non aſtu providentur, me aut herum peſſum dabunt.
An. Quidnam ille commotus venit ?
Ge. Tum, temporis mihi punctum ad hanc rem eſt. herus adeſt. *An.* Quid iſtuc mali 'ſt ?
Ge. Quod quum audierit, quod ejus remedium inveniam iracundiae ?
Loquarne ? incendam. taceam ? inſtigem. purgem me ? laterem lavem.
Eheu me miſerum ! quum mihi paveo, tum Antipho me excruciat animi:
Ejus me miſeret : ei nunc timeo : is nunc me retinet. nam abſque eo eſſet,
Recte ego mihi vidiſſem, & ſenis eſſem ultus iracundiam :
Aliquid convaſaſſem, atque hinc me conjicerem protinus in pedes.
An. Quam hic fugam, aut furtum parat ?
Ge. Sed ubi Antiphonem reperiam ? aut qua quaerere inſiſtam via ?
Ph. Te nominat. *An.* Neſcio, quod magnum hoc nuntio exſpecto malum.
Ph. Ah ! ſanuſne es ? *Ge.* Domum ire pergam : ibi plurimum 'ſt. *Ph.* Revocemus

Hominem,

Hominem. *An.* Sta ilico. *Ge.* Hem!
Satis pro imperio! quiſquis es. *An.* Geta. *Ge.* Ipſe eſt, quem volui obviam.
An. Cedo, quid portas, obſecro? atque id, ſi potes, verbo expedi.
Ge. Faciam. *An.* Eloquere. *Ge.* Modo apud portum. *An.* Meumne? *Ge.* Intellexti. *An.* Occidi! *Ge.* Hem!
An. Quid agam? *Ph.* Quid ais? *Ge.* Hujus patrem vidiſſe me, patruum tuum.
An. Nam quod ego huic nunc ſubito exitio remedium inveniam miſer!
Quod ſi eo meae fortunae redeunt, Phanium, abs te ut diſtrahar,
Nulla 'ſt mihi vita expetunda. *Ge.* Ergo iſtaec quum ita ſint, Antipho,
Tanto magis te advigilare aequom eſt. fortis fortuna adjuvat.
An. Non ſum apud me. *Ge.* Atqui opus eſt nunc cum maxume ut ſis, Antipho.
Nam ſi ſenſerit te timidum pater eſſe, arbitrabitur
Commeruiſſe culpam. *Ph.* Hoc verum eſt. *An.* Non poſſum immutarier.
Ge. Quid faceres, ſi aliud gravius tibi nunc faciundum foret?
An. Quum hoc non poſſum, illud minus poſſem. *Ge.* Hoc nihil eſt, Phaedria: ilicet.
Quid hic conterimus operam fruſtra? quin abeo? *Ph.* Et quidem ego. *An.* Obſecro:
Quid ſi adſimulo? ſatin' eſt? *Ge.* Garris. *An.* Voltum contemplamini: hem!
Satin' ſic eſt? *Ge.* Non. *An.* Quid ſi ſic? *Ge.* Propemodum. *An.* Quid ſi ſic? *Ge.* Sat eſt.
Hem! iſtuc ſerva: & verbum verbo, par pari ut reſpondeas,

Ne te iratus suis saevidicis dictis protelet. *An.* Scio.
Ge. Vi coactum te esse invitum, lege, judicio. tenes?
Sed quis hic est senex, quem video in ultima platea? *An.* Ipsus est:
Non possum adesse. *Ge.* Ah! quid agis? quo abis, Antipho? mane,
Mane, inquam. *An.* Egomet me novi, & peccatum meum:
Vobis commendo Phanium, & vitam meam.
Ph. Geta, quid nunc fiet? *Ge.* Tu jam lites audies:
Ego plectar pendens, nisi quid me fefellerit.
Sed quod modo hic nos Antiphonem monuimus,
Id nosmet ipsos facere oportet, Phaedria.
Ph. Aufer mihi; oportet: quin tu, quod faciam, impera.
Ge. Meministin' olim ut fuerit vostra oratio,
In re incipiunda ad defendendam noxiam.
Justam illam causam, facilem, vincibilem, optumam?
Ph. Memini. *Ge.* Hem! nunc ipsa 'st opus ea: aut, si quid potest,
Meliore, & callidiore. *Ph.* Fiet sedulo.
Ge. Nunc prior adito tu: ego in subsidiis hic ero
Succenturiatus, si quid deficies. *Ph.* Age.

ACTUS II. SCENA I.

DEMIPHO. GETA. PHAEDRIA.

De. ITANE tandem uxorem duxit Antipho injussu meo?
Nec meum imperium: age, mitto imperium: non simultatem meam
Revereri saltem? non pudere? ô facinus audax: ô Geta
Monitor! *Ge.* Vix tandem. *De.* Quid mihi dicent? aut quam causam reperient?
Demiror. *Ge.* Atqui reperi jam: aliud cura. *De.* Anne hoc dicent mihi,

Invitus

Invitus feci: lex coëgit? audio, & fateor. *Ge.* Places.
De. Verum ſcientem, tacitum, cauſam tradere advorſariis:
Etiamne id lex coëgit? *Ph.* Illud durum. *Ge.* Ego expediam: ſine.
De. Incertum eſt, quid agam: quia praeter ſpem, atque incredibile hoc mihi obtigit:
Ita ſum inritatus, animum ut nequeam ad cogitandum inſtituere.
Quamobrem omnes, quum ſecundae res ſunt maxume, tum maxume
Meditari ſecum oportet, quo pacto advorſam aerumnam ferant:
Pericla, damna, exilia. peregre rediens ſemper cogitet,
Aut filii peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filiae.
Communia eſſe haec: fieri poſſe: ut ne quid animo ſit novum.
Quidquid praeter ſpem eveniat, omne id deputare eſſe in lucro.
Ge. O Phaedria, incredibile eſt, quantum herum anteeo ſapientia.
Meditata mihi ſunt omnia mea incommoda: herus ſi redierit,
Molendum uſque in piſtrino: vapulandum: habendae compedes:
Opus ruri faciundum. horum nihil quidquam accidet animo novum.
Quidquid praeter ſpem eveniet, omne id deputabo eſſe in lucro.
Sed quid ceſſas hominem adire, & blande in principio alloqui?
De. Phaedriam mei fratris video filium mihi ire obviam.

Ph. Mi patrue, ſalve. *De.* Salve. ſed ubi eſt Antipho?
Ph. Salvom advenire. *De.* Credo. hoc reſponde mihi.
Ph. Valet. hic eſt. ſed ſatin' omnia ex ſententia?
De. Vellem quidem. *Ph.* Quid iſtuc? *De.* Rogitas, Phaedria?
Bonas, me abſente, hic confeciſtis nuptias!
Ph. Eho, an id ſuccenſes nunc illi? *Ge.* O artificem probum!
De. Egone illi non ſuccenſeam? ipſum geſtio
Dari mihi in conſpectum, nunc ſua culpa ut ſciat
Lenem patrem illum factum me eſſe acerrimum.
Ph. Atqui nihil fecit, patrue, quod ſuccenſeas.
De. Ecce autem ſimilia omnia: omnes congruunt:
Unum cognoris, omnes noris. *Ph.* Haud ita 'ſt.
De. Hic in noxa eſt: ille ad defendendam cauſam adeſt.
Quom ille eſt, hic praeſto eſt: tradunt operas mutuas.
Ge. Probe horum facta imprudens depinxit ſenex.
De. Nam ni haec ita eſſent, cum illo haud ſtares, Phaedria.
Ph. Si eſt, patrue, culpam ut Antipho in ſe admiſerit,
Ex qua re minus rei foret aut famae temperans:
Non cauſam dico, quin, quod meritus ſit, ferat.
Sed ſi quis forte malitia fretus ſua,
Inſidias noſtrae fecit adoleſcentiae,
Ac vicit: noſtrane ea culpa eſt, an judicum?
Qui ſaepe propter invidiam adimunt diviti,
Aut propter miſericordiam addunt pauperi?
Ge. Ni noſſem cauſam, crederem vera hunc loqui.
De. An quiſquam judex eſt, qui poſſit noſcere
Tua juſta: ubi tute verbum non reſpondeas,
Ita ut ille fecit? *Ph.* Functus adoleſcentuli eſt
Officium liberalis. poſtquam ad judices

Ventum

Ventum eſt, non potuit cogitata proloqui:
Ita eum tum timidum ibi obſtupefecit pudor.
Ge. Laudo hunc. ſed ceſſo adire quam primum ſenem?
Here, ſalve: ſalvom te adveniſſe gaudeo. *De.* Ho!
Bone cuſtos, ſalve: columen vero familiae,
Cui commendavi filium hinc abiens meum.
Ge. Jam dudum te omnes nos accuſare audio
Immerito: & horum me omnium immeritiſſimo.
Nam quid me in hac re facere voluiſti tibi?
Servom hominem cauſam orare leges non ſinunt:
Neque teſtimonii dictio eſt. *De.* Mitto omnia:
Addo iſtuc: imprudens timuit adoleſcens: ſino.
Tu ſervos. verum ſi cognata eſt maxume,
Non fuit neceſſe habere: ſed, id quod lex jubet,
Dotem daretis: quaereret alium virum.
Qua ratione inopem potius ducebat domum?
Ge. Non ratio, verum argentum deerat. *De.* Sumeret
Alicunde. *Ge.* Alicunde! nihil eſt dictu facilius.
De. Poſtremo, ſi nullo alio pacto, foenore.
Ge. Hui! dixti pulchre, ſiquidem quiſquam crederet
Te vivo. *De.* Non, non ſic futurum 'ſt: non poteſt.
Egon' illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?
Nihil ſuave meritum 'ſt. hominem commonſtrarier
Mihi iſtum volo, aut, ubi habitet, demonſtrarier.
Ge. Nempe Phormionem? *De.* Iſtum patronum mulieris.
Ge. Jam faxo hic aderit. *De.* Antipho ubi nunc eſt? *Ph.* Foris.
De. Abi, Phaedria: eum require, atque adduce huc. *Ph.* Eo
Recta via equidem illuc. *Ge.* Nempe ad Pamphilam.
De. At ego Deos Penates hinc ſalutatum domum
Devortar: inde ibo ad forum, atque aliquot mihi

Amicos advocabo, ad hanc rem qui adſient,
Ut ne imparatus ſim, ſi adveniat Phormio.

ACTUS II. SCENA II.

PHORMIO. GETA.

Ph. ITane patris ais conſpectum veritum hinc abiſſe? *Ge.* Admodum.
Ph. Phanium relictam ſolam? *Ge.* Sic. *Ph.* Et iratum ſenem?
Ge. Oppido. *Ph.* At te ſumma ſolum, Phormio, rerum redit.
Tute hoc intriſti: tibi omne eſt exedendum. accingere.
Ge. Obſecro te. *Ph.* Si rogabit? *Ge.* In te ſpes eſt. *Ph.* Eccere.
Quid ſi reddet? *Ge.* Tu impuliſti. *Ph.* Sic opinor. *Ge.* Subveni.
Ph. Cedo ſenem! jam inſtructa ſunt mihi in corde conſilia omnia.
Ge. Quid ages? *Ph.* Quid vis, niſi uti maneat Phanium, atque ex crimine hoc
Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram derivem ſenis?
Ge. O vir fortis, atque amicus! verum hoc ſaepe, Phormio,
Vereor, ne iſtaec fortitudo in nervom erumpat denique. *Ph.* Ah!
Non ita eſt: factum eſt periclum: jam pedum viſa 'ſt via.
Quot me cenſes homines jam deverberaſſe uſque ad necem?
Hoſpites, tum cives? quo magis novi, tanto ſaepius.
Cedo dum, en umquam injuriarum audiſti mihi ſcriptam dicam?
Ge. Quî iſtuc? *Ph.* Quia non rete accipitri tenditur, neque miluo,

Qui male faciunt nobis : illis, qui nihil faciunt, tenditur.
Quia enim in illis fructus est : in illis opera luditur.
Aliis aliunde est periclum, unde aliquid abradi potest :
Mihi sciunt nihil esse. dices, ducent damnatum domum.
Alere nolunt hominem edacem. Et sapiunt, mea quidem sententia,
Pro maleficio si beneficium summum nolunt reddere.
Ge. Non potest satis pro merito ab illo tibi referri gratia.
Ph. Immo enim nemo satis pro merito gratiam regi refert.
Ten' asymbolum venire! unctum, atque lautum e balneis,
Otiosum ab animo : quum ille & cura, & sumtu absumitur,
Dum tibi sit, quod placeat : ille ringitur, tu rideas :
Prior bibas, prior decumbas : coena dubia apponitur?
Ge. Quid istuc verbi est? *Ph.* Ubi tu dubites, quid sumas potissimum.
Haec, cum rationem ineas, quam sint suavia, & quam cara sint :
Ea qui praebet, non tu hunc habeas plane praesentem Deum?
Ge. Senex adest : vide, quid agas. prima coitio 'st acerrima.
Si eam sustinueris, postilla jam, ut lubet, ludas licet.

ACTUS II. Scena III.

Demipho. Geta. Phormio.

De. EN umquam cuiquam contumeliosius
Audistis factam injuriam, quam haec est mihi?
Adeste, quaeso. *Ge.* Iratus est. *Ph.* Quin tu hoc age. 'st!
Jam ego hunc agitabo. Prô Deum immortalium!

Negat Phanium eſſe hanc ſibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat eſſe cognatam? *Ge.* Negat.
Ph. Neque ejus patrem ſe ſcire, qui fuerit? *Ge.* Negat.
De. Ipſum eſſe opinor, de quo agebam. ſequimini.
Ph. Nec Stilphonem ipſum ſcire, qui fuerit? *Ge.*
Negat.
Ph. Quia egens relicta eſt miſera, ignoratur parens:
Negligitur ipſa. vide; avaritia quid facit!
Ge. Si herum inſimulabis avaritiae, male audies.
De. O audaciam! etiam me ultro accuſatum advenit?
Ph. Nam jam adoleſcenti nihil eſt, quod ſuccenſeam,
Si illum minus norat: quippe homo jam grandior,
Pauper, cui opera vita erat, ruri fere
Se continebat: ibi agrum de noſtro patre
Colendum habebat. ſaepe interea mihi ſenex
Narrabat, ſe hunc negligere cognatum ſuum:
At quem virum! quem ego viderim in vita optimum.
Ge. Videas te, atque illum, ut narras. *Ph.* In malam
crucem!
Nam ni ita eum exiſtumaſſem, numquam tam graves
Ob hanc inimicitias caperem in noſtram familiam,
Quam is aſpernatur nunc tam illiberaliter.
Ge. Pergin' hero abſenti male loqui, impuriſſime?
Ph. Dignum autem hoc illo eſt. *Ge.* Ain' tandem?
Carcer! *De.* Geta.
Ge. Bonorum extortor, legum contortor. *De.* Geta.
Ph. Reſponde. *Ge.* Quis homo eſt? ehem! *De.* Tace.
Ge. Abſenti tibi
Te indignas, ſeque dignas contumelias
Numquam ceſſavit dicere hodie. *De.* Ohe! deſine.
Adoleſcens, primum abs te hoc bona venia peto,
Si tibi placere potis eſt, mihi ut reſpondeas:
Quem amicum tuum ais fuiſſe illum? explana mihi:
Et qui cognatum me ſibi eſſe diceret.
Ph. Proinde expiſcare, quaſi non noſſes. *De.* Noſſem?
Ph. Ita.

De.

De. Ego me nego: tu, qui ais, redige in memoriam.
Ph. Eho! tu sobrinum tuum non noras? *De.* Enicas;
Dic nomen. *Ph.* Nomen? maxume. *De.* Quid nunc taces?
Ph. Perii hercle! nomen perdidi. *De.* Hem! quid ais? *Ph.* Geta,
Si meministi id quod olim dictum est, subjice. hem!
Non dico. quasi non noris, tentatum advenis.
De. Egone autem tento? *Ge.* Stilpho. *Ph.* Atque adeo quid mea?
Stilpho est. *De.* Quem dixti? *Ph.* Stilphonem, inquam, noveras?
De. Neque ego illum noram: neque mihi cognatus fuit
Quisquam isthoc nomine. *Ph.* Itane? non te horum pudet?
At si talentûm rem reliquisset decem.
De. Di tibi male faciant! *Ph.* Primus esses, memoriter
Progeniem vostram usque ab avo atque atavo proferens.
De. Ita ut dicis. ego tum si advenissem, qui mihi
Cognata ea esset, dicerem. itidem tu face.
Cedo, qui est cognata? *Ge.* Eu, noster! recte: heus tu! cave.
Ph. Dilucide expedivi; quibus me oportuit
Judicibus. tum, si id falsum fuerat, filius
Cur non refellit? *De.* Filium narras mihi?
Cujus de stultitia dici, ut dignum est, non potest.
Ph. At tu, qui sapiens es, magistratus adi;
Judicium de eadem causa iterum ut reddant tibi:
Quandoquidem solus regnas; & soli licet
Hic de eadem causa bis judicium adipiscier.
De. Etsi mihi facta injuria 'st, verumtamen
Potius, quam lites secter, aut quam te audiam,
Itidem ut cognata si sit, id quod lex jubet
Dotem dare, abduce hanc; minas quinque accipe.

Ph.

Ph. Ha, ha, he! homo fuavis. *De.* Quid eft? num iniquum poftulo?
An ne hoc quidem adipifcar ego, quod jus publicum eft?
Ph. Itane tandem, quaefo? item, ut meretricem, ubi abufus fis,
Mercedem dare lex jubet ei, atque amittere? an,
Ut ne quid turpe civis in fe admitteret,
Propter egeftatem, proximo juffa 'ft dari,
Ut cum uno aetatem degeret? quod tu vetas.
De. Ita, proxumo quidem: at nos unde? aut quamobrem? *Ph.* Ohe!
Actum, ajunt, ne agas. *De.* Non agam? immo haud definam,
Donec perfecero hoc. *Ph.* Ineptis. *De.* Sine modo.
Ph. Poftremo tecum nihil rei nobis, Demipho eft.
Tuus eft damnatus gnatus, non tu: nam tua
Praeterierat jam ad ducendum aetas. *De.* Omnia haec
Illum putato, quae ego nunc dico, dicere:
Aut quidem cum uxore hac, ipfum prohibebo domo.
Ge. Iratus eft. *Ph.* Tute idem melius feceris.
De. Itane es paratus facere me advorfum omnia,
Infelix? *Ph.* Metuit hic nos, tametfi fedulo
Diffimulat. *Ge.* Bene habent tibi principia. *Ph.* Quin, quod eft
Ferendum, feras. tuis dignum factis feceris:
Ut amici inter nos fimus. *De.* Egon' tuam expetam
Amicitiam? aut te vifum, aut auditum velim?
Ph. Si concordabis cum illa, habebis, quae tuam
Senectutem oblectet. refpice aetatem tuam.
De. Te oblectet! tibi habe. *Ph.* Minue vero iram. *De.* Hoc age:
Satis jam verborum eft. nifi tu properas mulierem
Abducere, ego illam ejiciam. dixi, Phormio.
Ph. Si tu illam adtigeris fecus, quam dignum eft, liberam,

Dicam

Dicam tibi impingam grandem. dixi, Demipho.
Si quid opus fuerit, heus! domo me. *Ge.* Intelligo.

ACTUS II. SCENA IV.

DEMIPHO. GETA. HEGIO. CRATINUS. CRITO.

De. QUANTA me cura & sollicitudine afficit
Gnatus, qui me & se hisce impedivit nuptiis!
Neque mihi in conspectum prodit; ut saltem sciam,
Quid de hac re dicat, quidve sit sententiae.
Abi tu; vise, redieritne jam, an nondum, domum.
Ge. Eo. *De.* Videtis, quo in loco res haec siet.
Quid ago? dic, Hegio. *He.* Ego Cratinum censeo,
Si tibi videtur. *De.* Dic, Cratine. *Cra.* Mene vis?
De. Te. *Cra.* Ego, quae in rem tuam sint, ea velim facias. mihi
Sic hoc videtur: quod te absente hic filius
Egit, restitui in integrum, aequom est, & bonum,
Et id impetrabis. dixi. *De.* Dic nunc, Hegio.
He. Ego sedulo hunc dixisse credo. verum ita est,
Quot homines, tot sententiae: suus cuique mos.
Mihi non videtur, quod sit factum legibus,
Rescindi posse: & turpe inceptu est. *De.* Dic, Crito.
Cri. Ego amplius deliberandum censeo:
Res magna est. *He.* Numquid nos vis? *De.* Fecistis probe:
Incertior sum multo, quam dudum. *Ge.* Negant
Rediisse. *De.* Frater est exspectandus mihi:
Is quod mihi dederit de hac re consilium, id sequar.
Percontatum ibo ad portum, quoad se recipiat.
Ge. At ego Antiphonem quaeram, ut, quae acta hic sint, sciat.
Sed eccum ipsum video in tempore huc se recipere.

ACTUS III. SCENA I.

ANTIPHO. GETA.

An. ENIMVERO, Antipho, multimodis cum isthoc animo es vituperandus,

Itane

Itane hinc abisse: & vitam tuam tutandam aliis dedisse?
Alios tuam rem credidisti magis, quam tete, animadversuros?
Nam, ut ut erant alia, illi certe, quae nunc tibi domi est, consuleres,
Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali.
Cujus nunc miserae spes opesque sunt in te uno omnes sitae.
Ge. Equidem, here, nos jam dudum hic te absentem incusamus, qui abieris.
An. Te ipsum quaerebam. *Ge.* Sed ea causa nihilo magis defecimus.
An. Loquere, obsecro! quonam in loco sunt res, & fortunae meae:
Numquid patri subolet? *Ge.* Nihil etiam. *An.* Et quid spei porro 'st? *Ge.* Nescio. *An.* Ah!
Ge. Nisi Phaedria haud cessavit pro te eniti. *An.* Nihil fecit novi.
Ge. Tum Phormio itidem in hac re, ut in aliis, strenuum hominem praebuit.
An. Quid is fecit? *Ge.* Confutavit verbis admodum iratum patrem.
An. Eu! Phormio. *Ge.* Ego quod potui, porro. *An.* Mi Geta, omnes vos amo.
Ge. Sic habent principia sese, ut dico. adhuc tranquilla res est.
Mansurusque patruum pater est, dum huc adveniat. *An.* Quid eum? *Ge.* Ut Ajebat,
De ejus consilio sese velle facere, quod ad hanc rem attinet.
An. Quantus metus est mihi, venire huc salvom nunc patruum, Geta!
Nam per ejus unam, ut audio, aut vivam, aut moriar, sententiam.

Ge.

Ge. Phaedria tibi adest. *An.* Ubinam? *Ge.* Eccum, ab sua palaestra exit foras.

ACTUS III. SCENA II.

PHAEDRIA. DORIO. ANTIPHO. GETA.

Ph. Dorio, audi, obsecro. *Do.* Non audio. *Ph.* Parumper. *Do.* Quin omitte me.

Ph. Audi, quod dicam. *Do.* At enim taedet jam audire eadem millies.

Ph. At nunc dicam, quod lubenter audias. *Do.* Loquere, audio.

Ph. Nequeo te exorare, ut maneas triduum hoc? quo nunc abis?

Do. Mirabar, si tu mihi quidquam adferres novi.

An. Hei! metuo lenonem, ne quid suo suat capiti. *Ge.* Idem ego metuo.

Ph. Non mihi credis? *Do.* Hariolare. *Ph.* Sin fidem do. *Do.* Fabulae!

Ph. Foeneratum istuc beneficium tibi pulchre dices. *Do.* Logi!

Ph. Crede mihi, gaudebis facto. verum hercle hoc est. *Do.* Somnia!

Ph. Experire, non est longum. *Do.* Cantilenam eandem canis.

Ph. Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus, tu. *Do.* Garri modo.

Ph. Adeon' ingenio esse duro te atque inexorabili,
Ut neque misericordia, neque precibus molliri queas?

Do. Adeon' te esse incogitantem, atque impudentem, Phaedria,
Ut phaleratis dictis ducas me; & meam ductes gratiis?

An. Miseritum 'st. *Ph.* Hei! veris vincor. *Ge.* Quam uterque est similis sui!

Ph. Neque, Antipho alia quum occupatus esset sollicitudine,
Tum hoc esse mihi objectum malum! *An.* Ah! quid istuc autem est, Phaedria?

Ph. O fortunatissime Antipho! *An.* Egone? *Ph.* Cui, quod amas, domi 'st:
Nec cum hujusmodi umquam usus venit, ut conflictares malo.
An. Mihin' domi 'st? immo, id quod ajunt, auribus teneo lupum.
Nam neque quomodo a me amittam, invenio: neque, uti retineam, scio.
Do. Ipsum istuc mihi in hoc est. *An.* Eia! ne parum leno sies.
Numquid hic confecit? *Ph.* Hiccine? quod homo inhumanissimus:
Pamphilam meam vendidit. *Ge.* Quid? vendidit? *An.* Ain'? vendidit?
Ph. Vendidit. *Do.* Quam indignum facinus! ancillam aere emtam suo.
Ph. Nequeo exorare, ut me maneat, & cum illo ut mutet fidem,
Triduum hoc: dum id, quod est promissum, ab amicis argentum aufero.
Si tum non dedero, unam praeterea horam ne oppertus sies.
Do. Obtundis. *An.* Haud longum est id, quod orat, Dorio: exoret, sine.
Idem hoc tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaverit.
Do. Verba istaec sunt. *An.* Pamphilamne hac urbe privari sines?
Tum praeterea horunc' amorem distrahi poterin' pati?
Do. Neque ego, neque tu. *Ge.* Di tibi omnes id, quod es dignus, duint!
Do. Ego te complures advorsum ingenium meum menses tuli,
Pollicitantem, nihil ferentem, flentem: nunc contra omnia haec;

Re-

Repperi, qui det, neque lacrumet: da locum melioribus.
An. Certe hercle, ego, ſi ſatis commemini, tibi quidem eſt olim dies,
Quam ad dares huic, praeſtituta. *Ph.* Factum. *Do.* Num ego iſtuc nego?
An. Jam ea praeteriit? *Do.* Non: verum haec ei anteceſſit. *An.* Non pudet
Vanitatis? *Do.* Minime, dum ob rem. *Ge.* Sterquilinium. *Ph.* Dorio,
Itane tandem facere oportet? *Do.* Sic ſum: ſi placeo, utere.
An. Siccine hunc decipis? *Do.* Immo enim vero, Antipho, hic me decipit.
Nam hic me hujuſmodi eſſe ſciebat: ego hunc eſſe aliter credidi.
Iſte me fefellit: ego iſti nihilo ſum aliter, ac fui.
Sed utut haec ſunt, tamen hoc faciam: cras mane argentum mihi
Miles dare ſe dixit: ſi mihi prior tu adtuleris, Phaedria,
Mea lege utar; ut potior ſit, qui prior ad dandum 'ſt. Vale.

ACTUS III. SCENA III.

PHAEDRIA. ANTIPHO. GETA.

Ph. QUID faciam? unde ego nunc tam ſubito huic argentum inveniam miſer,
Cui minus nihilo eſt? quod, ſi hic potuiſſet nunc exorarier
Triduum hoc: promiſſum fuerat. *An.* Itane hunc patiemur, Geta,
Fieri miſerum, qui me dudum, ut dixti, adjuverit comiter?
Quin, quum opus eſt, beneficium rurſum ei experimur reddere?

Ge. Scio quidem hoc eſſe aequom. *An.* Age ergo, ſolus ſervare hunc potes.
Ge. Quid faciam? *An.* Invenias argentum. *Ge.* Cupio: ſed id unde, edoce.
An. Pater adeſt hic. *Ge.* Scio: ſed quid tum? *An.* Ah! dictum ſapienti ſat eſt.
Ge. Itane? *An.* Ita. *Ge.* Sane hercle pulchre ſuades. etiam tu hinc abis?
Non triumpho, ex nuptiis tuis ſi nihil nanciſcor mali:
Ni etiam nunc me hujus cauſa quaerere in malo jubeas crucem?
An. Verum hic dicit. *Ph.* Quid? ego vobis, Geta, alienus ſum? *Ge.* Haud puto.
Sed parumne eſt, quod omnibus nunc nobis ſuccenſet ſenex,
Ni inſtigemus etiam, ut nullus locus relinquatur preci?
Ph. Alius ab oculis meis illam in ignotum hinc abducet locum? hem!
Tum igitur dum licet, dumque adſum, loquimini mecum, Antipho:
Contemplamini me. *An.* Quamobrem? aut quidnam facturus, cedo?
Ph. Quoquo hinc aſportabitur terrarum, certum eſt perſequi,
Aut perire. *Ge.* Di bene vortant, quod agas! pedetentim tamen.
An. Vide, ſi quid opis potes adferre huic. *Ge.* Si quid! quid? *An.* Quaere, obſecro,
Ne quid plus minuſve faxit, quod nos poſt pigeat, Geta.
Ge. Quaero. ſalvos eſt, ut opinor: verum enim metuo malum.
An. Noli metuere: una tecum bona, mala, tolerabimus.
Ge. Quantum tibi opus eſt argenti? loquere. *Ph.* Solae triginta minae.

Ge. Triginta! hui, percara est, Phaedria. *Ph.* Istaec vero vilis est.
Ge. Age, age, inventas reddam. *Ph.* O lepidum caput!
Ge. Aufer te hinc. *Ph.* Jam opus est. *Ge.* Jam feres:
Sed opus est, mihi Phormionem ad hanc rem adjutorem dari.
An. Praesto est: audacissime oneris quidvis impone, & feret:
Solus est homo amico amicus. *Ge.* Eamus ergo ad eum ocius.
An. Numquid est, quod opera mea vobis opus sit? *Ge.* Nihil. verum abi domum,
Et illam miseram, quam ego nunc intus scio esse exanimatam metu,
Consolare. cessas? *An.* Nihil est, aeque quod faciam lubens.
Ph. Qua via istuc facies? *Ge.* Dicam in itinere: modo te hinc amove.

ACTUS IV. Scena I.

Demipho. Chremes.

De. QUID? qua profectus causa hinc es Lemnum, Chremes?
Adduxtin' tecum filiam? *Ch.* Non. *De.* Quid ita non?
Ch. Postquam videt me ejus mater esse hic diutius,
Simul autem non manebat aetas virginis
Meam negligentiam: ipsam cum omni familia
Ad me profectam esse ajebant. *De.* Quid illic tam diu,
Quaeso, igitur commorabare, ubi id audiveras?
Ch. Pol me detinuit morbus. *De.* Unde? aut qui? *Ch.* Rogas?
Senectus ipsa est morbus. sed venisse eas
Salvas, audivi ex nauta, qui illas vexerat.

De. Quid gnato obtigerit, me absente, audistin' Chreme?
Ch. Quod quidem me factum consilii incertum facit.
Nam hanc conditionem si cui tulero extrario;
Quo pacto, aut unde mihi sit, dicendum ordine est.
Te mihi fidelem esse aeque, atque egomet sum mihi,
Scibam: ille, si me alienus adfinem volet,
Tacebit, dum intercedet familiaritas:
Sin spreverit me, plus, quam opus est scito, sciet.
Vereorque, ne uxor aliqua hoc resciscat mea.
Quod si fit, ut me excutiam, atque egrediar domo,
Id restat. nam ego meorum solus sum meus.
De. Scio ita esse: & istaec mihi res sollicitudini est:
Neque adeo defetiscar umquam experirier,
Donec tibi id, quod pollicitus sum, effecero.

ACTUS IV. SCENA II.

GETA.

EGo hominem callidiorem vidi neminem,
Quam Phormionem. venio ad hominem, ut dicerem,
Argento opus esse, & id quo pacto fieret.
Vixdum dimidium dixeram, intellexerat.
Gaudebat: me laudabat: quaerebat senem:
Dis gratias agebat, tempus sibi dari,
Ubi Phaedriae se ostenderet nihilo minus
Amicum esse, quam Antiphoni. hominem ad forum
Jussi operiri: eo me esse adducturum senem.
Sed eccum ipsum. quis est ulterior? atat! Phaedriae
Pater venit. sed quid pertimui autem, bellua?
An quia, quos fallam, pro uno duo sunt mihi dati?

Commodius esse opinor duplici spe utier.
Petam hinc, unde a primo institui. is si dat, sat est:
Si ab eo nihil fiet, tum hunc adoriar hospitem.

ACTUS IV. SCENA III.

ANTIPHO. GETA. CHREMES. DEMIPHO.

An. EXSPECTO, quam mox recipiat huc sese Geta.
Sed patruum video cum patre adstantem. hei mihi!
Quam timeo, adventus hujus quo impellat patrem.
Ge. Adibo hosce. o noster Chremes! *Ch.* Salve, Geta.
Ge. Venire salvom volup' est. *Ch.* Credo. *Ge.* Quid agitur?
Ch. Multa advenienti, ut fit, nova hic, compluria.
Ge. Ita. de Antiphone audistin' quae facta? *Ch.* Omnia.
Ge. Tun' dixeras huic? facinus indignum, Chreme,
Ge. Sic circumiri! *De.* Id hoc cum agebam commodum.
Ge. Nam hercle ego quoque id quidem agitans mecum sedulo,
Inveni, opinor, remedium huic rei. *De.* Quid, Geta?
Quod remedium? *Ge.* Ut abii abs te, fit forte obviam
Mihi Phormio. *Ch.* Qui Phormio? *Ge.* Is, qui istam. *Ch.* Scio.
Ge. Visum est mihi, ut ejus tentarem sententiam.
Prendo hominem solum: cur non, inquam, Phormio,
Vides, inter vos sic haec potius cum bona
Ut componantur gratia, quam cum mala?
Herus liberalis est, & fugitans litium.

Nam caeteri quidem hercle amici omneis modo
Uno ore auctores fuere, ut praecipitem hanc daret.
An. Quid hic coeptat? aut quo evadet hodie? *Ge.* An legibus
Daturum poenas dices, ſi illam ejecerit?
Jam id exploratum eſt. heia! ſudabis ſatis,
Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia eſt.
Verum, pone eſſe victum eum: at tandem tamen
Non capitis ejus res agitur, ſed pecuniae.
Poſtquam hominem his verbis ſentio mollirier:
Soli ſumus nunc hic, inquam; eho! dic, quid velis dari
Tibi in manum? ut herus his deſiſtat litibus:
Haec hinc faceſſat, tu moleſtus ne ſies.
An. Satin' illi Di ſunt propitii? *Ge.* Nam ſat ſcio,
Si tu aliquam patrem aequi bonique dixeris,
Ut eſt ille, bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie inter vos. *De.* Quis te iſtaec juſſit loqui?
Ch. Immo non potuit melius pervenirier
Eo, quo nos volumus. *An.* Occidi! *Ch.* Pergi eloqui.
Ge. A primo homo inſanibat. *Ch.* Cedo, quid poſtulat?
Ge. Quid? nimium. quantum libuit. *Ch.* Dic. *Ge.* Si quis daret
Talentum magnum. *Ch.* Immo malum, hercle: ut nihil pudet!
Ge. Quod dixi adeo ei: quaeſo, quid ſi filiam
Suam unicam locaret? parvi retulit
Non ſuſcepiſſe: inventa eſt, quae dotem petat.
Ad pauca ut redeam, ac mittam illius ineptias,

Haec

Haec denique ejus fuit poſtrema oratio:
Ego, inquit, jam a principio amici filiam,
Ita ut aequum fuerat, volui uxorem ducere.
Nam mihi veniebat in mentem ejus incommodum,
In ſervitutem pauperem ad ditem dari:
Sed mihi opus erat, ut aperte tibi nunc fabuler,
Aliquantulum quae adferret, qui diſſolverem
Quae debeo: & etiam nunc, ſi volt Demipho
Dare, quantum ab hac accipio, quae ſponſa 'ſt mihi:
Nullam mihi malim, quam iſthanc uxorem dari.
An. Utrum ſtultitia facere ego hunc, an malitia
Dicam: ſcientem, an imprudentem: incertus ſum.
De. Quid, ſi animam debet? *Ge.* Ager oppoſitus eſt pignori,
Ob decem minas, inquit. *De.* Age, age; jam ducat: dabo.
Ge. Aediculae item ſunt ob decem alias. *De.* Oi! hui!
Nimium eſt. *Ch.* Ne clama: petito haſce a me decem.
Ge. Uxori emunda ancillula 'ſt: tum pluſcula
Supellectile opus eſt: opus eſt ſumptu ad nuptias:
His rebus ſane pone, inquit, decem minas.
De. Sexcentas proinde ſcribito jam mihi dicas,
Nihil do. impuratus me ille ut etiam irrideat?
Ch. Quaeſo, ego dabo, quieſce. tu modo, filius
Fac ut illam ducat, nos quam volumus. *An.* Hei mihi!
Geta, occidiſti me tuis fallaciis.
Ch. Mea cauſa ejicitur: me hoc eſt aequom admittere.
Ge. Quantum potes, me certiorem, inquit, face:
Si illam dant, hanc ut mittam: ne incertus ſiem.
Nam illi mihi dotem jam conſtituerunt dare.

Ch. Jam accipiat: illis repudium renuntiet:
Hanc ducat. *De.* Quae quidem illi res vortat male!
Ch. Opportune adeo nunc argentum mecum adtuli,
Fructum, quem Lemni uxoris reddunt praedia:
Id ſumam: uxori, tibi opus eſſe, dixero.

ACTUS IV. SCENA IV.

ANTIPHO. GETA.

An. GETA! *Ge.* Hem! *An.* Quid egiſti? *Ge.* Emunxi argento ſenes.
An. Satin' id eſt? *Ge.* Neſcio hercle: tantum juſſus ſum.
An. Eho! verbero, aliud mihi reſpondes, ac rogo.
Ge. Quid ergo narras? *An.* Quid ego narrem! opera tua
Ad reſtim mihi quidem res rediit planiſſume.
Ut te quidem omnes Di, Deaeque, Superi, Inferi,
Malis exemplis perdant! hem! ſi quid velis,
Huic mandes, quod quidem recte curatum velis.
Qui te ad ſcopulum e tranquillo inferat.
Quid minus utibile fuit, quam hoc ulcus tangere,
Aut nominare uxorem? injecta eſt ſpes patri,
Poſſe illam extrudi. cedo nunc porro, Phormio
Dotem ſi accipiet, uxor ducenda eſt domum:
Quid fiet? *Ge.* Non enim ducet. *An.* Novi: caeterum
Quum argentum repetent, noſtra cauſa, ſcilicet!
In nervom potius ibit. *Ge.* Nihil eſt, Antipho,
Quin male narrando poſſit depravarier.
Tu id, quod boni eſt, excerpis: dicis, quod mali eſt.
Audi nunc contra jam: ſi argentum acceperit,

Ducenda

Ducenda est uxor, ut ais: concedo tibi,
Spatium quidem tandem adparandis nuptiis,
Vocandi, sacruficandi dabitur paululum.
Interea amici, quod polliciti sunt, dabunt.
Id ille istis reddet. *An.* Quamobrem? aut quid dicet?
Ge. Rogas?
Quot res? postilla, monstra evenerunt mihi!
Introiit in aedes ater alienus canis:
Anguis per impluvium decidit de tegulis:
Gallina cecinit: interdixit hariolus:
Haruspex vetuit ante brumam aliquid novi
Negoti incipere. quae causa est justissima.
Haec fient. *An.* Ut modo fiant. *Ge.* Fient: me vide.
Pater exit. abi, dic, esse argentum, Phaedriae.

ACTUS IV. SCENA V.

DEMIPHO. GETA. CHREMES.

De. QUIETUS esto, inquam: ego curabo, ne quid verborum duint:
Hoc temere numquam amittam ego a me, quin mihi testes adhibeam.
Cui dem, & quamobrem dem, commemorabo. *Ge.* Ut cautus est, ubi nihil opus 'st!
Ch. Atque ita opus facto est. at matura, dum libido eadem haec manet.
Nam si altera illa magis instabit, forsitan nos rejiciat.
Ge. Rem ipsam putasti. *De.* Duc me ad eum ergo. *Ge.* Non moror. *Ch.* Ubi hoc egeris,
Transito ad uxorem meam, ut conveniat hanc, prius quam hinc abeat:
Dicat, nos dare eam Phormioni nuptum, ne succenseat:
Et magis esse illum idoneum, qui ipsi sit familiarior:

Nos nostro officio nihil digressos esse: quantum is voluerit,
Datum esse dotis. *De*. Quid tua, malum! id refert? *Ch*. Magni, Demipho.
De. Non sat is est, tuum te officium fecisse, si non id fama adprobat?
Ch. Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, ne se ejectam praedicet.
De. Idem ego istuc facere possum. *Ch*. Mulier mulieri magis congruit.
De. Rogabo. *Ch*. Ubi illas ego nunc reperire possim, cogito.

ACTUS V. SCENA I.

SOPHRONA. CHREMES.

So. QUID agam? quem mihi amicum inveniam misera! aut quo consilia haec referam?
Aut unde mihi auxilium petam?
Nam vereor, hera ne ob meum suasum indigne injuria adficiatur:
Ita patrem adolescentis facta haec tolerare audio violenter.
Ch. Nam quae haec anus est exanimata, a fratre quae egressa 'st meo?
So. Quod ut facerem, egestas me impulit: quum scirem infirmas nuptias
Hasce esse; ut id consulerem, interea vita ut in tuto foret.
Ch. Certe aedepol, nisi me animus fallit, aut parum prospiciunt oculi,
Meae nutricem gnatae video. *So*. Neque ille investigatur. *Ch*. Quid agam?
So. Qui est ejus pater. *Ch*. Adeo, an maneo, dum ea, quae loquitur, magis cognosco?
So. Quod si eum nunc reperire possim, nihil est, quod verear. *Ch*. Ea 'st ipsa:

Conloquar,

Conloquar. *So.* Quis hic loquitur? *Ch.* Sophrona. *So.* Et meum nomen nominat?
Ch. Respice ad me. *So.* Di, obsecro vos! estne hic Stilpho? *Ch.* Non. *So.* Negas?
Ch. Concede hinc a foribus paullulum istorsum, sodes, Sophrona.
Ne me istoc posthac nomine adpellassis. *So.* Quid? non, obsecro, es,
Quem semper te esse dictitasti? *Ch.* St! *So.* Quid has metuis fores?
Ch. Conclusam hic habeo uxorem saevam. verum istoc de nomine,
Eo perperam olim dixi, ne vos forte imprudentes foris
Effutiretis: atque id porro aliqua uxor mea rescisceret.
So. Hem! Istoc pol nos te hic invenire miserae numquam potuimus.
Ch. Eho! dic mihi, quid rei tibi est cum familia hac, unde exis?
Ubi illae sunt? *So.* Miseram me! *Ch.* Hem! quid est? vivuntne? *So.* Vivit gnata:
Matrem ipsam ex aegritudine miseram mors consecuta est.
Ch. Male factum! *So.* Ego autem, quae essem anus deserta, egens, ignota,
Ut potui, nuptum virginem locavi huic adolescenti,
Harum qui est dominus aedium. *Ch.* Antiphonine? *So.* Hem! illi ipsi.
Ch. Quid! duasne is uxores habet? *So.* Au! obsecro: unam ille quidem hanc solam.
Ch. Quid illa altera, quae dicitur cognata? *So.* Haec ergo est. *Ch.* Quid ais?
So. Composito factum 'st, quomodo hanc amans habere posset

Sine

Sine dote. *Ch.* Di vostram fidem! quam saepe forte temere
Eveniunt, quae non audeas optare! offendi adveniens,
Qui cum volebam, atque ut volebam, collocatam filiam.
Quod nos ambo opere maxumo dabamus operam, ut fieret,
Sine nostra cura, maxuma sua cura, haec sola fecit.
So. Nunc quid opus facto sit, vide. pater adolescentis venit;
Eumque animo iniquo hoc oppido ferre ajunt. *Ch.* Nihil pericli 'st.
Sed per Deos atque homines! meam esse hanc, cave rescitcat quisquam.
So. Nemo ex me scibit. *Ch.* Sequere me. intus caetera audies.

ACTUS V. SCENA II.

DEMIPHO. GETA.

De. NOstrapte culpa facimus, ut malos expediat esse,
Dum nimium dici nos bonos studemus & benignos.
Ita fugias, ne praeter casam, quod ajunt. nonne id sat erat,
Accipere ab illo injuriam? etiam argentum 'st ultro objectum:
Ut sit, qui vivat, dum aliud aliquid flagitii conficiat.
Ge. Planissume. *De.* His nunc praemium est, qui recta prava faciunt.
Ge. Verissume. *De.* Ut stultissime quidem illi rem gesserimus.
Ge. Modo ut hoc consilio possiet discedi, ut istam ducat.

De.

De. Etiamne id dubium 'ſt? *Ge*. Haud ſcio hercle, ut homo 'ſt, an mutet animum.
De. Hem! mutet autem? *Ge*. Neſcio: verum, ſi forte, dico.
De. Ita faciam, ut frater cenſuit: uxorem ejus huc adducam,
Cum iſta ut loquatur. tu, Geta, abi prae, nuntia hanc venturam.
Ge. Argentum inventum 'ſt Phaedriae: de jurgio ſiletur.
Proviſum eſt, ne in praeſentia haec hinc abeat: quid nunc porro?
Quid fiet? in eodem luto haeſitas: vorſuram ſolves,
Geta. praeſens quod fuerat malum, in diem abiit: plagae creſcunt:
Niſi proſpicis. nunc hinc domum ibo; ac Phanium edocebo,
Ne quid vereatur Phormionem, aut ejus orationem.

ACTUS V. SCENA III.

DEMIPHO. NAUSISTRATA. CHREMES.

De. AGEDUM, ut ſoles, Nauſiſtrata, fac illa ut placetur nobis:
Ut ſua voluntate, id quod eſt faciundum, faciat. *Na*. Faciam.
De. Pariter nunc opera me adjuves, ac re dudum opitulata es.
Na. Factum volo: at pol minus queo viri culpa, quam me dignum 'ſt.
De. Quid autem? *Na*. Quia pol mei patris bene parta indiligenter
Tutatur: nam ex his praediis talenta argenti bina
Statim capiebat. hem, vir viro quid praeſtat! *De*. Binan'? quaeſo!

Na. Ac rebus vilioribus multo, tamen talenta bina.
De. Hui!
Na. Quid haec videntur? *De.* Scilicet! *Na.* Virum me natam vellem:
Ego ostenderem. *De.* Certo scio. *Na.* Quo pacto?
De. Parce, sodes;
Ut possis cum illa: ne te adolescens mulier defatiget.
Na. Faciam, ut jubes. sed meum virum abs te exire video. *Ch.* Hem! Demipho,
Jam illi datum est argentum? *De.* Curavi ilico.
Ch. Nollem datum.
Hei! video uxorem: pene plus, quam sat erat.
De. Cur nolles, Chreme?
Ch. Jam recte. *De.* Quid tu? ecquid locutus cum ista es, quamobrem hanc ducimus?
Ch. Transegi. *De.* Quid ait tandem? *Ch.* Abduci non potest. *De.* Qui, non potest?
Ch. Quia uterque utrique est cordi. *De.* Quid istuc nostra? *Ch.* Magni. praeter haec,
Cognatam comperi esse nobis. *De.* Quid! deliras?
Ch. Sic erit.
Non temere dico. redi mecum in memoriam. *De.* Satin' sanus es?
Na. Au! obsecro, cave, ne in cognatam pecces. *De.* Non est. *Ch.* Ne nega.
Patris nomen aliud dictum est: hoc tu errasti. *De.* Non norat patrem?
Ch. Norat. *De.* Cur aliud dixit? *Ch.* Numquamne hodie concedes mihi,
Neque intelliges? *De.* Si tu nihil narras. *Ch.* Pergis?
Na. Miror, quid hoc fiet.
De. Equidem hercle nescio. *Ch.* Vin' scire? at ita me servet Juppiter!
Ut propior illi, quam ego sum, ac tu, nemo' st. *De.* Di vostram fidem!

Eamus

Eamus ad ipſam: una omnes nos aut ſcire, aut neſcire hoc volo. *Ch.* Ha!
De. Quid eſt? *Ch.* Itan' parvam mihi fidem eſſe apud te? *De.* Vin' me hoc credere?
Vin' ſatis quaeſitum mihi iſtuc eſſe? age, fiat. quid? illa filia
Amici noſtri, quid futurum 'ſt? *Ch.* Recte. *De.* Hanc igitur mittimus?
Ch. Quidni? *De.* Illa maneat? *Ch.* Sic. *De.* Ire igitur tibi licet, Nauſiſtrata.
Na. Sic pol commodius eſſe in omnes arbitror, quam ut coeperas,
Manere hanc. nam perliberalis viſa 'ſt, quum vidi, mihi.
De. Quid iſtuc negoti 'ſt? *Ch.* Jamne operuit oſtium? *De.* Jam. *Ch.* O Juppiter!
Di nos reſpiciunt! gnatam inveni nuptam cum tuo filio. *De.* Hem!
Quo pacto id potuit? *Ch.* Non ſatis tutus eſt ad narrandum hic locus.
De. At tu abi intro. *Ch.* Heus! ne filii quidem noſtri hoc reſciſcant, volo.

ACTUS V. SCENA IV.

ANTIPHO.

LAETUS ſum, ut meae res ſeſe habent, fratri obtigiſſe, quod volt.
Quam ſcitum 'ſt, ejuſmodi parare in animo cupiditates;
Quas, quum res advorſae fient, paullo mederi poſſis!
Hic ſimul argentum repperit, cura ſeſe expedivit.
Ego nullo poſſum remedio me evolvere ex his turbis,
Quin, ſi hoc celetur, in metu: ſin pateſit, in probro ſiem.

Neque me domum nunc reciperem, ni mihi eſſet ſpes oſtenſa
Hujuſce habendae. ſed ubinam Getam invenire poſſum,
Ut rogem, quod tempus conveniundi patris me capere jubeat ?

ACTUS V. SCENA V.

PHORMIO. ANTIPHO.

Ph. ARGENTUM accepi : tradidi lenoni : abduxi mulierem :
Curavi, propria ea Phaedria aut potiretur : nam emiſſa eſt manu.
Nunc una mihi res etiam reſtat, quae eſt conficiunda, otium
Ab ſenibus ad potandum ut habeam : nam aliquot hos ſumam dies.
An. Sed Phormio 'ſt. quid ais ? *Ph.* Quid ? *An.* Quidnam nunc facturus, Phaedria ?
Quo pacto ſatietatem amoris ait ſe velle ſumere ?
Ph. Viciſſim partes tuas acturus eſt. *An.* Quas ? *Ph.* Ut fugitet patrem.
Te ſuam rogavit rurſum ut ageres : cauſam ut pro ſe diceres.
Nam potaturus eſt apud me. ego me ire ſenibus Sunium
Dicam ad mercatum, ancillulam emtum, quam dudum dixit Geta :
Ne, quum hic non videant me, conficere credant argentum ſuum.
Sed oſtium concrepuit abs te. *An.* Vide, quis egrediatur. *Ph.* Geta 'ſt.

ACTUS V. SCENA VI.

GETA. ANTIPHO. PHORMIO.

Ge. O FORTUNA ! ô Fors fortuna ! quantis commoditatibus,

Quam

Quam subito, hero meo Antiphoni ope vestra hunc onerastis diem !
An. Quidnam hic sibi volt ? *Ge.* Nosque amicos ejus exonerastis metu ?
Sed ego nunc mihi cesso, qui non humerum hunc onero pallio ;
Atque hominem propero invenire, ut haec, quae contigerint, sciat ?
An. Num tu intelligis, hic quid narret ? *Ph.* Num tu ? *An.* Nihil. *Ph.* Tantundem ego.
Ge. Ad lenonem hinc ire pergam : ibi nunc sunt. *An.* Heus Geta ! *Ge.* Hem tibi !
Num mirum, aut novum est, revocari, cursum quum institueris ? *An.* Geta.
Ph. Pergit hercle. *Ge.* Numquam tu odio tuo me vinces. *An.* Non manes ?
Ge. Vapulabis. *An.* Id quidem tibi jam fiet, nisi resistis, verbero !
Ge. Familiariorem oportet esse hunc, qui minitatur malum.
Sed isne est, quem quaero, an non ? ipsus est ? *Ph.* Congredere actutum. *An.* Quid est ?
Ge. O Omnium, quantum est, qui vivant, homo hominum ornatissime !
Nam sine controversia ab Dis solus diligere, Antipho.
An. Ita velim : sed, qui istuc credam ita esse, mihi dici velim.
Ge. Satin' est, si te delibutum gaudio reddo ? *An.* Enicas.
Ph. Quin tu hinc pollicitationes aufer : & quod fers, cedo. *Ge.* Oh !
Tu quoque hic aderas, Phormio ? *Ph.* Aderam. sed cessas ? *Ge.* Accipe, hem !
Ut modo argentum tibi dedimus apud forum, recta domum

Sumus profecti. interea mittit herus me ad uxorem tuam.
An. Quamobrem ? *Ge.* Omitto proloqui : nam nihil ad hanc rem est, Antipho.
Ubi in gynaeceum ire occipio, puer ad me adcurrit Mida :
Pone adprehendit pallio : resupinat : respicio : rogo,
Quamobrem retineat me. ait, esse vetitum intro ad heram accedere.
Sophrona modo fratrem huc, inquit, senis introduxit Chremem,
Eumque nunc esse intus cum illis. hoc ubi ego audivi, ad fores
Suspenso gradu placide ire perrexi : accessi : adstiti :
Animam compressi : aurem admovi : ita animum coepi adtendere,
Hoc modo sermonem captans. *An.* Eu Geta ! *Ge.* Hic pulcherrimum
Facinus audivi : itaque pene hercle exclamavi gaudio.
An. Quod ? *Ge.* Quodnam arbitrare ? *An.* Nescio. *Ge.* Atqui mirificissimum :
Patruus tuus pater est inventus Phanio uxori tuae. *An.* Hem !
Quid ais ? *Ge.* Cum ejus consuevit olim matre in Lemno clanculum.
Ph. Somnium ! utin' haec ignoraret suum patrem ? *Ge.* Aliquid credito,
Phormio, esse causae ; sed me censen' potuisse omnia
Intelligere extra ostium, intus quae inter sese ipsi egerint ?
Ph. Atque hercle ego quoque illam inaudivi fabulam. *Ge.* Immo etiam dabo,

Quo magis credas: patruus interea inde huc egreditur foras:
Haud multo poſt cum patre idem recipit ſe intro denuo:
Ait uterque tibi poteſtatem ejus habendae ſe dare.
Denique ego miſſus ſum, te ut requirerem, atque adducerem.
An. Quin ergo rape me. quid ceſſas? *Ge.* Fecero. *An.* O mi Phormio,
Vale. *Ph.* Vale, Antipho: bene, ita me Di ament! factum. gaudeo,
Tantam fortunam de improviſo eſſe his datam.
Summa eludendi occaſio 'ſt mihi nunc ſenes,
Et Phaedriae curam adimere argentariam;
Ne cuiquam ſuorum aequalium ſupplex ſiet.
Nam idem hoc argentum, ita ut datum 'ſt, ingratiis
Ei datum erit. hoc qui cogam, re ipſa repperi.
Nunc geſtus mihi, voltuſque eſt capiundus novus.
Sed hinc concedam in angiportum hoc proximum:
Inde hiſce oſtendam me, ubi erunt egreſſi foras.
Quo me adſimularam ire ad mercatum, non eo.

ACTUS V. SCENA VII.

Demipho. Phormio. Chremes.

De. DIs magnas merito gratias habeo, atque ago:
Quando evenere haec nobis, frater, proſpere.
Quantum poteſt, nunc conveniundus Phormio eſt,

Priuſquam

Priuſquam dilapidet noſtras triginta minas,
Ut auferamus. *Ph.* Demiphonem, ſi domi eſt,
Viſam : ut, quod. *De.* At nos ad te ibamus, Phormio.
Ph. De eadem hac fortaſſe cauſa. *De.* Ita hercle, *Ph.* Credidi.
Quid ad me ibatis ? ridiculum: verebamini,
Ne non id facerem, quod recepiſſem ſemel ?
Heus ! quanta quanta haec mea paupertas eſt, tamen
Adhuc curavi unum hoc quidem, ut mihi eſſet fides.
Ch. Eſtne ita, ut dixi, liberalis ? *De.* Oppido.
Ph. Itaque ad vos venio nuntiatum, Demipho,
Paratum me eſſe. ubi voltis, uxorem date.
Nam omnes poſthabui mihi res, ita uti par fuit,
Poſtquam, tantopere id vos velle, animadverteram.
De. At hic dehortatus eſt me, ne illam tibi darem.
Nam qui erit rumor populi, inquit, ſi id feceris ?
Olim quum honeſte potuit, tum non eſt data :
Nunc viduam extrudi, turpe 'ſt. ferme eadem omnia,
Quae tute dudum coram me incuſaveras.
Ph. Satis ſuperbe illuditis me. *De.* Qui ? *Ph.* Rogas ?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere :
Nam quo redibo ore ad eam, quam contemſerim ?
Ch. Tum autem, Antiphonem video ab ſeſe amittere

Invitum eam; inque. *De.* Tum autem video filium
Invitum sane mulierem ab se amittere.
Sed transi sodes ad forum, atque illud mihi
Argentum rursum jube rescribi, Phormio.
Ph. Quodne ego perscripsi porro illis, quibus debui?
De. Quid igitur fiet? *Ph.* Si vis mihi uxorem dare,
Quam despondisti, ducam: sin est, ut velis
Manere illam apud te, dos hic maneat, Demipho.
Nam non est aequom, me propter vos decipi:
Quum ego vostri honoris causa repudium alterae
Remiserim, quae dotis tantumdem dabat.
De. I in malam rem hinc cum istac magnificentia,
Fugitive! etiam nunc credis, te ignorarier,
Aut tua facta adeo? *Ph.* Irritor. *De.* Tun' hanc duceres,
Si tibi data esset? *Ph.* Fac periculum. *De.* Ut filius
Cum illa habitet apud te; hoc vostrum consilium fuit.
Ph. Quaeso, quid narras? *De.* Quin tu mihi argentum cedo.
Ph. Immo vero uxorem tu cedo. *De.* In jus ambula.
Ph. In jus! enimvero si porro esse odiosi pergitis.
De. Quid facies? *Ph.* Egone? vos me indotatis modo
Patrocinari fortasse arbitramini:

Etiam dotatis ſoleo. *Ch.* Quid id noſtra? *Ph.* Nihil.
Hic quamdam noram, cujus vir uxorem. *Ch.* Hem! *De.* Quid eſt?
Ph. Lemni habuit aliam. *Ch.* Nullus ſum. *Ph.* Ex qua filiam
Suſcepit: & eam clam educat. *Ch.* Sepultus ſum.
Ph. Haec adeo ego illi jam denarrabo. *Ch.* Obſecro,
Ne facias. *Ph.* Ho! tune is eras? *De.* Ut ludos facit!
Ch. Miſſum te facimus. *Ph.* Fabulae! *Ch.* Quid vis tibi?
Argentum, quod habes, condonamus te. *Ph.* Audio.
Quid vos, malum! ergo me ſic ludificamini,
Inepti, voſtra puerili ſententia?
Nolo, volo: volo nolo rurſum: cedo, cape.
Quod dictum, indictum 'ſt: quod modo erat ratum, irritum eſt.
Ch. Quo pacto, aut unde haec hic reſcivit? *De.* Neſcio:
Niſi, me dixiſſe nemini, id certo ſcio.
Ch. Monſtri, ita me Di ament! ſimile. *Ph.* Injeci ſcrupulum. *De.* Hem!
Hiccine ut a nobis hoc tantum argenti auferat,
Tamen aperte irridens? emori hercle ſatius eſt.
Animo virili praeſentique ut ſis, para:
Vides tuum peccatum eſſe elatum foras.
Neque jam id celare poſſe te uxorem tuam.
Nunc quod ipſa ex aliis auditura ſit, Chreme,
Id noſmet ipſos indicare, placabilius eſt.

Tum hunc impuratum poterimus noſtro modo
Ulciſci. *Ph.* Atat! niſi mihi proſpicio, haereo.
Hi gladiatorio animo ad me adfectant viam.
Ch. At vereor, ut placari poſſit. *De.* Bono animo es.
Ego redigam vos in gratiam, hoc fretus, Chreme,
Quum e medio exceſſit, unde haec ſuſcepta 'ſt tibi.
Ph. Itane agitis mecum? ſatis aſtute adgredimini.
Non hercle ex re iſtius me inſtigaſti, Demipho.
Ain' tu? ubi peregre, tibi quod libitum fuit, feceris,
Neque hujus ſis veritus, feminae primariae,
Quin novo modo ei faceres contumeliam:
Venias nunc precibus lautum peccatum tuum?
Hiſce ego illam dictis ita tibi incenſam dabo,
Ut ne reſtinguas, lacrumis ſi exſtillaveris.
De. Malum, quod iſti Di Deaeque omnes duint!
Tantane adfectum quemquam eſſe hominem audacia?
Non hoc publicitus ſcelus hinc deportarier
In ſolas terras? *Ch.* In id redactus ſum loci,
Ut quid agam cum illo, neſciam prorſum. *De.* Ego ſcio.
In jus eamus. *Ph.* In jus! huc, ſi quid lubet.
De. Adſequere, ac retine, dum ego huc ſervos evoco.
Ch. Etenim ſolus nequeo: adcurre huc. *Ph.* Una injuria 'ſt

Tecum. *Ch.* Lege agito ergo. *Ph.* Altera eſt tecum, Chreme.
De. Rape hunc. *Ph.* Itane agitis? enimvero voce 'ſt opus.
Nauſiſtrata! exi. *Ch.* Os opprime. *De.* Impurum vide,
Quantum valet. *Ph.* Nauſiſtrata! inquam. *Ch.* Non taces?
Ph. Taceam? *De.* Niſi ſequitur, pugnos in ventrem ingere.
Ph. Vel oculum exclude: eſt, ubi vos ulciſcar probe.

ACTUS V. SCENA VIII.

NAUSISTRATA. CHREMES. PHORMIO. DEMIPHO.

Nau. QUIS nominat me? *Ch.* Hem! *Nau.* Quid iſtuc turbae 'ſt, obſecro,
Mi vir? *Ph.* Hem! quid nunc obticuiſti? *Nau.* Quis hic homo 'ſt?
Non mihi reſpondes? *Ph.* Hiccine ut tibi reſpondeat?
Qui hercle, ubi ſit, neſcit. *Ch.* Cave iſti quidquam creduas.
Ph. Abi: tange: ſi non totus friget, me enica.
Ch. Nihil eſt. *Nau.* Quid ergo eſt? quid iſtic narrat? *Ph.* Jam ſcies:
Auſculta. *Ch.* Pergin' credere? *Nau.* Quid ego, obſecro,
Huic credam, qui nihil dixit? *Ph.* Delirat miſer
Timore. *Nau.* Non pol temere 'ſt, quod tu tam times.
Ch. Ego timeo? *Ph.* Recte ſane: quando nihil times,

Et hoc nihil eſt, quod ego dico: tu narra. *De.* Scelus!
Tibi narret? *Ph.* Eho tu! factum 'ſt àbs te ſedulo
Pro fratre. *Nau.* Mi vir, non mihi narras? *Ch.* At. *Nau.* Quid, at?
Ch. Non opus eſt dicto. *Ph.* Tibi quidem: at ſcito huic opus eſt.
In Lemno. *Ch.* Hem! quid ais? *De.* Non taces? *Ph.* Clam te. *Ch.* Hei mihi!
Ph. Uxorem duxit. *Nau.* Mi homo, Di melius duint!
Ph. Sic factum eſt. *Nau.* Perii miſera! *Ph.* Et inde filiam
Suſcepit jam unam, dum tu dormis. *Ch.* Quid agimus?
Nau. Pro Di immortales! facinus indignum, & malum!
Ph. Hoc actum 'ſt. *Nau.* An quidquam hodie eſt factum indignius?
Qui mihi, ubi ad uxores ventum 'ſt, tum fiunt ſenes.
Demipho, te adpello: nam me cum hoc ipſo diſtaedet loqui.
Haeccine erant itiones crebrae, & manſiones diutinae
Lemni? haeccine erat ea, quae noſtros fructus minuebat, vilitas?
De. Ego, Nauſiſtrata, eſſe in hac re culpam meritam non nego;
Sed eam, quae ſit ignoſcenda. *Ph.* Verba fiunt mortuo.
De. Nam neque negligentia tua, neque odio id fecit tuo.

Vinolentus, fere abhinc annos quindecim, mulierculam
Eam compreſſit, unde haec nata 'ſt: neque poſtilla umquam adtigit.
Ea mortem obiit: e medio abiit: qui fuit in re hac ſcrupulus.
Quamobrem te oro, ut alia facta tua ſunt, aequo animo hoc feras.
Nau. Quid ego, aequo animo? cupio miſera in hac re jam defungier.
Sed quid ſperem? aetate porro minus peccaturum putem?
Jam tum erat ſenex, ſenectus ſi verecundos facit.
An mea forma atque aetas nunc magis expetenda 'ſt, Demipho?
Quid mihi nunc adfers, quamobrem exſpectem, aut ſperem, porro non fore?
Ph. Exſequias Chremeti, quibus eſt commodum, ire, hem! tempus eſt.
Sic dabo! age, age nunc, Phormionem, qui volet, laceſſito.
Faxo tali eum mactatum, atque hic eſt, infortunio.
Redeat ſane in gratiam: jam ſupplicii ſatis eſt mihi:
Habet haec, ei quod, dum vivat, uſque ad aurem obganniat.
Nau. An meo merito, credo. quid ego nunc commemorem, Demipho,
Singillatim, qualis ego in hunc fuerim? *De.* Novi aeque omnia
Tecum. *Nau.* Meriton' hoc meo videtur factum? *De.* Minime gentium:

Verum,

Verum, quando jam accuſando fieri infectum non poteſt,
Ignoſce: orat: confitetur: purgat. quid vis amplius?
Ph. Enimvero prius quam haec dat veniam, mihi proſpiciam & Phaedriae.
Heus! Nauſiſtrata, prius quam huic reſpondes temere, audi. *Nau.* Quid eſt?
Ph. Ego minas triginta per fallaciam ab illo abſtuli:
Eas dedi tuo gnato: is pro ſua amicâ lenoni dedit.
Ch. Hem! quid ais? *Nau.* Adeon' hoc indignum tibi videtur, filius
Homo adoleſcens, ſi habet unam amicam, tu uxores duas?
Nihil pudere? quo ore illum objurgabis? reſponde mihi.
De. Faciet, ut voles. *Nau.* Immo, ut meam jam ſcias ſententiam,
Neque ego ignoſco, neque promitto quidquam: neque reſpondeo,
Prius quam gnatum video. ejus judicio permitto omnia:
Quod is jubebit, faciam. *Ph.* Mulier ſapiens es, Nauſiſtrata.
Nau. Satin' id eſt? *Ph.* Immo vero pulchre diſcedo, & probe,
Et praeter ſpem. *Nau.* Tu tuum nomen dic quod eſt. *Ph.* Mihin'?
Phormio: veſtrae familiae hercle amicus, & tuo ſummus Phaedriae.
Nau. Phormio, at ego ecaſtor poſthac tibi, quod potero, & quae voles,
Faciamque, & dicam. *Ph.* Benigne dicis. *Nau.* Pol meritum 'ſt tuum.

Ph.

Ph. Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam, Nausistrata,
Et quod tuo viro oculi doleant? *Nau.* Cupio. *Ph.* Me ad coenam voca.
Nau. Pol vero voco. *De.* Eamus intro hinc. *Ch.* Fiat: sed ubi est Phaedria,
Judex noster? *Ph.* Jam hic, faxo, aderit. Ω Vos valete, & plaudite.

CALLIOPIUS RECENSUI.

FINIS.

